

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området och till vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås det att det stiftas en lag om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området. Direktivet innehåller bestämmelser om förfarandet i fråga om rättslig hjälp mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen för inhämtande av bevis i straffrättsliga ärenden. Direktivet ingår i det regelverk för straffrättsligt samarbete som grundar sig på principen om ömsesidigt erkännande och ersätter i regel de övriga författningarna och rättsakterna om rättslig hjälp mellan medlemsstaterna. Direktivet antogs i april 2014.

I propositionen föreslås det också ändringar som följer av direktivet i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden, lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial, tvångsmedelslagen och lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål. Vidare föreslås att lagen om genomförande av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder upphävs.

Lagarna avses träda i kraft den 22 maj 2017 eller så snart som möjligt efter det.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	5
1 INLEDNING.....	5
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftningen i Finland.....	5
2.2 Internationella förpliktelser	6
<i>Nordiskt samarbete</i>	6
<i>Rättsakter som gäller ömsesidigt erkännande</i>	7
3 PROPOSITIONENS MÅL OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	8
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	11
<i>Allmänt</i>	11
<i>Ekonomiska konsekvenser</i>	11
<i>Konsekvenser för organisationer och personal</i>	12
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	12
DETALJMOTIVERING	15
1 INNEHÅLLET I DIREKTIVET OCH DESS FÖRHÅLLANDE TILL LAGSTIFTNINGEN I FINLAND.....	15
KAPITEL I Den europeiska utredningsordern.....	15
Artikel 1 Den europeiska utredningsordern och skyldigheten att verkställa den .	15
Artikel 2 Definitioner	17
Artikel 3 Den europeiska utredningsorderns räckvidd.....	23
Artikel 4 Typer av förfaranden för vilka utredningsordern får utfärdas.....	25
Artikel 5 Utredningsorderns innehåll och form.....	26
KAPITEL II. Förfaranden och rättssäkerhetsgarantier i den utfärdande staten	28
Artikel 6 Villkor för utfärdande och översändande av en utredningsorder	28
Artikel 7 Översändande av utredningsordern.....	29
Artikel 8 En utredningsorder med anknytning till tidigare utredningsorder	30
KAPITEL III Förfaranden och rättssäkerhetsgarantier i den verkställande staten	31
Artikel 9 Erkännande och verkställighet	31
Artikel 10 Vidtagande av en annan typ av utredningsåtgärd.....	33
Artikel 11 Skäl för icke-erkännande eller icke-verkställighet.....	42
Artikel 12 Tidsfrister för erkännande och verkställighet	47
Artikel 13 Överlämnande av bevismaterial.....	49
Artikel 14 Rättsmedel.....	49
Artikel 15 Skäl för uppskov av erkännande eller verkställighet	56
Artikel 16 Skyldighet att informera.....	57
Artikel 17 Tjänstemäns straffrättsliga ansvar.....	58
Artikel 18 Tjänstemäns civilrättsliga ansvar	59
Artikel 19 Konfidentialitet	60
Artikel 20 Skydd av personuppgifter	64
Artikel 21 Kostnader	64
KAPITEL IV Särskilda bestämmelser för vissa utredningsåtgärder.....	65
Artikel 22 Tillfälligt överförande till den utfärdande staten av frihetsberövade personer för vidtagande av en utredningsåtgärd.....	65

Artikel 23	Tillfälligt överförande till den verkställande staten av frihetsberövade personer för vidtagande av en utredningsåtgärd.....	69
Artikel 24	Hörande genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring.....	69
Artikel 25	Hörande genom telefonkonferens	73
Artikel 26	Information om bankkonton och andra konton för finansiella transaktioner	74
Artikel 27	Information om banktransaktioner och andra finansiella transaktioner.....	76
Artikel 28	Utredningsåtgärder som innebär en kontinuerlig bevisinhämtning i realtid och under en viss tidsperiod.....	76
Artikel 29	Hemliga utredningar	79
KAPITEL V	Avlyssning av telekommunikation	80
Artikel 30	Avlyssning av telekommunikation med tekniskt bistånd från en annan medlemsstat.....	80
Artikel 31	Underrättande av den medlemsstat där den person som är föremål för avlyssningen befinner sig och från vilken inget tekniskt bistånd behövs.....	83
KAPITEL VI	Provisoriska åtgärder	85
Artikel 32	Provisoriska åtgärder.....	85
KAPITEL VII	Slutbestämmelser	86
Artikel 33	Anmälningar	86
Artikel 34	Förhållandet till andra rättsliga instrument, avtal och överenskommelser.....	87
Artikel 35	Övergångsbestämmelser	90
Artikel 36	Införlivande.....	91
Artikel 37	Rapport om tillämpningen	91
Artiklarna 38 och 39	Ikraftträdande och adressater	91
2	LAGFÖRSLAG	92
2.1	Lag om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området	92
	1 kap. Allmänna bestämmelser.....	92
	2 kap. Erkännande och verkställighet i Finland av en utredningsorder	94
	3 kap. Utfärdande av en utredningsorder i Finland.....	107
	4 kap. Särskilda bestämmelser.....	109
2.2	Lagen om upphävande av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden och om tillämpning av rambeslutet	110
2.3	Lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden	110
2.4	Lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial.....	110
2.5	Tvångsmedelslagen.....	111
	7 kap. Beslag samt kopiering av handlingar	111
2.6	Lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål ..	112
3	UNDERRÄTTELSE SOM SKA LÄMNAS MED STÖD AV DIREKTIVET	112
4	IKRAFTTRÄDANDE	112
5	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING ..	113
	LAGFÖRSLAG	117

RP 29/2017 rd

1. Lag om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området	117
2. Lag om upphävande av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden och om tillämpning av rambeslutet	126
3. Lag om ändring av 1 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden	127
4. Lag om ändring av lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial.....	128
5. Lag om ändring av 7 kap. 21 § i tvångsmedelslagen	129
6. Lag om ändring av 2 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål	130
BILAGA	131
PARALLELLTEXT	131
3. Lag om ändring av 1 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden	131
4. Lag om ändring av lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial.....	132
5. Lag om ändring av 7 kap. 21 § i tvångsmedelslagen	135
6. Lag om ändring av 2 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål	136

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Propositionen innehåller ett förslag om det nationella genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU (nedan *direktivet*) om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området. Direktivet antogs den 3 april 2014.

Direktivet utgör en del av den lagstiftning som gäller det rättsliga samarbetet i straffrättsliga ärenden mellan Europeiska unionens (EU) medlemsstater. Den rättsliga grunden för direktivet är artikel 82.1.a i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF). Enligt den punkten ska det straffrättsliga samarbetet inom unionen bygga på principen om ömsesidigt erkännande av domar och rättsliga avgöranden. Denna princip har sedan Europeiska rådet i oktober 1999 ansetts utgöra hörnstenen för det straffrättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna.

Initiativet till direktiv togs av Konungariket Belgien, Republiken Bulgarien, Republiken Estland, Konungariket Spanien, Republiken Österrike, Republiken Slovenien och Konungariket Sverige. Direktivet innehåller bestämmelser om rättslig hjälp mellan medlemsstaterna i fråga om inhämtande av bevis. Direktivet ersätter till största delen de författningar om rättslig hjälp som för närvarande tillämpas mellan medlemsstaterna. Direktivet ska genomföras nationellt senast den 21 maj 2017.

I propositionen föreslås att det stiftas en lag om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området. Genomförandemetoden motsvarar den metod som används när fördrag sätts i kraft, den så kallade blandade genomförandemetoden. Genom den metoden föreskrivs det att de bestämmelser i direktivet som hör till området för lagstiftningen är direkt tillämpliga som lag. I genomförandelagen införs reglering endast till den del som genomförandet av direktivet anses förutsätta separat materiell lagstiftning. På motsvarande sätt har också vissa andra EU:s rambeslut och direkt genomförts. Riksdagens grundlagsutskott har med vissa randvillkor godkänt denna genomförandemetod vid genomförandet av EU-rättsakter om myndighetssamarbete. I propositionen anses det att direktivet uppfyller de villkor grundlagsutskottet uppställt för den blandade genomförandemetoden.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftningen i Finland

Allmänna bestämmelser om internationell rättslig hjälp i straffrättsliga ärenden ingår i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994, nedan *lagen om straffrättslig rättshjälp*). Lagen om straffrättslig rättshjälp utgör ett enhetligt regelverk för internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden utifrån vilken de finska myndigheterna kan lämna och begära rättslig hjälp. Den rättsliga hjälpen omfattar samarbete mellan olika stater, i huvudsak i syfte att inhämta bevis för straffrättsliga ärenden. Den rättsliga hjälpen omfattar också bl.a. delgivning av stämning och kallelser samt inhämtande av straffregisteruppgifter för brottsutredningar eller brottmål. Principen i lagen om straffrättslig rättshjälp är att de finska myndigheterna direkt med stöd av den nämnda lagen kan lämna rättslig hjälp till myndigheterna i en främmande stat oberoende av om det mellan Finland och den stat som lämnat begäran om rättslig hjälp finns ett gällande fördrag eller annan internationellt förpliktelse. Lämnande av rättslig hjälp förutsätter inte nödvändigtvis att den stat som lämnat begäran om rättslig hjälp lämnar Finland motsvarande rättslig hjälp. Det är dock möjligt att förvägra verkställigheten av en begäran om rättslig hjälp vid avsaknad av ömsesidighet.

Trots att lagen om straffrättslig rättshjälp utgör ett enhetligt regelverk för internationell rättslig hjälp, grundar sig en ömsesidig skyldighet mellan Finland och andra stater att lämna rättslig hjälp på fördrag eller andra juridiskt bindande internationella rättsakter. I 30 § i lagen om straffrättslig rättshjälp finns en bestämmelse om lagens förhållande till internationella överenskommelser. Enligt bestämmelsen lämnas internationell rättslig hjälp i straffrättsliga ärenden oberoende av bestämmelserna i lagen också enligt vad som särskilt har avtalats eller föreskrivits om lämnande av rättslig hjälp. Lagen om straffrättslig rättshjälp och internationella överenskommelser tillämpas sålunda nuförtiden parallellt.

2.2 Internationella förpliktelser

Den rättsliga hjälp som avses i direktivet grundar sig för närvarande i huvudsak på 1959 års europeiska konvention om inbördes rättshjälp i brottmål (FördrS 30/1981, nedan *1959 års konvention*) och konventionen om ömsesidig rättslig hjälp mellan Europeiska unionens medlemsstater från år 2000 (FördrS 88/2005, nedan *2000 års konvention*) samt protokollet till konventionen från år 2001 (FördrS 44/2005). 2000 års konvention och protokollet till konventionen kompletterar 1959 års konvention och det tilläggsprotokoll från 1978 som fogats till den (FördrS 14/1985). Till 1959 års konvention har det också gjorts ett andra tilläggsprotokoll år 2001 (FördrS 35/2014). Det andra tilläggsprotokollet motsvarar till sitt innehåll i stor utsträckning 2000 års konvention mellan EU:s medlemsstater, men det är inte lika förpliktande. Till den del som konventionerna är överlappande tillämpas mellan EU:s medlemsstater 2000 års konvention. Bestämmelser om samarbetet mellan medlemsstaterna i EU i fråga om rättslig hjälp finns också i konventionen om ömsesidigt bistånd och samarbete mellan tullförvaltningar (FördrS 147/2004, nedan *Neapel II-konventionen*), avtalet mellan regeringarna i Beneluxstaterna, Förbundsrepubliken Tyskland och Franska republiken om det gradvisa avskaffandet av kontroller vid de gemensamma gränserna av den 14 juni 1985 (FördrS 23/2001, nedan *Schengenkonventionen*) samt i flera andra internationella överenskommelser på det straffrättsliga området.

I samband med stiftandet av lagen om straffrättslig rättshjälp avgav Finland en förklaring i anslutning till artikel 24 i 1959 års konvention om de behöriga rättsliga myndigheterna. Förklaringen förnyades 2013. Enligt förklaringen är justitieministeriet, tingsrätterna, hovrätterna och högsta domstolen samt de allmänna åklagarna de i konventionen avsedda rättsliga myndigheterna i Finland. Också polismyndigheterna, tullmyndigheterna samt Gränsbevakningsväsendet betraktas som rättsliga myndigheter när de agerar som förundersökningsmyndigheter med stöd av förundersökningslagen (805/2011).

Nordiskt samarbete

I fråga om internationellt samarbete på området för rättslig hjälp inom det straffrättsliga området tillämpas också den särskilda lagstiftning som gäller för nordiskt samarbete. År 1974 ingick Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige en överenskommelse om inbördes rättshjälp genom delgivning och bevisupptagning (FördrS 26/1975). Närmare bestämmelser om tillämpningen av överenskommelsen har utfärdats genom förordningen om inbördes rättshjälp mellan de nordiska länderna genom delgivning och bevisupptagning (470/1975). Dessutom finns i Finland en gällande lag som grundar sig på samnordisk lagstiftning om skyldighet att i vissa fall inställa sig vid domstol i annat nordiskt land (349/1975). Förordningen om utgivande av ersättning till den som inkallats till finsk domstol från annat nordiskt land (446/1975) anknuter till denna lag. Dessa bestämmelser om nordiskt samarbete har i Finland till sin status betraktats vara sådana att de finska myndigheterna får tillämpa dem parallellt

med 1959 års konvention och lagen om straffrättslig rättshjälp (RP 61/1993 rd, s 26 och 28). Detsamma gäller för 2000 års konvention (RP 31/2003 rd, s. 15).

Rättsakter som gäller ömsesidigt erkännande

I de inbördes relationerna mellan EU:s medlemsstater har konventionerna om internationellt straffrättsligt samarbete småningom ersatts genom rättsakter om ömsesidigt erkännande. De har som utgångspunkt att ett beslut av en behörig rättslig myndighet i en annan medlemsstat erkänns och verkställs utan att närmare undersöka förutsättningarna för utfärdande av beslutet. Det samarbete som grundar sig på ömsesidigt erkännande är mer förpliktande än det som följer av traditionella internationella konventioner, eftersom vägran av verkställighet endast är tillåtet i begränsad utsträckning och i situationer som räknas upp på ett uttömmande sätt. För att principen om ömsesidigt erkännande ska fungera förutsätts det att medlemsstaterna har förtroende för varandras rättssystem. Därför måste alla medlemsstater iaktta de minimikrav på en rättvis rättegång som följer bl.a. av internationella människorättsförpliktelser. Dessutom har det framförts att beslut som ska erkännas bör fattas på samma nivå i de olika medlemsstaterna. Också det direktiv som nu ska genomföras grundar sig på principen för ömsesidigt erkännande.

Det första instrumentet om ömsesidigt erkännande är rådets rambeslut (2002/584/RIF) om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna från 2002 (nedan *rambeslutet om en arresteringsorder*). Det har i Finland genomförts genom lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003, nedan *EU-utlämningslagen*). Rådets rambeslut 2003/577/RIF om verkställighet i Europeiska unionen av beslut om frysning av egendom eller bevismaterial (nedan *rambeslutet om frysning*) antogs år 2003. Rambeslutet har genomförts i Finland genom lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial (540/2005, nedan *EU-frysningenslagen*). I EU har också antagits rambeslut 2005/214/RIF om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på bötesstraff (nedan *bötesrambeslutet*) samt rambeslut 2006/783/RIF om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande (nedan *konfiskationsrambeslutet*). Bötesrambeslutet har genomförts genom lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på bötesstraff och om tillämpning av rambeslutet (231/2007, nedan *lagen om genomförandet av bötesrambeslutet*). Konfiskationsrambeslutet har genomförts genom lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande och om tillämpning av rambeslutet (222/2008, nedan *lagen om genomförandet av konfiskationsrambeslutet*).

I Finland har också genomförts rådets rambeslut 2008/909/RIF från år 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom Europeiska unionen (nedan *rambeslutet om överförande av dömda personer*). Rambeslutet har genomförts genom lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om överföring av dömda personer inom Europeiska unionen och om tillämpning av rambeslutet (1169/2011). År 2008 antogs också rådets rambeslut 2008/947/RIF om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på domar och övervakningsbeslut i syfte att övervaka alternativa påföljder och övervakningsåtgärder (nedan *rambeslutet om övervakningsstraff*). Rambeslutet har genomförts genom lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om alternativa påföljder och övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen och om tillämpning av rambeslutet (1170/2011).

Inom EU har också antagits rambeslut 2008/978/RIF om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden (nedan *rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder*). Rambeslutet har i Finland genomförts genom lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden och om tillämpning av rambeslutet (729/2010, nedan *lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder*). Utöver Finland har endast ett fåtal medlemsstater genomfört rambeslutet nationellt. Rambeslutet har upphävts genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/95 av den 20 januari 2016 om upphävande av vissa akter på området för polissamarbete och straffrättsligt samarbete. Förordningen trädde i kraft den 22 februari 2016. Genom den upphävdes föråldrade eller annars obsoleta EU-rättsakter på området för polissamarbete och straffrättsligt samarbete. Orsaken till att rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder upphävdes var att direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området ersätter rambeslutet i 26 medlemsstater. Irland och Danmark deltar inte i samarbetet enligt direktivet, men rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder har upphävts också i förhållande till dessa medlemsstater.

Också rambeslutet 2009/829/RIF om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och direktivet 2011/99/EU om den europeiska skyddsordern grundar sig på principen om ömsesidigt erkännande. Av dessa har det förstnämnda genomförts genom lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet (620/2012) och det sistnämnda genom lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i Europaparlamentets och rådets direktiv om den europeiska skyddsordern och om tillämpning av direktivet (226/2015).

I EU har man dessutom antagit rambeslutet 2009/315/RIF om organisationen av medlemsstaternas utbyte av uppgifter ur kriminalregistret och uppgifternas innehåll, vilket genomförts genom lagen om lagring av straffregisteruppgifter och om utlämnande av sådana uppgifter mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (214/2012, nedan *EU-straffregisterlagen*).

3 Propositionens mål och de viktigaste förslagen

I propositionen föreslås det att direktivet genomförs nationellt. Till den del som det är fråga om inhämtande av bevis ersätter direktivet med vissa undantag de nuvarande konventioner och rättsakter om rättslig hjälp som tillämpas mellan medlemsstaterna i EU. Direktivet ersätter helt eller delvis ovan nämnda 1959 års konvention och tilläggsprotokollen till konventionen, 2000 års konvention och dess protokoll, bestämmelserna om rättslig hjälp i Schengenkonventionen samt rambeslutet om frysning till den del som det gäller frysningsbeslut i anslutning till bevisinhämtning.

Verkställigheten kan tekniskt utföras på flera olika sätt. Med undantag för rambeslutet om arresteringsordern, frysning och utbyte av straffregisteruppgifter har de övriga ovan nämnda EU-rättsakterna genomförts på ett sätt som påminner om sådant genomförande genom så kallade blandade ikraftträdandelagar som används vid fördrag. Då föreskrivs det genom en nationell genomförandelag att de bestämmelser i rambeslutet som hör till området för lagstiftningen ska iaktas som lag i Finland. Utöver en genomförandebestämmelse i blankettform införs i lagen i allmänhet bestämmelser som preciserar sakinnehållet i rambeslutet eller direkti-

vet. Genomförandemetoden med bara en blankettlag innebär att genomförandelagen endast innehåller en genomförandebestämmelse, men inte alls några materiella bestämmelser.

Riksdagens grundlagsutskott har i sitt utlåtande GrUU 50/2006 rd och GrUU 23/2007 tagit ställning till genomförandemetoden med blankettlag och med en blandad lag. För användning av en sådan genomförandemetod har utskottet förutsatt att bestämmelserna i rambeslutet ska vara tillräckligt detaljerade och exakta. Dessutom ska genomförandelagen tillsammans med rambeslutet bilda en sådan helhet som uppfyller de allmänna kraven på lagstiftningens exakt-
het och noggranna avgränsning samt god lagskrivningssed.

Ett alternativ till en så kallad blandad genomförandelag är att direktivet genomförs genom införande av en omfattande materiell genomförandelag (så kallad transformering). För lagtillämparen är en materiell lag klarare än en blandad lag. Vid denna genomförandemetod föreligger dock en risk att det i lagen införs bestämmelser som avviker från artiklarna i direktivet. Genomförandemetoden med en blankettlag eller blandad lag motsvarar sålunda mer entydigt direktivets innehåll och syfte än en transformering. Dessutom är det onödigt att skriva direktivets materiella innehåll på nytt i fråga om sådana bestämmelser som är tillräckligt detaljerade och exakta för direkt tillämpning. En genomförandemetod med blankettlag eller blandad lag kan också underlätta tillämpningen av lagen såtillvida att det i de situationer där det i genomförandelagen inte finns bestämmelser som preciserar direktivet, endast direktivet ska tillämpas, och inte transformeringslagen parallellt med det ursprungliga direktivet som riktlinje för tolkningen. Även om man valde transformering som genomförandemetod, skulle det dock inte befria lagtillämparen från att också tillämpa direktivet. Europeiska unionens domstol (nedan *EU-domstolen*) har bl.a. i sin dom av den 16 juni 2005 i målet C-105/03 (Pupino) konstaterat att den nationella domstolen vid tillämpningen av nationell rätt ska tolka den så långt som möjligt i enlighet med rambeslutets ordalydelse och syfte för att det mål som eftersträfvats genom rambeslutet uppnås.

I enlighet med vad som anförs nedan har man i propositionen utifrån den analys av direktivet som gjorts artikel för artikel kommit fram till att direktivet genomförs genom användning av den s.k. blandade genomförandemetoden.

Syftet med det samarbete som avses i direktivet är att inhämta bevis från en annan medlemsstat i ett straffrättsligt förfarande. Direktivets tillämpningsområde motsvarar tillämpningsområdet för den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp med vissa undantag. I ett direktivenligt förfarande ersätts begäranden om rättslig hjälp med utfärdande av utredningsorder.

När Finland är den verkställande staten, är de myndigheter som verkställer utredningsorder i Finland för det första polis-, gränsbevaknings- och tullmyndigheterna. Verkställande myndigheter är också Helsingfors tingsrätt och åklagarna inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt. Hörande av vittnen, sakkunniga och parter i en domstol sköts dock av den tingsrätt inom vars domkrets den som ska höras har sin hemvist eller sin bostads- eller vistelseort. Av särskilda skäl kan också en annan tingsrätt eller åklagare vara den verkställande myndigheten. Den verkställande myndigheten är den myndighet till vars behörighet den åtgärd som begärs i en utredningsorder skulle höra, om brottet hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden (5 § i lagen om genomförande av direktivet).

I den verkställande staten ska fattas ett särskilt beslut enligt direktivet om erkännande och verkställighet av en utredningsorder. I propositionen föreslås att ett sådant beslut ska registreras i Finland (6 § i lagen om genomförande av direktivet).

Vid verkställigheten av en utredningsorder kvarstår den princip som följs redan i den gällande lagstiftningen om straffrättslig rättshjälp enligt vilken en order verkställs i Finland i ett förfä-

rande enligt finsk lag (8 § i lagen om genomförande av direktivet). I enlighet med den gällande regleringen ska den verkställande myndigheten rätta sig efter de särskilda formaliteter och förfaranden som anges av den utfärdande medlemsstaten, såvida de inte strider mot de grundläggande rättsprinciperna i finsk lagstiftning (artikel 9.2).

När det gäller användning av tvångsmedel kan direktivet anses göra det möjligt att belägga användningen av tvångsmedel med krav på dubbel straffbarhet och överensstämmelse med den nationella lagstiftningen i enlighet med 15 och 23 § i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp när Finland är den verkställande staten. Ett undantag utgörs av sådana åtgärder enligt tvångsmedelslagen vars användning inte begränsas till vissa brott eller till en straffbarhets-tröskel i lagen. När det gäller sådana tvångsmedel förutsätter direktivet en s.k. modell för listade brott som begränsar undersökningen av förutsättningen för dubbel straffbarhet. I propositionen föreslås att det i lagen om genomförande av direktivet tas in en bestämmelse som förtydligar användningen av tvångsmedel (9 §).

Bestämmelser om skäl för vägran att erkänna eller verkställa en utredningsorder ingår i artikel 11. De kompletteras av en bestämmelse om användningen av tvångsmedel som ska tas in i 9 § i lagen om genomförande av direktivet.

I direktivet finns flera detaljerade förfarandebestämmelser som ska tillämpas på den verkställande staten, t.ex. tidsfrister för erkännande och verkställighet (artikel 12), överlämnande av bevismaterial (artikel 13), rättsmedel (artikel 14), skäl för uppskov av erkännande eller verkställighet (artikel 15) och skyldighet att informera (artikel 16). Lagen om genomförande av direktivet innehåller en bestämmelse som kompletterar artikel 13 om överföring av bevis (14 §) och en bestämmelse om ändringssökande som kompletterar artikel 14 (20 §).

Direktivet innehåller dessutom vissa specialbestämmelser som gäller vissa samarbetsformer, t.ex. tillfälligt överförande av frihetsberövade personer (artiklarna 22 och 23), hörande genom videokonferens eller telefonkonferens (artiklarna 24 och 25), inhämtande av information om bankkonton och banktransaktioner (artiklarna 26 och 27), utredningsåtgärder som innebär bevisinhämtning i realtid (artikel 28), hemliga utredningar (artikel 29), teleavlyssning (artiklarna 30 och 31) och provisoriska åtgärder (artikel 32). Lagen om genomförande av direktivet innehåller kompletterande bestämmelser om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer (12 och 13 §), användningen av videokonferens och telefonkonferens (15 och 16 §), täckoperationer och bevisprovokation genom köp (17 §) och användningen av teletvångsmedel (18 och 19 §).

När Finland är den utfärdande medlemsstaten kan en utredningsorder enligt propositionen utfärdas av en anhållningsberättigad tjänsteman som har befogenheter som undersökningsledare vid polisen, Tullen eller Gränsbevakningsväsendet. Då godkänns utredningsordern av åklagaren. En utredningsorder kan också utfärdas av en åklagare, tingsrätt, hovrätt och högsta domstolen (22 § i lagen om genomförande av direktivet).

När det gäller den utfärdande medlemsstaten innehåller direktivet detaljerade förfarandebestämmelser bl.a. om utredningsorderns innehåll och form (artikel 5), villkor för utfärdande och översändande av en utredningsorder (artikel 6), översändande (artikel 7) och en tidigare utredningsorder (artikel 8).

I propositionen föreslås det också att lagen om genomförande av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder upphävs samt smärre ändringar som i huvudsak föranleds av direktivet i lagen om straffrättslig rättshjälp, EU-frysningsslagen, tvångsmedelslagen och lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål.

4 Propositionens konsekvenser

Allmänt

Genomförandet av direktivet utvidgar inte i nämnvärd grad tillämpningsområdet för rättslig hjälp i straffrättsliga ärenden mellan medlemsstaterna i EU. Skillnaden är dock den att samarbetet blir mer förpliktande än tidigare. Dessutom kan det att framställningar om rättslig hjälp ska göras med hjälp av ett standardformulär och skyldigheten enligt direktivet att verkställa utredningsordern inom utsatt tid i någon mån effektivisera samarbetet i fråga om rättslig hjälp. Också de skyldigheter avseende kommunikation och samråd som uppställs för myndigheterna kan bidra till att göra rättshjälpsamarbetet snabbare. Rättshjälpsystemet mellan medlemsstaterna blir också klarare såtillvida att direktivet ersätter överlappande rättsakter om rättslig hjälp. Då behöver i regel bara direktivet och dess genomförandelagstiftning tillämpas i sådant rättshjälpsamarbete som gäller bevisinhämtning. Detta gör också det regelverk som gäller rättshjälpsamarbetet mellan medlemsstaterna mer hanterligt.

Ekonomiska konsekvenser

Genomförandet av direktivet orsakar extra kostnader för åklagarväsendet. Direktivet kommer i första hand att tillämpas vid skedet för förundersökning av brott. För närvarande är praxis den att begäran om rättslig hjälp görs av polis-, gränsbevaknings- eller tullmyndighet när de är förundersökningsmyndighet. Direktivet förutsätter att nuläget ändras så att varje utredningsorder som sänds från Finland måste godkännas av en rättslig myndighet. Avsikten är att motsvarande myndighet i det finska systemet är åklagaren.

Förundersökningsmyndigheterna och åklagarna är redan i nuläget skyldiga att samarbeta under förundersökningen. Det att åklagaren i framtiden på det sätt som förutsätts i direktivet är den myndighet som godkänner utredningsordern kommer dock att kräva en större arbetsinsats och mer arbetstid av den åklagare som behandlar ärendet. Åklagaren måste också överväga åtgärderna under förundersökningsstadiet från ett undersökningstaktiskt perspektiv och på det sätt som förutsätts i direktivet förvissa sig om att den åtgärd som begärts skulle ha kunnat föreläggas i ett motsvarande inhemskt ärende.

Det är omöjligt att exakt bedöma beloppet av de ekonomiska kostnaderna. Varje enskilt fall och varje utredningsorder är olika i fråga om hur krävande de är. Riksåklagarämbetet uppskattar att det tar i genomsnitt knappa tre timmar att godkänna en utredningsorder. Förundersökningsmyndigheterna framställer årligen cirka 550—700 begäranden om rättslig hjälp till medlemsstaterna i EU. I en och samma begäran om rättslig hjälp kan begäras flera olika åtgärder. Antalet åtgärder i samtliga begäranden om rättslig hjälp har för polisens del varit ca 2 500 per år. Utifrån detta har uppskattats att antalet åtgärder som ingår i utredningsorder och som ska fastställas av en åklagare är ca 3000 per år. Detta orsakar åklagarväsendet kostnader på fem årsverken.

Det är också skäl att vara förberedd på situationer som kräver brådska åtgärder och som förutsätter jourberedskap dygnet runt inom åklagarväsendet. Detta bedöms orsaka årliga extra kostnader för åklagarväsendet på 66 000 euro.

Totalt uppskattas genomförandet av direktivet öka utgifterna för åklagarväsendet med sammanlagt 433 000 euro per år. Denna uppskattning omfattar kostnaderna för de ovannämnda fem årsverken som förfarandet med godkännande av utredningsorder orsakar (367 000 euro)

och kostnaderna för jourarrangemang. Kostnadsökningarna sköts inom åklagarväsendet eller vid behov genom en omfördelning av resurserna inom justitieministeriets förvaltningsområde.

I enlighet med vad som anförs nedan kommer i det finska systemet utredningsordern att utföras av en tjänsteman som har befogenheter som undersökningsledare vid polisen, Gränsbevakningsväsendet eller Tullen. Modellen med en sådan lösning motsvarar de ställningstaganden som riksdagens lag- och förvaltningsutskott gjort. Av detta följer att det ovan beskrivna godkännandeförfarandet inte nämnvärt minskar arbetsvolymen för förundersökningsmyndigheterna jämfört med nuläget. Tullen har däremot bedömt att förfarandet med godkännande av utredningsordern kommer orsaka nya arbetsmoment för den förundersökningsmyndighet som begär att utredningsordern ska godkännas. I fråga om Tullen kommer de uppskattade kostnaderna dock att vara av den storleksklassen att de kan täckas inom ramarna för Tullens omkostnadsanslag. Också Polisstyrelsen har ansett att godkännandeförfarandet kommer att öka arbetsmängden för förundersökningsmyndigheterna. Propositionen har dock inte bedömts ha betydande kostnadseffekter för polisens, Tullens eller Gränsbevakningsväsendets förvaltningsområde.

Genomförandet av direktivet kommer också i någon mån att orsaka kostnader av engångsnatur för utbildning av personalen vid åklagarväsendet, förundersökningsmyndigheterna och domstolarna. De har dock inte bedömts vara betydande.

Reformerna sköts inom ramen för rambesluten för statsfinanserna och anslagen i statsbudgeten.

Konsekvenser för organisationer och personal

Konsekvenserna för åklagarväsendet av det förfarande med godkännande som direktivet förutsätter beskrivs ovan. Vissa ändringar i hur rättshjälpsärendena mellan Finland och de övriga medlemsstaterna organiseras vid åklagarväsendet och hos förundersökningsmyndigheterna kan följa av att man vill säkerställa att rättshjälpsarbetet inte blir långsammare till följd av godkännandeförfarandet. Centraliseringen av ärenden som kräver domstolsbehandling till Helsingfors tingsrätt ökar dessutom i någon mån arbetsvolymen för den personal som arbetar där. Antalet ärenden som ska behandlas vid Helsingfors tingsrätt kan dock uppskattas bli litet, eftersom direktivet i första hand gäller rättshjälpsituationer mellan förundersökningsmyndigheterna. Propositionen uppskattas inte ha andra konsekvenser för organisationer och personal.

5 Beredningen av propositionen

Under beredningen av direktivet översände statsrådet till riksdagen skrivelsen U 25/2010 rd samt senare dessutom kompletterande uppgifter om behandlingen av förslaget till direktiv. Riksdagens lagutskott och förvaltningsutskott har gett flera utlåtanden om förslaget till direktiv (LaUU 15/2010 rd, FöUU 22/2010 rd, FöUU 33/2010 rd, LaUU 19/2010 rd, LaUU 5/2011 rd, FöUU 4/2011 rd och LaUU 9/2013 rd).

Justitieministeriet tillsatte den 4 november 2014 en arbetsgrupp som fick i uppdrag att bereda ett förslag till lagstiftning om det nationella genomförandet av direktivet. I arbetsgruppen fanns företrädare för justitieministeriets lagberedningsavdelning, Riksåklagarämbetet, inrikesministeriet, polisstyrelsen, Tullen, Helsingfors tingsrätt och Finlands Advokatförbund. Under beredningen hörde arbetsgruppen enheten för internationell rättsvård vid justitieministeriet.

Arbetsgruppens betänkande publicerades den 20 maj 2016 (OMML 17/2016). Justitieministeriet bad 23 instanser yttra sig om arbetsgruppens betänkande. Dessutom bereddes högsta förvaltningsdomstolen tillfälle att lämna utlåtande om betänkandet. Totalt inkom 20 utlåtanden, av vilka 18 på begäran och två från övriga instanser. Ett sammandrag över utlåtandena har publicerats, OMML 56/2016. Propositionen har ändrats med anledning av remissyttrandena.

Flera remissinstanser ansåg att lösningen att genomföra direktivet nationellt med hjälp av en blandad ikraftträdandemetod är problematisk för lagtillämparen och ansåg att det skulle vara mera motiverat att genomföra direktivet genom en materiell lag. I synnerhet fäste man till denna del uppmärksamhet vid bestämmelserna om användningen av tvångsmedel, som inte ansågs tillräckligt precis och exakt avgränsad. Den inexakta regleringen ansågs överföra ansvaret för eventuella feltolkningar från lagstiftaren till lagtillämparen, vilket inte ansågs ändamålsenligt. I vissa remissvar ansåg man däremot att det i fråga om genomförandemetoden på behörigt vis har tagits hänsyn till att bestämmelserna är tillräckligt exakta och noga avgränsade och att genomförande av direktivet genom en separat lagstiftning istället för genom en blandad ikraftträdandelag inte nödvändigtvis skulle leda till ett klarare slutresultat för tillämparen.

Med anledning av utlåtandena har regleringen av användningen av tvångsmedel preciserats i propositionen och fler motiveringar tagits in i syfte att förtydliga direktivets innehåll. Eftersom den svårtolkade regleringen i huvudsak beror på direktivets komplexitet, vilket är svårt att åtgärda genom att använda en materiell lag som genomförandemetod, har genomförandemetoden inte ändrats i propositionen. En ändring av genomförandemetoden skulle också ha krävt en mera omfattande ny beredning som det inte har funnits möjlighet till.

Biträdande justitiekansler har i sitt utlåtande föreslagit att man bör överväga om det finns skäl att ge undantaget för så kallade listade brott en vidare tillämpning än vad direktivet förutsätter vid användningen av tvångsmedel. Biträdande justitiekansler har ansett att det också i fråga om andra än hemliga tvångsmedel finns skäl att hålla sig till den reglering som förutsätts i direktivet. Med anledning av utlåtandet har propositionen ändrats så att användningen av tvångsmedel inte ska tillåtas i större omfattning än vad direktivet förutsätter med undantag för vissa situationer som redan finns i den gällande lagstiftningen om straffrättslig rättshjälp.

Biträdande justitiekansler och Helsingfors tingsrätt har i sina utlåtanden fäst uppmärksamhet vid att det förfarande som föreslås i propositionen enligt vilket ett beslut om vägran att erkänna och verkställa en utredningsorder som fattats av någon annan instans än en tingsrätt förs till Helsingfors tingsrätt för avgörande kan leda till en situation där tingsrätten skulle vara både den godkännande myndigheten och fullföljdsdomstol. Tingsrätten och biträdande justitiekanslern ansåg att uppgiften kan ges t.ex. till riksåklagaren eller åklagaren. Biträdande justitiekansler föreslog också att man bör överväga om vägran att verkställa en order över huvud taget måste föras till en extra instans för avgörande i Finland, eftersom direktivet inte förutsätter det. Även Tullen har uppmärksammat förfarandet i sitt remissvar och ansett att det ökar byråkratiet. Oklarheten i det föreslagna förfarandet har också påtalats i utlåtandena. Helsingfors hovrätt har åter ansett att tingsrättens prövning i samband med beslut om vägran kan leda till enhetligare tolkningsförfaranden.

Med anledning av utlåtandena har förfarandet enligt vilket Helsingfors tingsrätt alltid bör avgöra beslut om vägran som fattats av andra instanser än tingsrätten strukits i propositionen. Däremot har det i propositionen tagits in ett förslag enligt vilket polis-, gränsbevaknings- och tullmyndigheten kan föra ett beslut genom vilket erkännande och verkställighet av en utredningsorder har vägrats till åklagaren för godkännande.

I några utlåtanden har man ansett att även behörigheten att verkställa en utredningsorder ska höra till åklagaren istället för till förundersökningsmyndigheten. I största delen av utlåtandena har man ändå godkänt det föreslagna förfarande enligt vilket de verkställande myndigheterna är de samma som i ett motsvarande nationellt förfarande och propositionen har därmed inte ändrats till denna del.

Tullen har i sitt utlåtande ansett att det utifrån propositionen är oklart hur den verkställande myndigheten ska erkänna en utredningsorder från en annan medlemsstat. Till propositionen har fogats motiveringar till förfarandet och en bestämmelse om saken har tagits in i lagen om genomförande av direktivet.

Polisstyrelsen har i sitt utlåtande ansett att den föreslagna lösningen enligt vilken åklagaren godkänner en utredningsorder som utfärdats av förundersökningsmyndigheten fördröjer och komplicerar skötseln av ärenden utan att det leder till några särskilda fördelar. Dessutom anser polisstyrelsen att förfarandet överför beslutanderätten i fråga om ärenden som undersökningsledaren har på sitt ansvar till åklagaren utan att ansvaret överförs. Även Tullen har ansett att propositionen i praktiken ändrar ansvarsfördelningen mellan myndigheterna i fråga om undersökningsledarskapet. Det förfarande i fråga om åklagarens godkännande som föreslås i propositionen har inte ändrats, eftersom artikel 2 i direktivet uttryckligen förutsätter ett sådant.

Helsingfors hovrätt, Helsingfors tingsrätt och biträdande justitiekansler fäste uppmärksamhet vid de föreslagna bestämmelserna om ändringssökande. Med anledning av utlåtandena har motiveringen i propositionen till denna del utvidgats och de föreslagna bestämmelserna preciserats.

Biträdande justitiekansler, Helsingfors tingsrätt och Tullen fäste uppmärksamhet vid motiveringen till artikel 19 i direktivet som gäller konfidentialitet. Motiveringen i propositionen har av den anledningen ändrats och i lagen om genomförande av direktivet har tagits in 25 § som gäller sekretess, tystnadsplikt och användning av uppgifter.

I flera utlåtanden har man uppmärksammat de kostnader som propositionen leder till både vid förundersökningsmyndigheterna och i synnerhet inom åklagarväsendet. Det har dessutom ansetts nödvändigt att utreda verkställighetens konsekvenser för informationssystemen och datakommunikationen.

DETALJMOTIVERING

1 Innehållet i direktivet och dess förhållande till lagstiftningen i Finland

I detta avsnitt redogörs det för innehållet i direktivet och dess förhållande till den gällande nationella lagstiftningen artikel för artikel. Samtidigt bedöms det till vilka delar innehållet i de enskilda artiklarna behöver preciseras genom nationell lag.

I fortsättningen grundar sig Finlands och de övriga EU-medlemsstaternas rättshjälpssamarbete i de situationer som avses i direktivet på direktivet och dess genomförandelag, och inte längre på lagen om straffrättslig rättshjälp eller annan lagstiftning som gäller rättslig hjälp.

KAPITEL I Den europeiska utredningsordern

Artikel 1 Den europeiska utredningsordern och skyldigheten att verkställa den

I artikeln definieras vad som avses med den europeiska utredningsordern (nedan *utredningsordern*).

Enligt *artikel 1.1* är utredningsordern ett rättsligt avgörande som har utfärdats eller godkänts av en rättslig myndighet i en medlemsstat för genomförande av en eller flera specifika utredningsåtgärder i en annan medlemsstat i syfte att inhämta bevis i enlighet med direktivet. Den medlemsstat som utfärdar utredningsordern kallas i direktivet den utfärdande staten och den medlemsstat där ordern verkställs kallas den verkställande staten. En utredningsorder kan också utfärdas för att inhämta bevis som de behöriga myndigheterna i den verkställande staten redan har i sin besittning.

I *artikel 1.2* förutsätts att medlemsstaterna verkställer utredningsordern på grundval av principen om ömsesidigt erkännande och i enlighet med direktivet.

Enligt *artikel 1.3* får utfärdande av en utredningsorder begäras av en misstänkt eller tilltalad person, eller av en försvarare på dennes begäran, inom ramen för de rättigheter som är tillämpliga på försvaret och i överensstämmelse med nationella straffrättsliga förfaranden.

Enligt *artikel 1.4* påverkar direktivet inte skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheter och rättsprinciper som återges i artikel 6 i EU-fördraget, bland annat rätten till försvar för personer som är föremål för straffrättsliga förfaranden, och alla skyldigheter som åligger rättsliga myndigheter i detta avseende ska kvarstå opåverkade.

I enlighet med vad som anförts ovan föreskrivs det för närvarande om sådan rättslig hjälp som avses i direktivet i huvudsak i lagen om straffrättslig rättshjälp samt i 1959 års konvention och i 2000 års konvention samt i 2001 års tilläggsprotokoll till konventionen och i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder. Direktivets förhållande till dessa författningar om rättslig hjälp har i nedan relaterade artiklarna 3 och 34 definierats så att direktivet med undantag för bestämmelserna om gemensamma utredningsgrupper ersätter de nämnda andra författningarna med motsvarande bestämmelser. Eftersom direktivet endast ska tillämpas på situationer där syftet för den utredningsåtgärd som begärs är bevisinhämtning, följer det av detta att de andra nämnda författningarna fortfarande tillämpas i andra rättshjälpssituationer, t.ex. vid delgivning av stämning.

Enligt artikel 1.1 avses med utredningsorder ett rättsligt avgörande (*judicial decision*) för genomförande av en utredningsåtgärd i en annan medlemsstat. Direktivet innehåller inga närmare definitioner av utredningsorderns rättsliga natur. Gällande rättshjälpssamarbete mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen med undantag för den europeiska bevisinhämtningsordern bygger på framställningar om rättslig hjälp. Enligt artikel 5.1 ska den utfärdande myndigheten fylla i formuläret i bilaga A. Enligt texten i formuläret har denna utredningsorder utfärdats av en behörig myndighet, dvs. det torde kunna tolkas så att det formulär som ifyllts av den aktuella behöriga myndigheten är ett sådant rättsligt avgörande som avses i artikel 1.1, dvs. en utredningsorder. Enligt ordalydelsen i formuläret begär den behöriga myndigheten att den utredningsåtgärd som anges i formuläret ska vidtas. Det torde således också kunna vara möjligt att tolka begreppet utredningsorder så att det i sak är fråga om en begäran, såsom vid ett förfarande enligt gällande reglering. Till exempel när rambeslutet om en europeisk arresteringsorder, som var den första författningen som grundade sig på ömsesidigt erkännande, genomfördes nationellt ansågs att begreppet arresteringsorder kan tolkas så att det avser en framställning om gripande och utlämning av en eftersökt person (RP 88/2003 rd, s. 7).

Det föreslagna nationella genomförande av direktivet med hjälp av en blandad genomförandemetod möjliggör dock inte ändringar i direktivets terminologi. Detta kan inte heller annars anses vara ändamålsenligt med beaktande av hur lagstiftningen i Europeiska unionen har utvecklats när det gäller ömsesidigt erkännande. Man kan också beakta Europeiska unionens domstols avgöranden C-452/16 och C-477/16 där det har tagits ställning till begreppen rättslig myndighet och rättsligt beslut i fråga om rambeslutet om en arresteringsorder. När det gäller frysningsbeslut definieras det i 2 § 2 mom. i den nationella genomförandelagen att när Finland är den stat som översänder ett frysningsbeslut avses med frysningsbeslut en domstols beslut om kvarstad och en åklagares beslut om tillfällig kvarstad enligt 6 kap. i tvångsmedelslagen och en domstols eller åklagares beslut om beslag enligt 7 kap. i tvångsmedelslagen. Enligt artikel 6.1 b är villkoret för utfärdande av en utredningsorder att den utredningsåtgärd som anges i utredningsordern kunde ha begärts under samma förutsättningar i ett liknande inhemskt ärende. Ordalydelsen verkar inte förutsätta att det fattas ett motsvarande nationellt beslut och därför räcker motsvarande behörighet i nationella fall för att utfärda en utredningsorder. Även enligt bestämmelserna i gällande lag om straffrättslig rättshjälp är det tillräckligt att den som framställer en begäran om rättslig hjälp har behörighet i ett liknande nationellt ärende. En europeisk utredningsorder får utfärdas t.ex. om förutsättningar för beslag (7 kap. 1 § i tvångsmedelslagen) eller för husrannsakan (8 kap. 2 § i tvångsmedelslagen) enligt tvångsmedelslagen uppfylls, och förundersökningsmyndigheten enligt artikel 6.1 a i direktivet bedömer att åtgärden måste utföras i en annan medlemsstat. Å andra sidan kan t.ex. också domstolens beslut om hörande av vittne genom videokonferens ligga till grund för en utredningsorder.

När det gäller den behöriga myndigheten i Finland kan en utredningsorder som den utfärdat betraktas som ett särskilt beslut enligt artikel 1 som är förpliktande för den behöriga myndigheten i en annan medlemsstat på det sätt som avses i direktivet. Beslutet fattas genom ifyllning av det formulär som avses i artikel 5.

Betydelsen av principen om ömsesidigt erkännande som avses i artikel 1.2 beskrivs ovan i allmänna motiveringen.

En misstänkt eller åtalad rätt enligt artikel 1.3 att begära att en utredningsorder utfärdas innebär att sådana situationer omfattas av nationella bestämmelser. Punkten leder inte till att någon annan myndighet än den som avses i direktivet kan utfärda en utredningsorder, men en misstänkt eller åtalad har rätt att i enlighet med nationell lag begära att den nationella myndigheten utför en specifik utredningsåtgärd i syfte att inhämta nödvändiga bevis. Om inhämtande av bevis förutsätter att det utfärdas en europeisk utredningsorder, utfärdar den behöriga myn-

digheten ordern enligt samma förutsättningar som en utredningsåtgärd på begäran av en part utförs i nationellt förfarande. Även om endast en misstänkts rätt att begära att en utredningsorder utfärdas nämns i bestämmelsen är det klart att även målsägande enligt nationell lag kan begära att det inhämtas bevis i sådana situationer som avses i direktivet.

I 3 kap. 7 § i förundersökningslagen finns det bestämmelser om förundersökningsåtgärder som parterna begär. De ska enligt 1 mom. vidtas, om parten visar att de kan ha betydelse för saken och om de inte orsakar kostnader som är oskäligen med hänsyn till ärendets art. Enligt 2 mom. beslutar undersökningsledaren under förundersökningen om sådana åtgärder eller i sådana situationer som avses i 5 kap. 2 § åklagaren. Det är då fråga om en situation där åklagaren utfärdar föreskrifter om utförandet av en förundersökning eller en förundersökningsåtgärd. Åklagaren beslutar om undersökningsåtgärder även när saken har överförs till åklagaren.

Även i domstolsskedet bestäms en parts rätt att begära undersökningsåtgärder enligt nationell lag. Bestämmelser om vittnande i domstol finns i regel i 17 kap. i rättegångsbalken. En uttrycklig bestämmelse om en parts rätt att för domstolen lägga fram den bevisning parten önskar finns i 17 kap. 1 § i rättegångsbalken (732/2015).

Respekterandet av de grundläggande rättigheter som nämns i artikel 1.4 har samband med det skäl för vägran som anges i artikel 11.1 f i direktivet. Beaktandet av de grundläggande rättigheterna vid tillämpningen av direktivet behandlas i motiveringen till artikel 11.

Artikeln förutsätter inte att dess sakinhåll preciseras genom lag.

Artikel 2 Definitioner

I artikeln klarläggs de definitioner som används i direktivet. Enligt artikel 2 a avses med utfärdande stat den medlemsstat där utredningsordern utfärdas. Enligt artikel 2 b avses med verkställande stat den medlemsstat i vilken utredningsordern verkställs och där utredningsåtgärden ska utföras.

Artikel 2 c innehåller definitionen på utfärdande myndighet. En sådan kan för det första vara en domare, domstol, undersökningsdomare eller allmän åklagare som är behörig i det berörda fallet (led i). För det andra kan enligt led ii den utfärdande myndigheten vara vilken annan behörig myndighet som helst som den utfärdande staten definierat vara en sådan myndighet och som i det enskilda fallet handlar i egenskap av utredande myndighet i straffrättsliga förfaranden, med behörighet att besluta om bevisinhämtning i enlighet med nationell rätt. Då ska utredningsordern, och innan den översänds till den verkställande myndigheten, godkännas av en domare, domstol, undersökningsdomare eller allmän åklagare i den utfärdande staten. I ledet förutsätts det att också den godkännande myndigheten granskar att utredningsordern stämmer överens med villkoren för utfärdande av en europeisk utredningsorder enligt direktivet, i synnerhet villkoren i artikel 6.1. Dessutom konstateras det i ledet att om utredningsordern har godkänts av en rättslig myndighet kan den myndigheten också betraktas som en utfärdande myndighet med avseende på översändandet av utredningsordern. Sålunda kan den verkställande myndigheten också vara i kontakt med den godkännande myndigheten.

Enligt *artikel 2 d* avses med verkställande myndighet en myndighet som har behörighet att erkänna en utredningsorder och se till att den verkställs i enlighet med direktivet och med de förfaranden som är tillämpliga vid liknande inhemska ärenden. Sådana förfaranden kan kräva ett bemyndigande av domstol i den verkställande staten, om så krävs i den statens nationella lagstiftning.

Artikel 2 c och d förutsätter att det i lag fastställs vilka myndigheter som i Finland är utfärdande och verkställande myndigheter. I anknytning till de utfärdande myndigheterna har det ovan redogjorts för de rättsliga myndigheter som Finland utsett med stöd av 1959 års konvention. I enlighet med detta kan enligt 5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp till en främmande stat en begäran om rättshjälp framställas av justitieministeriet, domstolarna, åklagarmyndigheterna och förundersökningsmyndigheterna. I samband med genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder övergick man till ett mer åklagarcentrerat system i de situationer som avses i rambeslutet. Enligt 11 § i lagen genomförandet av rambeslutet är allmänna åklagaren, tingsrätten, hovrätten och högsta domstolen i Finland behöriga att utfärda en bevisinhämtningsorder. Om det begärda bevismaterialet finns i den verkställande myndighetens besittning och medlemsstaten i fråga inte har krävt att bevisinhämtningsordern ska godkännas av en rättslig myndighet, får ordern utfärdas också av en sådan tjänsteman vid polisen, Tullen eller Gränsbevakningsväsendet som har befogenheter som undersökningsledare.

Frågan om den utfärdande myndigheten var central i riksdagsbehandlingen under förhandlingarna om direktivet. Förslaget till direktiv har behandlats av lagutskottet och förvaltningsutskottet och utskotten tog ställning till direktivet i flera utlåtanden. (LaUU 15/2010 rd, FöUU 22/2010 rd, LaUU 19/2010 rd, FöUU 33/1010 rd, LaUU 5/2011 rd, FöUU 4/2011 rd och LaUU 9/2013 rd). Majoriteten i lagutskottet skulle ha föredragit som bästa alternativ det att behörigheten att utfärda en utredningsorder hade begränsats till rättsliga myndigheter, dvs. till domstolen och åklagaren (t.ex. LaUU 15/2010 rd). Enligt utskottet skulle denna lösning också ha förordats av såväl konsekvens- som klarhetshänsyn liksom också stärkandet av förtroendet mellan medlemsstaterna. Lagutskottet ansåg också att lösningen endast bör gälla det straffrättsliga samarbetet inom unionen och inte påverka bevisinhämtningen i nationella förfaranden. Som en kompromiss godkände lagutskottet dock det ovan beskrivna godkännandeförfarandet och ansåg det vara viktigt att man ännu i det skede direktivet genomförs bedömer vilken lösning i fråga om de behöriga myndigheterna som bäst lämpar sig för det finska systemet. Enligt utskottet måste samarbetet mellan åklagaren och polisen i fortsättningen intensifieras beträffande de frågor som omfattas av direktivet.

Förvaltningsutskottet däremot ansåg att den bästa lösningen skulle vara att den behöriga myndigheten definieras så att medlemsstaterna har rätt att fastställa den behöriga myndigheten i enlighet med sitt nationella system såväl när det gäller utfärdande av utredningsordern som när det gäller verkställigheten av den. Som en kompromisslösning godkände förvaltningsutskottet godkännandeförfarandet (FöUU 22/2010 rd) och betonade i ett senare utlåtande att utfärdande av utredningsordern i regel ankommer på förundersökningsledaren. Vidare betonade utskottet att ett sådant administrativt arrangemang som en smidig och effektiv bevisinhämtning kräver ska säkerställas vid beslutsfattandet om godkännandeförfarandet.

Både lagutskottet och förvaltningsutskottet tog också ställning till hur kommunikationen ska ordnas. Lagutskottet konstaterade att den reglering som gäller kommunikationen bör eftersträva flexibilitet för att de nationella behoven kan bli beaktade. Utskottet ansåg det vara viktigt att förslaget till direktiv i sådana fall där polisen utfärdar och åklagaren godkänner en utredningsorder tillåter att både polisen och åklagaren parallellt kan ha möjlighet till kommunikation. Då kan man senare överväga vilken lösning avseende kommunikationen som för Finland är den mest ändamålsenliga (LAUU 5/2011 rd). Förvaltningsutskottet ansåg att huvudregeln angående kommunikationen bör vara att den myndighet som utfärdar utredningsordern översänder utredningsordern direkt till den verkställande myndigheten (FöUU 4/2011).

I fråga om den verkställande myndigheten är led d mer flexibelt och tillåter i enlighet med vad som anförts ovan också att andra än rättsliga myndigheter utses till verkställande myndighet.

Under förhandlingarna om direktivet lyftes inte fråga om den verkställande myndigheten nämnvärt fram i riksdagsbehandlingen.

Artikeln förutsätter att det i lagen om genomförande av direktivet fastställs vad som i det finska systemet avses med de myndigheter som anges i led c och d dvs. den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten. De ovan anförda ståndpunkter som lagutskottet och förvaltningsutskottet antagit såsom kompromisser motsvaras av att det i lagen föreskrivs att också de förundersökningsmyndigheter som anges i förundersökningslagen är utfärdande myndigheter. I propositionen föreslås det att de utfärdande myndigheterna för det första är anställningsberättigade tjänstemän som har befogenheter som undersökningsledare vid polisen, Tullen eller Gränsbevakningsväsendet (22 §). I det finska systemet är också militära myndigheter förundersökningsmyndigheter i enlighet med vad som särskilt föreskrivs om förundersökningsbehörighet för dessa myndigheter. Inom rättshjälpssamarbetet har det hittills dock inte framkommit något behov av att utse de militära myndigheterna till behöriga myndigheter.

I genomförandelagen måste man också fastställa den godkännande myndigheten. Innehållet i direktivet möjliggör inte en sådan lösning att förundersökningsmyndigheten utfärdar en utredningsorder utan godkännande av en rättslig myndighet. Direktivet förutsätter tvärtom att en utredningsorder som utfärdas av någon annan än en domare, domstol, undersökningsdomare eller allmän åklagare ska godkännas. Godkännandet kan endast göras av en domare, domstol, undersökningsdomare eller allmän åklagare. Till denna del avviker regleringen enligt direktivet från innehållet i 5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp, vilket möjliggör att förundersökningsmyndigheten självständigt får framställa en begäran om rättslig hjälp.

Vid genomförandet av direktivet motsvaras den samarbetskyldighet för förundersökningsmyndigheten och åklagaren som anges i 5 kap. i förundersökningslagen av en lösning enligt vilken åklagaren godkänner en utredningsorder som en förundersökningsmyndighet utfärdar. Som en del av samarbetskyldigheten ansvarar åklagaren också för egen del för att den begärda utredningsåtgärden i enlighet med kravet i artikel 6.1 a är nödvändig och proportionerlig i förhållande till syftet för brottsutredningen. Enligt skäl 11 i ingressen som preciserar artikel 6 i direktivet bör samma bedömning också göras vid godkännandeförfarandet.

Vid beredningen av propositionen har också det alternativet bedömts om domstolen, utöver åklagaren, bör utses till godkännande myndighet. Detta kan aktualiseras i synnerhet i situationer där den åtgärd som begärs nationellt kräver beslut av en domstol, såsom t.ex. vid teleavlyssning. Nuförtiden ska domstolens beslut i sådana situationer sökas som grund för en begäran om rättslig hjälp (5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp).

Domstolen undersöker den begärda åtgärdens lagenlighet när den prövar beviljande av tillstånd till teleavlyssning eller något annat sådan åtgärd som enligt lag förutsätter beslut av en domstol. Sålunda är förfarandet till denna del förenligt med vad som förutsätts i artikel 6.1 b. Till skillnad från åklagaren deltar domstolen i övrigt dock inte i behandlingen av ett straffrättsligt ärende under förundersökningsstadiet, och bedömer inte heller om en viss förundersökningsåtgärd är nödvändig i en förhandenvarande brottsutredning, liksom det i enlighet med det ovan anförda också förutsätts i direktivet. I praktiska situationer skulle systemet inte heller vara klart om åklagaren och domstolen hade överlappande roller i situationer som förutsätter godkännande av en utredningsorder.

Det skulle också vara möjligt att genomföra direktivet så att inget tillstånd behöver inhämtas av domstolen innan utredningsordern översänds från Finland, trots att en motsvarande nationell åtgärd skulle förutsätta tillstånd, utan det skulle vara tillräckligt att den godkännande åklagaren säkerställer att den åtgärd som begärs är förenlig med finsk lag. Man har dock inte antagit denna lösning bl.a. av rättskyddsskäl. Med tanke på de skyldigheter som ingår i direktivet

skulle dessutom ett förfarande som avviker från det nationella systemet kunna vara tvivelaktigt, eftersom direktivet har som utgångspunkt att utredningsordern utfärdas på samma villkor som i ett motsvarande inhemskt ärende. Inhämtande av tillstånd hos domstolen har i praktiken inte heller i nämnvärd grad förhalat rättshjälpsamarbetet, varvid det har bedömts att avskaffande av inhämtandet av tillstånd inte heller påskyndar förfarandet.

I propositionen har man kommit fram till ett förslag enligt vilket åklagaren är den godkännande myndigheten när utredningsordern har utfärdats av undersökningsledaren (22 §). Huvudregeln är att utredningsordern godkänns av den åklagare som utsetts till det straffrättsliga ärende som undersöks. För att godkännandeförfarandet inte ska förhala förundersökningen, ska man sträva efter att göra godkännandet samtidigt som undersökningsledaren och åklagaren enligt de samarbetsförpliktelser som ingår i 5 kap. i förundersökningslagen beslutar om inhämtande av bevis som behövs i utredningen. Det bör dock beaktas att de åtgärder som behövs inom rättshjälpsamarbetet kan vara mycket brådsnande och detta förutsätter beredskap att godkänna en utredningsorder vid vilken tid på dygnet som helst. Den åklagare som utsetts för ett visst straffrättsligt ärende är inte nödvändigtvis alltid anträffbar. Då bör vid behov också en annan åklagare kunna godkänna utredningsordern. Detta förutsätter att åklagarväsendet har en fungerande jourberedskap och tillräckliga resurser för brådsnande situationer. Däremot föreslås det inte att domstolarna ska vara godkännande myndigheter.

I propositionen föreslås det att en utredningsorder utöver undersökningsledaren också får utfärdas av åklagaren, tingsrätten, hovrätten och högsta domstolen (22 § 2 mom. i genomförandelagen). Förslaget avviker från den reglering som ingår i 5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp på så sätt att justitieministeriet och förvaltningsdomstolen inte är behöriga att utfärda en utredningsorder. Lösningen är förenlig med direktivet, eftersom avsikten är att samarbetet i enlighet med artikel 7 i direktivet ska bedrivas direkt mellan de behöriga myndigheterna. Liksom det klargörs nedan, har förvaltningsdomstolen inget behov att utfärda en utredningsorder.

Den visning som behövs i ett straffrättsligt ärende inhämtas i allmänhet under förundersökningsstadiet, varvid det i enlighet med den jämlikhetsprincip som finns i förundersökningslagen ska utredas och beaktas både de omständigheter och bevis som talar mot den som är misstänkt för brott och de som talar för honom eller henne (4 kap. 1 §). Därför ska också utredningsordern utfärdas i huvudsak under förundersökningsstadiet. Åklagaren får utfärda en utredningsorder i ett ärende som omfattas av hans eller hennes behörighet antingen under förundersökningen eller när ärendet gått till åtalsprövning, eller undantagsvis i ett senare skede av behandlingen av ett straffrättsligt ärende.

Dessutom är det motiverat att direktivet genomförs så att också domstolen vid behov får utfärda en utredningsorder i en situation där den visning som behövs finns i en annan medlemsstat. I praktiken är situationer där domstolen självmant inhämtar visning sällsynta. Enligt 17 kap. 7 § i rättegångsbalken kan domstolen i ett brottmål endast inhämta sådana bevis som sannolikt inte stöder åtalet. Domstolen får utfärda utredningsordern också i sådana situationer där det inte är fråga om inhämtande av bevis på eget initiativ, såsom t.ex. hörande av vittne eller sakkunnig genom videokonferens.

Liksom det konstateras ovan i fråga om de verkställande myndigheterna tillåter artikel 2 d också att andra myndigheter än rättsliga myndigheter utses till verkställande myndighet. Lagen om straffrättslig rättshjälp har som utgångspunkt att begäran om rättslig hjälp sänds direkt till den myndighet som är behörig att uppfylla begäran (4 §). Eftersom det rättshjälpsarbete som avser bevisinhämtning i regel är samarbete under förundersökningsstadiet, är det oftast förundersökningsmyndigheten som är den verkställande myndigheten enligt det förfarande som anges i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp.

I lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder har man i fråga om den verkställande myndigheten när det gäller åklagaren kommit fram till en lösning som följer den som antagits i genomförandelagarna till vissa rambeslut, där de verkställighetsansvariga åklagarna är häradsåklagarna inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Birkalands tingsrätt och Norra Savolax tingsrätt. Dessutom är polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet verkställande myndigheter, om undersökningen av det brott som ligger till grund för bevisinhämtningsordern såsom begånget i Finland under motsvarande förhållanden skulle höra till den nämnda myndighetens behörighet (5 §).

I EU-frysningsslagen har behörigheten att erkänna och verkställa en frysningsorder koncentrerats till häradsåklagarna inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Birkalands tingsrätt och Norra Savolax tingsrätt (5 §). Av särskilda skäl har också en annan åklagare behörighet.

De ovan beskrivna lösningarna där behörigheten har koncentrerats till de häradsåklagare som är verksamma inom fyra tingsrätters domkretsar grundar sig på det behörighetsarrangemang som valdes i samband med stiftandet av EU-utlämningslagen. Genom de ändringar (658/2015 och 659/2015) som trädde i kraft vid ingången av 2016 koncentrerades behandlingen av utlämningsärenden som grundar sig på EU-utlämningslagen och lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) till Helsingfors tingsrätt. De behöriga åklagarna är de häradsåklagare som är verksamma inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt. Av särskilda skäl har också en annan åklagare behörighet.

I fråga om direktivet måste frågan lösas om verkställighetsbehörigheten koncentreras på samma sätt som i fråga om utlämningsärendena eller väljs det förfarande som EU-frysningsslagen antagit eller någon annan lösning. En utredningsorder gäller oftast åtgärder som vidtas under förundersökningsstadiet, varvid det är ändamålsenligt att det är förundersökningsmyndigheten som sörjer för verkställigheten av utredningsordern på samma sätt som i förfarandet enligt den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp. Detta motsvarar också bestämmelserna i artikel 2 d och nedan relaterade artikel 9.1 i vilka utgångspunkten är att erkännandet och verkställigheten sker på samma sätt som i ett motsvarande inhemskt ärende. När det gäller förundersökningsmyndigheterna har det i propositionen inte ansetts vara nödvändigt att det i genomförandelagen föreskrivs om att verkställigheten av utredningsordern ska koncentreras.

En utredningsorder kan också verkställas i en domstol. En sådan situation föreligger t.ex. när en person hörs genom videokonferens. Den utfärdande myndigheten kan även annars förutsetta att t.ex. hörande av ett vittne sker i en domstol eller att åklagaren sörjer för verkställigheten av en utredningsorder.

Det att verkställighetsbehörigheten koncentreras till Helsingfors tingsrätt och till de åklagare som är verksamma inom tingsrättens domkrets förordas av att man sålunda tryggar den särskilda expertis som behövs i de ärendena som behandlas. Tingsrätter och åklagare som är verksamma på andra orter har inte motsvarande erfarenhet av EU-rättsakter om ömsesidigt erkännande som Helsingfors tingsrätt och åklagarna vid Åklagarämbetet i Helsingfors har. De situationer som avses i direktivet, i synnerhet förhör med vittnen och parter, bör dock kunna ordnas så nära som möjligt dessa personers vistelseort. I enlighet med vad som konstateras ovan kommer de utredningsåtgärder som avses i direktivet oftast att vidtas under skedet för förundersökning av ett brott, varvid verkställigheten kan ordnas hos förundersökningsmyndigheten på vilket håll som helst i Finland.

I propositionen föreslås det att polis-, gränsbevaknings- och tullmyndigheterna är de verkställande myndigheterna i Finland (5 § 1 mom. i genomförandelagen).

I propositionen föreslås det i fråga om domstolarna att verkställighetsbehörigheten centraliseras till Helsingfors tingsrätt. Hörande av vittnen, sakkunniga och parter i en domstol sköts dock av den tingsrätt inom vars domkrets den som ska höras har sin hemvist eller sin bostads- eller vistelseort. Av särskilda skäl kan också någon annan tingsrätt vara verkställande domstol (5 § 2 mom.). Motsvarande lösning avseende behörigheten föreslås också i fråga om åklagarna. Sålunda ska behöriga åklagare vara åklagarna inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt. Av särskilda skäl ska också andra åklagare ha behörighet. Samma lösning avseende behörigheten föreslås också i EU-frysningsslagen (2 kap. 5 §). För regleringens klarhet och konsekvens är det ändamålsenligt att systemen till denna del är enhetliga. Direktivet ersätter också de bestämmelser i rambeslutet om frysning som gäller situationer där frysning sker för att säkra bevisningen.

I fråga om kommunikationen utgår artikel 2 c ii från att också den myndighet som godkänner utredningsordern kan betraktas som en utfärdande myndighet med avseende på översändandet av utredningsordern. I enlighet med vad som anges nedan regleras kommunikationen i övrigt av artikel 7 som grundar sig på principen om direkta kontakter. Det är inte nödvändigt att i lagen införa bestämmelser om den myndighet genom vilken kommunikationen ska ske. Det är motiverat med ett flexibelt system som tillåter att kommunikationen ordnas på ett sätt som är ändamålsenligt för varje enskilt fall. Detta motsvarar också lagutskottets ovan refererade ståndpunkt (LaUU 5/2011 rd).

I propositionen har det ansetts motiverat att ovan nämnda verkställande myndigheter även beslutar om att vägra erkännande och verkställighet. Detta förutsätter inte någon separat bestämmelse i genomförandelagen. Även med stöd av 14 § 1 mom. i gällande lag om straffrättslig rättshjälp beslutar samma behöriga myndighet i regel både om lämnande av rättshjälp och om vägran att lämna rättshjälp. Ett undantag är en situation där begäran om rättshjälp avslås på den grund som avses i 12 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp, dvs. om hjälpen kunde kränka Finlands suveränitet eller äventyra Finlands säkerhet eller andra väsentliga intressen. Då beslutar justitieministeriet om att avslå begäran om rättshjälp. Direktivet möjliggör inte behörighet för justitieministeriet vid verkställighet av utredningsorder, och därför är motsvarande reglering inte möjlig för direktivets del. I ett förfarande mellan behöriga myndigheter enligt direktivet är det motiverat att de behöriga verkställande myndigheterna i första hand fattar alla beslut om erkännande och verkställighet, inklusive beslut där erkännande eller verkställighet av en utredningsorder vägras.

I de övriga medlemsstaterna i EU är det mest sannolikt att åklagaren eller domstolen även är den verkställande myndigheten i förundersökningsstadiet, inte förundersökningsmyndigheten. Även om det inte förutsätts i direktivet kan det i praktiken bli aktuellt även i Finland att ett beslut om vägran att erkänna och verkställa en utredningsorder behöver fattas av en rättslig myndighet i förundersökningsstadiet. Med tanke på myndigheten i en annan medlemsstat som utfärdat en utredningsorder gäller behovet att få beslut av en rättslig myndighet situationer där Finlands behöriga verkställande myndighet vägrar att erkänna och verkställa utredningsordern. Med anledning av detta föreslås det i propositionen att förundersökningsmyndigheten ska kunna föra ett beslut som gäller vägran att erkänna och verkställa en utredningsorder till åklagaren för godkännande (7 § i genomförandelagen). På så vis kan man t.ex. i oklara situationer sträva efter att skapa en enhetlig praxis vid tillämpningen av direktivet.

Artikel 2 a och b, dvs. definitionerna på utfärdande stat och verkställande stat förutsätter inte någon preciserande lagstiftning.

Artikel 3 Den europeiska utredningsorderns räckvidd

Enligt artikeln ska utredningsordern omfatta samtliga utredningsåtgärder. Inrättande av en gemensam utredningsgrupp och bevisinhämtning inom en sådan grupp i enlighet med artikel 13 i 2000 års konvention och rådets rambeslut 2002/465/RIF (nedan *rambeslutet om utredningsgrupper*) utgör dock undantag. På sådana situationer, där det är fråga om bevisinhämtning mellan medlemsstater som deltar i utredningsgruppen, tillämpas således fortfarande dessa bestämmelser. Om det dock i verksamheten för en gemensam utredningsgrupps skulle uppstå behov att begära att en utredningsåtgärd utförs i någon annan stat än i en deltagande medlemsstat, ska direktivet tillämpas. Det är då fråga om situationer som avses i artikel 13.8 i 2000 års konvention och 1.8 i rambeslutet om utredningsgrupper.

I Finland finns bestämmelser om gemensamma utredningsgrupper i lagen om gemensamma utredningsgrupper (1313/2002). Genom lagen har rambeslutet och 2000 års konvention genomförts. Lagen innehåller allmänna bestämmelser bl.a. om inrättande av gemensamma utredningsgrupper och om deras verksamhetsbetingelser samt om befogenheter för personer som hör till en utredningsgrupp. Lagen ska också i fortsättningen tillämpas på gemensamma utredningsgrupper på grund av den exkluderande bestämmelsen i artikel 3 i direktivet. I lagen om gemensamma utredningsgrupper regleras inte situationer där utredningsgruppens medlem begär att en utredningsåtgärd utförs i en stat som inte deltar i utredningsgruppen. Däremot har lagens förhållande till andra lagar och internationella förpliktelser enligt 8 § fastställts så att det i fråga om utredningsgrupper dessutom gäller vad som särskilt avtalas eller bestäms om dem. Sålunda ska också bestämmelserna i direktivet om situationer mellan stater som hör till en utredningsgrupp och stater som inte hör till en sådan grupp vara gällande utan att det i den nationella lagstiftningen behöver införas någon separat bestämmelse om saken.

Direktivets tillämpningsområde motsvarar i huvudsak tillämpningsområdet för lagen om straffrättslig rättshjälp med undantag för de gemensamma utredningsgrupperna. I skäl 9 i ingressen till direktivet konstateras det att direktivet inte är tillämpligt på sådan övervakning över gränserna som avses i Schengenkonventionen. Bestämmelser om övervakning över gränserna finns i Schengenkonventionens avdelning III kapitel 1, som gäller polisiärt samarbete. Polislagens 5 kap. 27 § (872/2011) innehåller en nationell reglering som motsvarar bestämmelserna. Nämnda avdelning III kapitel 1 i Schengenkonventionen innehåller också bestämmelser om förföljande över gränserna och motsvarande bestämmelser ingår i 2 kap. 22 § i polislagen. I direktivet förtydligas inte dess förhållande till bestämmelserna om förföljande. Eftersom det är fråga om samarbete mellan förundersökningsmyndigheter torde det kunna tolkas så att regleringen lämnas utanför direktivets tillämpningsområde.

Liksom det konstateras ovan begränsas direktivets tillämpningsområde av att utredningsordern enligt artikel 1 bör ha som syfte att inhämta bevis. I förhållande till lagen om straffrättslig rättshjälp utesluter denna begränsning delgivning av beslut, stämningar, kallelser och andra handlingar som har samband med behandlingen av straffrättsliga ärenden från direktivets tillämpningsområde. Bestämmelser om sådan delgivning och anknytande förfaranden finns i 17, 18 och 28 § i lagen om straffrättslig rättshjälp, 1 och 11—17 § i förordningen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (13/1994) samt i artiklarna 7—10 och 12 i 1959 års konvention. I fråga om delgivning tillämpas på medlemsstaterna i EU också artikel 5 i 2000 års konvention, som gäller användning av delgivning per post (RP 31/2003 rd, s. 20—26). I 2 § i lagen om genomförandet av 2000 års konvention finns en bestämmelse som kompletterar artikeln.

I förhållandet till lagen om straffrättslig rättshjälp kan avgränsningen i artikel 1 i direktivet anses utesluta från direktivets tillämpningsområde också vidtagande av åtalsåtgärder, om vilket det finns bestämmelser i 19 § i lagen om straffrättslig rättshjälp och artikel 21 i 1959 års konvention.

Bestämmelser om tillämpningsområdet för lagen om straffrättslig rättshjälp finns i 1 § i den lagen. Enligt 2 mom. 2 punkten omfattar internationell rättshjälp (nuförtiden hellre rättslig hjälp) hörande av vittnen och sakkunniga samt parter, inhämtande av sakkunnigutlåtanden, förrättande av syn, anskaffande av handlingar och bevisföremål samt mottagande av andra bevis och utredningar och sändande av dem för behandlingen av straffrättsliga ärenden. Alla dessa åtgärder kan också anses ingå i tillämpningsområdet för direktivet.

Enligt 2 mom. 3 punkten omfattas internationell rättshjälp också av användning av tvångsmedel för inhämtande av bevis eller för säkerställande av verkställigheten av en förverkandepåföljd. Till tillämpningsområdet för direktivet hör däremot användning av tvångsmedel endast för inhämtande av bevis.

Enligt punkt 5 i momentet omfattas rättshjälp också av utlämnande av uppgifter ur straffregistret för behandling av straffrättsliga ärenden. Liksom det konstateras ovan, tillämpas det mellan medlemsstaterna i EU ett förfarande enligt rambeslutet 2009/315/RIF om organisationen av medlemsstaternas utbyte av uppgifter ur kriminalregistret och uppgifternas innehåll, vilket har genomförts genom EU-straffregisterlagen. Förfarandet enligt rambeslutet är dock inte exklusivt, varför det inte utesluter tillämpning av normalt straffrättsligt rättshjälpsförfarande för utlämnande av straffregisteruppgifter. I direktivet klargörs det inte vilket dess förhållande är till förfarandet enligt rambeslutet om utbyte av straffregisteruppgifter. Det kan anses klart att straffregisteruppgifter även i fortsättningen i första hand begärs i ett förfarande enligt rambeslutet. Saken behandlas närmare i motiveringen till artikel 10.

Enligt 2 mom. 6 punkten omfattas lagens tillämpningsområde också av annan rättshjälp som behövs för behandlingen av straffrättsliga ärenden, information om lagstiftningen och samarbete. Sådan verksamhet hör också till direktivets tillämpningsområde, om det är fråga om bevisinhämtning. Bestämmelsen har som syfte att uttryckligen påvisa att rättslig hjälp också kan omfatta andra åtgärder än de som uttryckligen uppräknas i bestämmelsen. Detta beror i synnerhet på den internationella rättsliga hjälpens natur där rättslig hjälp lämnas en främmande stat varvid det redan av praktiska orsaker är omöjligt att på ett uttömmande sätt fastställa vilka åtgärder de finska myndigheterna kan vidta när de lämnar rättslig hjälp.

Också när det gäller direktivet är det omöjligt att exakt definiera tillämpningsområdet, även om direktivet begränsar undersökningsåtgärderna till inhämtande av bevis. Fastställandet av ett exakt tillämpningsområde försvåras i synnerhet av artikel 9.2 i direktivet, enligt vilken den verkställande myndigheten ska rätta sig efter de särskilda formaliteter och förfaranden som uttryckligen anges av den utfärdande myndigheten.

I 2 § i lagen om straffrättslig rättshjälp finns en förtydligande bestämmelse enligt vilken lagen inte tillämpas på utlämning för brott och inte heller på internationellt samarbete vid verkställighet av straff, överföring av personer som dömts till frihetsstraff och av övervakningen av personer som dömts till villkorligt straff eller frigivits villkorligt samt överföring av verkställighet av bötesstraff, förverkandepåföljder eller andra utdömda påföljder. Dessa åtgärder faller också utanför tillämpningsområdet för direktivet, eftersom det i fråga om dem inte är fråga om bevisinhämtning.

Liksom i fråga om den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp omfattar inte heller direktivets tillämpningsområde sådant samarbete mellan medlemsstaterna som inte gäller handläggningen av ett enskilt brottmål.

Artikeln förutsätter inte att dess sakinnehåll preciseras genom lag.

Artikel 4 **Typer av förfaranden för vilka utredningsordern får utfärdas**

Enligt *artikel 4 a* får en utredningsorder utfärdas med avseende på straffrättsliga förfaranden som har inletts av eller ska tas upp inför en rättslig myndighet med avseende på en straffbar gärning enligt den utfärdande statens nationella lagstiftning. Enligt *artikel 4 b* får en utredningsorder också utfärdas vid förfaranden som har inletts av administrativa myndigheter med avseende på sådana gärningar som är straffbara enligt den utfärdande statens nationella lagstiftning genom att de utgör överträdelser av rättsregler, när beslutet kan leda till förfaranden inför en domstol som är behörig att handlägga brottmål. Enligt *artikel 4 c* får en utredningsorder utfärdas vid förfaranden som motsvarar situationer som beskrivs i led b annars, men ärendet har i första instans inletts av en rättslig myndighet. *Artikel 4 d* möjliggör utfärdande av en utredningsorder i samband med sådana förfaranden som anges i leden a, b och c som hänför sig till brott eller överträdelser för vilka en juridisk person kan ställas till ansvar eller bestraffas i den utfärdande staten.

Ett straffrättsligt förfarande enligt det finska systemet kan närmast klassificeras som ett sådant förfarande som avses i artikel 4 a. En utredningsorder kan utfärdas i straffrättsliga ärenden i vilket skede av behandlingen som helst från det att förundersökning har inletts till dess att en lagakraftvunnen dom har avkunnats. Detta konstateras också i skäl 25 i ingressen till direktivet, enligt vilket direktivet innehåller bestämmelser för vidtagande av en utredningsåtgärd i alla skeden av ett straffrättsligt förfarande inklusive under själva rättegången. Liksom i fråga om den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp (RP 61/1993 rd) kan man också i fråga om direktivet göra tolkningen att behandlingen av ett brottmål också kan omfatta vissa åtgärder som vidtas efter rättegången i brottmålet.

En bestämmelse som motsvarar artikel 4 b finns också i artikel 3.1 i 2000 års konvention och i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder. I den regeringsproposition som gällde sättande i kraft av 2000 års konvention (RP 31/2003 rd) konstateras det att det i Finland inte finns någon sådan förvaltningsmyndighet som på det sätt som förutsätts i artikeln borde beviljas rätt att göra framställningar om rättslig hjälp. Också enligt lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder inskränks lagens tillämpningsområde till straffrättsliga förfaranden. I regel söks ändring i ett förstainstansbeslut som gäller administrativa överträdelser hos förvaltningsdomstolen. Det finns separata EU-bestämmelser om samarbetet mellan förvaltningsmyndigheter, såsom rådets förordning (EG) nr 515/97 om ömsesidigt bistånd mellan medlemsstaternas administrativa myndigheter och om samarbete mellan dessa och kommissionen för att säkerställa en korrekt tillämpning av tull- och jordbrukslagstiftningen. Ett undantag i rättsinstansordningen utgör oljeutsläppsavgiften enligt 3 kap. i miljöskyddslagen för sjöfarten (1672/2009) som i första instans påförs av en administrativ myndighet (Gränsbevakningsväsendet), men ändrings söks hos Helsingfors tingsrätt såsom behörig sjörättsdomstol. Man har inte ansett det vara behövligt att i förfarandet för påförande av oljeutsläppsavgift ha möjlighet att utfärda en utredningsorder, utan de blir i tillräcklig grad täckta inom ramen för de straffrättsliga förfarandebestämmelserna. Det förfarande som avses i artikel 4 c kan komma i fråga i situationer där åklagaren inlett ett straffrättsligt förfarande.

En bestämmelse som motsvarar artikel 4 d finns också i artikel 3.2 i 2000 års konvention. I Finland har juridiska personer straffrättsligt ansvar (9 kap. i strafflagen). Sålunda är det fråga

om ett vanligt straffrättsligt förfarande som omfattas av direktivets tillämpningsområde när ett brott som misstänks vara begånget i en juridisk persons verksamhet utreds.

Det föreslås att det i genomförandelagen ska ingå en bestämmelse om förfaranden i vilka en utredningsorder får utfärdas i Finland (23 §). Det är fråga om handläggning av straffrättsliga ärenden i överensstämmelse med vad som beskrivs ovan. Tillämpningsområdet ändras inte till denna del jämfört med nuläget.

Artikel 5 Utredningsorderns innehåll och form

I *artikel 5.1* förutsätts att utredningsordern, som återges i formuläret i bilaga A, ska fyllas i och undertecknas av den utfärdande myndigheten, som också ska intyga att innehållet är riktigt och korrekt. I punkten uppräknas dessutom de uppgifter som utredningsordern särskilt ska innehålla. Den ska innehålla uppgift om den utfärdande myndigheten och i förekommande fall den godkännande myndigheten (led a) samt syftet med och skälen för utredningsordern (led b). Dessutom ska det i utredningsordern finnas nödvändiga uppgifter som är tillgängliga om den eller de berörda personerna (led c) och en beskrivning av den brottsliga gärning som är föremål för utredning eller förfaranden samt tillämpliga bestämmelser i den utfärdande medlemsstatens straffrätt (led d). Som sista punkt anges en beskrivning av den eller de begärda utredningsåtgärderna och av det bevismaterial som ska inhämtas (led e).

Enligt *artikel 5.2* ska varje medlemsstat ange vilket eller vilka av unionsinstitutionernas officiella språk som, utöver det eller de officiella språken i den berörda medlemsstaten, får användas när utredningsordern fylls i eller översätts, när den medlemsstaten är verkställande stat. Punkten har samband med skäl 14 i ingressen, där medlemsstaterna uppmuntras att, när de anger det språk som får användas, utöver medlemsstatens officiella språk ta med åtminstone ett språk med utbredd användning inom unionen.

I *artikel 5.3* förutsätts att den behöriga myndigheten i den utfärdande staten ska översätta utredningsordern till ett språk som den verkställande staten godkänner.

I lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder finns en bestämmelse om att bevisinhämtningsordern ska göras på en blankett enligt formuläret i bilagan till rambeslutet och för att underlätta lagtillämpningen finns en hänvisning till numret på det häfte av Europeiska unionens officiella tidning där blanketten har publicerats (3 §). En motsvarande bestämmelse föreslås också i lagen om genomförande av direktivet (3 §). En hänvisning till direktivet förutsätts också i artikel 36 som det redogörs för nedan.

I den gällande artikel 14 i 1959 års rättshjälpskonvention anges vilka uppgifter en begäran om rättshjälp bör innehålla. Enligt artikel 14.1 ska en framställning om rättshjälp innefatta uppgift om myndighet (punkt a), den begärda åtgärden och grunden för framställningen (punkt b), så vitt möjligt, den persons identitet och nationalitet som saken gäller (punkt c) samt efter behov namn och adress på den med vilken delgivning ska ske. Enligt artikel 14.2 ska i en framställning om bevisupptagning ytterligare anges det brott som är i fråga och en kortfattad skildring av omständigheterna i målet. Innehållet i artikel 5.1 motsvarar nästan helt och hållet innehållet i nämnda artikel 14. Artikel 5.1 e förutsätter dessutom en beskrivning av den eller de begärda utredningsåtgärderna och av det bevismaterial som ska inhämtas. Eftersom bestämmelserna i nämnda artikel 14 och bestämmelserna i artikel 5 är nästan identiska kan regleringen tolkas så att en utredningsorder i princip ska innehålla samma uppgifter som en sådan framställning om rättshjälp som avses i nämnda artikel 14.

I den gällande lagstiftningen fastställer 7 § 2 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp vilka uppgifter en begäran om rättshjälp bör innehålla. Uppgifterna ska tas in i begäran till de delar det är befogat med tanke på en behörig verkställighet av begäran. Liksom den uttryckliga formuleringen i bestämmelsen anger beror frågan om vilka uppgifter som ska framgå av en begäran om rättslig hjälp i hög grad på den begärda åtgärden (RP 61/1993 rd). De uppgifter som räknas upp behöver alltså inte tas in i begäranden om rättslig hjälp, om de inte behövs med tanke på verkställigheten av begäran. Å andra sidan är listan inte heller uttömmande. Artikel 5.1 motsvarar till sitt huvudsakliga innehåll innehållet i lagen om straffrättslig rättshjälp. Även i artikel 5.1 konstateras det att de uppräknade uppgifterna är sådana som utredningsordern särskilt ska innehålla. Detta kan anses innebära att en utredningsorder även kan innehålla andra uppgifter än de som räknas upp i artikel 5.1. Enligt nämnda 7 § 2 mom. 6 punkten i lagen om rättslig hjälp ska det av en begäran om rättshjälp till den del det är nödvändigt även framgå en redogörelse för de fakta som ska utredas och uppgifter om handlingar och bevis. Artikel 14 i 1959 års rättshjälpskonvention innehåller ingen motsvarande bestämmelse. Inte heller artikel 5 i direktivet innehåller någon direkt jämförbar bestämmelse. Innehållet i nämnda 7 § 2 mom. 6 punkten utreds inte närmare i regeringens proposition 61/1993 rd. Bestämmelsen kan närmast anses precisera innehållet i nämnda artikel 14. Det kan inte heller anses finnas något hinder för att även en utredningsorder kan innehålla uppgifter om bevis. Detta har betydelse i synnerhet för utredningsorder som gäller användningen av vissa tvångsmedel.

Bestämmelsen i artikel 5.2 förutsätter lagstiftning om de språk Finland som den verkställande staten godkänner för en utredningsorder som överlämnas till Finland. Enligt de övriga lagarna om genomförande av rättsakter som gäller ömsesidighet erkännande inom EU godkänner Finland en order eller framställning som gjorts på finska, svenska eller engelska. Dessutom ger dessa bestämmelser flexibilitet att också godkänna handlingar som avfattats på andra språk, om det inte annars föreligger hinder att godkänna dem. Sålunda tillämpas i Finland redan i nuläget flexibla språkarrangemang i enlighet med vad som rekommenderas i skäl 14 i ingressen. En motsvarande bestämmelse föreslås också i lagen om genomförande av direktivet (21 §).

Ovan nämnda bestämmelser motsvarar innehållet i 8 § i lagen om straffrättslig rättshjälp där det föreskrivs om de språk som ska användas i rättshjälpsförfaranden.

Dessutom måste man avgöra vilken myndighet i Finland som ansvarar för översättning till ett främmande språk av en utfärdad utredningsorder eller vid behov av översättning av en utredningsorder som översänts till Finland. Nuvarande praxis i fråga om rättshjälpssamarbetet mellan medlemsstaterna i EU är att den myndighet som begär rättshjälp har hand om översättningen. En bestämmelse om detta finns i 12 § i lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder. Enligt 9 § i nämnda lag ska den verkställande myndigheten vid behov se till att ordern översätts till finska eller svenska. Justitieministeriet har en biträdande roll i fråga om översättningen av handlingar (9 och 12 §).

Också i lagen om genomförande av direktivet bör det tas in en bestämmelse om de myndigheter som ansvarar för översättningen av handlingar. I fråga om den myndighet som ansvarar för översättningen kan det anses vara tillräckligt att lagbestämmelsen anger den myndighet som sörjer för att en i Finland utfärdad utredningsorder översätts. När det är fråga om en utredningsorder som översänts till Finland bör översättningen enligt vad som förutsätts i direktivet ske på den utfärdande myndighetens försorg. Det är inte nödvändigt med en bestämmelse om översättning av utredningsordern vid behov till finska eller svenska, eftersom det då närmast är fråga om rätt hos den person som åtgärden riktar sig mot att få en översättning och den rätten bestäms enligt de nationella förfarandebestämmelserna som även i övrigt tillämpas på verkställigheten.

Det föreslås i propositionen att den myndighet som utfärdat utredningsordern ska sörja för översättningarna (24 § 2 mom.). Justitieministeriets biträdande roll vid utarbetandet av översättningar har inte längre ansetts vara behövlig.

KAPITEL II. Förfaranden och rättssäkerhetsgarantier i den utfärdande staten

Artikel 6 Villkor för utfärdande och översändande av en utredningsorder

Enligt *artikel 6.1* får en utredningsorder endast utfärdas om villkoren enligt leden a och b är uppfyllda. I led a förutsätts det att utfärdandet av utredningsordern är nödvändigt och proportionellt med avseende på de förfaranden som avses i artikel 4 och med beaktande av den misstänkta eller tilltalade personens rättigheter. Enligt led b är en förutsättning dessutom att den eller de utredningsåtgärder som anges i utredningsordern kunde ha begärts under samma förutsättningar i ett liknande inhemskt ärende. Enligt artikel 6.2 ska den utfärdande myndigheten i varje enskilt ärende göra en bedömning av huruvida de villkor som avses i artikel 6.1 är uppfyllda. Enligt *artikel 6.2* ska också den myndighet som godkänner utredningsordern, dvs. i Finland åklagaren, kontrollera att de villkor som avses i artikel 6.1 är uppfyllda.

Enligt *artikel 6.3*, om en verkställande myndighet har skäl att tro att de villkor som avses i artikel 6.1 inte har uppfyllts, får den samråda med den utfärdande myndigheten om vikten av att verkställa utredningsordern. Efter samrådet får den utfärdande myndigheten besluta att återkalla utredningsordern.

Skälen 10, 11 och 12 i ingressen har samband med artikeln. Där betonas ansvaret hos den utfärdande medlemsstaten att fastställa att de förutsättningar som anges i artikeln är uppfyllda. Artikeln förpliktar också den godkännande myndigheten (skäl 11).

I rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder finns en motsvarande bestämmelse om förutsättningarna för utfärdande av en order. Däremot finns ingen motsvarande bestämmelse i lagen om straffrättslig rättshjälp.

Enligt artikel 6.1 b får i utredningsordern endast sådana utredningsåtgärder begäras som kunde ha begärts under samma förutsättningar i ett liknande inhemskt ärende. Trots att det i lagen om straffrättslig rättshjälp inte finns någon särskild bestämmelse om detta, har man i rättspraxis ansett att grunden för en finsk behörig myndighets framställan bör vara att den åtgärd som begärs av en främmande stat ska vara tillåten enligt finsk lag (RP 213/2013 rd, s. 70). Bestämmelsen motsvarar således den gällande lagstiftningen.

Liksom det konstateras ovan i motiveringen till artikel 1, verkar artikel 6.1 b inte förutsätta att det som grund för en utredningsorder måste finnas ett beslut avseende en nationell utredningsåtgärd utfärdad av en nationell behörig myndighet, om det föreskrivs om sådant nationellt. Bestämmelsen verkar möjliggöra att förundersökningsmyndigheten t.ex. får begära husrannsakan utan att det i ärendet formellt skulle ha fattats ett beslut om husrannsakan enligt 8 kap. 15 och 16 § i tvångsmedelslagen. Det är tillräckligt att den behöriga myndigheten i ett motsvarande inhemskt ärende får besluta om utförande av utredningsåtgärden. Inte heller den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp förutsätter att motsvarande nationellt beslut fattas, varför direktivet också till denna del motsvarar den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp.

I 5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp finns dock en bestämmelse som preciserar framställandet av en begäran till en främmande stat. I momentet förutsätts det att om den begärda åtgärden under motsvarande omständigheter i Finland förutsätter ett beslut av någon annan än den myndighet som framställt begäran, ska man i Finland ansöka om ett sådant beslut

som grund för begäran. Den sistnämnda bestämmelsen innebär att om det t.ex. är fråga om en sådan åtgärd enligt tvångsmedelslagen (806/2011) som kräver tillstånd av domstolen, behövs sådant tillstånd också när åtgärden begärs av en annan stat.

Förutsättningarna för utfärdande av en utredningsorder enligt artikeln är i sig tillräckligt klara för direkt tillämpning. Det är dock motiverat att i genomförandelagen införa en bestämmelse som motsvarar 5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp om att ifall den begärda åtgärden under motsvarande omständigheter i Finland förutsätter ett beslut av någon annan än den myndighet som framställt begäran, ska man i Finland ansöka om ett sådant beslut som grund för begäran. I propositionen föreslås det att bestämmelsen i fråga införs i 23 § 2 mom. i genomförandelagen. Regleringen är sålunda enhetlig med lagen om straffrättslig rättshjälp och också artikel 6.1 b, där det förutsätts att den eller de utredningsåtgärder som anges i utredningsordern kunde ha begärts under samma förutsättningar i ett liknande inhemskt ärende. Kravet på tillstånd från domstolen har också behandlats ovan i motiveringen till artikel 2.

Artikel 7 **Översändande av utredningsordern**

Enligt *artikel 7.1* ska den utfärdande myndigheten översända den i enlighet med artikel 5 ifyllda utredningsordern till den verkställande myndigheten på ett sätt som gör det möjligt för den verkställande staten att få en skriftlig uppteckning för att fastställa äktheten.

I *artikel 7.2* förutsätts det att all vidare officiell kommunikation ska ske direkt mellan den utfärdande och den verkställande myndigheten.

I *artikel 7.3* tillåts medlemsstaterna utse en centralmyndighet för att biträda de behöriga myndigheterna. Det är också möjligt att utse flera centralmyndigheter, om det föreskrivs i medlemsstatens rättssystem, dock utan att detta påverkar tillämpningen av artikel 2 d. I den sistnämnda punkten definieras den i direktivet avsedda verkställande myndigheten. En medlemsstat får också, om organisationen av dess interna rättssystem så kräver, låta sin eller sina centralmyndigheter ansvara för det administrativa översändandet och mottagandet av utredningsordern samt för annan officiell korrespondens avseende utredningsordern.

Enligt *artikel 7.4* får den utfärdande myndigheten översända utredningsordern genom det europeiska rättsliga nätverkets telekommunikationssystem, som inrättats genom rådets gemensamma åtgärd 98/428/RIF. Punkten preciseras av skäl 13 i ingressen, enligt vilket den utfärdande myndigheten får använda sig av alla tänkbara eller relevanta överföringssätt, till exempel det europeiska rättsliga nätverkets säkra telekommunikationssystem, Eurojust, eller andra kanaler som används av rättsliga eller brottsbekämpande myndigheter.

Artikel 7.5 gäller situationer där den utfärdande myndigheten inte känner till den verkställande myndighetens identitet. Då ska den utfärdande myndigheten göra de efterforskningar som krävs för att erhålla informationen från den verkställande staten, inklusive via det europeiska rättsliga nätverkets kontaktpunkter.

Om den myndighet i den verkställande staten som tar emot utredningsordern saknar behörighet att erkänna utredningsordern eller att vidta nödvändiga åtgärder för dess verkställighet, ska enligt *artikel 7.6* denna myndighet på eget initiativ översända utredningsordern till den verkställande myndigheten och underrätta den utfärdande myndigheten om detta.

Enligt *artikel 7.7* ska alla svårigheter rörande översändandet eller äktheten av de handlingar som behövs för att verkställa utredningsordern behandlas genom direkta kontakter mellan de

berörda utfärdande och verkställande myndigheterna. Vid behov kan detta ske med bistånd av medlemsstaternas centralmyndigheter.

I artikel 6 i 2000 års rättshjälpskonvention finns bestämmelser som till sina centrala principer motsvarar dessa i fråga om det tekniska sättet för översändande av framställningar om ömsesidig rättslig hjälp och om direkta kontakter mellan de behöriga myndigheterna.

Artikel 6.1 möjliggör översändande av utredningsordern i annan än skriftlig form. En förutsättning är dock att det går att få en skriftlig uppteckning, så att den mottagande medlemsstaten kan fastställa äktheten. På motsvarande sätt tillåter 7 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp att en begäran framställs som en teknisk upptagning eller ett elektroniskt meddelande eller till och med muntligen.

På det sätt som förutsätts i artikel 6.1 och 6.2 grundar sig rättshjälpssamarbetet i det finska systemet i enlighet med 4 och 5 § i lagen om straffrättslig rättshjälp på principen om direkta kontakter mellan de behöriga myndigheterna.

Enligt artikel 6.3 får medlemsstaterna utse en eller flera centralmyndigheter för att i administrativt hänseende överlämna och ta emot utredningsordern, men i Finland finns inget behov att utse en centralmyndighet via vilken utredningsordern borde cirkuleras. Däremot är det motiverat att utse justitieministeriet som centralmyndighet, med uppgift att i enlighet med artikel x.3 bistå myndigheterna med kontakterna. Då är det närmast fråga om bistående med att identifiera den behöriga myndigheten. Så har man gjort också i fråga om många andra författningar som gäller EU-samarbete. I fråga om alla dessa tidigare författningar har det inte ansetts vara nödvändigt att i lagen införa en bestämmelse om saken. I 4 § i lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder finns en bestämmelse om justitieministeriets roll som myndighet som bistår de behöriga myndigheterna i kommunikationen för att översända och verkställa ordern. För att justitieministeriets roll som en instans som bistår de behöriga myndigheterna ska vara klar, föreslås det en bestämmelse om detta också i lagen om genomförande av direktivet (4 §).

Till övriga delar förutsätter artikeln ingen preciserande lagstiftning.

Artikel 8 **En utredningsorder med anknytning till tidigare utredningsorder**

Artikeln innehåller bestämmelser om situationer där en utredningsorder kompletterar en tidigare utfärdad utredningsorder. Enligt *artikel 8.1* ska den utfärdande myndigheten då i utredningsordern ange, att den kompletterar en tidigare utredningsorder. I dessa situationer ska avsnitt D i formuläret i bilaga A till direktivet användas.

Om den utfärdande myndigheten bistår vid verkställigheten av utredningsordern i den verkställande staten i enlighet med artikel 9.4, får den enligt *artikel 8.2*, medan den befinner sig där, rikta en utredningsorder som kompletterar den tidigare utredningsordern direkt till den verkställande myndigheten. Detta ska dock inte påverka de anmälningar som gjorts i enlighet med artikel 33.1 c. I den sistnämnda bestämmelsen förutsätts det att medlemsstaten underrättar kommissionen om vilken centralmyndighet som har utsetts, om medlemsstaterna vill utnyttja möjligheten till detta.

Enligt *artikel 8.3* ska riktigheten i innehållet i en utredningsorder som kompletterar den tidigare utredningsordern intygas i enlighet med artikel 5.1 första stycket och, i förekommande fall, godkännas i enlighet med artikel 2 c.

I rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder finns en motsvarande bestämmelse om en utlämningsorder som hänför sig till en tidigare utlämningsorder. Rambeslutet har inte ansetts förutsätta materiell lagstiftning. Inte heller artikel 8 i direktivet förutsätter detta.

KAPITEL III Förfaranden och rättssäkerhetsgarantier i den verkställande staten

Artikel 9 Erkännande och verkställighet

Enligt *artikel 9.1* ska den verkställande myndigheten utan krav på vidare formaliteter erkänna en utredningsorder och se till att den verkställs på samma sätt och på samma villkor som om den berörda utredningsåtgärden hade begärts av en myndighet i den verkställande staten. Ett undantag är en situation där den verkställande myndigheten beslutar att åberopa något av skälen enligt direktivet för icke-erkännande eller icke-verkställighet eller något av skälen för att skjuta upp verkställigheten.

Skyldigheten i artikel 9.1 motsvarar skyldigheten enligt principen om ömsesidigt erkännande att erkänna och verkställa ett beslut som utfärdats i den utfärdande staten, om inte ett tillåtet skäl för vägran är tillämpligt på situationen. Ordalydelsen i punkten verkar avse att den verkställande myndigheten fattar ett separat beslut om erkännande och verkställighet av utredningsordern. Även av artikel 12 framgår att den verkställande myndigheten ska fatta ett beslut om erkännande eller verkställighet, från vilket de tidsfrister som avses i artikel 12.4 börjar räknas. Enligt artikel 16.3 ska det fattas ett beslut även om vägran. Beslutets natur klargörs dock inte närmare i direktivet. I artikel 9.1 preciseras dock att erkännande ska göras utan vidare formaliteter.

I gällande rättshjälpsförfarande förutsätter inte verkställigheten av en begäran om rättslig hjälp från en annan stat eller vägran att ge rättslig hjälp att det fattas ett separat formellt beslut. Om en begäran om rättslig hjälp inte kan uppfyllas, ska detta enligt 9 § 3 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp utan dröjsmål meddelas den utländska myndighet som framställt begäran och samtidigt ska grunden för att begäran inte uppfylls nämnas.

Med avvikelse från gällande förfarande vid tillämpningen av direktivet ska det likväl enligt direktivet alltid fattas ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder eller om vägran att göra det. Direktivet kan dock anses betona att ett beslut om erkännande ska fattas utan vidare formaliteter. Eftersom en utredningsorder kan gälla olika skeden av handläggningen av ett brottmål, kan beslutet om erkännande och verkställighet gälla mycket olika frågor och olika myndigheter. För förundersökningsmyndighetens del kan det t.ex. vara fråga om att höra en misstänkt för ett brott eller använda tvångsmedel och för domstolarnas del om att höra ett vittne antingen genom videokonferens eller på något annat sätt.

När den behöriga verkställande myndigheten i Finland har tagit emot en utredningsorder från den behöriga myndigheten i en annan medlemsstat, ska den slå fast om utredningsordern kan erkännas och verkställas enligt direktivet och genomförandelagen. Om varken direktivet eller genomförandelagen utgör något hinder för detta, ska den behöriga verkställande myndigheten fatta ett beslut om erkännande och verkställighet enligt bestämmelserna i direktivet. Om en grund för vägran ska tillämpas på ärendet, ska den verkställande myndigheten fatta ett beslut om vägran.

Beslutet kan anses vara ett sådant särskilt beslut enligt direktivet i vilket det i korthet kan noteras om utredningsordern kan erkännas och verkställas eller inte. Om verkställigheten vägras, är det motiverat att grunden för vägran noteras i beslutet. Vid behov kan tillämplig lagstiftning vid verkställigheten noteras i beslutet. Detta kan i synnerhet behövas i situationer där de

egentliga verkställighetsåtgärderna utförs av en annan myndighet än den som fattat beslutet om erkännande och verkställighet. I praktiken kan t.ex. den förundersökningsmyndighet som tagit emot en begäran om användning av tvångsmedel registrera det direktivenliga beslutet i informationssystemet och därefter kan den egentliga verkställigheten av utredningsordern inledas. Även i fråga om domstolar är beslutet ett begränsat och enkelt beslut enligt direktivet som den domare som ansvarar för verkställigheten kan fatta utan vidare formaliteter. Domstolen kan sedan beslutet registrerats t.ex. sända kallelse till ett vittne, vars hörande har begärts i utredningsordern. Även om formuleringen beslut om erkännande eller verkställighet används i direktivet, kan motiveringen vara att den behöriga verkställande myndigheten fattar ett beslut om erkännande och verkställighet.

För att förtydliga regleringen om förfarandet föreslås i propositionen att det i lagen om genomförande av direktivet tas in en bestämmelse (6 §) enligt vilken den verkställande myndigheten ska registrera ett beslut om erkännande och verkställighet. I propositionen har det inte ansetts nödvändigt att ställa närmare formkrav för beslutsfattandet särskilt med beaktande av att ett beslut om erkännande och verkställighet enligt artikeln ska fattas utan vidare formaliteter.

Artikel 9.1 innehåller dessutom den allmänna princip som följs i förfarande för rättslig hjälp att rättslig hjälp lämnas i enlighet med den verkställande myndighetens nationella lagstiftning. Principen har inte ändrats i direktivet även om den utfärdande myndigheten föreslår i utredningsordern att åtgärden ska utföras i en annan medlemsstat. Enligt artikel 9.1 ska en utredningsorder verkställas på samma sätt och på samma villkor som om den berörda utredningsåtgärden hade begärts av en myndighet i den verkställande staten. Således ska den verkställande myndigheten tillämpa sin egen nationella lagstiftning när den verkställer utredningsordern på samma sätt som i gällande förfarande enligt lagen om straffrättslig rättshjälp.

Bestämmelsen innebär t.ex. när det gäller hörande av vittnen att vittnen kallas till hörande på samma sätt i ett liknande inhemskt ärende. På motsvarande sätt fattas beslut om användning av tvångsmedel och de används på samma sätt och enligt samma bestämmelser som i nationella fall.

Enligt *artikel 9.2* ska den verkställande myndigheten rätta sig efter de särskilda formaliteter och förfaranden som anges av den utfärdande myndigheten, såvida inte annat föreskrivs i direktivet. Förutsättningen är att sådana formaliteter och förfaranden inte strider mot de grundläggande rättsprinciperna i den verkställande staten.

I 11 § i lagen om straffrättslig rättshjälp finns i analogi med artikel 9.2 en bestämmelse om användning av en särskild form eller ett särskilt förfarande när begäran uppfylls. Motsvarande bestämmelser finns också i 2000 års konvention om rättslig hjälp (artikel 4.1) och i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder (artikel 12). Bestämmelsen innebär att vissa av de formaliteter och förfaranden som förutsätts i en annan medlemsstats lagstiftning ska iakttas endast om den myndighet som utfärdat utredningsorder uttryckligen har begärt dem. Huvudregeln i enlighet med artikel 9.1 är ändå att en utredningsorder verkställs i enlighet med nationell lagstiftning.

I *artikel 9.3* förutsätts att om en verkställande myndighet tar emot en utredningsorder som inte har utfärdats av en sådan utfärdande myndighet som avses i artikel 2 c ska den verkställande myndigheten återsända utredningsordern till den utfärdande staten.

Enligt *artikel 9.4* får den utfärdande myndigheten begära att en eller flera myndigheter i den utfärdande staten bistår de behöriga myndigheterna i den verkställande staten vid verkställandet av utredningsordern. Förutsättningen är att myndigheterna i den utfärdande staten i ett lik-

nande inhemskt ärende bistår vid verkställandet av utredningsåtgärderna. Den verkställande myndigheten ska tillmötesgå denna begäran, under förutsättning att ett sådant bistånd inte strider mot de grundläggande rättsprinciperna i den verkställande staten eller skadar dess väsentliga nationella säkerhetsintressen.

Enligt *artikel 9.5* ska de myndigheter i den utfärdande staten som befinner sig i den verkställande staten vara skyldiga att följa den verkställande statens lagstiftning under verkställandet av utredningsordern. Myndigheterna ska inte ha några brottsbekämpande befogenheter på den verkställande statens territorium, om inte verkställandet av sådana befogenheter på den verkställande statens territorium är i överensstämmelse med den verkställande statens lagstiftning. Vidare förutsätts att överenskommelse om befogenheterna har ingåtts mellan den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten.

Enligt *artikel 9.6* får den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten samråda på lämpligt sätt för att främja effektiv tillämpning av artikeln.

I lagen om straffrättslig rättshjälp ingår bestämmelser om närvarorätt vid lämnande av rättshjälp (10 §) som i huvudsak motsvarar artikel 9.4 och 9.5. Artikeln utvidgar således inte befogenheterna för utländska myndigheter i förfarandet för rättslig hjälp. Med undantag för gränsoverskridande övervakning och förföljande över gränserna samt vissa nedan beskrivna särskilda utredningsåtgärder som ingår i Schengenkonventionen gör lagstiftningen det inte heller möjligt för utländska myndigheter att använda brottsbekämpande befogenheter på finskt territorium. Bestämmelserna i artikeln förutsätter inte någon kompletterande materiell lagstiftning. Samma lösningar har man kommit fram till vid genomförandet av rambeslutet om bevisinhämtningsordern.

Artikel 10 **Vidtagande av en annan typ av utredningsåtgärd**

I *artikel 10.1* föreskrivs om när en utredningsorder kan verkställas genom någon annan åtgärd än den som begärts. Enligt artikel 10.1 a ska den verkställande myndigheten om möjligt vidta en annan utredningsåtgärd än den som avses i den europeiska utredningsordern, när åtgärden inte finns i den nationella lagstiftningen. Under direktivförhandlingarna framfördes användning av lögn-detektor som exempel på en sådan situation. Som en annan exempelsituation nämns att utredningsåtgärden inte är tillgänglig i ett liknande inhemskt ärende (led b). I skäl 10 i ingressen till direktivet klarläggs att hänvisningen till tillgänglighet i liknande inhemska fall avser en situation där åtgärden finns i medlemsstatens lagstiftning, men kan användas endast när brott av en viss svårighetsgrad utreds eller mot personer mot vilka det redan finns en viss nivå av misstanke eller med den berörda personens samtycke.

Bestämmelsen kan t.ex. tillämpas på användningen av tvångsmedel. Lagen om straffrättslig rättshjälp innehåller inga motsvarande bestämmelser. Nämnda skäl 10 i ingressen har en central betydelse, eftersom det där klargörs bl.a. att den förutsättning för överensstämmelse med nationell lag som avses i direktivet i enlighet med 15 och 23 § i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp även avser t.ex. villkoren enligt tvångsmedelslagen att användningen av tvångsmedel förutsätter en viss nivå av misstanke i fråga om den person som är föremål för tvångsmedlet. Detta innebär att direktivet tillåter att en medlemsstat också till denna del kan förutsätta att förutsättningarna enligt tvångsmedelslagen uppfylls. Liksom det konstateras i motiveringen till artikel 5 ska en utredningsorder innehålla motsvarande uppgifter som förutsätts i artikel 14 i 1959 års rättshjälpskonvention och därför kan en medlemsstat förutsätta att den får tillräckliga uppgifter för att kunna utreda om samtliga villkor enligt tvångsmedelslagen uppfylls.

I *artikel 10.2* räknas upp vilka åtgärder punkt 1 inte ska tillämpas på utan som alltid ska vara tillgängliga enligt den verkställande statens lagstiftning. Detta begränsar dock inte tillämpningen av artikel 11 som gäller grunder för vägran. I nämnda artikel 11.2 preciseras dock att vägransgrunderna i artikel 11.1 g och h inte är tillämpliga på de utredningsåtgärder enligt artikel 10.2 som avses här.

Bestämmelserna innebär att även andra än vägransgrunderna enligt artikel 11.1 g och h får tillämpas i situationer enligt artikel 10.2. Det är således tillåtet att också i situationer enligt artikel 10.2 tillämpa bl.a. vägransgrunder enligt artikel 11.1 som ansluter sig till rättslig immunitet, väsentliga nationella säkerhetsintressen, ne bis in idem-principen samt de grundläggande rättigheterna. Däremot får verkställighet inte vägras med stöd av avsaknaden av s.k. dubbel straffbarhet, dvs. om den gärning som avses i utredningsordern inte utgör ett brott enligt den verkställande statens lagstiftning (artikel 11.1 g). Möjlighet att vägra finns inte heller på den grund att en åtgärd som förtecknas i artikel 11.2 enligt den verkställande statens lagstiftning är begränsad endast till undersökning av ett visst brott eller brott som är belagda med ett visst minimistraff (artikel 11.1 h).

Ovan nämnda åtgärder i artikel 10.2, i fråga om vilka det i enlighet med artikel 10.1 inte får vidtas en annan åtgärd och som alltid ska vara tillgängliga, är för det första inhämtande av uppgifter eller bevis som den verkställande myndigheten redan har i sin besittning, och uppgifterna eller bevismaterialet kunde ha inhämtats i enlighet med den verkställande statens nationella lagstiftning inom ramen för ett straffrättsligt förfarande eller med avseende på utredningsordern (led a). Bestämmelsen täcker t.ex. situationer där den begärda informationen eller det begärda bevismaterialet också har behövts i en förundersökning eller rättegång som pågår i Finland och den förundersökningsmyndighet som är den verkställande myndigheten eller åklagaren av denna anledning redan har informationen eller bevismaterialet i sin besittning. Förutsättningen är dock att uppgifterna kunde ha inhämtats i enlighet med den nationella lagstiftningen inom ramen för ett straffrättsligt förfarande.

De uppgifter och det bevismaterial som avses i ledet kan avse uppgifter och bevis som inhämtats med hjälp av tvångsmedel och andra förfaranden och som den verkställande myndigheten redan har i sin besittning. Enligt lagen om straffrättslig rättshjälp får kraven på dubbel straffbarhet och överensstämmelse med nationell lagstiftning, som delvis motsvarar ovannämnda vägransgrunder i leden g och h och som inte får användas vid tillämpningen av led a, endast tillämpas på tvångsmedel (15 och 23 §). Enligt lagen om straffrättslig rättshjälp får rättshjälp när det gäller andra åtgärder än tvångsmedel lämnas oavsett om gärningen är ett brott enligt finsk lagstiftning. Nämnda led a innehåller en hänvisning till överensstämmelse med nationell lagstiftning, även om användningen av vägransgrunder enligt artikel 11.2 g och h har uteslutits i artikel 11.

Till de delar bestämmelsen gäller uppgifter och bevis som har inhämtats på annat sätt än med hjälp av tvångsmedel strider regleringen inte mot principerna i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp. Till de delar bestämmelsen åter gäller uppgifter och bevis som har erhållits genom användning av tvångsmedel, kan bestämmelsens tillämpningsområde t.ex. omfatta en situation där den behöriga verkställande myndigheten i Finland ombes lämna ut uppgifter eller bevis som myndigheten har i sin besittning och som tidigare har inhämtats genom teleavlyssning i Finland. I sådana fall kan ett brott som enligt tvångsmedelslagen inte får utredas genom teleavlyssning ligga till grund för utredningsordern.

Till de delar det är fråga om information som fåtts genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter och teknisk observation är det enligt finsk lagstiftning fråga om överskottsinformation enligt 10 kap. 55 § i tvångsmedelslagen. Som överskottsinformation definieras information som fåtts genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av bass-

stationsuppgifter och teknisk observation, när informationen inte har samband med ett brott eller när den gäller något annat brott än det för vars utredning tillståndet har getts eller beslutet fattats. I den situation som avses i direktivet är det fråga om information som gäller något annat brott än det för vars utredning tillståndet har getts eller beslutet fattats. I 10 kap. 56 § i tvångsmedelslagen föreskrivs om användning av överskottsinformation. Enligt 1 mom. är utgångspunkten att överskottsinformation får användas i samband med utredning av brott, om informationen gäller ett brott för vars utredning man skulle ha fått använda det tvångsmedel genom vilket informationen har fått. Enligt 2 mom. får överskottsinformation också användas, om användningen av överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år. Överskottsinformation får dessutom användas, om det är fråga om de brott som räknas upp i momentet. I 10 kap. 57 § i tvångsmedelslagen föreskrivs om utplåning och registrering av överskottsinformation. Bestämmelsen inverkar på i vilken omfattning överskottsinformation är tillgänglig i olika skeden av straffprocessen.

Även om vägransgrunder enligt artikel 11.1 g och h inte får användas när det gäller artikel 10.2 a, kan hänvisningen i bestämmelsen till den nationella lagstiftningen anses göra det möjligt att lämna överskottsinformation enligt finsk lagstiftning till en annan medlemsstat endast till de delar det skulle vara tillåtet att använda informationen i en motsvarande nationella situation. Att det hänvisas till utfärdande av utredningsorder i bestämmelsen påverkar inte denna tolkning, eftersom kraven enligt tvångsmedelslagen så som det föreslås nedan ska vara uppfyllda i fråga om de nämnda tvångsmedlen även när utredningsordern verkställs. Det kan anses motiverat att principerna i 10 kap. 56 § i tvångsmedelslagen ska följas i fråga om förutsättningarna för utlämnande av överskottsinformation från Finland till en annan medlemsstat när det är fråga om de materiella förutsättningarna för utlämnande av information. Till den del det är fråga om förfarandebestämmelserna i 10 kap. 56 § i tvångsmedelslagen har det inte ansetts motiverat att de tillämpas vid tillämpningen av direktivet. I propositionen föreslås att 10 § i lagen om genomförande av direktivet ska innehålla en förtydligande bestämmelse om saken.

När det gäller andra tvångsmedel innehåller finsk lagstiftning inga särskilda bestämmelser om användningen av information eller bevis som fås genom tvångsmedel för utredningen av andra brott. I fråga om dessa får uppgifter och bevis lämnas ut i enlighet med regleringen i direktivet. Utlämnande får dock vägras med stöd av de allmänna vägransgrunderna i direktivet. Enligt 9 kap. 3 § 2 mom. i tvångsmedelslagen som gäller upptagande av signalement får de signalement som avses i momentet dock inte användas för undersökning av andra brott än det som utreds. Det är motiverat att även denna bestämmelse i tvångsmedelslagen följs när artikel 10.2 a tillämpas. I propositionen föreslås att ovan nämnda 10 § i lagen om genomförande av direktivet även ska innehålla en förtydligande bestämmelse om detta.

För det andra är en utredningsåtgärd enligt artikel 10.2 inhämtande av sådana uppgifter i databaser som innehas av polisen eller av rättsliga myndigheter vilka är direkt tillgängliga för den verkställande myndigheten inom ramen för ett straffrättsligt förfarande (led b). Uppgifter i nationella register blir också aktuella i den mån de är tillgängliga för förundersökningsmyndigheter samt åklagare och domstolar i enlighet med nationell lag.

De uppgifter som avses i bestämmelsen kan anses vara uppgifter som i enlighet med direktivets tillämpningsområde kan användas som bevis. Tillämpningen av bestämmelsen begränsas dessutom av att dess tillämpningsområde enligt bestämmelsens ordalydelse endast omfattar databaser som innehas av polisen eller av rättsliga myndigheter. Bestämmelsens tillämpningsområde verkar inte omfatta register som förs av andra myndigheter och vars uppgifter t.ex. förundersökningsmyndigheterna skulle ha rätt att få, om de inte fanns i förundersökningsmyndighetens register. Uppgifter ska lämnas ut om det är fråga om sådana uppgifter som är direkt

tillgängliga för den behöriga verkställande myndigheten i Finland inom ramen för ett straffrättsligt förfarande. I fråga om förundersökningsmyndigheten kan det anses vara fråga om sådana uppgifter som finns i deras egna register och som de har rätt att använda för förundersökning eller utredning av brott. Enligt bestämmelsen kan utlämnande av uppgifter således gälla t.ex. sådana DNA-profiler i informationssystemet för polisärenden som avses i 9 kap. 4 § i tvångsmedelslagen. Bestämmelsen förutsätter att uppgifter lämnas ut med ovan nämnda begränsningar för tillämpningsområdet. Eftersom informationen enligt bestämmelsen bör finnas tillgänglig kan förutsättningen för utlämnande av information anses vara att informationen enligt nationell lagstiftning ska vara tillgänglig för förundersökning eller utredning av brott. Detta innebär inga förändringar i nuläget, eftersom även gällande lagstiftning omfattar utlämnande av uppgifter med anledning av en begäran om rättslig hjälp utan särskilda begränsningar i anslutning till dubbel straffbarhet eller gärningens straffbarhet.

Ovan nämnda överskottsinformation enligt 10 kap. 55 § i tvångsmedelslagen får enligt 3 kap. 11 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003) registreras i informationssystemet för polisärenden och kan därmed anses höra till tillämpningsområdet för artikel 10.2 b. Eftersom bestämmelsen enligt ordalydelsen i artikel 10.2 b tillämpas på tillgängliga uppgifter, kan den anses göra det möjligt att tillämpa bestämmelserna i 10 kap. 56 § i tvångsmedelslagen på utlämnande av överskottsinformation till en annan medlemsstat även om den förts in i informationssystemet för polisärenden. Liksom det konstateras ovan föreslås det i propositionen att en förtydligande bestämmelse om detta tas in i lagen om genomförande av direktivet.

Det är i viss mån oklart till vilka delar direktivet är tillämpligt på annat utlämnande av uppgifter än det som avses i artikel 10.2 a och b. När det gäller tillämpningsområdet är det också fråga om till vilka delar förundersökningsmyndigheterna är skyldiga att använda det förfarande för utlämnande av uppgifter som avses i direktivet. Det kan anses klart att information ska begäras från en annan medlemsstat genom en utredningsorder om det är fråga om utlämnande av uppgifter för att inhämta bevis i enlighet med direktivets tillämpningsområde. Utgångspunkten i direktivet är att tidigare bestämmelser om rättslig hjälp ska ersättas och därmed är inte en parallell tillämpning av andra förfaranden syftet med regleringen i direktivet. Mellan medlemsstaterna i EU gäller rådets rambeslut 2006/960/RIF om förenklat informations- och underrättelseutbyte mellan de brottsbekämpande myndigheterna i Europeiska unionens medlemsstater, som i Finland har genomförts genom lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rådets rambeslut om förenklat informations- och underrättelseutbyte mellan de brottsbekämpande myndigheterna i Europeiska unionens medlemsstater och om tillämpning av rambeslutet (26/2009). I direktivet förtydligas inte dess förhållande till rambeslutet. Enligt 5 § i lagen om genomförande av rambeslutet utlämnas uppgifter också för utredande av brott. I rambeslutet är det fråga om samarbete mellan de brottsbekämpande myndigheterna och det finns inga hinder för att utlämnande av uppgifter begärs och uppgifter utlämnas i enlighet med rambeslutet.

Liksom konstateras ovan ingår bestämmelser om utlämnande av straffregisteruppgifter för medlemsstaternas del i rambeslutet som gäller detta, men förfarandet är inte exklusivt, utan sedvanligt rättshjälpsförfarande får tillämpas vid sidan av det. Detta beror på att rambeslutet kompletterar, men inte ersätter bestämmelserna om utlämnande av straffregisteruppgifter i artikel 13 i 1959 års rättshjälpskonvention. I ett förfarande i enlighet med rambeslutet lämnar Rättsregistercentralen ut straffregisteruppgifter för handläggningen av ett brottmål utan att förutsättningen att åtgärden ska vara förenlig med den nationella lagstiftningen uppfylls (14 § i EU-straffregisterlagen). Direktivet kan inte anses inverka på sådant utlämnande av straffregisteruppgifter enligt rambeslutet. I den mån straffregisteruppgifter enligt den gällande lagen lämnas ut i något annat förfarande än ett förfarande enligt rambeslutet, lämnas uppgifterna ut i enlighet med 24 § i lagen om straffrättslig rättshjälp. Enligt paragrafen får uppgifter lämnas ut

under samma förutsättningar som gäller för utlämnande till finska myndigheter. Beslut om utlämnande av straffregisteruppgifter fattas av Rättsregistercentralen.

Varken direktivet eller dess ingress innehåller några som helst bestämmelser om utlämnande av straffregisteruppgifter till skillnad från t.ex. 1959 års rättshjälpskonvention. Straffregistret kan inte anses vara en databas enligt artikel 10.2 b som innehas av en sådan rättslig myndighet som avses i direktivet. Uppgifterna i straffregistret kan inte heller anses vara bevis som hör till direktivets tillämpningsområde. Mellan medlemsstaterna i EU gäller ovan beskrivna förfarande enligt rambeslutet som möjliggör elektroniskt utlämnande av kodade straffregisteruppgifter, vilket även i fortsättningen ska vara det primära förfarandet mellan medlemsstaterna. Eftersom direktivet inte innehåller några uttryckliga bestämmelser om saken, är det motiverat att tolka det så att det inte ska tillämpas på utlämnandet av straffregisteruppgifter.

Om en behörig myndighet i en annan medlemsstat likväl utfärdar en utredningsorder som gäller utlämnande av straffregisteruppgifter, kan den tolkas som en begäran av en myndighet i en annan medlemsstat i enlighet med 24 § i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp och Rättsregistercentralen får lämna ut uppgifterna under de förutsättningar som anges i paragrafen.

Som en tredje kategori i artikel 10.2 nämns hörande av ett vittne, en sakkunnig, ett brottsoffer, en misstänkt eller tilltalad person eller en tredje part inom den verkställande statens territorium (led c). Bestämmelsen innebär i praktiken inga förändringar i nuläget, eftersom även gällande lagstiftning omfattar hörande av parter samt personer som hörs i bevissyfte med anledning av en begäran om rättslig hjälp utan särskilda begränsningar visavi dubbel straffbarhet eller gärningens straffbarhet. En annan fråga är hur hörandet ska ordnas. Utgångspunkten enligt ovan anförda artikel 9 är att ordern ska verkställas i enlighet med den nationella lagstiftningen eller i enlighet med sådana formaliteter och förfaranden som uttryckligen begärts av den utfärdande staten, om de inte strider mot de grundläggande rättsprinciperna i den verkställande staten.

Direktivet innehåller inga bestämmelser om den rätt att vägra vittna och yttra sig som vittnen, sakkunniga eller personer som hörs vid förundersökning har i enlighet med innehållet i 22 § i lagen om straffrättslig rättshjälp. Enligt paragrafen har den som på grund av en utländsk myndighets begäran om rättshjälp hörs vid en finsk domstol i egenskap av vittne eller sakkunnig eller finner sig för att höras vid förundersökning rätt att vägra vittna eller yttra sig, om han har rätt eller skyldighet därtill enligt finsk lag eller enligt lagen i den stat som framställt begäran.

Direktivet innehåller en bestämmelse som motsvarar paragrafens innehåll endast i fråga om hörande genom video- eller telefonkonferens (artikel 24.5 c och artikel 25.2). Direktivet kan dock i enlighet med artikel 10.2 c även annars tillämpas på hörande av ett vittne eller en sakkunnig i tingsrätten och hörande vid förundersökning i Finland. Med anledning av detta kan en motsvarande bestämmelse anses vara behövlig. I propositionen föreslås att en bestämmelse (11 §) som motsvarar innehållet i 22 § i lagen om straffrättslig rättshjälp tas in i lagen om genomförande av direktivet. Bestämmelsen kan anses vara tillåten av direktivet, eftersom lagstiftningen i den verkställande staten enligt artikel 9.1 ska iakttas vid verkställande av en utredningsorder. Enligt den föreslagna paragrafen ska även lagstiftningen i den utfärdande medlemsstaten iakttas, om den informerat om den. Grunden för att bestämmelsen tillåts av direktivet kan också anses vara att motsvarande princip har tagits in i direktivet i fråga om video- och telefonkonferenser.

För det fjärde gäller artikel 10.2 en utredningsåtgärd som inte är en tvångsåtgärd enligt definitionen i den verkställande statens lagstiftning (led d). Punkten förtydligas i skäl 16 i ingressen

till direktivet enligt vilket åtgärder som inte är tvångsåtgärder kan till exempel vara sådana åtgärder som inte inkräktar på rätten till integritet eller rätten till egendom, beroende på nationell rätt.

I internationellt straffrättsligt rättshjälpssamarbete avser tvångsmedel de åtgärder som avses i tvångsmedelslagen. Det är motiverat att tillämpa principen även i fråga om direktivet. Liksom konstateras ovan gäller kravet på dubbel straffbarhet och överensstämmelse med nationell lagstiftning i lagen om straffrättslig rättshjälp endast användningen av tvångsmedel (15 och 23 §).

Eftersom artikel 10.2 d uttryckligen gäller andra åtgärder än tvångsmedel, motsvarar dess innehåll gällande lagstiftning om straffrättslig rättshjälp, enligt vilken rättshjälp i fråga om andra åtgärder än tvångsmedel kan lämnas oberoende av förutsättningen för dubbel straffbarhet. Enligt ledet är det ändå alltid fråga om en åtgärd enligt den nationella lagstiftningen i den verkställande staten. De åtgärder som avses i ledet kan vara t.ex. inhämtande av information enligt 4 kap. 3 § i polislagen.

I artikel 10.2 nämns för det femte identifiering av personer som har ett abonnemang för ett visst telefonnummer eller en viss IP-adress (led e). Det är fråga om en åtgärd som avses i 4 kap. 3 § 2 mom. i polislagen. Enligt bestämmelsen har en polisman rätt att för ett polisuppdrag av teleföretag och av sammanslutningsabbonnenter få kontaktuppgifter för teleadresser som inte är upptagna i en offentlig katalog eller information som specificerar en teleadress eller teleterminalutrustning. För Tullens del ingår motsvarande bestämmelse om utredning av tullbrott i 2 kap. 14 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015). Eftersom det inte är fråga om en åtgärd enligt tvångsmedelslagen, förutsätter erhållande av uppgifter i rättshjälpssituationer inte heller enligt den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp t.ex. kravet på dubbel straffbarhet.

Ovannämnda reglering enligt artikel 10.1 och 10.2 innebär i fråga om tvångsmedel att artikel 10.1 för det första kan tillämpas på alla tvångsmedel. Enligt punkten kan den verkställande myndigheten under de förutsättningar som anges i punkten vidta en annan utredningsåtgärd än den som avses i utredningsordern. Artikel 10.1 b kan dessutom anses innebära att kravet på överensstämmelse med den nationella lagstiftningen alltid kan tillämpas på användningen av tvångsmedel. Tillsammans med artikel 10.5, som det redogörs närmare för nedan, möjliggör regleringen i praktiken vägran att vidta en utredningsåtgärd, om den inte är tillgänglig i ett liknande inhemskt ärende. Eftersom tvångsmedel inte ingår i de utredningsåtgärder som avses i artikel 10.2 och som alltid ska vara tillgängliga, kan alla vägransgrunder som avses i artikel 11.1 tillämpas på dem. Detta innebär att det är möjligt att vägra använda tvångsmedel också med stöd av artikel 11.1 g och h.

Direktivet innehåller alltså inga allmänna bestämmelser om användningen av tvångsmedel, utan förutsättningarna för användningen av dem bestäms med stöd av innehållet i nämnda vägransgrunder i artikel 10.1, 10.2 och 10.5 samt artikel 11.1 g och h. I artiklarna 28—32 i direktivet ingår vissa specialbestämmelser som gäller tvångsmedel. En allmän princip i direktivet är i enlighet med artikel 9 att samtliga nationella utredningsåtgärder enligt lagstiftningen, även tvångsmedel, ska vara tillgängliga när en utredningsorder verkställs. Detta innebär att direktivet förutsätter att samtliga tvångsmedel som hör till direktivets tillämpningsområde ska vara tillgängliga när en utredningsorder verkställs.

Nämnda vägransgrund enligt artikel 11.1 h innebär att om användningen av tvångsmedel är begränsad till en förteckning över brott eller en brottskategori eller till brott som är belagda med ett visst minimistraff kan verkställigheten av utredningsordern vägras, om det brott som är föremål för utredningsordern inte ingår i dessa. Detta innebär att direktivet tillåter att erkännande och verkställighet av en utredningsorder på denna grund kan vägras alltid om det är

fråga tvångsmedelslagens bestämmelser om beslag och kopiering av försändelser i 7 kap. (5 §), allmän eller särskild husrannsakan (2 §), genomsökning av utrustning (21 §), kroppsvisitation (31 §) eller kroppsbesiktning (32 §) i 8 kap., upptagande av signalement även av den som inte är misstänkt för brott i 9 kap. (3 § 2 mom.), bestämning av DNA-profiler (4 §), teleavlyssning enligt 10 kap. (3 §), inhämtande av information i stället för teleavlyssning (4 §), teleövervakning (6 §), inhämtande av lägesuppgifter (8 §), inhämtande av basstationsuppgifter (10 §), systematisk observation (12 §), förtäckt inhämtande av information (14 §), teknisk observation (16 §, 17 §, 19 §, 21 § och 23 §), täckoperationer och bevisprovokation genom köp (27 § och 34 §) och kontrollerade leveranser (41 §) i 10 kap. Föreläggandet att säkra data i 8 kap. 24 § i tvångsmedelslagen innehåller inte denna tröskel, men tillämpningen av paragrafen är bunden vid genomsökning av utrustning som innehåller en tröskel. Bestämmelserna i tvångsmedelslagen är detaljerade och kan även innehålla undantag från nämnda trösklar. Bestämmelsen motsvarar bestämmelserna i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp.

Den förteckning, kategori eller tröskel som avses i artikel 11.1 h ingår åter inte i tvångsmedelslagens bestämmelser om beslag och kopiering av handlingar i 7 kap. (1 och 2 §), platsgenomsökning i 8 kap. (4 §), avspärrning av utredningsplatser och utredningsobjekt (1 §), prov för att konstatera intag av alkohol eller andra berusningsmedel (2 §), upptagande av signalement av den som är misstänkt för brott (3 § 1 mom.) och styrd användning av informationskällor i 10 kap. (39 §). De är således inte möjligt att med stöd av artikel 11.1 h vägra verkställa en utredningsorder i fråga om dessa tvångsmedel. På dessa tvångsmedel kan enligt direktivet tillämpas en vägransgrund enligt artikel 11.1 g, enligt vilken erkännande och verkställighet kan vägras om det handlande för vilket utredningsordern har utfärdats inte utgör ett brott enligt den verkställande statens lagstiftning. Detta motsvarar bestämmelserna i 15 och 23 § i lagen om straffrättslig rättshjälp. Ett undantag är dock de brott som förtecknas i bilaga D till direktivet, för vilka dubbel straffbarhet inte får krävas. Detta undantag i fråga om de listade brotten innebär en ändring i reglering enligt den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp.

Regleringen i direktivet av användningen av tvångsmedel är mycket komplicerad, eftersom den har splittrats upp i flera bestämmelser i flera olika artiklar. Det skulle vara mycket svårt att använda tvångsmedel vid verkställigheten av en utredningsorder genom att enbart tillämpa bestämmelser enligt direktivet. Eftersom användningen av tvångsmedel inskränker de grundläggande fri- och rättigheter som är tryggade i grundlagen, ska bestämmelserna om tvångsmedel vara exakta och noga avgränsade. Av denna anledning föreslås det i propositionen att det i genomförandelagen tas in en bestämmelse (9 §) där villkoren för användning av tvångsmedel preciseras.

Liksom konstateras ovan möjliggör direktivet att det i genomförandelagen ställs samma villkor för användningen av tvångsmedel som i 15 och 23 § i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp, om användningen av tvångsmedel i tvångsmedelslagen är begränsad till en förteckning över brott eller en brottskategori eller till brott som är belagda med ett visst minimistraff.

Om åter användningen av tvångsmedel inte är begränsad på nämnda sätt i tvångsmedelslagen, kan verkställigheten av en utredningsorder enligt direktivet inte i enlighet med gällande lag om straffrättslig rättshjälp vägras med stöd av kravet på dubbel straffbarhet, om grunden för utredningsordern är ett s.k. listat brott. Också för användningen av dessa tvångsmedel kan dock ställas ett krav på överensstämmelse med nationell lagstiftning.

Liksom konstateras ovan innebär förfarandet i fråga om listade brott att användningen av tvångsmedel utvidgas jämfört med bestämmelserna i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp. Listan i bilaga D till direktivet innehåller ett stort antal gärningar som samtliga medlemsstater genom gemensamt överenskomna EU-rättsakter förbundit sig att kriminalisera. Listan innehåller inte kriminaliseringar som ska anses strida mot de grundläggande principer-

na eller det allmänna rättsmedvetandet i Finlands rättssystem. Bedömningen av om åtgärden är tillåten begränsas dessutom av kravet på ett maximistraff på tre år i den utfärdande statens lagstiftning. Undantaget i fråga om dubbel straffbarhet ska således inte gälla mindre brott. Därmed skulle slopandet av dubbel straffbarhet i praktiken inte nämnvärt utvidga möjligheterna att använda tvångsmedel i straffrättsliga rättshjälpssituationer mellan medlemsstaterna. Det innebär främst att förfarandet blir snabbare, eftersom den verkställande myndigheten inte närmare behöver undersöka alla brottsrekvisit för ett brott, utan kan fatta beslut på grundval om det med stöd av den utfärdande myndighetens anmälan är fråga om ett listat brott och om maximistraffet för brottet enligt den utfärdande statens lagstiftning är fängelse i minst tre år.

I propositionen föreslås att ovan nämnda principer för användningen av tvångsmedel förtydligas i den bestämmelse som ska tas in i lagen om genomförande av direktivet. Eftersom bestämmelserna i både artikel 10 och artikel 11 är beroende av prövning, ska det i 9 § i lagen om genomförande av direktivet dessutom förtydligas att användningen av tvångsmedel vid verkställigheten av en utredningsorder förutsätter att villkoren i tvångsmedelslagen är uppfyllda. Ett undantag är listade brott på det sätt som nämns ovan. Detta innebär att bedömningen av villkoren i tvångsmedelslagen inte är beroende av prövning, liksom det förutsätts i direktivet.

Att enbart tillämpa bestämmelserna i direktivet på ovan nämnda sätt skulle dock delvis leda till en reglering som är mera begränsad än gällande reglering i förhållande till medlemsstaterna i EU. Detta gäller för det första gärningsformen för självtvätt av penningtvättsbrott och föreläggande att säkra data som avses i 15 § 2 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp. Enligt momentet tillämpas 15 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp, som innehåller krav på dubbel straffbarhet och överensstämmelse med nationell lagstiftning, inte på sådana situationer. Motiveringen kan vara att nämnda innehåll i 15 § 2 mom. även tas in i 9 § i lagen om genomförande av direktivet. Annars skulle den straffrättsliga rättshjälpen till EU:s medlemsstater vara mera begränsad än till tredjeländer.

Även i fråga om kontrollerade leveranser skulle det leda till en mera begränsad lösning än gällande lagstiftning att enbart tillämpa direktivet. Det kan vara motiverat att till denna del ta in en bestämmelse i 8 § i lagen om genomförande av direktivet som skulle möjliggöra ett fortsatt samarbete i samma omfattning som enligt gällande lag. Saken motiveras närmare i motiveringen till artikel 28 i direktivet. Artikel 28 innehåller en specialbestämmelse om kontrollerade leveranser.

Även i relation till 7 § i lagen om genomförande av rambeslutet som gäller bevisinhämtningsorder skulle regleringen vara något mer begränsad, eftersom modellen med listade brott tagits in i paragrafen. Enligt RP 268/2009 rd gäller modellen med listade brott genomsökning av platser och beslag. När det gäller genomsökning av platser inbegriper både allmän och särskild husrannsakan en tröskel för straff i högst sex månader (8 kap. 2 § i tvångsmedelslagen). När det gäller beslag ingår en tröskel för straff i högst ett år endast i bestämmelsen om beslag av försändelser (7 kap. 5 § i tvångsmedelslagen). För dessa är regleringen i direktivet mera begränsad, eftersom modellen med listade brott enligt direktivet inte ska tillämpas på bestämmelser som inbegriper en tröskel. Med andra ord har tillämpningen av modellen med listade brott enligt vad som konstateras ovan inte någon stor betydelse i praktiken. Detta gäller i synnerhet de tvångsmedel som avses här, eftersom tröskeln för att tillämpa dem är låg enligt tvångsmedelslagen. Rambeslutet som gäller bevisinhämtningsorder har i praktiken inte tillämpats i någon större utsträckning, och därför kan tillämpningen av ett direktivenligt förfarande inte heller anses begränsa samarbetet i praktiken. Att ta in en bestämmelse som motsvarar en bevisinhämtningsorder i 9 § i lagen om genomförande av direktivet skulle också leda till en mycket detaljerad reglering. Tillämpningen av modellen med listade brott innebär i princip att bedömningen av om tvångsmedel ska användas överförs till myndigheten i en annan medlemsstat. Således kan tillägnande av modellen anses ha en uttryckligen principiell betydelse.

Av denna anledning föreslås i propositionen att reglering enligt 9 § i lagen om genomförande av direktivet till denna del ska motsvara innehållet i direktivet och att den modell med listade brott som tagits in i 7 § i genomförandelagen som gäller bevisinhämtningsorder inte tas in i den.

Liksom konstateras ovan förutsätter direktivet att alla tvångsmedel som används i nationellt förfarande används. I 23 § i gällande lag om straffrättslig rättshjälp förtecknas de tvångsmedel som kan användas vid rättshjälp. Dessa är genomsökning, beslag och förelägganden att säkra data, teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, täckoperation och bevisprovokation genom köp, kontrollerade leveranser samt upptagande av signalement.

Enligt den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp saknas bland de tvångsmedel som kan användas vid straffrättslig rättshjälp jämfört med innehållet i tvångsmedelslagen kopiering av handlingar (7 kap. 2 § i tvångsmedelslagen), avspärning av utredningsplatser och utredningsobjekt (9 kap. 1 § i tvångsmedelslagen), prov för att konstatera intag av alkohol eller andra berusningsmedel (9 kap. 2 § i tvångsmedelslagen), bestämning och registrering av DNA-profiler (9 kap. 4 § i tvångsmedelslagen) samt styrd användning av informationskällor (10 kap. 39 § i tvångsmedelslagen). Direktivet förutsätter att även dessa utredningsåtgärder enligt tvångsmedelslagen används vid verkställighet av en utredningsorder.

Nämnda tvångsmedel kan anses vara sådana att skulle kunna bli aktuella i det straffrättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna, och därmed kan det anses motiverat att de tas in i 9 § i genomförandelagen som tvångsmedel som kan användas vid verkställighet av en utredningsorder. Provet för att konstatera intag av alkohol eller andra berusningsmedel kan anses vara exceptionellt i förfarandet för rättslig hjälp, men möjligheten att använda det är inte helt uteslutet t.ex. i situationer med omedelbar anknytning till gränsöverskridningar. Vad gäller bestämning av DNA-profilen för en redan dömd person (9 kap. 4 § 2 mom. i tvångsmedelslagen) kan det anses oklart om åtgärden hör till direktivets tillämpningsområde. Samma oklarhet kan konstateras i fråga om inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda enligt 23 § i lagen om straffrättslig rättshjälp. Liksom det konstateras i propositionen finns det inga skäl att tolka direktivets tillämpningsområde begränsande, och därmed föreslås i propositionen att även dessa tvångsmedel ska kunna användas vid verkställighet av utredningsorder. Direktivet kan anses kräva att även styrd användning av informationskällor görs möjlig vid verkställighet av en utredningsorder, eftersom tvångsmedelslagen möjliggör åtgärden nationellt.

Tvångsmedlen i tvångsmedelslagen inbegriper också kvarstad enligt 6 kap., men det kan inte tillämpas för att inhämta bevis. Av denna anledning har det inte ansetts motiverat att i 9 § i genomförandelagen ta in kvarstad som tvångsmedel som används vid verkställighet av utredningsorder.

Tvångsmedelslagen innehåller också tvångsmedel som inskränker en persons frihet, t.ex. gripande, anhållande och häktning enligt 2 kap. och anknytande begränsning av kontakter enligt 4 kap. samt reseförbud enligt 5 kap. Dessa tvångsmedel omfattas av tradition inte av internationell straffrättslig hjälp och kan inte tillämpas vid verkställigheten av en utredningsorder redan på den grunden att de inte gäller inhämtande bevis.

Enligt *artikel 10.3* får den verkställande myndigheten också vidta en annan utredningsåtgärd än den som angetts i utredningsordern, när den utredningsorder som den verkställande myndigheten har valt skulle ge samma resultat, men med mindre ingripande åtgärder än den utred-

ningsåtgärd som anges i utredningsordern. Den verkställande statens möjlighet att välja en mindre ingripande åtgärd betonas också i skäl 11 i ingressen till direktivet.

När den verkställande myndigheten enligt *artikel 10.4* beslutar att utnyttja den möjlighet som avses i punkterna 1 och 3, ska den först informera den utfärdande myndigheten, som kan besluta att dra tillbaka eller komplettera utredningsordern.

Artikel 10.5 gäller en situation där den utredningsåtgärd som anges i utredningsordern i enlighet med artikel 10.1 inte finns i den verkställande statens lagstiftning eller inte skulle vara tillgänglig i ett liknande inhemskt ärende. I det fallet och förutsatt att det inte finns någon annan utredningsåtgärd som skulle ge samma resultat som den begärda utredningsåtgärden, ska den verkställande myndigheten meddela den utfärdande myndigheten att det inte har varit möjligt att tillhandahålla den begärda hjälpen. I praktiken skulle man då nå samma slutresultat som när verkställighet vägras. Liksom konstateras ovan skulle reglering i anslutning till artikel 10.1 gälla i synnerhet användningen av tvångsmedel.

Direktivets syfte att främja ett så brett samarbete som möjligt i enlighet med den allmänna principen om ömsesidigt erkännande motsvaras dock av att målet alltid är att en utredningsorder ska verkställas, vid behov genom någon annan åtgärd än den begärda. Vägran att verkställa en order blir aktuell först som ett sista alternativ, om ingen åtgärd som är tillgänglig enligt nationell lag kan användas.

Artikel 11 Skäl för icke-erkännande eller icke-verkställighet

Artikeln innehåller bestämmelser om skäl för icke-erkännande eller icke-verkställighet av en utredningsorder (vägransgrund). Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 1.4 som gäller grundläggande fri- och rättigheter får enligt artikel 11.1 erkännande eller verkställighet av en utredningsorder vägras i de situationer som uppräknas i den punkten.

I *artikel 11.1 a* anges som vägransgrund att det enligt den verkställande statens lagstiftning finns immunitet eller privilegier som gör det omöjligt att verkställa utredningsordern eller det finns regler om fastställande och begränsning av straffrättsligt ansvar som hänför sig till tryckfrihet och yttrandefrihet i andra medier som gör det omöjligt att verkställa utredningsordern.

I skäl 20 i ingressen till direktivet preciseras den vägransgrund som gäller immunitet. Till denna del hänvisas det till medlemsstatens nationella lagstiftning och konstateras det att immuniteten kan inbegripa skydd som tillämpas för medicinska och juridiska yrken och regler om tryckfrihet och yttrandefrihet. Vägransgrunden ska inte tolkas i strid med protokollet till 2000 års konvention där medlemsstaterna har åtagit sig att inte åberopa banksekretess som skäl för icke-erkännande eller icke-verkställighet av en begäran om rättslig hjälp.

I Finland innebär vägransgrunden i anslutning till immunitet bl.a. situationer som avses i 17 kap. 13 och 14 § i rättegångsbalken som innehåller ett förbud för rättegångsbiträden och läkare att vittna om omständigheter som omfattas av tystnadsplikten. Vägransgrunden omfattar också de situationer där en utredningsorder inte kan erkännas eller verkställas på grund av någon annan immunitet eller något annat privilegium som finns enligt lagstiftningen eller en internationell förpliktelse som är bindande för Finland. Bestämmelsen omfattar t.ex. situationer som gäller främmande staters diplomatiska representanter eller beskickningar, eller i grundlagen reglerad immunitet för riksdagsledamöter eller åtalsskydd som gäller republikens presidents tjänsteuppdrag. När Finland är den verkställande staten blir också bl.a. följande bestämmelser tillämpliga: bestämmelserna i 17 kap. i rättegångsbalken om ett vittnes rätt att vägra vittna och om källskydd samt bestämmelserna i 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen om för-

bud mot beslag och kopiering i fråga om den brottsmisstänktes närstående och när det gäller tystnadsplikt och tystnadsrätt. I praktiken blir bestämmelserna om vittnets rätt eller skyldighet att vägra vittna tillämpliga först när utredningsordern verkställs i enlighet med finsk lag. På motsvarande sätt som när det gäller icke-erkännande och icke-verkställighet är slutresultatet dock att ordern inte kan verkställas till alla delar.

Bestämmelser om processuell immunitet finns också i lagen om immunitet i vissa fall för personer som deltar i rättegång och förundersökning (11/1994). I lagen finns bestämmelser om situationer där en person på kallelse av en finsk myndighet kommer till Finland från en annan stat för att höras, varför dessa situationer i praktiken inte är sådana situationer av immunitet som avses i led a, eftersom direktivet inte tillämpas på delgivning av sådana kallelser. Sådana situationer kan däremot vara situationer som avses i 15 § 3 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp. Enligt bestämmelsen i fråga får en brottsmisstänkt eller en svarande i ett brottmål som ska höras i Finland med anledning av en begäran om rättshjälp inte anhållas, häktas eller meddelas reseförbud för det brott som begäran grundar sig på. Det är motiverat att också i lagen om genomförande av direktivet införa en motsvarande bestämmelse (9 § 8 mom.).

I Finland utgör bankhemligheten inget hinder för utlämnande av uppgifter som behövs för utredande av brott till förundersöknings- och åklagarmyndigheten. Enligt 15 kap. 14 § 2 mom. i kreditinstitutslagen (610/2014) är kreditinstitut skyldiga att lämna upplysningar till åklagar- eller förundersökningsmyndigheterna för utredning av brott. Bestämmelser om polisens rätt att få information i sådana situationer finns i 4 kap. 3 § 1 mom. i polislagen. Enligt momentet har polisen på begäran av en polisman som hör till befälet rätt att få information som behövs för förhindrande eller utredning av brott oberoende av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företags-, bank- eller försäkringshemlighet. En motsvarande bestämmelse om Tullens rätt att få information finns i 2 kap. 14 § 1 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen. Bestämmelser om åklagarens rätt att få uppgifter finns i 25 § i lagen om åklagarväsendet (439/2011).

I lagen om straffrättslig rättshjälp finns ingen motsvarande vägransgrund, men uppfyllandet av en sådan begäran kan i enlighet med 12 § 2 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp anses strida mot grundprinciperna för Finlands rättsordning.

Enligt *artikel 11.1 b* får erkännande eller verkställighet av en utredningsorder vägras i den verkställande staten, om verkställigheten av utredningsordern i ett enskilt fall skulle skada väsentliga nationella säkerhetsintressen, äventyra informationskällan eller innebära användning av konfidentiella uppgifter om särskild underrättelseverksamhet. I den gällande lagen utgör äventyrande av Finlands säkerhet eller andra väsentliga intressen enligt 12 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp ovillkorliga grunder för förvägrande av rättshjälp.

Enligt *artikel 11.1 c* får erkännande eller verkställighet av en utredningsorder vägras i den verkställande staten, om utredningsordern har utfärdats inom ramen för ett förfarande som avses i artikel 4 b och c och utredningsåtgärden inte skulle vara tillåten enligt den verkställande statens lagstiftning i ett liknande inhemskt ärende. I enlighet med vad som anförts ovan omfattar artikel 4 b förfaranden som har inletts av administrativa myndigheter med avseende på sådana gärningar som är straffbara enligt den utfärdande statens nationella lagstiftning genom att de utgör överträdelse av rättsregler, när beslutet kan leda till förfaranden inför en domstol som är behörig att handlägga brottmål. Led c gäller situationer som motsvarar det förfarande som beskrivs i led b men där har ärendet avseende överträdelsen också kunnat inledas av en rättslig myndighet i första instans. Lagen om straffrättslig rättshjälp innehåller ingen motsvarande vägransgrund.

Enligt *artikel 11.1 d* får erkännande eller verkställighet av en utredningsorder vägras om verkställigheten av utredningsordern skulle strida mot principen om ne bis in idem. Ne bis in idem innebär ett förbud att undersöka, åklaga och döma en andra gång för ett brott för vilket personen redan slutligt frikänts eller dömts skyldig. Bestämmelser om förbudet finns både i artikel 4 i sjunde tilläggsprotokollet till Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och i artikel 50 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (14.12.2007, EUT C 303), liksom i artikel 14.7 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Punkten förtydligas i skäl 17 i ingressen. Enligt det är ne bis in idem-principen en grundläggande rättsprincip i unionen, som erkänns i stadgan och vidareutvecklas i Europeiska unionens domstols rättspraxis. Principen bör dock inte återopas om utredningsordern har som syfte att fastställa om det finns någon konflikt med principen om ne bis in idem eller om den utfärdande myndigheten har gett garantier för att det bevismaterial som överlämnas till följd av verkställigheten av en utredningsorder inte kommer att användas för lagföring av eller föreläggande av sanktioner för en person vars ansvar har prövats genom lagkraftvunnen dom i en annan medlemsstat avseende samma sakförhållanden. Också i lagen om straffrättslig rättshjälp finns på prövning beroende vägransgrunder som hänför sig till principen om ne bis in idem (13 § 1 mom. 3—5 punkten).

Enligt *artikel 11.1 e* får verkställighet av en utredningsorder vägras i den verkställande staten, om utredningsorden avser ett brott som påstås ha begåtts utanför den utfärdande statens territorium och helt eller delvis på den verkställande statens territorium och den gärning för vilket utredningsordern utfärdas inte utgör ett brott i den verkställande staten. En motsvarande vägransgrund ingår i rambeslutet om en europeisk arresteringsorder och i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder. I bakgrunden till vägransgrunderna finns den centrala betydelse som territorialprincipen har som utgångspunkt för straffrättslig jurisdiktion. Som en följd av i synnerhet den ökade fria rörligheten har principens betydelse dock minskat. Det kan bedömas att behovet att tillämpa vägransgrunden enligt led e i praktiken är obetydlig. I lagen om straffrättslig rättshjälp finns ingen motsvarande vägransgrund.

Som vägransgrunden enligt *artikel 11.1 f* nämns situationer där det finns goda skäl att anta att verkställandet av den utredningsåtgärd som angetts i den europeiska utredningsordern skulle vara oförenligt med den verkställande statens skyldigheter enligt artikel 6 i EU-fördraget och stadgan. Ledet hänför sig till skäl 18 i ingressen till direktivet där det konstateras att direktivet inte har någon inverkan på skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheterna och grundläggande rättsprinciperna enligt artikel 6 i EU-fördraget och i stadgan. Dessutom konstateras det i skäl 19 i ingressen att skapandet av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa inom unionen är grundat på ömsesidigt förtroende och betonas att den vägransgrund som gäller kränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna är exceptionell. Den nämnda vägransgrunden får endast tillämpas om det finns goda skäl att anta att verkställandet av en utredningsåtgärd som anges i utredningsordern skulle leda till en kränkning av en grundläggande rättighet och att den verkställande medlemsstaten skulle åsidosätta sina skyldigheter avseende det skydd av grundläggande rättigheter som erkänns i stadgan. Inledningen till artikel 11.1 innehåller en hänvisning till artikel 1.4 där respekten för dessa principer också konstateras.

I den finska lagstiftningen finns en vägransgrund som gäller kränkning av grundläggande fri- och rättigheter vilken har införts i vissa lagar om genomförandet av EU-rättsakter om ömsesidigt erkännande. Det har inte ansetts vara nödvändigt att i lag uttryckligen ange denna vägransgrund vid genomförandet av de nyaste EU-instrumenten för ömsesidigt erkännande. En bidragande orsak till detta är i synnerhet stadgan om de grundläggande rättigheterna som fogades till unionsfördraget genom Lissabonfördraget och utgångspunkten i samarbetet mellan medlemsstaterna i EU om förtroende för de andra medlemsstaternas rättssystem. I praktiken har inte heller det någon större betydelse om vägransgrunden anges i lag eller inte, eftersom skyldigheten att respektera stadgan om de grundläggande rättigheterna och andra skyldigheter

som gäller de mänskliga rättigheterna anses kunna bli tolkade så att de i varje fall i exceptionella situationer möjliggör att skyldigheter som gäller grundläggande fri- och rättigheter åberopas som grund för vägrat samarbete och uppskov med verkställighet. På sistone har också EU-domstolen avkunnat en dom som går i denna riktning (C-404/15 och C-659/15 PPU).

Också det sätt på vilket EU-rättsakten genomförs är relevant till denna del. EU-utlämningslagen är en nationell genomförandelag för ett rambeslut som gäller förfarandet, och det rambeslut som stod som grund för lagen innehöll inte någon egentlig vägransgrund avseende kränkning av den grundläggande fri- och rättigheterna. Det direktiv som nu ska genomföras genomförs med hjälp av en blandad genomförandemetod så att bestämmelserna i direktivet blir en del av den nationella lagstiftningen. Direktivet självt innehåller en egentlig vägransgrund som gäller kränkning av grundläggande fri- och rättigheter, varför det inte kan anses vara behövt att införa en sådan också i genomförandelagen.

Enligt *artikel 11.1 g* får verkställighet av en utredningsorder vägras, om det handlande för vilket utredningsordern har utfärdats inte utgör ett brott enligt den verkställande statens lagstiftning, såvida det inte gäller ett brott som förtecknas i de brottskategorier som anges i bilaga D, enligt uppgift från den utfärdande myndigheten i utredningsordern, om maximistrafet för den gärningen i den utfärdande staten är fängelse eller annan frihetsberövande åtgärd i tre år eller mer. En vägransgrund med motsvarande innehåll ingår bl.a. också i rambeslutet om en europeisk arresteringsorder samt i fråga om genomsökning och beslag i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder (artikel 14.2). Den i punkten beskrivna modellen med s.k. listade brott, varvid dubbel straffbarhet inte får krävas, grundar sig på att de brottstyper som uppräknas i förteckningen i stor utsträckning är kriminaliserade i alla medlemsstater, trots att det finns skillnader när det gäller detaljerna i rekvisiten.

När kravet på dubbel straffbarhet frångås innebär detta i situationer som involverar ett listat brott främst att den verkställande myndigheten i ett aktuellt fall inte behöver börja utreda om gärningen till alla delar uppfyller brottsrekvisit enligt den verkställande statens lag. I fråga om andra brott än de listade brotten är det tillåtet att kräva dubbel straffbarhet. Av hävd har det tillämpats *in abstracto*, varvid det för konstaterande av dubbel straffbarhet är tillräckligt att gärningen är straffbar när den är begången under motsvarande förhållanden i Finland. Tillämpningen av vägransgrunden utreds också i motiveringen till artikel 10.

I *artikel 11.1 h* anges som vägransgrund att användningen av den utredningsåtgärd som anges i utredningsordern enligt den verkställande statens lagstiftning är begränsad till en förteckning över brott eller en brottskategori eller till brott som är belagda med ett visst minimistraf, där det brott som avses i utredningsordern inte är inkluderat. Liksom det konstateras ovan i detaljmotiveringen till artikel 10 har i tvångsmedelslagen tillåtligheten för ett tvångsmedel begränsats på det sätt som avses i led h, dvs. antingen utifrån strafftröskeln eller utifrån brottsbenämningen. Undantag till denna regel utgörs av bestämmelserna i tvångsmedelslagen om beslag och kopiering av handlingar i 7 kap. 1 och 2 §, bestämmelserna om platsgenomsökning i 8 kap. 4 §, bestämmelserna om avspärning av utredningsplatser och utredningsobjekt i 9 kap. 1 §, bestämmelser om prov för att konstatera intag av alkohol eller andra berusningsmedel i 9 kap. 2 §, bestämmelserna om upptagande av signalement av brottsmisstänkta i 9 kap. 3 § 1 mom. och bestämmelserna om styrd användning av informationskällor i 10 kap. 39 §. Den reglering som avses i punkten har analyserats närmare ovan i detaljmotiveringen för artikel 10.

Enligt *artikel 11.2* är artikel 11.1 g och 11.1 h inte tillämpliga på de utredningsåtgärder som avses i artikel 10.2. Sålunda bör de åtgärder som uppräknas i artikel 10.2 finnas tillgängliga oberoende av om den gärning som avses i utredningsordern är ett s.k. listat brott enligt bilaga D och oberoende av om det i den nationella lagstiftningen för åtgärden har uppställts begränsningar som gäller brottet eller straffbarhetströskeln. Detta innebär att vägransgrunderna enligt

led g och h inte tillämpas t.ex. på de metoder för inhämtande av information enligt polislagen som inte är tvångsmedel. I enlighet med vad som anförts ovan är däremot de övriga vägransgrunder som anges i artikel 11.1 också tillämpliga på de situationer som avses i artikel 11.2. Den reglering som avses i punkten har analyserats närmare ovan i detaljmotiveringen för artikel 10. Nämnade artikel 10.2 och i synnerhet led d i den punkten innebär att vägransgrunderna enligt led g och h endast är tillämpliga på tvångsmedel.

Enligt *artikel 11.3*, om utredningsordern avser ett brott rörande skatter eller avgifter, tullar och valutatransaktioner, får den verkställande myndigheten inte vägra erkännande eller verkställighet med motiveringen att det i den verkställande statens lagstiftning inte föreskrivs samma typ av skatt eller avgift eller att den lagstiftningen inte innehåller någon reglering i fråga om skatter, avgifter, tullar eller valutatransaktioner av samma art som i den utfärdande statens lagstiftning. En bestämmelse med motsvarande innehåll finns också i andra rättshjälpsinstrument, såsom i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder.

I *artikel 11.4* förutsätts det i de fall som avses i artikel 11.1 a, b, d, e och f att den verkställande myndigheten, innan den fattar beslut om att helt eller delvis inte erkänna eller inte verkställa en utredningsorder, på lämpligt sätt ska samråda med den utfärdande myndigheten och om lämpligt anmoda den utfärdande myndigheten att utan dröjsmål tillhandahålla alla nödvändiga uppgifter. Den skyldighet att samråda som avses i bestämmelsen gäller alltså inte vägran enligt artikel 11.1 c, g och h.

Artikel 11.5 gäller situationer som avser privilegier och immunitet enligt artikel 11.1 a. När en myndighet i den verkställande staten är behörig att upphäva privilegier eller immunitet, ska den verkställande myndigheten omedelbart begära detta hos den myndigheten. När upphävandet av privilegier eller immunitet åligger en myndighet i en annan stat eller en internationell organisation, ska den utfärdande myndigheten begära detta hos den berörda myndigheten eller organisationen.

Utöver det som anges i de ovan beskrivna skälen i ingressen till direktivet klarläggs vägransgrunderna i fjärde meningen i skäl 11 i ingressen, där det betonas att man inte bör vägra att verkställa en utredningsorder av andra skäl än dem som anges i direktivet.

Som helhet taget innebär inte artikel 11 någon stor förändring jämfört med nuläget när det gäller vägran av verkställighet. I 12 och 13 § i lagen om straffrättslig rättshjälp finns bestämmelser om vägransgrunder. En ovillkorlig grund för förvägrande enligt 12 § är för det första att lämnandet av hjälpen kunde kränka Finlands suveränitet eller äventyra Finlands säkerhet eller andra väsentliga intressen. Rättshjälp lämnas inte heller om lämnandet av hjälpen strider mot principerna om de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna eller om lämnandet av hjälpen annars strider mot grundprinciperna för Finlands rättsordning. Som av prövning beroende grunder för förvägrande nämns i 13 § bl.a. att begäran gäller ett politiskt brott, brottet är preskriberat och att den gärning begäran gäller hänför sig till ett brottmål som undersöks eller har avgjorts i Finland eller en annan stat. Också de ovan anförda bestämmelserna i 15 och 23 § i lagen om straffrättslig rättshjälp är tillämpliga på tvångsmedel. I direktivet finns ett större antal vägransgrunder. De har dock definierats mer detaljerat än bestämmelserna i lagen om straffrättslig rättshjälp, och t.ex. brottets politiska karaktär eller preskription nämns inte som vägransgrund.

Artikel 13 i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder innehåller en förteckning över vägransgrunder som i stor utsträckning motsvarar förteckningen i artikel 11 i direktivet. Dessutom finns i lagen om genomförandet av rambeslutet en bestämmelse om vägransgrunder (7 §). Paragrafen innehåller en bestämmelse som preciserar rambeslutet i fråga om vägransgrunder som gäller användning av tvångsmedel och immunitet. I paragrafen finns separata be-

stämmelser för ovillkorliga vägransgrunder och vägransgrunder som är beroende på prövning och där fastställs också den myndighet som beslutar om vägran (6 §). Den verkställande åklagaren beslutar om vägran att verkställa en bevisinhämtningsorder. Dessutom får den tingsrätt som behandlar ett beslagsärende besluta om vägran.

Också i genomförandelagarna för vissa andra rambeslut finns bestämmelser om vägransgrunder. T.ex. i lagen om genomförandet av bötesrambeslutet finns en bestämmelse om ovillkorlig grund för förvägrande som gäller den straffrättsliga ansvarsåldern. I den lagen och i lagen om genomförandet av konfiskationsrambeslutet finns också en ovillkorlig vägransgrund för situationer där det misstänks att garantierna för en rättvis rättegång har kränkts. Däremot har man t.ex. i genomförandelagarna för rambeslutet om överföring av dömda personer och rambeslutet om alternativa påföljder och övervakningsåtgärder inte infört separata bestämmelser om vägransgrunder.

Också i fråga om direktivet måste det avgöras om en separat materiell lagstiftning om vägransgrunderna är behövlig. Vid bedömningen bör man inte enbart fästa uppmärksamhet vid om ordalydelsen för de vägransgrunder som uppräknas i artikel 11 kan anses vara tillräckligt noggrant avgränsade, utan man måste också beakta frågan om vägransgrunderna ska vara ovillkorliga eller beroende på prövning. Det att vägransgrunderna i den nationella lagen inte föreskrivs vara ovillkorliga motsvarar direktivets syfte att möjliggöra ett så omfattande samarbete som möjligt. En viss flexibilitet för lagtillämparen är motiverad också därför att betydelsen av en vägransgrund i ett aktuellt fall som helhet bedömd kan vara så obetydlig att den inte bör hindra verkställigheten av utredningsordern. Dessutom skulle det vara problematiskt att formulera vissa vägransgrunder, såsom principen om rättslig immunitet eller principen *ne bis in idem* i ovillkorlig form av den anledningen att det i den nationella lagen finns undantag till dessa principer som bör beaktas i regleringen. Det skulle också finnas risk för att situationerna som omfattas av en vägransgrund utvidgas jämfört med vad som är tillåtet enligt direktivet.

Av dessa orsaker har man i propositionen kommit fram till att föreslå att ingen av vägransgrunderna i genomförandelagen ska vara absolut. Det är dock behövt att i genomförandelagen precisera förutsättningarna för användningen av tvångsmedel. Liksom det konstateras ovan föreslås det i propositionen att det i genomförandelagen ska ingå en bestämmelse (9 §) där förutsättningarna för användning av tvångsmedel preciseras. Till övriga delar kan vägransgrunderna anses vara tillräckligt exakta för att kunna tillämpas utan kompletterande materiella bestämmelser.

Artikel 12 Tidsfrister för erkännande och verkställighet

Artikeln innehåller bestämmelser om de tidsfrister som gäller för erkännande och verkställighet av utredningsordern. I *artikel 12.1* förutsätts att den verkställande myndigheten fattar beslutet om erkännande eller verkställighet och vidtar utredningsåtgärden lika skyndsamt och med samma prioritetsgrad som i fråga om ett liknande inhemskt ärende. Under alla omständigheter ska de tidsfrister iakttas som anges i artikeln.

Enligt *artikel 12.2* ska den verkställande myndigheten ta största möjliga hänsyn till ett yrkande om att verkställa utredningsordern inom en kortare tid än den som anges i artikeln. Förfarandet är detta om den utfärdande myndigheten i utredningsordern har angett att det, på grund av tidsfrister i förfarandet, brottets svårhetsgrad eller andra särskilt brådskande omständigheter, är nödvändigt med en kortare tidsfrist än den som anges i artikeln eller om den utfärdande myndigheten i utredningsordern har angett att utredningsåtgärden måste genomföras en särskild dag.

Enligt *artikel 12.3* ska beslutet om erkännande eller verkställighet av utredningsordern fattas av den verkställande myndigheten så snart som möjligt och, utan att det påverkar tillämpningen av artikel 12.5, senast 30 dagar efter det att den behöriga verkställande myndigheten mottog utredningsordern.

I *artikel 12.4* uppställs en tidsfrist för skyldigheten att utföra den åtgärd som begärs i utredningsordern. Såvida det inte finns skäl för uppskov enligt artikel 15 eller de bevis som anges i den utredningsåtgärd som omfattas av utredningsordern redan finns i den verkställande statens besittning, ska den verkställande myndigheten utan dröjsmål genomföra utredningsåtgärden. Om inte något annat följer av artikel 12.5 ska utredningsåtgärden genomföras senast 90 dagar efter det att beslutet om erkännande eller verkställighet fattades.

Om det i ett enskilt fall inte är praktiskt möjligt för den behöriga verkställande myndigheten att respektera tidsfristen i artikel 12.3 eller att genomföra åtgärden på den specifika dag som anges i artikel 12.2, ska den enligt *artikel 12.5* utan dröjsmål på valfritt sätt underrätta den behöriga myndigheten i den utfärdande staten. Samtidigt ska anges skälen till förseningen och hur lång tid som uppskattningsvis behövs för att beslutet ska kunna fattas. Då kan den tidsfrist som anges i artikel 12.3 förlängas med högst 30 dagar.

Om det i ett enskilt fall inte är praktiskt möjligt för den behöriga verkställande myndigheten att respektera tidsfristen i punkt 4, ska den enligt *artikel 12.6* utan dröjsmål på valfritt sätt underrätta den behöriga myndigheten i den utfärdande staten. Samtidigt ska skälen till förseningen anges. Då förutsätts också att den verkställande myndigheten samråder med den utfärdande myndigheten om när det är lämpligt att vidta utredningsåtgärden.

Artikeln förtydligas i skäl 21 i ingressen. Där betonas skyldigheten att fatta beslutet om erkännande och verkställighet av utredningsordern lika skyndsamt och med samma prioritetsgrad som i fråga om ett liknande inhemskt ärende. Dessutom anføres att tidsfrister bör anges, så att det säkerställs att ett beslut fattas eller verkställs inom rimlig tid eller så att den utfärdande statens förfarandemässiga krav kan uppfyllas.

I 2000 års konvention (artikel 4) och i lagen om straffrättslig rättshjälp (9 §) finns bara allmänna bestämmelser om iakttagande av de tidsfrister som anges i framställningen. Lagstiftningen om detta blir till denna del betydligt mer detaljerad.

I rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder finns också en bestämmelse om tidsfrister som ska iakttas i fråga om erkännande och verkställighet av ordern (artikel 15). Artikeln har inte ansetts förutsätta separat materiell lagstiftning. Också bestämmelserna om tidsfrister i direktivet kan anses vara tillräckligt exakta och detaljerade för direkt tillämpning.

På uträkning av de tidsfrister som avses i artikeln tillämpas lagen om beräkning av laga tid (150/1930).

När det gäller tidsfristerna för verkställigheten, liksom även annars, bör utgångspunkten i situationer av verkställighet av en utredningsorder vara den att man eftersträvar att verkställa ordern i enlighet med den utfärdande statens önskemål, bl.a. med beaktande av hur brådskande ärendet är. Bestämmelserna om tidsfrister bör inte tolkas så att utredningsordern verkställs först i slutet av tidsfristen.

Artikel 13 Överlämnande av bevismaterial

Artikeln innehåller bestämmelser om överlämnande av bevismaterial till den utfärdande staten. Enligt *artikel 13.1* ska den verkställande myndigheten utan onödigt dröjsmål till den utfärdande staten överlämna det bevismaterial som har inhämtats eller som de behöriga myndigheterna i den verkställande staten redan har i sin besittning till följd av verkställigheten av den europeiska utredningsordern.

Om det begärs i utredningsordern och det är möjligt enligt den verkställande statens lagstiftning, ska bevismaterialet omedelbart överlämnas till de behöriga myndigheterna i den utfärdande stat som bistår vid verkställandet av utredningsordern i enlighet med artikel 9.4.

Enligt *artikel 13.2* får överlämnandet av bevismaterial skjutas upp i avvaktan på ett beslut i fråga om ett rättsmedel, om det inte i utredningsordern har angetts tillräckliga skäl för att ett omedelbart överlämnande är absolut nödvändigt för att man ska kunna garantera ett korrekt genomförande av utredningarna eller skyddet av individuella rättigheter. Överlämnandet av bevismaterial ska dock skjutas upp om det skulle orsaka den berörda personen allvarlig och ohjälplig skada.

När den verkställande myndigheten överlämnar det bevismaterial som inhämtats, förutsätts i *artikel 13.3* att den ska ange om den kräver att bevismaterialet återlämnas till den verkställande staten så snart som det inte längre behövs i den utfärdande staten.

Om de berörda föremålen, handlingarna eller uppgifterna även är relevanta för andra förfaranden, får den verkställande myndigheten enligt *artikel 13.4* på uttrycklig begäran och efter samråd med den utfärdande myndigheten tillfälligt överlämna bevismaterialet, på villkor att det återlämnas till den verkställande staten så snart som det inte längre behövs i den utfärdande staten eller vid varje annan tidpunkt eller varje annat tillfälle som de behöriga myndigheterna kommer överens om.

Varken 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål eller lagen om straffrättslig rättshjälp innehåller motsvarande bestämmelser om överlämnande av bevismaterial.

Rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder innehåller däremot motsvarande bestämmelser om överlämnande till den utfärdande staten av bevis som begärts samt om informationsskyldighet (artikel 15.4 - 15.6). De har inte ansetts förutsätta preciserande materiell lagstiftning. Också artikel 13 kan anses vara tillräckligt detaljerad som sådan för direkt tillämpning.

För situationer där ändring söks föreslås i genomförandelagen dock en bestämmelse, enligt vilken sökande av ändring i en utredningsåtgärd som ska verkställas inte hindrar att beslutet verkställs, om inte den domstol som behandlar ändringssökandet beslutar något annat (20 § 6 mom.). I genomförandelagen föreslås dessutom en bestämmelse, enligt vilken centralkriminalpolisen vid behov sörjer för arrangemang som hänför sig till överförande av bevis (14 §).

Artikel 14 Rättsmedel

Artikeln innehåller bestämmelser om rättsmedel för utfärdande och verkställighet av en utredningsorder. Enligt *artikel 14.1* ska medlemsstaterna se till att rättsmedel som är likvärdiga dem som är tillgängliga i ett liknande inhemskt ärende kan tillämpas på de utredningsåtgärder som anges i utredningsordern.

Enligt *artikel 14.2* får de sakliga skälen för utfärdandet av en utredningsorder prövas endast i talan som väcks i den utfärdande staten. Detta begränsar dock inte tryggheten av de grundläggande rättigheterna i den verkställande staten.

Enligt *artikel 14.3* ska den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten, om det inte urholkar den konfidentialitet som gäller för utredningen enligt artikel 19.1, vidta lämpliga åtgärder för att se till att det lämnas information om möjligheterna i nationell rätt att utnyttja rättsmedel när dessa blir tillämpliga och i god tid för att de verkligen ska kunna användas. Informationen ska lämnas när rättsmedlen blir tillämpliga och i god tid för att de verkligen ska kunna användas.

I *artikel 14.4* förutsätts att medlemsstaterna ska se till att tidsfristerna för att utnyttja rättsmedlen är samma som de som föreskrivs i liknande inhemska ärenden och att de tillämpas så att berörda parter garanteras en faktisk möjlighet att utnyttja dessa rättsmedel.

Enligt *artikel 14.5* ska den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten underätta varandra om de rättsmedel som utnyttjas mot utfärdande, erkännande eller verkställighet av en utredningsorder.

I *artikel 14.6* föreskrivs om att väckande av talan inte ska leda till att verkställigheten av utredningsåtgärden avbryts med undantag för de fall där det skulle ha en sådan verkan i liknande inhemska ärenden.

Enligt *artikel 14.7* ska den utfärdande staten beakta en framgångsrik talan mot erkännandet eller verkställigheten av en utredningsorder i enlighet med dess nationella lagstiftning. Medlemsstaterna ska säkerställa att man vid straffrättsliga förfaranden i den utfärdande staten respekterar rätten till försvar och ett rättvis förfarande vid bedömningen av det bevismaterial som erhållits med anledning av utredningsordern. De nationella bestämmelserna begränsas dock inte.

Skäl 22 i ingressen har samband med artikeln. Enligt det bör de rättsmedel som är tillgängliga mot en utredningsorder åtminstone motsvara dem som är tillgängliga i ett inhemskt ärende mot utredningsåtgärden i fråga. Medlemsstaterna bör i enlighet med nationell rätt säkerställa tillämpligheten av sådana rättsmedel, bland annat genom att de berörda parterna i god tid informeras om möjligheterna och sätten att utnyttja dem. I fall där en invändning mot en utredningsorder framförs av en berörd part i den verkställande staten med avseende på de sakliga skälen för utfärdandet av en utredningsorder, är det tillrådligt att information om användningen översänds till den utfärdande myndigheten och att den berörda parten underrättas om detta.

Artikels bestämmelser om utnyttjande av rättsmedel kan anses lämna rum för tolkning. Enligt artikel 14.1 ska medlemsstaterna se till att rättsmedel som är likvärdiga dem som är tillgängliga i ett liknande inhemskt ärende kan tillämpas på de utredningsåtgärder som anges i utredningsordern. I bestämmelsen klargörs likväl inte om detta avser utnyttjande av rättsmedel i den utfärdande medlemsstaten eller den verkställande medlemsstaten eller i båda. Det kan anses klart att artikel 14.1 förutsätter utnyttjande av motsvarande nationella rättsmedel åtminstone i den verkställande medlemsstaten. Enligt ordalydelsen i artikel 14.3 torde man dock kunna dra slutsatsen att bestämmelsen i artikel 14.1 om utnyttjande av likvärdiga rättsmedel kan tolkas så att den också är tillämplig på den utfärdande staten.

I artikel 14.2 konstateras att de sakliga skälen för utfärdandet av en utredningsorder får prövas endast i talan som väcks i den utfärdande staten. Vad som avses med sakliga skäl för utfärdandet av en utredningsorder kan anses lämna rum för tolkning. En nästan motsvarande bestämmelse ingår också i flera andra EU-rättsakter som gäller ömsesidigt erkännande. Bestäm-

melsen anses ge uttryck för den allmänna utgångspunkten för ömsesidigt erkännande. Dess syfte anses vara att förtydliga att den verkställande staten inte ska undersöka hela brottmålet när den fattar beslut om verkställighet av en utredningsorder. Den verkställande staten kan undersöka om den enligt direktivet är skyldig att verkställa en utredningsorder, men kan inte undersöka påståenden i anslutning till begåendet av själva brottet. Till denna del ska den verkställande staten hänvisa en person att söka ändring i den utfärdande staten. Med den rätt att väcka talan som avses i punkten torde avses de rättsmedel som är tillgängliga för parter i den utfärdande staten. Eftersom det är fråga om rättsmedel som gäller det sakliga skälet till utfärdande av en utredningsorder, torde bestämmelsen främst avse rättsmedel i anslutning till behandlingen av huvudsaken. Av bestämmelsens ordalydelse att döma förutsätter den inte att medlemsstaten ska föreskriva om en särskild rätt att väcka talan eller om ett nytt rättsmedel, utan gällande nationella förfaranden kan anses tillräckliga.

Artikel 14.2 kan tolkas så att den kan inverka på i hur stor omfattning den verkställande medlemsstaten kan utreda om förutsättningen att användningen av ett tvångsmedel ska överensstämma med den nationella lagstiftningen uppfylls. Artiklarna 10 och 11 som innehåller bestämmelser om användningen av tvångsmedel innehåller dock ingen hänvisning till artikel 14.2. Inte heller i bestämmelserna i dessa artiklar begränsas vad som avses med överensstämmelse med den nationella lagstiftningen. Liksom det konstateras i motiveringen till artikel 10 förtydligas det däremot i skäl 10 i ingressen till direktivet att kravet på överensstämmelse med den nationella lagstiftningen kan ges en vid tolkning i enlighet med den gällande regleringen. Av denna anledning finns det inga skäl att tolka artikel 14.2 i direktivet så att den skulle begränsa medlemsstatens möjligheter att tolka förutsättningen för överensstämmelse med den nationella lagstiftningen i fråga om användningen av tvångsmedel.

Utifrån artikel 14.1 och 14.2 är det likväl inte helt klart vilka rättsmedel som kan utnyttjas eller vilka rättsmedel det ska föreskrivas om i lag dels i den utfärdande och dels i den verkställande staten.

I fråga om situationer där Finland är den verkställande medlemsstaten innehåller artikeln inga bestämmelser om att medlemsstaterna i fråga om den person som är föremål för de åtgärder som avses i utredningsordern ska föreskriva om rättsmedel som gäller beslutet om erkännande och verkställighet av utredningsordern. Artikel 14.1 gäller däremot endast rättsmedel som gäller de utredningsåtgärder som nämns i utredningsordern. Ordalydelsen i artikel 14.5 och 14.7 torde dock innebära att rättsmedel kan utnyttjas även mot erkännande och verkställighet, om det föreskrivits om sådana i medlemsstaten.

Artikeln innehåller inte heller bestämmelser om att den utfärdande staten ska ha rätt att söka ändring i ett beslut som gäller vägran att verkställa utredningsordern. Artikel 11.4 innehåller däremot en bestämmelse enligt vilken den verkställande myndigheten, innan den fattar beslut om att vägra erkännande och verkställighet med stöd av artikel 11.1 a, b, d, e och f, ska samråda med den utfärdande myndigheten. Vägran med stöd av artikel 11.1 c, g och h förutsätter inte sådant hörande som avses i artikel 11.4.

I rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder finns också en bestämmelse om rättsmedel (artikel 18). I lagen om genomförandet av rambeslutet har dessutom tagits in en bestämmelse om möjligheten att föra beslutet om verkställighet av ordern till tingsrätten (10 §). Enligt bestämmelsen har den som en bevisinhämtningsorder avser rätt att göra detta. Det föreskrivs ingen tidsfrist för ändringssökande, och ändringssökande är inte ett hinder för verkställighet av ordern, om inte den domstol som behandlar saken bestämmer något annat. Även t.ex. EU-frysningsslagen innehåller en motsvarande bestämmelse om ändringssökande.

I den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp föreskrivs inte om något egentligt ändringssökande vid verkställighet av begäranden om rättslig hjälp. I 14 § 2 mom. i lagen föreskrivs dock i fråga om domstolars beslut om att rättshjälp inte ska lämnas om ett arrangemang baserat på underställning där justitieministeriet kan föra domstolens avgörande till en högre rättsinstans. Arrangemanget motiveras med att då rättshjälp lämnas av en oberoende domstol kan riktigheten i besluten om lämnande av rättshjälp och enhetligheten i praxis däremot inte ordnas genom administrativ styrning och övervakning (RP 61/1993 rd). I fråga om administrativa myndigheter konstateras i RP 61/1993 rd att då den administrativa myndighet som är behörig att lämna rättshjälp har beslutat att rättshjälp inte ska lämnas, kan inte justitieministeriet i sin egenskap av central myndighet eller den utländska myndighet som begär rättshjälp få saken prövad av en högre myndighet eller förvaltningsdomstol t.ex. med iakttagande i tillämpliga delar av förfarandet för sökande av ändring i administrativa ärenden, utan det är den högre myndighet som inom respektive förvaltningsområde ansvarar för förvaltningens ledning och övervakning som ska övervaka att myndigheterna handlar på ett riktigt sätt.

Även när det gäller direktivet ska det avgöras om en bestämmelse om ändringssökande behövs i synnerhet för situationer där Finland är den verkställande staten. Ordalydelsen i skyldigheten i artikel 18 i rambeslutet om en bevisinhämtningsorder är mera omfattande än artikel 14 i det nu aktuella direktivet på så sätt att det i direktivets bestämmelse förutsätts att det finns ett rättsmedel som är likvärdigt dem som är tillgängliga i ett liknande inhemskt ärende endast i fråga om de utredningsåtgärder som nämns i utredningsordern. Därmed förutsätter bestämmelsen inte att det föreskrivs om ett särskilt rättsmedel för verkställighet av utredningsorder. Å andra sidan ansågs det i genomförandelagen för rambeslutet om en bevisinhämtningsorder att en separat bestämmelse om sökande av ändring behövs också med stöd av 21 § i grundlagen som gäller rättsskydd. Den konstaterades kunna bli tillämplig t.ex. i situationer där det är fråga om att tillämpa en vägransgrund. Då skulle det inte finnas något motsvarande nationellt ärende att ta som jämförelseobjekt.

När det gäller rättsmedel för en åtgärd som verkställs med anledning av en utredningsorder, kan utgångspunkten i artikel 14.1 att rättsmedel likvärdiga dem som är tillgängliga i ett liknande inhemskt ärende anses vara tillräcklig. T.ex. i tvångsmedelslagen föreskrivs om rättsmedel i bestämmelser om olika åtgärder. När åtgärder enligt tvångsmedelslagen vidtas i Finland för att verkställa en utredningsorder, tillämpas rättsmedel enligt tvångsmedelslagen på dem på samma sätt som i ett liknande inhemskt ärende. Om det inte finns någon bestämmelse om ett inhemskt rättsmedel skulle en sådan inte heller vara tillämplig vid verkställigheten av en utredningsorder. I propositionen föreslås att en bestämmelse om saken för tydlighetens skull tas in i lagen om genomförande av direktivet (20 § 1 mom.). Enligt den föreslagna bestämmelsen söks ändring i en åtgärd som verkställs i Finland med iakttagande av vad som föreskrivs om sökande av ändring i åtgärden i fråga. Enligt artikel 14.2 får de sakliga skälen för utfärdandet av en utredningsorder dock inte prövas i Finland i en sådan situation.

En person som är föremål för en straffprocess eller åtgärd kan ha intresse att söka ändring även i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder. Enbart beslutet om erkännande och verkställighet kan dock inte anses ha verkningar för individens rättigheter eller skyldigheter. Beslutet gäller däremot i synnerhet genomförandet av samarbete mellan de olika staterna. Det är först den verkställande myndighetens beslut om den egentliga utredningsåtgärden, som fattas sedan den verkställande myndigheten fattat ett beslut om erkännande och verkställighet av utredningsordern, som kan anses ha verkningar för individens rättigheter och skyldigheter. Således kan det anses tillräckligt att den som är föremål för en åtgärd som ska vidtas i Finland har rätt att söka ändring endast i beslutet om att den nationella åtgärden ska vidtas, om det finns nationella bestämmelser om en sådan. Däremot kan ett beslut om erkännande och verkställighet anses ha samband med den åtgärd som verkställs och av den anledningen kan rätt att söka ändring även i detta beslut anses vara motiverad.

I genomförandelagarna om rambeslutet om en bevisinhämtningsorder och vissa andra EU-instrument som gäller ömsesidigt erkännande föreskrivs om sökande av ändring, som inte har någon tidsfrist, men som inte heller i regel förhindrar verkställigheten av bestämmelsen. En sådan modell kan tas i bruk också i fråga om direktivet. Ett annat alternativ är att ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder kan sökas samtidigt som ändring söks i en åtgärd som verkställs med anledning av en utredningsorder. I propositionen har man gått in för att föreslå det sistnämnda alternativet som i fråga om förfarande och tidsfrister är klarare än modellen för ändringssökande oberoende av tidsfrist (20 § 1 mom. i genomförandelagen). Dessutom visar den föreslagna modellen för sökande av ändring att det är fråga om ändringssökande med koppling till det ordinära rättsmedlet. Att ändring i erkännandebeslutet söks samtidigt som i den aktuella utredningsåtgärden skulle också möjliggöra beaktandet av den aktuella utredningsåtgärdens särdrag, t.ex. i fråga om när ändringssökandet kan ske utan att utredningen äventyras.

Eftersom sökande av ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder skulle ha koppling till att den aktuella personen har ett nationellt rättsmedel för en åtgärd som verkställs i Finland, kan ändring i ett beslut om erkännande sökas endast om t.ex. tvångsmedelslagen möjliggör ändringssökande. Om det inte finns något nationellt rättsmedel, kan ändring inte heller sökas i ett beslut om erkännande och verkställighet.

För att den person som är föremål för åtgärden ska ha en verklig möjlighet att utnyttja rätten att söka ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet, ska beslutet delges honom eller henne och personen i fråga upplysas om rätten att söka ändring på motsvarande sätt som i ett nationellt fall. Liksom konstateras i motiven till artikel 9 är beslutet ett separat direktivenligt begränsat och enkelt beslut som den verkställande myndigheten ska registrera. Till denna del kan det anses tillräckligt att det i 20 § i genomförandelagen tas in en bestämmelse enligt vilken den som är föremål för en utredningsåtgärd som ska vidtas i Finland med stöd av en utredningsorder som utfärdats av en annan medlemsstat ska upplysas om beslutet om erkännande och verkställighet och den anknyttande rätten att söka ändring samtidigt som han eller hon informeras om rättsmedlet för den aktuella åtgärden. I praktiken kan delgivningen ske genom upplysning om att den åtgärd som ska vidtas i Finland baserar sig på en utredningsorder som utfärdats av en myndighet i en annan medlemsstat och om vilken det har fattats ett beslut om erkännande och verkställighet i Finland och genom upplysning om tillgängligt rättsmedel.

I fråga om tvångsmedel när det gäller beslag, kopiering av handlingar och husrannsakan föreskrivs i tvångsmedelslagen om att föra åtgärden till domstol (7 kap. 15 § och 8 kap. 18 § i tvångsmedelslagen). I nämnda beslut av domstolen får sökas ändring (7 kap. 22 § och 8 kap. 18 § i tvångsmedelslagen). I fråga om dessa åtgärder föreskrivs i tvångsmedelslagen även om att den som är föremål för åtgärden ska underrättas om rätten att föra åtgärden till domstol (7 kap. 12 § och 8 kap. 5 § i tvångsmedelslagen). I propositionen föreslås 20 § 1 och 2 mom. i genomförandelagen som således lämpar sig för dessa rättsmedel i enlighet med tvångsmedelslagen.

När det gäller hemliga tvångsmedel innehåller tvångsmedelslagen bestämmelser om ett under rättelseförfarande (10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen) och klagorätt i ett tillståndsärende (10 kap. 43 § i tvångsmedelslagen). Det är motiverat att tolka direktivet så att den rätt att söka ändring som avses i artikeln även kan anses avse nämnda rätt att anföra klagan över ett beslut hos domstolen. Liksom konstateras nedan tillämpas underrättelseförfarandet i 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen också på hemliga tvångsmedel som tillgripits med stöd av en utredningsorder. 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen innehåller inga bestämmelser om att den som är föremål för en åtgärd ska underrättas särskilt om nämnda klagorätt. Enligt propositionen är det föreslagna 20 § 1 mom. även tillämpligt på klagorätten i fråga om hemliga tvångsmedel, men

det föreslagna 2 mom. kan inte tillämpas i fråga om dem, eftersom det inte föreskrivs om det underrättelseförfarande som avses där.

Om den verkställande myndigheten i Finland fattar ett beslut enligt vilket erkännande och verkställighet av en utredningsorder vägras, har den person som skulle ha varit föremål för åtgärden, om utredningsordern hade erkänts, inte något särskilt behov av rättsskydd. Till dessa delar har det ansetts i propositionen att det inte finns något behov av att föreskriva om ett särskilt rättsmedel för individen i fråga om beslut om vägran. Liksom konstateras ovan kan inte heller direktivet anses förutsätta detta.

I situationer där erkännande och verkställighet av en utredningsorder vägras, kan den behöriga myndighet i en annan medlemsstat som har utfärdat utredningsordern ha intresse att söka ändring. Liksom konstateras ovan förutsätter inte direktivet bestämmelser om en sådan rätt att söka ändring. Liksom konstateras ovan innehåller inte heller den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp några bestämmelser om en egentlig rätt för främmande stater att söka ändring. I samarbete enligt den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp har det ansetts att ett sådant beslut om verkställighet av rättshjälp inte är ett sådant som skulle få rättskraft. Även i lagen om internationell rättslig hjälp och om erkännande och verkställighet av domar på civil- och handelsrättens område (426/2015) föreskrivs att ett beslut genom vilken en framställning om rättslig hjälp har avslagits inte får överklagas (11 § 2 mom.). Lösningen motiveras med att det är fråga om mellanstatligt samarbete och inte ett ärende som gäller en fysisk eller juridisk persons rätt. På motsvarande sätt som i fråga om lagen om straffrättslig rättshjälp har det ansetts att ett beslut om att avslå en begäran om rättslig hjälp inte får rättskraft, vilket gör att det inte finns något hinder för att det framställs en ny begäran om rättslig hjälp i samma ärende. Motsvarande synpunkter är motiverade även i sådana rättshjälpssituationer som avses i direktivet.

Även i fråga om direktivet torde man kunna anse att en annan medlemsstat alltid kan utfärda en ny utredningsorder. Liksom konstateras ovan kan ett beslut om vägran enligt den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp när det gäller förvaltningsmyndigheter vid behov föras till högre myndighet för beslut. Man torde kunna göra på samma sätt också när direktivet tillämpas i fråga om förundersöknings- och åklagarmyndigheter. Liksom konstateras ovan är förfarandet inte möjligt i fråga om oberoende domstolar. Inte heller underställningsförfarandet enligt den gällande lagen har i propositionen ansetts vara nödvändigt i fråga om domstolar. På ovan nämnda grunder anses det inte nödvändigt i propositionen att det i lagen om genomförande av direktivet föreskrivs om den utfärdande myndighetens rätt att söka ändring i ett beslut om vägran av erkännande och verkställighet av en utredningsorder. Det kan vara motiverat att 20 § i genomförandelagen innehåller en förtydligande bestämmelse om detta.

Liksom det anförs i motiveringen till artikel 14.2 d föreslås det i propositionen att den förundersökningsmyndighet som är den verkställande myndigheten kan föra ett beslut om vägran att erkänna och verkställa en utredningsorder till åklagaren för godkännande. Även om det inte skulle finnas något egentligt besvär förfarande i fråga om beslut om vägran innebär förslaget att det alltid skulle vara möjligt att få en straffrättslig myndighets beslut om ett beslut om erkännande och verkställighet. Detta förutsätter ett initiativ från förundersökningsmyndigheten i ärendet. De ovan anförda motiveringarna om rätten att söka ändring gäller också ett sådant beslut som fattas av åklagaren.

Om åter Finland skulle vara den utfärdande medlemsstaten, kan rätten att söka ändring anses gälla både utfärdande av själva utredningsordern och de åtgärder som ligger till grund för utredningsordern.

I motiveringen till artikel 1 klargörs vad som avses med en utredningsorder. Med stöd av vad som anförs i nämnda motivering anses inte i propositionen att en utredningsorder enligt direk-

tivet är ett sådant beslut som gäller rättigheter och skyldigheter som man enligt 21 § i grundlagen ska ha rätt att få behandlat vid domstol. Liksom konstateras ovan är det fråga om mellanstatligt samarbete i förfarandet. Av den anledningen anses det i propositionen att det inte är motiverat att föreslå rätt att söka ändring i fråga om utfärdandet av en utredningsorder. Lösningen motsvarar gällande bestämmelser i lagen om straffrättslig rättshjälp. I propositionen föreslås att det tas in en förtydligande bestämmelse om saken i 20 § i genomförandelagen.

Liksom konstateras ovan kan bestämmelsen i artikel 14.1 om tillgängliga rättsmedel också tolkas så att den även är tillämplig på den utfärdande medlemsstaten. Om Finland är den utfärdande medlemsstaten, kan artikel 14.1 anses innebära att när en behörig myndighet i Finland utfärdar en utredningsorder som verkställs i en annan medlemsstat, ska rättsmedel likvärdiga dem som är tillgängliga i ett liknande inhemskt ärende kunna tillämpas på de åtgärder som nämns i utredningsordern. I praktiken kan detta t.ex. i fråga om husrannsakan anses innebära att nationella rättsmedel för husrannsakan ska vara tillgängliga även om husrannsakan skulle ha utförts i en annan medlemsstat. Det kan dock inte anses möjligt att rätten att söka ändring gäller en utredningsåtgärd som vidtas i en annan medlemsstat, eftersom åtgärden vidtas enligt den nationella lagstiftningen i den medlemsstaten och rättsmedlen i den medlemsstaten är tillämpliga på vidtagandet av åtgärden. Man kan anse att i ändringssökande en situation där Finland är den utfärdande medlemsstaten endast kan gälla huruvida den behöriga myndigheten i Finland enligt direktivet och nationell lag haft rätt att utfärda en utredningsorder. Det kan i fråga om t.ex. husrannsakan således vara fråga om huruvida de villkor enligt tvångsmedelslagen som ställs i ett liknande inhemskt ärende uppfylls i fråga om en utredningsorder som gäller husrannsakan. Användningen av ett sådant rättsmedel förutsätter nationell reglering. För att den som är föremål för en åtgärd ska ha en verklig rätt att använda ett rättsmedel ska han eller hon få information om rätten att söka ändring. Denna delgivning är i praktiken mycket besvärlig att genomföra, eftersom den ska göras i en annan medlemsstat och direktivet inte innehåller några bestämmelser om ett sådant förfarande.

Med tanke på individens rättsskydd kan det vara viktigt att individen i fråga om de åtgärder som utgör grunden för en utredningsorder som utfärdats i Finland har möjlighet att använda rättsmedel i den medlemsstat där åtgärden vidtas. Detta kan artikel 14.1 åtminstone anses förutsätta. Till de delar det är fråga om en situation där Finland är den utfärdande medlemsstaten kan som tillräckligt rättsmedel i Finland anses att domstolen enligt 17 kap. 25 § 3 mom. i rättegångsbalken kan bedöma vilken betydelse som ska tillmätas bevis som har fått på ett lagstridigt sätt. Liksom konstateras ovan kan rätten att söka ändring när det gäller den åtgärd som ska vidtas i fråga om den utfärdande medlemsstaten enbart anses gälla om åtgärden uppfyller villkoren i lag. Detta kan vid behov i samband med behandlingen av huvudsaken undersökas med stöd av nämnda bestämmelse i rättegångsbalken. Om det vid utfärdandet av en utredningsorder är fråga om lagstridighet i en myndighets verksamhet, kan också t.ex. skadeståndstalan användas som rättsmedel. I en situation där Finland är den utfärdande medlemsstaten anses i propositionen ett tillräckligt rättsmedel som är tillgängligt i Finland således vara att det i samband med behandlingen av huvudsaken görs en bedömning i enlighet med rättegångsbalkens bestämmelser av om de åtgärder som ligger till grund för utredningsordern är förenliga med finsk lag.

Liksom konstateras ovan förutsätter artikel 14.3 att den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten ska vidta lämpliga åtgärder för att se till att det lämnas information om möjligheterna i nationell rätt att utnyttja rättsmedel för att de verkligen ska kunna användas.

När Finland är den verkställande medlemsstaten vidtas enligt direktivet och propositionen de utredningsåtgärder som förutsätts i utredningsordern i Finland i enlighet med nationell lagstiftning. Detta gäller även tvångsmedel i fråga om vilka den nationella lagstiftningen i Finland innehåller rättsmedel. Enligt propositionen ska även en särskild förtydligande bestäm-

melse om förutsättningarna och tillämplig lagstiftning för användningen av tvångsmedel tas in i genomförandelagen. Tillämpningen av nationella förfarandebestämmelser innebär att förfarandebestämmelserna i tvångsmedelslagen även ska tillämpas i fråga om upplysningarna till den person som är föremål för åtgärden. Detta motsvarar förfarandet i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp. Upplysningar lämnas i enlighet med den nationella lagstiftningen, och detta förutsätter inte någon separat bestämmelse i lagen om genomförande av direktivet.

Liksom konstateras ovan föreslås det i propositionen att den som har rätt att söka ändring i en åtgärd som vidtas i Finland med stöd av en utredningsorder som utfärdats av en annan stat samtidigt har rätt att söka ändring även i ett beslut om erkännande och verkställighet av utredningsordern. Liksom konstateras ovan föreslås det i propositionen till denna del att när den som är föremål för åtgärden informeras om användningen av ett rättsmedel som gäller åtgärden, ska han eller hon samtidigt informeras om att åtgärden bygger på en utredningsorder som utfärdats av en annan medlemsstat. Det föreslagna förfarandet möjliggör i fråga om ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder en faktisk användning av rättsmedel.

När det gäller hemliga tvångsmedel innehåller 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen en bestämmelse om underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel. Även denna bestämmelse iakttas i en situation där ett hemligt tvångsmedel skulle ha använts med stöd av en utredningsorder som utfärdats av en annan medlemsstat. Förfarandet motsvarar förfarande enligt gällande lag om straffrättslig rättshjälp.

Ovan nämnda upplysningar lämnas i enlighet med det ovan anförda i enlighet med nationell lagstiftning. Vid tillämpningen av bestämmelserna ska dock beaktas direktivbestämmelsen enligt vilken information inte får lämnas om det urholkar den konfidentialitet som gäller för utredningen. Liksom nedan konstateras i motiveringen till artikel 19 som gäller konfidentialitet och det föreslås i propositionen, ska en annan medlemsstats konfidentialitetskrav iakttas.

När Finland är den verkställande staten gäller lämnande av information åtgärder som vidtas i Finland och de som informeras finns i regel på finskt territorium.

I enlighet med det som anges nedan ska dock en separat bestämmelse om möjligheten att söka ändring i ett beslut om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer (20 § 2 mom.) tas in i lagen. Det är då fråga om en sådan gränsöverskridande åtgärd som inte som sådan omfattas av den möjlighet att söka ändring som föreskrivs för ett liknande inhemskt ärende.

Artikel 15 Skäl för uppskov av erkännande eller verkställighet

Artikeln innehåller bestämmelser om grunder för uppskov av erkännande eller verkställighet av en utredningsorder. Enligt *artikel 15.1* är uppskov möjligt, om verkställigheten av ordern riskerar att inverka menligt på en pågående brottsutredning eller lagföring av brott. Då kan verkställigheten skjutas upp under den tid som den verkställande staten bedömer skäligt (led a). Uppskov är också möjligt när de berörda föremålen, handlingarna eller uppgifterna redan används inom ramen för andra förfaranden, till dess att de inte längre behövs för detta ändamål (led b).

Enligt *artikel 15.2* ska den verkställande myndigheten så snart som skälet för uppskovet inte längre föreligger genast vidta nödvändiga åtgärder för att verkställa utredningsordern och underrätta den utfärdande myndigheten om detta. Underrättelsen kan göras på vilket sätt som helst som gör det möjligt att få en skriftlig uppteckning.

Utöver artikel 15 gäller ovan relaterade artikel 13.2 för uppskovssituationer, enligt vilken överlämnandet av bevismaterial får skjutas upp i avvaktan på ett beslut i fråga om ett rättsmedel.

I 13 § 2 mom. i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden finns en bestämmelse om uppskov av rättshjälp, enligt vilken verkställandet av en begäran om rättshjälp kan uppskjutas, om verkställandet kunde störa eller fördröja en brottsutredning, en förundersökning eller en rättegång i Finland.

I rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder finns däremot också en bestämmelse om uppskjutande av verkställighet (artikel 16). Den är mer detaljerad än motsvarande bestämmelse i direktivet och, i situationer som anges i rambeslutet, omfattar också situationer där en rättslig myndighet inte har fastställt ordern. I lagen om genomförandet av rambeslutet finns en bestämmelse om uppskov (8 §). Grunden för detta var att det när Finland är verkställighetsstaten inte ansågs vara nödvändigt att föreskriva om uppskov på grund av avsaknad av fastställelse. Någon sådan grund för uppskjutande finns inte i direktivet. I lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder finns dessutom en bestämmelse om den myndighet som beslutar om uppskov. På motsvarande sätt som när det gäller vägran fattas beslut om uppskov av den åklagare som ansvarar för verkställigheten eller den domstol som behandlar beslagsärendet.

Också om man i fråga om direktivet kommer fram till en lösning enligt vilken beslutet om uppskov med verkställigheten fattas av någon annan än den verkställande myndigheten, är det behövligt att föreskriva om saken separat. Om beslutet om uppskov fattas av samma myndighet som annars beslutar om erkännande och verkställighet, behövs ingen separat bestämmelse om saken. Detta alternativ förordas av att den verkställande myndigheten själv i allmänhet har de bästa förutsättningarna att bedöma om grunderna för uppskov föreligger. Det materiella innehållet i grunderna för uppskov är inte heller till sin karaktär sådana att de skulle förutsätta bedömning av någon annan myndighet än den som beslutar om erkännande och verkställighet av utredningsordern. Av dessa orsaker har man i propositionen valt det sistnämnda alternativet. Sålunda ska artikeln inte anses förutsätta preciserande lagstiftning.

Artikel 16 Skyldighet att informera

I artikeln ingår bestämmelser om skyldighet för den verkställande myndigheten att till den utfärdande myndigheten bekräfta mottagandet av en utredningsorder. Enligt *artikel 16.1* ska mottagandet bekräftas utan dröjsmål och under alla omständigheter inom en vecka efter det att utredningsordern har mottagits. Mottagandet ska bekräftas genom att fylla i och avsända formuläret i bilaga B.

I de fall där medlemsstaten i enlighet med artikel 7.3 har bestämt att kommunikationen ska ske genom en centralmyndighet, gäller skyldigheten både centralmyndigheten och den verkställande myndighet som tar emot utredningsordern via centralmyndigheten. Enligt vad som anges ovan är avsikten inte att en utredningsorder som skickas till Finland ska lämnas in via en centralmyndighet.

I punkten finns ännu en bestämmelse om situationer som avses i artikel 7.6, där utredningsordern har översänts till någon annan myndighet än den som ansvarar för erkännande och verkställighet av utredningsordern. Då gäller informationsskyldigheten både den myndighet som först tog emot utredningsordern och den verkställande myndighet till vilken utredningsordern slutligen översänds.

Enligt *artikel 16.2* ska den verkställande myndigheten också omedelbart och på valfritt sätt informera den utfärdande myndigheten om de situationer som avses i led a—c. Skyldigheten inskränker inte tillämpningen av artikel 10.4 och 10.5. Punkterna i fråga innehåller bestämmelser om informering i sådana situationer där det inte är möjligt att utföra den undersökningsåtgärd som begärts.

Den verkställande myndigheten ska underrätta den utfärdande myndigheten, om det är omöjligt för den verkställande myndigheten att fatta ett beslut om erkännande eller verkställighet på grund av att det formulär som tillhandahålls enligt bilaga A är ofullständigt eller uppenbart felaktigt (led a). Informationsskyldighet föreligger också, om den verkställande myndigheten i samband med verkställigheten av den europeiska utredningsordern utan ytterligare undersökningar anser det lämpligt att vidta utredningsåtgärder som ursprungligen inte var planerade eller som inte närmare kunde anges när utredningsordern utfärdades. Då kan den utfärdande myndigheten vidta ytterligare åtgärder i det enskilda fallet (led b). Den verkställande myndigheten ska också underrätta den utfärdande myndigheten, om den verkställande myndigheten i ett enskilt fall fastställer att den inte kan iaktta de formaliteter och förfaranden som uttryckligen anges av den utfärdande myndigheten i enlighet med artikel 9 (led c). I artikel 16.2 förutsätts det vidare att informationen på begäran av den utfärdande myndigheten ska bekräftas utan dröjsmål på ett sätt som gör det möjligt att få en skriftlig uppteckning.

Enligt *artikel 16.3* ska den verkställande myndigheten informera den utfärdande myndigheten om varje beslut som antas i enlighet med artikel 10 eller 11 (led a). I de nämnda artiklarna är det fråga om vidtagande av någon annan åtgärd än den som begärts eller om vägran av verkställighet. Genom bestämmelsen begränsas dock inte tillämpningen av de bestämmelser om underrättelse som finns i artikel 10.4 och 10.5 och som det redogjorts för ovan. Enligt artikel 16.3 ska det också informeras om varje beslut om att verkställighet eller erkännande av en europeisk utredningsorder har skjutits upp, om skälen till uppskjutandet, och om möjligt hur långt uppskovet väntas bli (led b). Informationen ska lämnas utan dröjsmål och på ett sätt som gör det möjligt att få en skriftlig uppteckning.

Artikeln är tillräckligt detaljerad för tillämpning utan preciserande lagstiftning.

Artikel 17 Tjänstemäns straffrättsliga ansvar

När tjänstemän från den utfärdande staten befinner sig på den verkställande statens territorium i samband med tillämpningen av direktivet, ska de enligt artikeln likställas med tjänstemän i den verkställande staten vad gäller brott som de utsätts för eller begår.

En motsvarande bestämmelse ingår i flera rättsakter om EU:s straffrättsliga samarbete. Enligt 40 kap. 11 § 4 punkten i strafflagen avses med utländsk tjänsteman den som har utnämnts eller valts till en administrativ eller rättslig tjänst eller uppgift hos en främmande stat eller inom en offentlig internationell organisation eller domstol eller inom ett offentligt internationellt organ, eller som annars sköter en offentlig uppgift för en främmande stats eller en offentlig internationell organisations eller domstols eller ett offentligt internationellt organs räkning. Med stöd av bestämmelserna om tillämpningsområdet i 16 kap. 20 § 3 mom. och 40 kap. 12 § 3 mom. i strafflagen tillämpas i fråga om utländska tjänstemän bestämmelserna i 16 kap. i strafflagen om givande av muta (13 §) och grovt givande av muta (14 §) samt bestämmelserna i 40 kap. i strafflagen om tagande av muta (1 §), grovt tagande av muta (2 §), mutförseelse (3 §) och förverkandepåföljd (14 §). Dessutom tillämpas i fråga om utländska tjänstemän som på finskt territorium med stöd av ett internationellt avtal eller någon annan internationell förpliktelse utför kontroll, övervakning, förföljande eller förundersökning bestämmelserna i 16 kap. i strafflagen om våldsam motstånd mot tjänsteman (1 §), motstånd mot tjänsteman (2 §), hindrande av

tjänsteman (3 §) och usurpation av tjänstemannabefogenhet (9 §). I 21 kap. 18 § i strafflagen finns en bestämmelse om tillämpningsområdet, med stöd av vilken tjänstemännen i fråga jämföras med nationella tjänstemän i rekvisitet för mord enligt 21 kap. 2 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen. På dessa tjänstemän tillämpas också bestämmelserna i 40 kap. i strafflagen om brott mot tjänsthemlighet och brott mot tjänsthemlighet av oaktsamhet (5 §), missbruk av tjänsteställning (7 §), grovt missbruk av tjänsteställning (8 §), brott mot tjänsteplikt (9 §) och brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet (10 §).

De uppräknade bestämmelserna jämföras i stor utsträckning de tjänstemän som avses i artikeln med finska tjänstemän som är verksamma i Finland. Sålunda ska lagstiftningen anses motsvara de förpliktelser som ingår i artikeln och det föreligger inget behov av separat materiell lagstiftning.

Artikel 18 Tjänstemäns civilrättsliga ansvar

Artikeln gäller skadeståndsansvar hos medlemsstaterna för skador som tjänstemän orsakat. Enligt *artikel 18.1* ska när tjänstemän från en medlemsstat befinner sig på en annan medlemsstats territorium i samband med tillämpningen av direktivet, den förstnämnda medlemsstaten vara ansvarig för skador som dess tjänstemän vållar i samband med uppdraget, i enlighet med lagstiftningen i den medlemsstat på vars territorium tjänstemännen verkar.

Enligt *artikel 18.2* ska den medlemsstat på vars territorium skadorna orsakas ersätta skadorna enligt de villkor som gäller för skada som orsakas av dess egna tjänstemän.

I *artikel 18.3* förutsätts det att den medlemsstat vars tjänstemän har orsakat en person skada på någon annan medlemsstats territorium fullt ut ska ersätta den sistnämnda staten för det belopp som denna har betalat ut till de skadelidande eller deras rättsinnehavare.

Enligt *artikel 18.4* ska varje medlemsstat i de fall som nämns i artikel 18.1 avstå från att kräva ersättning för skador den har vållats av en annan medlemsstat. Genom detta begränsas dock inte medlemsstaternas rättigheter gentemot tredje parter och tillämpningen av artikel 18.3.

Också den artikel som gäller civilrättsligt ansvar motsvarar de ansvars klausuler som ingår i andra författningar om straffrättsligt samarbete. Avsikten är att klargöra ersättningsansvaret i situationer där skada orsakas i en annan medlemsstat som betalar ersättning till den som lidit skada i enlighet med den egna lagstiftningen. Då ska den utfärdande staten betala till verkställighetsstaten den ersättning som denna stat betalat till den skadelidande.

I 25 b § i lagen om straffrättslig rättshjälp finns en bestämmelse om skador som orsakas av främmande staters tjänstemän. Om en främmande stats tjänsteman som utför övervakning, förföljande eller förundersökning med stöd av en internationell överenskommelse eller någon annan internationell förpliktelse eller som utför nämnda eller andra uppgifter med stöd av en begäran om rättshjälp som en finsk myndighet har framställt eller godkänt orsakar skada inom finskt territorium i sitt tjänsteuppdrag, jämföras tjänstemannen med en finsk tjänsteman när ersättningsskyldigheten fastställs.

I lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder finns bestämmelser om ersättning av sådana skador som föranleds av verkställigheten i en annan medlemsstat av en bevisinhämtningsorder som en finsk myndighet utfärdat samt av verkställigheten i Finland av en sådan bevisinhämtningsorder som en annan medlemsstat utfärdat (13 och 14 §). Dessutom har justitieministeriet fastställts som den behöriga myndighet som beslutar

om utbetalning av skadestånd till en annan medlemsstat och om yrkande på sådan ersättning av en annan medlemsstat.

I propositionen har man inte ansett det vara nödvändigt att införa en materiell bestämmelse om skadeståndsansvar. Till sitt sakinnehåll kan artikeln anses vara tillräckligt exakt för att kunna tillämpas direkt. Om en tjänsteman från en annan medlemsstat orsakar skada på finskt territorium, tillämpas enligt artikel 18.2 på ersättning av dessa skador de bestämmelser som gäller för skador som orsakas av finska nationella tjänstemän. Detta gäller också den myndighet som betalar ersättningen. Också i de fall som avses i artikel 18.3, där det är fråga om ersättning som ska betalas till en annan medlemsstat för personskada som en finsk tjänsteman har orsakat när han eller hon varit verksam på den medlemsstatens territorium, ska ersättning betalas av den myndighet som i motsvarande inhemskt ärende skulle ansvara för betalning av ersättning för personskada som en tjänsteman orsakat. Inte heller 25 b § i lagen om straffrättslig rättshjälp innehåller någon bestämmelse om den myndighet som betalar ersättningen.

Artikel 19 **Konfidentialitet**

I *artikel 19.1* förutsätts att varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten vid verkställandet av en utredningsorder på vederbörligt sätt beaktar den konfidentialitet som gäller för utredningen.

Enligt *artikel 19.2* ska den verkställande myndigheten i enlighet med nationell lagstiftning garantera konfidentialitet för utredningsordern och dess innehåll, utom i den utsträckning som behövs för att verkställa utredningsåtgärden. Om den verkställande myndigheten inte kan uppfylla konfidentialitetskravet, ska den utan dröjsmål underrätta den utfärdande myndigheten om detta.

Enligt *artikel 19.3* ska den utfärdande myndigheten i enlighet med nationell rätt och såvida inte annat anges av den verkställande myndigheten se till att inget bevismaterial och ingen information som den verkställande myndigheten lämnat offentliggörs. Undantag är en situation då det är nödvändigt att röja uppgifterna för de utredningar eller förfaranden som beskrivs i utredningsordern.

I *artikel 19.4* förutsätts att varje medlemsstat ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att banker inte avslöjar för den berörda bankkunden eller för annan tredje person att information har överförts till den utfärdande staten enligt artiklarna 26 och 27 eller att en utredning pågår.

Artikeln bestämmelser kan anses lämna rum för tolkning. Tolkningsproblem uppstår redan av att begreppet konfidentialitet som används i artikeln inte är känt i den finska lagstiftningen.

Både artikel 19.2 och 19.3 innehåller hänvisningar till nationell lagstiftning, och bestämmelserna kan därmed anses möjliggöra att regleringen om offentligheten för handlingar i princip ska följa nationell lagstiftning. De tillämpliga bestämmelserna ingår i synnerhet i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) samt i förundersökningslagen och i polislagen.

Paragraf 27 § i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp innehåller en bestämmelse om hemlighållande, tystnadsplikt och begränsningar i användningen av uppgifter. Enligt 1 mom. gäller när en finsk myndighet begär rättshjälp av en utländsk myndighet i fråga om hemlighållande av handlingar och andra upptagningar samt tystnadsplikt och i fråga om parternas och

myndigheternas rätt att få del av uppgifterna vad som föreskrivs i finsk lag. I motiveringen till regeringens proposition 61/1993 rd konstateras att syftet med bestämmelsen är att förtydliga att bestämmelserna om hemlighållande och tystnadsplikt i finsk lag ska tillämpas också på handlingar och uppgifter som en finsk myndighet för behandlingen av ett straffrättsligt ärende har fått av en utländsk myndighet. Därmed är t.ex. handlingar och uppgifter som förundersökningsmyndigheten eller den myndighet som motsvarar förundersökningsmyndigheten i en utländsk stat har översänt till en finsk förundersökningsmyndighet som framställt en begäran om rättslig hjälp inte enligt 4 § i den då gällande lagen om allmänna handlingars offentlighet (83/1951) offentliga förrän saken behandlats vid domstol eller nedlagts.

Utgångspunkten i den gällande lagen kan således anses vara att offentligheten för handlingar och upptagningar som en annan stat översänt till Finland bestäms på samma sätt som den skulle bestämmas om det var fråga om motsvarande nationella handlingar eller upptagningar.

Den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp innehåller inga bestämmelser om hur offentligheten för en begäran om rättslig hjälp som en annan stat framställer till Finland bestäms eller hur offentlighetslagstiftningen tillämpas när Finland verkställer en annan medlemsstats begäran.

Eftersom det i artikel 19.2 och 19.3 hänvisas till konfidentialiteten enligt nationell lagstiftning kan det anses motiverat att den nationella offentlighetslagstiftningen vid tillämpningen av direktivet tillämpas på handlingar som erhållits från en annan medlemsstat på samma sätt som i ett motsvarande nationellt ärende. Principerna för denna lösning motsvarar innehållet i 27 § i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp.

Tillämpningen av motsvarande nationell offentlighetslagstiftning kan ur lagtillämparens synvinkel anses vara en klar lösning, eftersom det på så vis skulle vara möjligt att bestämma tillämplig lagstiftning. Lösningen förutsätter dock att det i genomförandelagen tas in en förtydligande bestämmelse om detta. 27 § 1 mom. i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp har ansetts vara beroende av tolkning i den praktiska tillämpningen och i propositionen föreslås därför en exaktare ordalydelse som avviker från den och vars syfte är att till innehållet motsvara gällande reglering.

I 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet finns bestämmelser om handlingssekretess. Enligt 1 mom. 2 punkten är följande myndighetshandlingar sekretessbelagda, om inte något annat föreskrivs särskilt, bl.a. handlingar som gäller Finlands förhållanden till andra stater eller internationella organisationer, handlingar som gäller ärenden som behandlas i ett internationellt lagskipnings- eller undersökningsorgan eller något annat internationellt organ och handlingar som gäller förhållandet mellan finska staten, finska medborgare, personer som vistas i Finland eller sammanslutningar som är verksamma i Finland och myndigheter, personer eller sammanslutningar i en främmande stat. Dessa handlingar är likväl sekretessbelagda endast om utlämnandet av uppgifter ur dem skulle medföra skada eller olägenhet för Finlands internationella förhållanden eller förutsättningar att delta i det internationella samarbetet.

Utredningsorder som hör till direktivets tillämpningsområde och handlingar i anslutning till verkställigheten av dem kan inte betraktas som sådana sekretessbelagda handlingar som avses i bestämmelsen. Sådant internationellt samarbete som avses i bestämmelsen kan inte anses vara normalt straffrättsligt rättshjälpssamarbete om utlämnande av information om samarbetet skulle skada Finlands internationella relationer. Vid utfärdandet av utredningsorder är det fråga om normalt samarbete mellan myndigheterna i EU-medlemsstaterna. Eventuella sekretessgrunder för de handlingar som avses där hänför sig t.ex. till tryggheten av brottsutredning, om vilket föreskrivs i 24 § 1 mom. 3—5 mom. i offentlighetslagen. Sekretess kan t.ex. också grunda sig på punkterna 20, 23 och 31 i momentet. Liksom det konstateras ovan föreslås det i

propositionen att offentlighetslagstiftningen tillämpas som i ett motsvarande nationellt ärende. Undantagsvis kan ett enskilt brottmål dock vara sådant att det blir nödvändigt att tillämpa 24 § 1 mom. 2 punkten i offentlighetslagen på sekretessen för det. Det är då fråga om det aktuella brottmålets exceptionella natur och inte om det straffrättsliga rättshjälpssamarbetet mellan medlemsstaterna.

I fråga om artikel 19.4 är det alltså motiverat att när Finland är den verkställande staten för en utredningsorder tillämpas offentlighetslagstiftningen på uppgifterna och innehållet i utredningsordern från en annan medlemsstat på samma sätt som i en motsvarande nationell situation. Detta skulle t.ex. innebära att det på en utredningsorder som en annan medlemsstat utfärdar i förundersökningsskedet med begäran om husrannsakan ska den offentlighetslagstiftning tillämpas som skulle tillämpas om en nationell myndighet utförde husrannsakan. På motsvarande sätt, om tingsrätten verkställer en annan medlemsstats utredningsorder som gäller hörande av ett vittne genom videokonferens tillämpas den offentlighetslagstiftning på utredningsordern som skulle tillämpas om en nationell myndighet utförde hörandet av vittnet.

Artikel 19.2 gäller endast utredningsordern och dess innehåll. Det kan vara motiverat att tillämpa principen om att följa motsvarande nationell lagstiftning även på sådan offentlighetslagstiftning som skulle tillämpas på handlingar som ansluter sig till verkställigheten av en utredningsorder i Finland. På motsvarande sätt är det motiverat att principen också tillämpas på offentligheten för själva åtgärderna. När det gäller domstolar finns bestämmelser om offentlighet för både rättegångar och rättegångshandlingar i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar och i offentlighetslagen. När det gäller förundersökning finns bestämmelser i både offentlighetslagen och i förundersökningslagen.

När Finland är den utfärdande medlemsstaten ska det på motsvarande sätt i enlighet med artikel 19.3 på bevis och uppgifter som den verkställande myndigheten i en annan medlemsstat lämnat till Finland tillämpas den offentlighetslagstiftning som skulle tillämpas i en motsvarande nationell situation. Detta innebär att om den finska behöriga myndigheten i en utredningsorder skulle ha begärt att husrannsakan utförs i en annan medlemsstat, ska det på bevis och uppgifter som lämnas av den verkställande myndigheten i den andra medlemsstaten tillämpas samma offentlighetslagstiftning som skulle tillämpas om husrannsakan hade utförts i Finland. På motsvarande vis, om en finsk tingsrätt i en utredningsorder skulle ha begärt hörande av ett vittne genom videokonferens, tillämpas på det protokoll som myndigheten i en annan medlemsstat fört över videokonferensen den offentlighetslagstiftning som skulle tillämpas om vittnet hade hörts i Finland.

Enligt förslaget tillämpas nämnda motsvarande nationella bestämmelser även i fråga om parts rätt till handling.

I 27 § 2 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp ingår en bestämmelse enligt vilken det utöver vad som föreskrivs i 1 mom. i fråga om hemlighållande, tystnadsplikt, begränsningar i användningen av uppgifterna eller återsändande eller förstörande av överlätet material ska iaktas bestämmelserna i gällande avtal mellan Finland och den främmande staten eller villkoren för den främmande statens rättshjälp. I gällande förfarande för straffrättslig rättshjälp kan internationella överenskommelser innehålla begränsningar i användningen av uppgifter. Dessutom kan de stater som tagit emot en begäran ställa villkor för användningen av de utlämnade uppgifterna i en annan stat. Villkoren kan bygga på den nationella lagstiftningen i den aktuella staten. Enligt den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp ska villkoren följas om staten i fråga har meddelat dem.

Även om det inte föreskrivs om uppställandet av villkor i artikel 19.3, som gäller en situation där den verkställande staten lämnar bevis och uppgifter till Finland, anger ordalydelsen att den

verkställande staten kan anvisa andra förfaranden än sådana som överensstämmer med den nationella lagstiftningen i den utfärdande medlemsstaten. Ordalydelsen kan i praktiken anses möjliggöra villkor. Av den anledningen kan det vara motiverat att Finland i egenskap av utfärdande stat beaktar det förfarande som anges eller de villkor som ställs i den verkställande staten. Enligt propositionen kan regleringen således i princip även motsvara regleringen enligt 27 § 2 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp.

Eftersom artikelns bestämmelser lämnar rum för tolkning och det kan anses oklart hurdan konfidentialitet regleringen förutsätter, kan det anses motiverat att en behörig myndighet i Finland som tar emot en utredningsorder från en annan medlemsstat vid behov kan uppge i ett meddelande enligt artikel 16.1 att i Finland tillämpas den nationella offentlighetslagstiftningen på utredningsordern. Även i artikel 16.2 föreskrivs att den verkställande myndigheten omedelbart ska informera den utfärdande myndigheten om den inte kan uppfylla kravet på konfidentialitet. Sedan den utfärdande medlemsstaten tagit emot informationen kan den vid behov ställa villkor för uppgifternas offentlighet. Det torde vid behov kunna göras på samma sätt när den verkställande staten lämnar bevis eller uppgifter till Finland även om direktivet inte innehåller några bestämmelser om saken.

Med stöd av det som anförs ovan föreslås att det i 25 § i lagen om genomförande av direktivet tas in en bestämmelse enligt vilken det på en utredningsorder som utfärdats av en behörig myndighet i en annan medlemsstat och på verkställigheten av ordern i Finland tillämpas vad som föreskrivs om sekretess, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland. Enligt den föreslagna bestämmelsen tillämpas även på bevis, handlingar och uppgifter som överlämnats till Finland med stöd av en utredningsorder som utfärdats av en behörig finsk myndighet vad som föreskrivs om sekretess, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland. Enligt bestämmelsen ska utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. även iakttas de villkor och förfaranden som myndigheten i en annan medlemsstat har ställt för sekretess, tystnadsplikt och begränsningar i användningen av uppgifterna.

Offentlighetslagen tillämpas på myndigheternas verksamhet. Sekretessbestämmelserna i lagen gäller dock inte enbart myndigheter och tjänstemän. Tystnadsplikten enligt 23 § i offentlighetslagen gäller bl.a. även den som har fått sekretessbelagda uppgifter med stöd av lag. Liksom framgår av 23 § 1 mom. i offentlighetslagen innebär handlingssekretess förutom sekretessplikt för själva handlingen även förbud mot att röja handlingens sekretessbelagda innehåll på något annat sätt.

I de situationer som avses i artikel 19.4 har banken i en myndighetshandling fått information om att en brottsutredning pågår när den uppfyllt sin lagfästa skyldighet att lämna uppgifter. Skyldigheten baserar sig då på 15 kap. 14 § 2 mom. i kreditinstitutslagen, 4 kap. 3 § 1 mom. i polislagen eller 2 kap. 14 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen samt artikel 19, som ska tillämpas som lag. Bankanställda är alltså med stöd av 23 § 2 mom. i offentlighetslagen skyldiga att inte röja uppgifter som de fått på detta sätt. Bestämmelserna i 11 § i offentlighetslagen gäller en parts rätt att ta del av en handling. Bestämmelserna gäller dock en parts rätt att ta del av en handling från en myndighet och ger inte bankkunden rätt att från banken få information om sådana omständigheter som anges i artikeln.

När det gäller beaktandet av konfidentialitet innehåller den nationella lagstiftningen också en bestämmelse i 35 § i offentlighetslagen, enligt vilken straff för brott mot skyldigheten att iaktta handlingssekretess enligt 22 § och mot tystnadsplikt enligt 23 § döms enligt 40 kap. 5 § i strafflagen, om gärningen inte är straffbar enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen eller om strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag.

Artikel 20 Skydd av personuppgifter

Enligt *artikel 20.1* ska medlemsstaterna vid genomförandet av direktivet säkerställa att personuppgifter skyddas och endast får behandlas i enlighet med rådets rambeslut 2008/977/RIF (nedan *dataskyddsrambeslutet*) och principerna i Europarådets konvention av den 28 januari 1981 om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter och dess tilläggsprotokoll (nedan *Europarådets dataskyddskonvention*). På inrikesministeriets förvaltningsområde har dataskyddsrambeslutet genomförts genom lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet och lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (579/2005). På finansministeriets förvaltningsområde har rambeslutet genomförts genom lagen om behandling av personuppgifter inom Tullen (639/2015).

Dataskyddsrambeslutet har ersatts genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF (nedan *uppgiftsskyddsdirektivet*). Enligt artikel 59 i direktivet ska hänvisningar till det upphävda rambeslutet anses som hänvisningar till uppgiftsskyddsdirektivet. Detta gäller sålunda också artikel 20 i direktivet. Uppgiftsskyddsdirektivet ska genomföras senast två år efter det att det trädde i kraft.

Finland genomförde nationellt Europarådets dataskyddskonvention år 1992. Principerna i dataskyddskonventionen hade beaktats i Finland redan i den år 1987 antagna personregisterlagen (471/1987) och de ingår också i den personuppgiftslag (523/1999) som ersätter den lagen och som i Finland är en allmän lag om dataskydd.

Enligt *artikel 20.2* ska tillgången till sådana uppgifter begränsas, utan att det påverkar den registrerades rättigheter. Endast behöriga personer får ha tillgång till sådana uppgifter. I personuppgiftslagen ingår denna princip i de allmänna principerna för behandlingen av personuppgifter, i synnerhet i aktsamhetsplikten för registeransvariga enligt 5 §, i kravet enligt 9 § på att de uppgifter som behandlas ska vara behövliga samt i skyldigheten enligt 32 § att skydda personuppgifterna mot obehörig åtkomst.

Artikeln förutsätter inga genomförandeåtgärder, eftersom den nationella lagstiftningen uppfyller kraven enligt artikeln i och med att lagstiftningen om genomförandet av dataskyddsdirektivet trätt i kraft till alla delar.

Artikel 21 Kostnader

Om inte något annat föreskrivs i direktivet, ska enligt *artikel 21.1* den verkställande staten bära alla de kostnader som uppkommit på den verkställande statens territorium och som har samband med verkställigheten av en utredningsorder.

I *artikel 21.2* finns bestämmelser om möjligheten att samråda om fördelning av kostnadsansvaret. Om den verkställande myndigheten anser att kostnaderna för verkställighet av utredningsordern kan bli exceptionellt höga, får den samråda med den utfärdande myndigheten om huruvida kostnaderna kan delas. Myndigheterna kan också samråda om huruvida utredningsordern kan ändras och på vilket sätt detta kan ske. Den verkställande myndigheten ska i förväg informera den utfärdande myndigheten om de detaljerade specifikationerna av den del av kostnaderna som anses vara exceptionellt hög.

Artikel 21.3 innehåller en bestämmelse om exceptionella situationer där överenskommelse om delning av kostnadsansvaret enligt artikel 21.2 inte kan nås. Då får den utfärdande myndigheten besluta att helt eller delvis återkalla utredningsordern (punkt a). Den kan också besluta bibehålla utredningsordern och bära den del av kostnaderna som anses vara exceptionellt hög (punkt b).

Skäl 23 i ingressen har samband med artikeln. Som huvudregel betonas där, i enlighet med den allmänna principen om ömsesidigt erkännande, att den verkställande staten bär ansvaret för kostnaderna. Som exempel på åtgärder som medför exceptionellt höga kostnader nämns komplicerade expertutlåtanden, omfattande polisinsatser och långvarig övervakning. Oenighet om kostnaderna får inte utgöra ett hinder för verkställighet av utredningsordern. Man bör försöka lösa dem genom förhandlingar och den möjlighet i sista hand som finns att återkalla utredningsordern ska inte i praktiken bli en vägransgrund.

Nuförtiden är utgångspunkten vid rättshjälpssamarbete att ingen ersättning tas ut hos den utfärdande staten för kostnaderna för rättslig hjälp som lämnats den utfärdande staten (25 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp). I samband med ikraftsättandet av det andra tilläggsprotokollet till 1959 års konvention fogades till lagen om straffrättslig rättshjälp dock möjligheten att ta ut ersättning om kostnaderna är betydande eller exceptionella eller om det föreskrivs särskilt om det i lag eller i internationella förpliktelser som är bindande för Finland (25 § 2 mom.). Huvudregeln är dock fortfarande att det är den verkställande staten som ansvarar för de kostnader som verkställigheten av en begäran om rättslig hjälp orsakar. Detta ska också vara huvudregeln i de situationer som avses i direktivet. Den i artikel 21 tillåtna möjligheten att i situationer som innebär exceptionellt höga verkställighetskostnader samråda om fördelningen av kostnadsansvaret på ett sätt som avviker från huvudregeln förutsätter ingen separat materiell lagstiftning.

KAPITEL IV Särskilda bestämmelser för vissa utredningsåtgärder

Artikel 22 Tillfälligt överförande till den utfärdande staten av frihetsberövade personer för vidtagande av en utredningsåtgärd

Artikeln gäller tillfälligt överförande av frihetsberövade personer. Enligt *artikel 22.1* får en utredningsorder utfärdas för ett tillfälligt överförande av en frihetsberövad person i den verkställande staten för vidtagande av en utredningsåtgärd som syftar till bevisinhämtning. En förutsättning är att åtgärdens vidtagande kräver den personens närvaro på den utfärdande statens territorium och att personen sänds tillbaka inom en tid som utsatts av den verkställande staten.

Enligt *artikel 22.2* får utöver de skäl för icke-erkännande eller icke-verkställighet som anges i artikel 11 verkställigheten av utredningsordern också vägras om den frihetsberövade personen inte ger sitt samtycke (led a) eller om överförandet kan medföra att den tid som personen är frihetsberövad förlängs (led b). På motsvarande sätt som de övriga vägransgrunderna i direktivet har vägransgrunden formulerats så att den är beroende på prövning. Artikel 11.2 i direktivet torde innebära att vägransgrunderna enligt artikel 11.1 g och 11.1 h inte kan tillämpas här.

Enligt *artikel 22.3* ska den frihetsberövades juridiska ombud ges möjlighet att yttra sig om det tillfälliga överförandet, dock så att det inte påverkar tillämpningen av artikel 22.2 a, där det enligt vad som anges ovan är fråga om avsaknad av samtycke från den frihetsberövade personen som vägransgrund. En förutsättning för tillämpning av ledet är att den verkställande staten anser det nödvändigt med hänsyn till personens ålder eller fysiska eller psykiska tillstånd.

Enligt *artikel 22.4* ska i de fall som avses i punkt 1 överförandet av en frihetsberövad person via en tredje medlemsstats territorium (transitmedlemsstaten) beviljas efter det att en ansökan, åtföljd av alla nödvändiga handlingar, har inkommit. Enligt artikel 33.2 som det redogörs för nedan, får medlemsstaterna underrätta kommissionen om de handlingar som de förutsätter vid överförande av frihetsberövade personer.

I *artikel 22.5* förutsätts det att praktiska åtgärder i samband med det tillfälliga överförandet av personen, inklusive de särskilda omständigheterna för dennes frihetsberövande i den utfärdande staten, och de datum då denne måste överföras från och återföras till den verkställande statens territorium ska överenskommas mellan den utfärdande staten och den verkställande staten. Så ska man försäkra sig om att den berörda personens fysiska och psykiska tillstånd, liksom den säkerhetsnivå som krävs i den utfärdande staten, tas i beaktande.

Enligt *artikel 22.6* ska den person som överförs vara frihetsberövad på den utfärdande medlemsstatens territorium och i tillämpliga fall på transitmedlemsstatens territorium, för gärningar eller domar för vilka denne har frihetsberövats i den verkställande staten, om inte den verkställande staten begär att personen släpps.

Artikel 22.7 gäller avräkning av tiden för frihetsberövande. Tiden för frihetsberövande på den utfärdande statens territorium ska avräknas från den tid som den berörda personen är eller kommer att vara frihetsberövad på den verkställande statens territorium.

I *artikel 22.8* finns en bestämmelse om immunitet. Enligt den får en person som överförs inte lagföras eller frihetsberövas eller underkastas någon annan inskränkning i sin personliga frihet i den utfärdande staten för gärningar som begåtts eller domar som avkunnats före personens avfärd från den verkställande statens territorium och som inte anges i utredningsordern. Detta ska dock inte påverka tillämpningen av artikel 22.6. Det är då fråga om gärningar för vilka personen varit frihetsberövad i den verkställande staten.

Enligt *artikel 22.9* ska den immunitet som avses i artikel 22.8 upphöra att gälla om den överförda personen, trots att han eller hon har haft möjlighet att lämna territoriet under en sammanhängande period av 15 dagar då hans eller hennes närvaro inte längre påkallas av de utfärdande myndigheterna, ändå stannat kvar där, eller har återvänt dit efter att ha lämnat territoriet.

Artikel 22.10 innehåller en bestämmelse om kostnaderna för tillämpningen av artikeln. Kostnader i samband tillämpningen av denna artikel ska bäras i enlighet med den allmänna bestämmelsen i artikel 21, förutom de kostnader som uppstår i samband med överförandet av personen till och från den utfärdande staten. För de sistnämnda kostnaderna svarar den utfärdande staten.

För närvarande finns det bestämmelser om de situationer som avses i artikeln i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål (150/2004, nedan *lagen om tillfälligt överförande*). Parallellt med den lagen tillämpas lagen om straffrättslig rättshjälp. Bestämmelser om tillfälligt överförande finns också i de gällande rättshjälpskonventionerna, såsom i 1959 års konvention och i dess tilläggsprotokoll från 2001 samt i 2000 års konvention som tillämpas mellan Finland och de övriga EU-medlemsstaterna. Lagen om tillfälligt överförande innehåller bestämmelser om överförande som grundar sig på en begäran om rättslig hjälp både från Finland till en annan stat och från andra stater till Finland. En förutsättning för överföringen är att personens närvaro är behövlig i ett straffrättsligt förfarande i en annan roll än som svarande i en rättegång. Enligt det som anförts ovan innebär också artikel 22 överföring av personer i bevissyfte. När en finsk medborgare eller en i Finland varaktigt boende utlänning begärs överförd förutsätter lagen om tillfälligt överförande att personen har gett sitt

samtycke till förfarandet med tillfälligt överförande. Samtycke krävs också när personer överförs till länder utanför Norden eller till stater utanför EU. Beslutet om överföring fattas av justitieministeriet.

Vid genomförandet av artikeln måste man avgöra frågan om det är behövligt att i lagen om genomförande av direktivet införa en bestämmelse som preciserar vägransgrunderna enligt artikel 22.2. En bestämmelse behövs närmast om man vill precisera vägransgrunden jämfört med den som finns i direktivet. I enlighet med vad som anförs ovan tillåter artikeln icke-verkställighet utöver på de grunder som anges i artikel 11 också i situationer där personen inte ger sitt samtycke till överföringen. Till skillnad från lagen om tillfälligt överförande har man i artikeln inte gett den verkställande statens medborgare eller där varaktigt boende personer någon särställning.

I fråga om samtycket måste man också avgöra om avsaknad av samtycke från den person som begärs överförd med avvikelse från den fakultativa bestämmelsen i direktivet bör införas i lagen som ovillkorlig vägransgrund. Om man kommer fram till en lösning enligt vilken tillfälligt överförande av en finsk medborgare är möjligt i strid med personens samtycke, måste man försäkra sig om att förfarandet är förenligt med grundlagen. Enligt 9 § 3 mom. i grundlagen får finska medborgare inte hindras att resa in i landet, landsförvisas eller mot sin vilja utlämnas eller föras till ett annat land. Genom lag kan dock föreskrivas att finska medborgare får utlämnas eller föras till ett land där deras mänskliga rättigheter och rättssäkerhet kan garanteras, när åtgärden vidtas med anledning av brott eller när syftet med den är rättegång eller verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad om eller vård av barn. Med dessa randvillkor är det sålunda tillåtet att genom lag föreskriva om tillfälligt överförande av finska medborgare till en annan stat oberoende av hans eller hennes samtycke. Grundlagsbestämmelsen i fråga omfattar bl.a. utlämning av en brottsmisstänkt eller åtalad för väckande av åtal eller utlämning eller överförande av en person som dömts till fängelsestraff för verkställighet av straff. Dessutom omfattar bestämmelsen överförande av en person i bevissyfte för rättegång (RP 102/2003). Trots att det inte finns någon uttrycklig bestämmelse om överförande i bevissyfte under förundersökningsstadiet, kan 9 § 3 mom. i grundlagen anses möjliggöra detta, särskilt med beaktande av att förfarandet såsom en tillfällig åtgärd och med begränsningar som avser den personliga integriteten kan anses vara lindrigare än t.ex. utlämning för brott. Denna tolkning förordas också av att en överföring endast är möjlig till en annan EU-medlemsstat. Alla medlemsstater har åtagit sig att iakttä Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och andra centrala internationella förpliktelser som gäller rättskyddet och de grundläggande fri- och rättigheterna. Således kan man anse att det är fråga om sådant överförande som det enligt 9 § 3 mom. i grundlagen är tillåtet att föreskriva om genom vanlig lag.

Vid bedömningen av betydelsen av personens samtycke ska också överförandets syfte beaktas. Syftet med överföringen måste vara att inhämta bevis. Om personen förhåller sig motvilligt till överförandet är han eller hon sannolikt inte heller villig att medverka till utredningen av ett brott som undersöks i en annan stat. I och med att användning av videokonferens blir allt vanligare kan man också anta att situationer där tillfälligt överförande överhuvudtaget behövs blir sällsynta. En lösning som i praktiken möjliggör ett omfattande samarbete och sålunda bäst motsvarar direktivets syfte är att vägran av verkställighet på grund av att personen inte gett sitt samtycke lämnas för avgörande från fall till fall. Då kan man i prövningen beakta konkreta förhållanden som anknyter till den aktuella bevisningssituationen. Om t.ex. tillfälligt överförande av en person endast behövs i identifieringssyfte, har det ingen nämnvärd betydelse om personen ger sitt samtycke till överförandet eller inte. Om det däremot t.ex. är fråga om en misstänkt som ska höras i bevissyfte, lönar det sig nödvändigtvis inte att verkställa ett överförande, om personen motsätter sig det. I likhet med den gällande lagstiftningen möjliggör artikeln inte tillfälligt överförande av personer som är svarande i ett brottmål.

I propositionen ansågs det inte vara nödvändigt att i lagen införa en separat bestämmelse om avsaknad av samtycke från den berörda personen som vägransgrund. Avsaknad av samtycke är sålunda en på prövning beroende vägransgrund i alla situationer där det inte finns särskilda grunder som har samband med den berörda personens nationalitet eller bostadsort, eller andra omständigheter.

I propositionen föreslås det att det i lagen genomförandet av lagen (12 §) införs en bestämmelse som kompletterar artikeln där det för det första behöver föreskrivas om hur samtycket ges. Enligt lagen om tillfälligt överförande ska i situationer som kräver samtycke av den person som ska överföras samtycket ges skriftligen (7 § 4 mom.). Enligt propositionen ska det i genomförandelagen preciseras att samtycket också i det förfarande som avses i direktivet ska ges skriftligen.

I genomförandelagen bör det dessutom föreskrivas om den myndighet som beslutar om det tillfälliga överförandet. I det straffrättsliga samarbete som grundar sig på ömsesidigt erkännande inom EU är utgångspunkten att samarbetet sker direkt mellan de behöriga myndigheterna och att den myndighet som beslutar om samarbetet är någon annan myndighet än justitieministeriet. I propositionen föreslås det att Helsingfors tingsrätt, eller av särskilda skäl någon annan tingsrätt, beslutar om verkställigheten av en utredningsorder som gäller tillfälligt överförande. Av rättskyddsskäl har det ansetts vara viktigt att ett ärende som gäller tillfälligt överförande behandlas av en domstol, varvid den person som begärs överförd också har möjlighet till muntlig förhandling om han eller hon det önskar. I fråga om den regionala behörigheten följer lösningen det som angetts tidigare när det är fråga om att fastställa domstolen som den verkställande myndigheten.

Möjligheten att förvägra verkställigheten av ett tillfälligt överförande när överförandet kunde leda till att tiden för frihetsberövandet förlängs ingår som en fakultativ vägransgrund också i lagen om tillfälligt överförande (4 § 2 mom. 2 punkten). Till denna del är det inte nödvändigt att införa lagstiftning som kompletterar direktivet.

När tillfälligt överförande till Finland begärs i fråga om en person som är frihetsberövad i en annan medlemsstat, kan bestämmelserna om den utfärdande myndigheten i föreslagna 22 § i lagen om genomförande av direktivet tillämpas. Då föreligger behov för tillfälligt överförande av personen från den verkställande staten till Finland för att bli hörd i Finland i bevissyfte i ett straffrättsligt ärende som behandlas i en förundersökning eller en rättegång. För dessa situationer behöver man inte införa separata materiella bestämmelser i genomförandelagen. Vid förhör av en person som tillfälligt överförs till Finland tillämpas de nationella förfarandebestämmelserna, inbegripet bestämmelser om rätt till biträde. Inte heller lagen om tillfälligt överförande innehåller särskilda bestämmelser om rätt till biträde för personer som överförs till Finland. I lagen finns bestämmelser om hållande i förvar och om immunitet (9 § 3 och 4 mom.), men de är inte nödvändiga i lagen om genomförande av direktivet, eftersom det i artikel 22.6 och 22.8 finns bestämmelser med motsvarande innehåll som blir direkt tillämpliga som lag. Det föreslås dock i genomförandelagen en bestämmelse om hållande i förvar samt en kompletterande bestämmelse enligt vilken det i fråga om hållande i förvar av en person i Finland i tillämpliga delar ska tillämpas vad som föreskrivs i förundersökningslagen (768/2005).

Det behövs kompletterande lagstiftning om den myndighet som beslutar om den transitering som avses i artikel 22.4. Enligt lagen om tillfälligt överförande beslutar justitieministeriet också om beviljande av transiteringstillstånd. I propositionen föreslås det att beslutet om transitering ska fattas av den behöriga åklagare som ansvarar för verkställigheten av utredningsordern. I fråga om transitering tillåter direktivet ingen prövning, utan tillstånd ska beviljas, om begäran om transiteringen åtföljs av de handlingar som behövs för en transitering. Det har sålunda inte ansetts vara nödvändigt att framställningar som gäller transitering måste behand-

las i domstolen. På samma sätt som när det gäller tillfälligt överförande, har det inte heller i de transiteringsfall som avses i direktivet ansetts vara ändamålsenligt att bevara beslutanderätten hos justitieministeriet.

Utöver det som anges ovan föreslås det i genomförandelagen bestämmelser om sökande av ändring, rätt till biträde och förordnande av försvarare samt om avräkning av tiden för frihetsberövande i situationer som gäller tillfälligt överförande.

Artikel 23 Tillfälligt överförande till den verkställande staten av frihetsberövade personer för vidtagande av en utredningsåtgärd

Artikeln gäller motsatta situationer av tillfälligt överförande jämfört med de situationer som avses i artikel 22, dvs. tillfälligt överförande till den verkställande staten av personer som är frihetsberövade i den utfärdande staten. En utredningsorder får utfärdas för sådant överförande, om utredningsåtgärden syftar till bevisinhämtning vars vidtagande kräver att personen är närvarande på den verkställande statens territorium. Den situation som beskrivs i artikeln är uppenbart sällsynt. Den kan dock bli aktuell t.ex. i situationer där det i den verkställande staten ordnas en identifiering som kräver att en person som är frihetsberövad i den utfärdande staten är närvarande.

Enligt *artikel 23.2* ska artikel 22.2 a och 22.3—22.9 också tillämpas på i artikel 23 avsett tillfälligt överförande. Dessa punkter har behandlats ovan. Punkterna är tillämpliga i situationer enligt artikel 23 som spegelbilder av artikel 22 på så sätt att den verkställande staten då är den medlemsstat till vilken personen överförs.

Artikel 23.3 innehåller en bestämmelse om kostnadsansvaret. Enligt den ska kostnader i samband med tillämpningen av artikeln bäras i enlighet med artikel 21, med undantag för de kostnader som uppstår i samband med överförandet av den berörda personen till och från den verkställande staten. Den utfärdande staten ska bära dessa kostnader.

I 5 § 2 mom. i lagen om tillfälligt överförande finns en bestämmelse som motsvarar bestämmelsen i artikel 23. Enligt momentet kan justitieministeriet hos en myndighet i en främmande stat göra en framställning om att en person som är berövad friheten i Finland ska överföras till denna stat. I propositionen föreslås det att Helsingfors tingsrätt, eller av särskilda skäl någon annan tingsrätt, beslutar om tillfälligt överförande också i de situationer som avses i artikel 23. På förfarandet tillämpas även annars samma förfarandebestämmelser som i fråga om de situationer som avses i artikel 22.

I de situationer där en frihetsberövad begärs överförd tillfälligt från den utfärdande staten till Finland, föreslås det i propositionen att beslutet om erkännande och verkställighet fattas av den åklagare som är den verkställande myndigheten.

Artikel 24 Hörande genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring

Artikeln innehåller bestämmelser om hörande av en person som vittne eller sakkunnig genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring. Enligt *artikel 24.1* är det också möjligt att höra en misstänkt eller tilltalad person på motsvarande sätt.

Enligt *artikel 24.2* får utöver de skäl för icke-erkännande eller icke-verkställighet som avses i artikel 11 verkställigheten av en utredningsorder vägras i de situationer som avses i artikeln om den misstänkte eller tilltalade inte ger sitt samtycke (led a). Avsaknad av samtycke av ett

vittne eller en sakkunnig som ska höras möjliggör däremot inte icke-verkställighet. Icke-erkännande eller icke-verkställighet är också möjlig om verkställigheten av en sådan utredningsåtgärd i ett särskilt fall skulle strida mot grundläggande principer i den verkställande statens lagstiftning (led b). Artikel 11.2 i direktivet torde innebära att vägransgrunderna enligt artikel 11.1 g och 11.1 h inte kan tillämpas här.

I *artikel 24.3* förutsätts att den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten ska enas om de praktiska arrangemangen för ordnandet av hörandet. Den verkställande myndigheten ska kalla vittnet eller den sakkunnige att inställa sig att bli hörd. Då ska tidpunkten och platsen för förhöret anges (led a). En misstänkt eller tilltalad person ska kallas att inställa sig förhör i enlighet med närmare föreskrifter i den verkställande statens lagstiftning. Trots att det i punkten hänvisas till lagstiftningen i den verkställande staten endast när det gäller att kalla misstänkta och tilltalade personer, är utgångspunkten också i fråga om vittnen och målsägande, liksom i nuläget, att en person kallas för att bli hörd i enlighet med lagstiftningen i den verkställande staten. I Finland innebär detta att dessa personer kallas i enlighet med förundersökningslagen, rättegångsbalken och lagen om rättegång i brottmål. Kallelser kan utfärdas vid vite och ett vittne kan t.ex. hämtas för att bli hört. Principen om iakttagande av nationell lagstiftning grundar sig i fråga om direktivet även på den föreslagna 8 § i genomförandelagen, enligt vilken en utredningsorder ska verkställas genom iakttagande av förfarandet enligt finsk lagstiftning.

I artikel 24.3 förutsätts vidare att personer som ska höras informeras om deras rättigheter i enlighet med den utfärdande statens lagstiftning i så god tid att de faktiskt kan utöva sin rätt till försvar (led b). Dessutom ska den verkställande staten kontrollera identiteten på den person som ska höras (led c).

Enligt *artikel 24.4* får den utfärdande staten, om den verkställande myndigheten i ett specifikt fall inte har tillgång till de tekniska hjälpmedel som behövs för ett förhör genom videokonferens, ställa dessa till förfogande efter ömsesidig överenskommelse.

Artikel 24.5 innehåller bestämmelser om den verkställande statens och den utfärdande statens uppgifter under hörandet. Enligt led a ska en behörig myndighet i den verkställande staten vara närvarande vid förhöret, vid behov biträdd av en tolk. Den ska också vara ansvarig för att kontrollera både identiteten hos den person som ska höras och att grundläggande principer i den verkställande statens lagstiftning iakttas. Om den verkställande myndigheten anser att grundläggande principer i den verkställande statens lagstiftning åsidosätts under förhöret, ska den omedelbart vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att förhöret fortsätter i enlighet med dessa principer. Enligt led b ska den utfärdande och den verkställande statens behöriga myndigheter vid behov komma överens om åtgärder för att skydda den person som ska höras. Enligt led c ska förhöret hållas direkt av eller under ledning av den utfärdande statens behöriga myndighet, i enlighet med den statens lagar. I led d förutsätts det att den verkställande staten, på begäran av den utfärdande staten eller den person som ska höras, ser till att den person som ska höras vid behov biträds av en tolk. Enligt led e ska misstänkta eller tilltalade personer innan förhöret äger rum informeras om de processuella rättigheter som tillkommer dem enligt den verkställande statens eller den utfärdande statens lagstiftning, inbegripet rätten att inte vittna. Vittnen och sakkunniga får åberopa den rätt att inte vittna som tillkommer dem enligt antingen den verkställande eller den utfärdande statens lagstiftning. Den som ska höras ska informeras om denna rättighet innan förhöret äger rum.

Artikel 24.6 förutsätter att den verkställande staten upprättar ett protokoll över hörandet. Detta får dock inte påverka åtgärder som överenskommit för skydd av berörda personer. I protokollet ska ingå uppgifter om datum och plats för förhöret, den hörda personens identitet och, om andra personer har deltagit i förhöret i den verkställande staten, samtliga personers identitet

och uppgift om i vilken egenskap de har deltagit, alla eventuella edsavläggelser samt under vilka tekniska omständigheter förhöret har ägt rum. Den verkställande myndigheten ska överlämna handlingen till den utfärdande myndigheten.

Enligt *artikel 24.7* ska varje medlemsstat vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att när den person som ska höras på dess territorium i enlighet med denna artikel vägrar att vittna, trots att denne är skyldig att göra det, eller avger falskt vittnesmål ska den nationella lagstiftningen tillämpas, på samma sätt som om förhöret ägde rum i ett nationellt förfarande. En motsvarande skyldighet ingår i de gällande rättshjälpsbestämmelserna om videokonferens.

Hörande med hjälp av videokonferens har i det straffrättsliga rättshjälpsarbetet visat sig vara ett behövligt och kostnadsbesparande förfarande. Hörande genom videokonferens är också relevant som vittnesskyddsåtgärd. Till lagen om straffrättslig rättshjälp har i samband med ikraftsättandet av det andra tilläggsprotokollet till 1959 års konvention fogats bestämmelser om videokonferens (11 a och 11 b §), även om videokonferens varit möjligt redan före denna reform med stöd av samma lag. Bestämmelser om videokonferens finns också i 2000 års konvention. Den gällande lagstiftningen om hörande av vittnen, sakkunniga eller målsägande med hjälp av videokonferens motsvarar i stor utsträckning innehållet i artikel 24. I 11 b § i lagen om straffrättslig rättshjälp finns dessutom en separat bestämmelse om förhör med en svarande eller misstänkt genom videokonferens. I paragrafen i fråga förutsätts det att ett förhör ska vara möjligt i en motsvarande situation enligt finsk lag och att svaranden och den misstänkte har gett sitt samtycke till förfarandet. I paragrafen finns också bestämmelser om rätt till biträde och om förordnande av en försvarare vilka motsvarar bestämmelserna i EU-utlämningslagen.

För nationella fall finns det bestämmelser om videokonferens i förundersökningslagen, lagen om rättegång i brottmål (689/1997) och rättegångsbalken. Enligt 7 kap. 1 § 2 mom. i förundersökningslagen får en part avge sin utsaga genom förmedling av ett ombud, per telefon eller med hjälp av något annat medium för dataöverföring, om utredaren anser att detta kan ske utan olägenhet och att det inte äventyrar undersökningens tillförlitlighet. Ett vittne får förhöras under samma förutsättningar. Enligt 5 kap. 10 a § i lagen om rättegång i brottmål kan ett sammanträde för muntlig förberedelse också hållas per telefon eller med hjälp av videokonferens, om detta är ändamålsenligt med hänsyn till arten och omfattningen av de frågor som ska behandlas vid sammanträdet. Bestämmelser om förhör genom videokonferens finns också i 17 kap. 52 § i rättegångsbalken. Under de förutsättningar som anges i paragrafen kan en part som ska höras i bevissyfte samt ett vittne och en sakkunnig höras med anlitande av videokonferens eller i vissa fall också per telefon. Hörande av en svarande i ett brottmål med anlitande av videokonferens är sålunda möjligt enbart i bevissyfte. Man planerar dock tillåta hörande av svarande också med hjälp av videokonferens (justitieministeriets bedömningspromemoria om möjligheterna att lätta upp rättegångsförfarandena, JM 8/41/2015). I 17 kap. 60 § i rättegångsbalken finns också en särskild bestämmelse om internationella situationer. Enligt bestämmelsen föreskrivs det särskilt om bevisupptagning utomlands.

I enlighet med vad som beskrivs ovan möjliggör artikeln inte att det som förutsättning för videokonferens ställs att hörande i ett motsvarande situation skulle vara tillåtet i enlighet med den verkställande statens nationella lagstiftning. Endast avsaknad av samtycke från den misstänkte eller åtalade samt konflikt med de grundläggande principerna för lagstiftningen i den verkställande staten nämns som grunder för icke-verkställighet av en utredningsorder utöver de vägransgrunder som räknas upp i artikel 11.

Vid genomförandet av artikeln måste det avgöras om samtycke till videokonferens av en misstänkt eller åtalad ska utgöra en absolut förutsättning för videokonferens, varvid avsaknad av samtycke skulle innebära att man måste vägra verkställigheten. Hörande av misstänkta kom-

mer i fråga under förundersökningsstadiet. Det att avsaknad av en misstänkts samtycke inte föreskrivs vara en absolut vägransgrund motsvarar bäst direktivets syfte, på motsvarande sätt som i fråga om de övriga vägransgrunderna. Inte heller 7 kap. 1 § 2 mom. i förundersökningslagen förutsätter samtycke av den misstänkte för videokonferens, och inga särskilda villkor har uppställts för hörandet i anknytning till ärendets obetydlighet. I propositionen föreslås det sålunda inte att den misstänktes samtycke ska vara en absolut förutsättning för hörande genom videokonferens under förundersökningsstadiet. Det ska dock finnas en på prövning beroende möjlighet till icke-verkställighet av en utredningsorder, om den misstänkte inte samtycker till förfarandet. Sådana situationer antas dock vara sällsynta, eftersom möjligheten att förrätta förhör genom videokonferens i allmänhet är förenlig med intressena hos den som ska förhöras.

Man måste separat avgöra om direktivet möjliggör att en åtalad hörs som svarande i rättegångsskedet och om den åtalades samtycke då borde vara en absolut förutsättning för hörandet. Direktivet syftar inte till att ersätta de utlämningsförfaranden mellan medlemsstaterna som grundar sig på rambeslutet om en europeisk arresteringsorder. Skäl 25 i ingressen till direktivet har samband med detta. Om personen överförs till en annan medlemsstat för att lagföras, inklusive för att ställas inför rätta, bör enligt skälet dock en europeisk arresteringsorder utfärdas. Det är sålunda inte förenligt med direktivets syfte att videokonferens används i stället för en arresteringsorder när den brottsmisstänkte eller åtalade hörs som svarande i en rättegång. Dock verkar det inte föreligga något hinder för att höra den åtalade med hjälp av videokonferens när personen åtalas för ett lindrigt brott där det förfarande som grundar sig på arresteringsordern, som inbegriper häktning, skulle vara för tungt. Då skulle möjligheten att förrätta hörande med hjälp av videokonferens också vara förenligt med den åtalades intresse, eftersom denne inte skulle behöva resa till den utfärdande staten, och personen skulle inte heller bli föremål för tvångsmedel som inbegriper frihetsberövande, såsom i utlämningsituationer som grundar sig på arresteringsordern. Också skäl 26 i ingressen pekar på denna möjlighet. Där konstateras att den utfärdande myndigheten bör överväga om en utredningsorder skulle vara effektiv och proportionell som metod vid straffrättsliga förfaranden. Då bör den utfärdande myndigheten särskilt överväga om utfärdande av en utredningsorder för hörande av en misstänkt eller tilltalad person genom videokonferens kan vara ett effektivt alternativ. Dessutom har kommissionen i diskussioner om genomförandet av direktivet framfört att direktivet också bör kunna tillämpas på hörande av svarande i en rättegång genom videokonferens. Således kan man utgå från att direktivet möjliggör sådant hörande. I fråga om den utfärdande staten är en förutsättning enligt ovan nämnda artikel 6.1 b dock att hörande genom videokonferens också i ett motsvarande inhemskt ärende är tillåtet. Sålunda kan Finland inte utfärda en utredningsorder för att höra en svarande i andra fall än sådana som avses i 5 kap. 10 a § i lagen om rättegång i brottmål eller 17 kap. 52 § i lagen om rättegång i brottmål innan det är möjligt i Finland nationellt.

I propositionen föreslås det att det i genomförandelagen ska ingå bestämmelser om möjlighet att höra en svarande genom anlitande av videokonferens utifrån en utredningsorder som en annan medlemsstat utfärdat (16 §). En förutsättning är att svaranden samtycker till hörandet och att han eller hon också är medveten om innebörden av samtycket. En förutsättning är dessutom att hörandet med beaktande av sakens art och övriga omständigheter inte äventyrar svarandens rättskydd. Förslaget innebär att vid verkställighet av en utredningsorder är hörande av svarande till denna del möjligt i större utsträckning än det är enligt den gällande nationella lagstiftningen. I propositionen föreslås det att tingsrätten ska besluta om hörande av en svarande med hjälp av videokonferens. Den domstol som kommer i fråga är Helsingfors tingsrätt eller av särskilda skäl någon annan tingsrätt.

Till genomförandelagen föreslås också bestämmelser om rättigheterna hos personer som misstänks eller åtalas för brott under förhör som sker genom videokonferens. I genomförandelagen ska det för klarhetens skull också finnas en bestämmelse om personer som det är möjligt att

höra genom videokonferens (15 § 1 mom.). Utöver de personer som i artikeln uttryckligen räknas upp kommer dessutom målsägande i fråga. Hörande av målsägande genom anlitande av videokonferens är också tillåtet enligt 11 a § i lagen om straffrättslig rättshjälp. Trots att hörande av målsägande inte uttryckligen nämns i artikeln, ska sådant hörande anses vara tillåtet, eftersom de personer som i Finland betraktas som målsägande i brottmål i flera andra stater betraktas som vittnen.

Med undantag för situationer där en svarande ska höras har det inte ansetts vara nödvändigt att i lagen ta särskilda bestämmelser om vilken myndighet som beslutar om erkännande och verkställighet av en utredningsordning som gäller videokonferens. Utgångspunkten är att det är den verkställighetsmyndighet som i respektive fall behandlar utredningsorder som beslutar om saken.

I fråga om genomförandet av artikeln måste man också avgöra om det i genomförandelagen ska ingå uttryckliga bestämmelser om de vittnesskyddsåtgärder enligt 17 kap. i rättegångsbalken som kan användas vid hörande genom videokonferens. Liksom det konstateras ovan kan det vid behov avtalas separat mellan de behöriga myndigheterna i den utfärdande staten och den verkställande staten om vittnesskyddsåtgärder. Behov av separat lagstiftning föreligger närmast i de situationer där alla vittnesskyddsåtgärder enligt gällande lag inte är tillåtna i samband med genomförandet av en utredningsorder eller att det behövs lagstiftning som är mer detaljerad än direktivet om förutsättningarna för en sådan åtgärd. Skyldigheterna enligt direktivet och syftet med ett så brett samarbete som möjligt uppfylls bäst av att inga av de åtgärder som är tillåtna enligt den nationella lagstiftningen utesluts. Sålunda bör det t.ex. vara tillåtet att höra ett vittne anonymt, vilket är tillåtet enligt lagstiftningen i flera EU-medlemsstater och nuförtiden också enligt den finska lagstiftningen. Då bör det dock förutsättas att åtgärden är tillåten i motsvarande situation enligt den nationella lagstiftningen. I enlighet med vad som anförts nedan föreslås det i genomförandelagen bestämmelser om hörande av vittne anonymt genom videokonferens (15 § 2 mom.).

Artikel 25 Hörande genom telefonkonferens

Artikeln möjliggör hörande av vittne eller sakkunnig med hjälp av telefonkonferens. Sådant hörande är enligt *artikel 25.1* möjligt, om det är olämpligt eller omöjligt för den person som ska höras att inställa sig personligen i den utfärdande medlemsstaten. Det förutsätts också att den utfärdande staten först har undersökt andra lämpliga metoder för ordnandet av hörandet.

Enligt *artikel 25.2* tillämpas också artikel 24.3, 24.5, 24.6 och 24.7 på hörande genom telefonkonferens, om inte myndigheterna kommer överens om något annat. Punkterna har behandlats ovan.

I den finska lagstiftningen finns det särskilda bestämmelser om telefonförhör som är tillämpliga på behandlingen av straffrättsliga ärenden i förundersökningslagen, lagen om rättegång i brottmål och rättegångsbalken. Dessutom finns det en bestämmelse om hörande i 11 c § i lagen om straffrättslig rättshjälp. Enligt bestämmelsen kan förhör i stället för genom videokonferens även hållas per telefon. En förutsättning är att den som ska höras har gett sitt samtycke till förfarandet.

Artikel 25 avviker från den nämnda bestämmelsen i lagen om straffrättslig rättshjälp i två hänseenden. För det första är hörande möjligt endast i fråga om vittnen och sakkunniga. Med andra ord möjliggör artikeln inte att en misstänkt eller åtalad hörs per telefon. För det andra följer det av artikelns hänvisningar till artikel 24 att hörande per telefon i fråga om vittnen och

sakkunniga till skillnad från 11 c § i lagen om straffrättslig rättshjälp inte förutsätter samtycke av den som ska höras.

I propositionen föreslås det också att det i fråga om telefonförhör klarläggs att sådant förhör också kan användas när målsägande förhörs (15 § 3 mom.). Till övriga delar kan artikeln och de hänvisningar som ingår i den till bestämmelser om hörande genom videokonferens anses vara tillräckliga för att kunna tillämpas direkt.

Artikel 26 Information om bankkonton och andra konton för finansiella transaktioner

Artikeln innehåller bestämmelser om inhämtande av information om bankkonton. Enligt *artikel 26.1* får en utredningsorder utfärdas i syfte att fastställa om en fysisk eller juridisk person som är föremål för det berörda straffrättsliga förfarandet innehar eller kontrollerar ett eller flera konton, oavsett av vilket slag, i någon bank på den verkställande statens territorium. I jakande fall kan en utredningsorder utfärdas för att erhålla all detaljerad information om de identifierade kontona.

Enligt *artikel 26.2* ska varje medlemsstat vidta de åtgärder som behövs för att informationen i artikel 26.1 ska kunna lämnas på de villkor som anges i denna artikel. Informationen ska, om detta begärs i utredningsordern, även omfatta konton för vilka den person som är föremål för det berörda straffrättsliga förfarandet innehar fullmakt (punkt 3). Enligt *artikel 26.4* ska den skyldighet som fastställs i artikeln enbart gälla i den mån informationen finns hos den kontoförande banken.

Enligt *artikel 26.5* ska den utfärdande myndigheten i utredningsordern ange skälen till att den anser att den begärda informationen sannolikt är av betydande värde för det berörda straffrättsliga förfarandet. Dessutom ska den utfärdande myndigheten också ange på vilka grunder den antar att banker i den verkställande staten för dessa konton och, i den utsträckning det är möjligt, vilka banker som kan vara berörda. Den ska också i utredningsordern lämna all tillgänglig information som kan underlätta dess verkställighet. Enligt skäl 29 i direktivets ingress bör, när en utredningsorder utfärdas i syfte att tillhandahålla "detaljerad information" om ett bestämt konto, denna term minst anses omfatta kontoinnehavarens namn och adress, uppgifter om eventuella fullmakter som gäller för kontot och alla andra uppgifter och handlingar som kontoinnehavaren överlämnade när kontot öppnades och som banken fortfarande innehar.

Enligt *artikel 26.6* gäller artikeln också andra finansiella institut än banker på den verkställande statens territorium. Enligt skäl 28 i direktivets ingress ska termen finansiellt institut tolkas i enlighet med den relevanta definitionen i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism. Punkterna 3—5 ska också gälla för sådana situationer. Punkten innehåller också en särskild grund för icke-erkännande och icke-verkställighet för sådana situationer. Enligt den får utredningsorderns verkställighet också förvägras om utredningsåtgärdens verkställighet inte skulle vara tillåten i ett liknande inhemskt ärende. Också de skäl för icke-erkännande och icke-verkställighet som anges i artikel 11 kan tillämpas i sådana situationer.

Med undantag för artikel 26.6 motsvarar artikeln i huvudsak artikel 1 i tilläggsprotokollet till 2000 års konvention, dock har skyldigheterna i den sistnämnda artikeln begränsats utifrån straffskalan för det brott som undersöks samt begränsats till brott i fråga om vilka Europol har behörighet eller som avses i konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen eller i de tilläggsprotokoll som fogats till konventionen. Tillämpningsområdet för tilläggsprotokollet är begränsat till banker, varför bestämmelsen i artikel 26.6 i direktivet

är mer omfattande än skyldigheten enligt protokollet. Enligt tilläggsprotokollet är det dessutom till skillnad från direktivet tillåtet att för uppfyllande av en framställning om information om bankkonton uppställa samma villkor som medlemsstaten tillämpar i fråga om framställningar om genomsökning och beslag. Finland har inte ställt sådana villkor.

I den nationella lagstiftningen finns flera bestämmelser om skyldighet för banker och andra finansinstitut att lämna uppgifter. Liksom det konstateras ovan har polisen på begäran av en polisman som hör till befälet enligt 4 kap. 3 § 1 mom. i polislagen rätt att få information som behövs för förhindrande eller utredning av brott oberoende av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företags-, bank- eller försäkringshemlighet. Liksom det konstateras ovan, ingår i fråga om Tullen en motsvarande bestämmelse i 2 kap. 14 § 1 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen. Bestämmelser om åklagarens rätt att få uppgifter finns i 25 § i lagen om åklagarväsendet. Enligt 15 kap. 14 § 2 mom. i kreditinstitutslagen är kreditinstitut och företag som hör till samma finansiella företagsgrupp skyldiga att lämna upplysningar till åklagar- eller förundersökningsmyndigheterna för utredning av brott samt till andra myndigheter som enligt lag har rätt att få sådana upplysningar.

Penningtvätsdirektivet har i Finland genomförts genom lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt och av finansiering av terrorism (503/2008, nedan *penningtvättslagen*). I lagen föreskrivs om skyldighet att rapportera om tvivelaktiga affärstransaktioner (3 kap. 23 §). Bestämmelsen med definitioner i 2 § omfattar de instanser som avses i artikel 3 i penningtvätsdirektivet. Dessa omfattar bl.a. kreditinstitut och finansiella institut som avses i kreditinstitutslagen (610/2014) och de företag som avses i lagen om investeringstjänster (747/2012) och lagen om placeringsfonder (48/1999). I de nämnda lagarna finns bestämmelser som motsvarar 15 kap. 14 § 2 mom. i kreditinstitutslagen om skyldighet att lämna upplysningar till åklagar- eller förundersökningsmyndigheterna för utredning av brott (12 kap. 2 § 1 mom. i lagen om investeringstjänster, 133 § 2 mom. i lagen om placeringsfonder). Penningtvätsdirektivet har reviderats genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG. En regeringsproposition (RP 228/2016 rd) har avgetts om det nationella genomförandet av direktivet.

Begäran om uppgifter om bankkonton för handläggning av ett straffrättsligt ärende utgör i 1 § i lagen om straffrättslig rättshjälp avsedd rättshjälp. Enligt 15 § i lagen om straffrättslig rättshjälp tillämpas förutsättningarna enligt nationell lag i regel på sådana framställningar om rättslig hjälp som vid uppfyllandet förutsätter att tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen används. Eftersom lämnande av information om bankkonton till förundersöknings- eller åklagarmyndigheten inte i sig är ett tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen har man ansett att de förutsättningar som avses i tvångsmedelslagen inte behöver tillämpas på framställningar om rättslig hjälp som avser bankkonton. I lagen om straffrättslig rättshjälp finns inte heller några särskilda begränsningar i fråga om information som begärs från andra finansiella institut än banker. Lagen möjliggör sålunda att information om bankkonton som begärs genom en utredningsorder inhämtas från sådana institut i samma omfattning som motsvarande uppgifter får begäras av banker. Innehållet i artikeln motsvarar således den gällande nationella lagstiftningen.

Det att artikel 26.6 möjliggör vägran av verkställighet av en utredningsorder som utfärdats för att få information från något annat finansiellt institut än en bank när åtgärden inte är tillåten nationellt, förutsätter ingen separat bestämmelse i genomförandelagen. Eftersom bestämmelsen är fakultativ förutsätter den inte ändring av nuläget. Artikeln ska inte heller till andra delar anses förutsätta separat materiell lagstiftning.

Artikel 27 Information om banktransaktioner och andra finansiella transaktioner

Artikeln gäller erhållande av information om enskilda banktransaktioner. Enligt *artikel 27.1* får en utredningsorder utfärdas i syfte att erhålla detaljerad information om särskilda bankkonton och om de transaktioner som har genomförts under en bestämd period på ett eller flera konton som anges i utredningsordern. Dessa uppgifter inbegriper detaljerad information om alla sändande och mottagande konton.

Enligt *artikel 27.2* ska varje medlemsstat vidta de åtgärder som behövs för att den nämnda informationen ska kunna lämnas på de villkor som anges i denna artikel. Enligt *artikel 27.3* ska den skyldighet som fastställs i artikeln enbart gälla i den mån informationen finns hos den bank där kontot innehas. Enligt *artikel 27.4* ska den utfärdande myndigheten i utredningsordern ange skälen till att den anser att den begärda informationen är relevant för det berörda straffrättsliga förfarandet. I *artikel 27.5* utsträcks artikeln att också gälla finansiella transaktioner som andra finansiella institut än banker genomfört. Då tillämpas artikel 27.3 och 27.4 i tillämpliga delar. I dessa situationer är det tillåtet att vägra verkställighet utöver på de vägransgrunder som anges i artikel 11 också på

Med undantag för artikel 27.5 motsvarar bestämmelsen i stor utsträckning artikel 2 i tilläggsprotokollet till 2000 års konvention. På motsvarande sätt som artikel 26 avviker den dock från bestämmelsen i tilläggsprotokollet på så sätt att det i artikeln inte finns någon bestämmelse om att medlemsstaten som villkor för uppfyllandet får ställa de villkor som tillämpas för verkställighet av framställningar om genomsökning och beslag. På samma sätt som artikel 26 omfattar artikeln också andra finansiella institut än banker.

Den gällande lagstiftningen möjliggör redan i nuläget det samarbete som avses i artikeln. Inte heller när det gäller denna artikel föreligger det något behov av kompletterande lagstiftning. Som motivering hänvisas det till vad som anförts ovan i samband med artikel 26.

Artikel 28 Utredningsåtgärder som innebär en kontinuerlig bevisinhämtning i realtid och under en viss tidsperiod

Artikeln gäller utfärdande av utredningsordern för verkställighet av en utredningsåtgärd som innebär en kontinuerlig bevisinhämtning i realtid och under en viss tidsperiod. Enligt *artikel 28.1* kan åtgärden omfatta övervakning av banktransaktioner eller andra finansiella transaktioner som genomförs på ett eller flera bestämda konton (led a). Som ett annat exempel nämns kontrollerade leveranser på den verkställande statens territorium (led b).

Förutom av de skäl för icke-erkännande och icke-verkställighet som anges i artikel 11 får verkställighet av de utredningsåtgärder som avses i artikeln vägras om verkställigheten av den berörda utredningsåtgärden inte skulle vara tillåten i ett liknande inhemskt ärende.

Enligt *artikel 28.2* ska den utfärdande staten och den verkställande staten komma överens om de praktiska arrangemangen i samband med kontrollerade leveranser och även i andra fall när det är behövligt.

Enligt *artikel 28.3* ska den utfärdande myndigheten i sin utredningsorder ange varför den anser att den begärda informationen är relevant för det berörda straffrättsliga förfarandet.

Enligt *artikel 28.4* ska befogenhet att agera, leda och kontrollera insatser i samband med verkställigheten av en utredningsorder i enlighet med artikel 28.1 åvila de behöriga myndigheterna i den verkställande staten.

Utöver de exempel som anges i artikel 28.1 a och 28.1 b kan det utifrån artikelns ordalydelse anses vara oklart vilka åtgärder som faller inom artikelns tillämpningsområde. Med undantag för den övervakning av bankkonton som avses i led a kan de utredningsåtgärder som avses anses utgöra åtgärder enligt tvångsmedelslagen. Artikelns tillämpningsområde är relevant eftersom den innehåller en entydig bestämmelse enligt vilken det är tillåtet att vägra verkställighet av utredningsåtgärder som faller inom dess tillämpningsområde utöver på de vägransgrunder som anges i artikel 11 också om den berörda utredningsåtgärden inte skulle vara tillåten i ett liknande inhemskt ärende. Liksom det konstateras i motiveringen till artikel 10 är bestämmelserna i direktivet om förutsättningarna för användning av tvångsmedel komplicerade och delvis öppna för olika tolkningar. Man torde kunna anse att artikelns tillämpningsområde omfattar teleavlyssning om vilken det dock i direktivet finns en särskild bestämmelse (artikel 30). Tillämpningsområdet torde kunna tolkas omfatta åtminstone följande tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen: systematisk observation (10 kap. 12 §), förtäckt inhämtande av information (10 kap. 14 §), teknisk observation (10 kap. 16, 17, 19, 21, 23 §) samt täckoperationer (10 kap. 27 §). I fråga om dessa tvångsmedel kan som egentlig vägransgrund enligt artikeln också tillämpas det att utredningsåtgärden strider mot nationell lagstiftning.

Liksom det konstateras ovan är en förutsättning för användning av tvångsmedel enligt 15 § i lagen om straffrättslig rättshjälp nuförtiden i regel att åtgärden skulle vara tillåten enligt finsk lag, om den gärning som ligger till grund för begäran om rättshjälp hade begåtts i Finland under motsvarande omständigheter. Liksom det konstateras ovan föreslås en motsvarande lösning med vissa undantag i lagen om genomförande av direktivet som allmän förutsättning för verkställighet av en åtgärd som begärs i en utredningsorder, om det är fråga om en i tvångsmedelslagen avsedd åtgärd (9 §). Saken behandlas närmare i detaljmotiveringen till artikel 10. Där har artikel 10.1 b tolkats så att villkoret att tvångsmedlet ska vara förenligt med den nationella lagstiftningen får ställas för alla tvångsmedel.

Protokollet till 2000 års konvention innehåller en bestämmelse om övervakning av banktransaktioner. Bestämmelsen är fakultativ och förutsätter ett i det enskilda fallet meddelat beslut i den anmodade medlemsstaten och att den ansökande medlemsstaten och den anmodade medlemsstaten kommer överens om övervakningens detaljer genom sina behöriga myndigheter. I samband med ikraftsättandet av protokollet har det ansetts att förpliktelsen uppfylls redan när polisen kontrollerar transaktionerna över ett visst konto med jämna mellanrum (RP 178/2004 rd). Vid förfaranden som går längre än detta kan myndigheten och banken ingå avtal på samma sätt som i fråga om nationella ärenden. Övervakningen kunde t.ex. ske genom att banken med bestämda mellanrum översänder ett kontoutdrag till den finska polismyndighet som begärt information om kontouppgifterna på framställning av en främmande stat. I samband med ikraftsättandet av protokollet har man också ansett att det genom ikraftsättandet av protokollet inte skapas sådana skyldigheter för banker som gällande bestämmelser inte omfattar. Det har inte fogats några särskilda bestämmelser till lagstiftningen som skulle ålägga skyldighet att utföra realtidsövervakning av kontotransaktioner. Direktivet förutsätter inte heller att banktransaktioner eller andra finansiella transaktioner övervakas i större utsträckning än det är tillåtet nationellt. Liksom det konstateras ovan nämns det i artikeln som vägransgrund uttryckligen att verkställigheten av den berörda utredningsåtgärden inte är tillåten i ett motsvarande inhemskt ärende.

I 10 kap. 41 och 42 § i tvångsmedelslagen finns bestämmelser om kontrollerade leveranser. Bestämmelserna är tillämpliga både på nationella förfaranden inom Finlands gränser och på internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden. I 41 § 1 mom. i den lagen finns en definition

på kontrollerad leverans. Enligt momentet får förundersökningsmyndigheten vid kontrollerad leverans avstå från att ingripa i transporten eller någon annan leverans av föremål, ämnen eller egendom eller dröja med att ingripa, om det behövs för utredning av ett brott som är allvarligare eller en brottslig verksamhet som är mera omfattande än det brott som håller på att begås. En förutsättning för kontrollerad leverans är enligt 2 mom. att det finns skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Dessutom förutsätts det att leveranserna kan övervakas och att det går att ingripa i dem vid behov. Åtgärden får inte heller orsaka betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Enligt 3 mom. gäller i fråga om internationell kontrollerad leverans som hör samman med ett internationellt avtal eller någon annan förpliktelse som är bindande för Finland dessutom vad som i lag särskilt föreskrivs. I 10 kap. 42 § i tvångsmedelslagen finns bestämmelser om den myndighet som beslutar om kontrollerad leverans, om beaktande av de skyldigheter som gäller för samarbete mellan förundersökningsmyndigheten och åklagaren samt om vad ett beslut om kontrollerad leverans ska innehålla. Beslut om kontrollerade leveranser kan meddelas för högst en månad åt gången.

Också lagen om brottsbekämpning inom Tullen innehåller en bestämmelse om kontrollerad leverans. Enligt 3 kap. 42 § i den lagen får Tullen avstå från att ingripa i transporten eller någon annan leverans av föremål, ämnen eller egendom eller dröja med att ingripa, om det behövs för identifiering av personer som medverkar i ett brott som håller på att begås eller för att förhindra ett brott som är allvarligare eller en brottslig verksamhet som är mera omfattande än det brott som håller på att begås. Eftersom syftet för en utredningsorder kan anses vara att inhämta bevis om ett redan begånget brott, kan man i fråga om utredningsordern anse att endast bestämmelserna i tvångsmedelslagen om kontrollerad leverans är tillämpliga.

I samband med ikraftsättandet av det andra tilläggsprotokollet till 1959 års konvention har Finland avgett en förklaring enligt vilken Finland kan lämna rättslig hjälp för utförande av kontrollerad leverans i enlighet med den nationella lagstiftningen, när det finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts för vilket det strängaste straffet enligt finsk lag är fängelse i minst fyra år, om den gärning som ligger till grund för begäran hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden. Tillstånd kan enligt förklaringen beviljas för kontrollerad leverans av föremål, ämnen eller egendom. Med stöd av 2 a § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention (148/2004) lämnar Finland dock rättshjälp i större utsträckning till andra medlemsstater i EU i enlighet med skyldigheterna enligt 2000 års konvention. En förutsättning är att de villkor som anges i 2 § 1 mom. och 3 § i EU-utlämningslagen för det brott som ligger till grund för begäran är uppfyllda.

I enlighet med vad som anförs ovan möjliggör direktivet vägran av verkställighet av kontrollerad leverans i större utsträckning än 2000 års konvention, eftersom vägran är möjlig om åtgärden i ett motsvarande inhemskt ärende inte är möjlig. Sålunda är det möjligt, på motsvarande sätt som i situationer som anges i det andra tilläggsprotokollet till 1959 års konvention, att förutsätta en strafftröskel på fyra år vid verkställighet av en utredningsorder som gäller kontrollerad leverans. I praktiken har det dock i internationella rättshjälpssituationer, i synnerhet i samarbetet mellan tullmyndigheterna, framkommit behov av att tillåta kontrollerade leveranser åtminstone i situationer mellan medlemsstaterna i EU i den nuvarande omfattningen, dvs. vid utredning av utlämningsbara brott. När också de utlåtanden beaktas som lagutskottet och förvaltningsutskottet avgett efter att ha behandlat förslaget till direktiv, i vilka det bl.a. poängteras att det straffrättsliga rättshjälpssamarbetet inte bör gå bakåt jämfört med den nuvarande situationen, föreslås det inte i propositionen att tillåtligheten för kontrollerade leveranser begränsas jämfört med nuläget.

Sålunda föreslås det i propositionen att tillstånd till kontrollerade leveranser kan beviljas vid tillämpningen av direktivet, om utredningsordern utfärdas med anledning av ett brott i fråga

om vilket förutsättningarna för utlämning enligt EU-utlämningslagen är uppfyllda (9 § 6 mom.). Annars bestäms verkställigheten av kontrollerade leveranser enligt de förfarandebestämmelser som ingår i tvångsmedelslagen.

Artikel 29 Hemliga utredningar

Artikeln innehåller bestämmelser om utredningsordern för genomförande av hemliga utredningar. Enligt *artikel 29.1* får en utredningsorder utfärdas i syfte att begära att den verkställande staten bistår den utfärdande staten i brottsutredningar som genomförs av polismän med hemlig eller falsk identitet (hemliga utredningar).

Enligt *artikel 29.2* ska den utfärdande myndigheten i utredningsordern ange varför den anser att den hemliga utredningen sannolikt är relevant för det straffrättsliga förfarandet. Beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder som gäller hemliga utredningar ska i varje enskilt fall fattas av de behöriga myndigheterna i den verkställande staten med vederbörlig hänsyn till dess nationella lagstiftning och förfaranden.

Förutom av de skäl för icke-erkännande och icke-verkställighet som avses i artikel 11, får enligt *artikel 29.3* den verkställande myndigheten vägra att verkställa en utredningsorder som avses i artikel 29.1 om verkställigheten av den hemliga utredningen inte skulle vara tillåten i ett liknande inhemskt ärende (led a), eller det inte kunde nås någon överenskommelse om arrangemangen för de hemliga utredningarna i enlighet med punkt 4 (led b). Artikeln innehåller alltså en utvidgning av vägransgrunderna enligt artikel 11. Liksom det konstateras ovan innehåller även artikel 28 en vägransgrund som gäller tillåten verkställighet i ett motsvarande nationellt fall. Också i artikel 30 som gäller teleavlyssning finns en motsvarande grund.

Enligt *artikel 29.4* ska hemliga utredningar genomföras i enlighet med nationell lagstiftning och nationella förfaranden i den medlemsstat på vars territorium den hemliga utredningen äger rum. Befogenhet att agera, leda och kontrollera insatser i samband med den hemliga utredningen ska helt och hållet åvila de behöriga myndigheterna i den verkställande staten. Den utfärdande staten och den verkställande staten ska med vederbörlig hänsyn till sin nationella lagstiftning och sina nationella förfaranden komma överens om den hemliga utredningens varaktighet, de närmare villkoren och de berörda polismännens rättsliga ställning.

I artikeln finns ingen närmare definition på innehållet i begreppet hemliga utredningar. Definitionen på hemliga utredningar i artikel 14 i 2000 års konvention har i den finska lagstiftningen ansetts täcka både täckoperationer och bevisprovokation genom köp (RP 31/2003 rd, s. 53). Motsvarande tolkning kom man fram till vid det nationella genomförandet av det andra tilläggsprotokollet till 1959 års konvention (RP 213/2013 rd, s. 57). En motsvarande tolkning kan anses lämpa sig för artikeln i direktivet. Både täckoperationer och bevisprovokation genom köp kan betraktas som brottsutredningar som genomförs av polismän med hemlig eller falsk identitet.

Bestämmelser om täckoperationer och bevisprovokation genom köp finns i 10 kap. 27—38 § i tvångsmedelslagen. Vid tillämpningen av bestämmelserna måste man också beakta de allmänna bestämmelserna i tvångsmedelslagen samt de allmänna bestämmelser i 10 kap. som gäller hemliga tvångsmedel. Täckoperationer och bevisprovokation genom köp nämns i 23 § i lagen om straffrättslig rättshjälp som sådana tvångsmedel som kan användas vid verkställigheten av en begäran om rättslig hjälp, om detta ingår i begäran om rättshjälp eller är nödvändigt för att verkställa begäran. I 3 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention finns dessutom en bestämmelse enligt vilken en behörig tjänsteman i en annan medlemsstat i EU för utredning av brott med stöd av en begäran om rättshjälp som en behörig myndighet i Finland

har godkänt kan ges rätt att genomföra täckoperationer och bevisprovokationer genom köp på finskt territorium i enlighet med bestämmelserna i 10 kap. i tvångsmedelslagen. En tjänsteman i en medlemsstat i EU kan ges motsvarande rätt också på grundval av en begäran om rättshjälp som en behörig myndighet i Finland har gjort hos medlemsstaten i fråga.

Också i genomförandelagen för direktivet är det behövligt att införa en bestämmelse om utförande av täckoperationer, i synnerhet om man vill ge tjänstemän från andra medlemsstater rätt att utföra täckoperationer eller bevisprovokation genom köp på finskt territorium på samma sätt som i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention. Till denna del är ordalydelsen i artikel 29 i direktivet mer begränsad än ordalydelsen i artikel 14 i 2000 års konvention, eftersom endast de behöriga myndigheterna i den verkställande staten har befogenhet att agera på den verkställande statens territorium enligt artikel 29.4 i direktivet. Sålunda kan direktivet genomföras så att verkställigheten av en utredningsorder som avser täckoperationer endast är möjlig på så sätt att en finländsk tjänsteman har rätt att utföra täckoperation eller bevisprovokation genom köp på finskt territorium.

I propositionen föreslås dock en lösning som motsvarar nuläget. Sålunda kunde man på motsvarande sätt som i 3 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention också ge tjänstemän i en annan medlemsstat rätt att för utredande av brott utföra täckoperation eller bevisprovokation genom köp på finskt territorium i enlighet med bestämmelserna i 10 kap. i tvångsmedelslagen (17 §). Samarbete under hemliga utredningar är i sig sällsynt. Däremot kan det dock i situationer där det i samband med rättslig hjälp är tillåtet vara behövligt att en tjänsteman från den medlemsstat där brottet utreds deltar i täckoperationen. Denna möjlighet har man inte velat utesluta heller av den anledningen att man vill möjliggöra samarbete i samma utsträckning som nu.

KAPITEL V Avlyssning av telekommunikation

Artikel 30 Avlyssning av telekommunikation med tekniskt bistånd från en annan medlemsstat

Enligt *artikel 30.1* får en utredningsorder utfärdas för avlyssning av telekommunikation i den medlemsstat från vilken tekniskt bistånd är nödvändig. Tillämpningsområdet för artikeln förtydligas i skäl 30 i ingressen. Enligt skälet bör möjligheterna att samarbeta när det gäller avlyssning av telekommunikation inte vara begränsade till telekommunikationens innehåll, utan de kan även gälla insamling av trafik- och lokaliseringssuppgifter som avser sådan telekommunikation. Då kan utredningsordern utfärdas för inhämtande av mindre inkräktande telekommunikationsuppgifter. En utredningsorder som har utfärdats för inhämtande av historiska trafik- och lokaliseringssuppgifter om telekommunikation bör behandlas inom ramen för den allmänna ordningen för verkställigheten av utredningsordern. En sådan åtgärd kan, beroende på den verkställande statens nationella rätt, anses vara ett tvångsmedel.

Skälet i ingressen torde innebära att artikelns tillämpningsområde förutom teleavlyssning omfattar teleövervakning, när det inte är fråga om inhämtande av historiska uppgifter. Till den del det är fråga om inhämtande av historiska teleövervakningsuppgifter tillämpas i fråga om direktivet bestämmelserna i artiklarna 10 och 11. Liksom det konstateras ovan möjliggör artiklarna 10 och 11 när det gäller teleövervakning i enlighet med den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp krav på dubbel straffbarhet och på överensstämmelse med den nationella lagstiftningen.

Artikel 30.2 innehåller en bestämmelse om den situationen att mer än en medlemsstat har möjlighet att tillhandahålla fullständigt, nödvändigt tekniskt bistånd i fråga om samma avlyssning

av telekommunikation. Då ska utredningsordern skickas enbart till en av dem och prioritet ska alltid ges till den medlemsstat där den person som är föremål för avlyssningen befinner sig eller kommer att befinna sig. Detsamma konstateras i skäl 31 i ingressen där det också konstateras att utredningsordern dock får översändas till mer än en verkställande stat, om det tekniska biståndet inte kan lämnas från enbart en medlemsstat.

I *artikel 30.3* uppräknas den information som en utredningsorder för teleavlyssning också ska innehålla. Bestämmelsen kompletterar artikel 5.1 som innehåller bestämmelser om innehållet i utredningsordern. Utredningsordern ska innehålla information som gör det möjligt att identifiera det objekt som är föremål för avlyssning (led a). Dessutom ska man ange åtgärdens önskade varaktighet (led b) och tillräcklig teknisk information, särskilt för att identifiera målet, i syfte att säkerställa att utredningsordern ska kunna verkställas (led c). Skyldigheten att lämna information nämns också i skäl 32 i ingressen. Informationen ska vara tillräcklig för att den utfärdande myndigheten ska kunna bedöma om den utredningsåtgärden skulle vara tillåten i ett liknande inhemskt ärende.

Enligt *artikel 30.4* ska den utfärdande myndigheten i sin utredningsorder ange skälen till att den anser att den angivna utredningsåtgärden är relevant för det berörda straffrättsliga förfarandet.

Utöver de skäl för icke-erkännande och icke-verkställighet som anges i artikel 11, får enligt *artikel 30.5* verkställigheten av en utredningsorder som gäller teleavlyssning också vägras om den berörda utredningsåtgärden inte skulle vara tillåten i ett liknande inhemskt ärende. Den verkställande staten får ställa samma villkor för sitt bifall som den skulle tillämpa i ett liknande inhemskt ärende. Bestämmelsen utvidgar de vägransgrunder som anges i artikel 11 på samma sätt som artikel 28 och 29 i fråga om utredningsåtgärder i realtid och hemliga utredningar.

Enligt *artikel 30.6* får en utredningsorder för teleavlyssning verkställas genom en överföring av telekommunikation direkt till den utfärdande staten (led a) eller genom avlyssning, inspelning och därefter överföring av resultatet av avlyssningen av telekommunikationen till den utfärdande staten (led b). Den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten ska samråda för att besluta huruvida avlyssningen ska genomföras i överensstämmelse med led a eller b.

Enligt *artikel 30.7* får den utfärdande myndigheten om den har särskilda skäl för detta också begära en transkribering, avkodning eller dekryptering av inspelningen. En förutsättning är att den verkställande myndigheten ger sitt samtycke till detta.

I *artikel 30.8* finns en bestämmelse om kostnadsansvar. Enligt bestämmelsen ska kostnader som uppstår i samband med tillämpningen av artikeln bäras i enlighet med artikel 21, med undantag för de kostnader som uppstår i samband med transkriberingen, avkodningen och dekrypteringen av de avlyssnade meddelandena. Den utfärdande staten ansvarar för dessa kostnader. Liksom det konstateras ovan är huvudregeln i artikel 21 att kostnaderna för verkställigheten av en utredningsorder inte tas ut av den utfärdande staten.

Artikeln har också samband med skäl 33 i ingressen, enligt vilket medlemsstaterna bör se till att tekniskt bistånd kan tillhandahållas av tjänsteleverantörer som driver allmänt tillgängliga telenät och teletjänster på den berörda medlemsstatens territorium för att inom ramen för direktivet underlätta samarbetet om laglig avlyssning av telekommunikation.

Bestämmelser om teleavlyssning och andra teletvångsmedel finns i 10 kap. i tvångsmedelslagen, där det föreskrivs om hemliga tvångsmedel. Teleavlyssning är tillåtet på de villkor som

föreskrivs i 3 § och för att utreda de brott som uppräknas i bestämmelsen i fråga. Beslut om tillstånd till teleavlyssning liksom till andra teletvångsmedel fattas av domstolen. Teleavlyssning eller andra teletvångsmedel som uppräknas i 23 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp kan också verkställas på grundval av en begäran om rättshjälp som har framställts av en myndighet i en främmande stat. En förutsättning för uppfyllande av sådana begäranden är att åtgärden skulle vara tillåten enligt finsk lag, om den gärning till vilken begäran hänför sig hade begåtts i Finland under motsvarande omständigheter (15 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp). I förfarandet iaktas dessutom bestämmelserna i tvångsmedelslagen (23 § 3 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp).

I 2000 års konvention finns också bestämmelser om teleavlyssning. Kompletterande bestämmelser om detta finns också i 4 och 5 § i lagen om sättande i kraft av konventionen. Enligt nämnda 5 § ska domstolen när den fattar beslut om att bevilja tillstånd till teleavlyssning, ställa som villkor att den ansökande medlemsstatens myndighet iakttar bestämmelserna i 10 kap. 52 i tvångsmedelslagen om förbud mot avlyssning och observation och i 10 kap. 55 § i den lagen om överskottsinformation samt bestämmelserna i 10 kap. 56 § i den lagen om i vilka fall överskottsinformation får användas. Domstolen ska också uppställa andra villkor som behövs med tanke på rättsskyddet hos den person som är föremål för åtgärden. Bestämmelsens sista mening fogades till genomförandelagen i samband med riksdagsbehandlingen av regeringspropositionen RP 31/2003 rd. Lagutskottet förutsatte att det för teleavlyssningstillstånd också ställs andra villkor som grundar sig på tvångsmedelslagen och som är behövliga med tanke på rättsskyddet hos den som är föremål för teleavlyssningen än det villkor om förbud mot avlyssning som separat nämns i paragrafen (LaUU 4/2003 rd). Motiveringen till detta var att paragrafens ovillkorliga ordalydelse när det gäller att ställa där uttryckligen angivna villkor kan leda till en *e contrario* slutledning enligt vilken andra villkor inte får uppställas.

När Finland är den stat som framställt en begäran om rättslig hjälp, är också bestämmelsen i 5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp relevant i teleavlyssningssituationer. Om den begärda åtgärden under motsvarande omständigheter i Finland förutsätter ett beslut av någon annan än den myndighet som framställt begäran, ska man i Finland enligt 5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp ansöka om ett sådant beslut som grund för begäran. Sålunda ska tillstånd inhämtas av domstol för framställningar om teleavlyssning som sänds från Finland.

Den finska lagstiftningen motsvarar sålunda redan i nuläget skyldigheterna enligt direktivet i situationer där rättslig hjälp involverar teleavlyssning. I den gällande lagstiftningen ingår också bestämmelser om skyldighet för teleföretag att lämna bistånd i enlighet med vad som anges i skäl 33 (322 § i informationssamhällsbalken (917/2014)).

Vid genomförandet av direktivet är det motiverat att som utgångspunkt ta en lösning som är tillåten enligt artikel 30.5 och som motsvarar nuläget, enligt vilken en förutsättning för användning av teleavlyssning när Finland är den verkställande staten är att åtgärden skulle vara tillåtet enligt finsk lag, om den gärning som ligger till grund för utredningsordern hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden. Liksom det konstateras ovan ska en bestämmelse om detta ingå i 9 § i lagen om genomförande av direktivet. I enlighet med vad som tillåts i artikel 30.5 behövs det i genomförandelagen av rättsskyddshänsyn också en bestämmelse som motsvarar 5 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention om villkor som ska ställas i beslut om teleavlyssning (18 §).

Till skillnad från direktivet har man i 2000 års konvention infört bestämmelser om den situation att föremålet för teleavlyssningen befinner sig någon annanstans än på den statens territorium som utför teleavlyssningen, men tekniskt bistånd behövs från en annan medlemsstat för att utföra teleavlyssningen. I 4 § i lagen om genomförandet av 2000 års konvention finns det en bestämmelse om detta. Då förs ärendet inte till domstolen, utan en anhållningsberättigad

tjänsteman ska ge sitt samtycke till att uppfylla begäran under förutsättning att denne har tillställts de behövliga uppgifter som anges i bestämmelsen. I artikel 30 finns det inte någon separat bestämmelse för sådana situationer, även om det i artikel 30.2 förutsätts att om flera än en medlemsstat kan lämna tekniskt bistånd för utförande av teleavlyssning ska utredningsordern skickas enbart till en av dem och prioritet ska alltid ges till den medlemsstat där den person som är föremål för avlyssningen befinner sig eller kommer att finnas. Det finns inte uppgifter om att nämnda 4 § i lagen om genomförandet av 2000 års konvention skulle ha tillämpats i praktiken. I bakgrunden till bestämmelsen i fråga fanns i tiden behovet att upprätta förfaranderegler som var enklare än de normala för situationer där avlyssningen kom att riktas mot en person som använde satellittelefon. Det fanns basstationer för satellittelefoner endast i några medlemsstater. Man ville inte överbelasta de fåtaliga basstationsstaterna med teleavlyssningsbegäranden och kom fram till den beskrivna lösningsmodellen i situationer där rollen hos basstationsstaten var rent teknisk och föremålet för avlyssningen befann sig någon annanstans än i medlemsstaten i fråga. Nuförtiden används satellittelefoner knappast alls, och det är inte känt att motsvarande behov för avvikande teleavlyssningsreglering skulle ha framkommit. Med tanke på rättskyddet har man i propositionen ansett den klaraste och också den bästa lösningen vara att alltid när en utredningsorder för teleavlyssning översänds till Finland iakttas de förfarandebestämmelser som i motsvarande inhemskt ärende skulle tillämpas på fallet. Då uppstår det inte heller i praktiken några gränsdragningsproblem i situationer där man inte exakt vet var anslutningens användare befinner sig.

Till skillnad från 2000 års konvention förutsätts det i artikel 30 i direktivet inte heller uttryckligen något nationellt teleavlyssningstillstånd eller teleavlyssningsbeslut av en domstol för en utredningsorder som gäller teleavlyssning. På dessa situationer är dock tidigare anförda artikel 6 tillämplig, enligt vilken ett av villkoren för utfärdande av en utredningsorder är att den eller de utredningsåtgärder som anges i utredningsordern kunde ha begärts under samma förutsättningar i ett liknande inhemskt ärende. Artikeln i fråga förutsätter inte nödvändigtvis att domstolens tillstånd måste inhämtas för åtgärden, om tillstånd krävs i ett liknande inhemskt ärende. Det kan övervägas om det är tillräckligt att den utfärdande och godkännande myndigheten förvisar sig om att åtgärden är förenlig med finsk lagstiftning. Liksom det har konstaterats tidigare, har man i propositionen dock ansett den klaraste och med tanke på rättskyddet och rättssäkerheten den bästa lösningen vara att i situationer som kräver teleavlyssning inhämta domstolens tillstånd som grund för utredningsordern på samma sätt som nu. Förfarandet är detsamma i fråga om andra sådana tvångsmedel som i ett motsvarande inhemskt ärende kräver tillstånd av domstolen. En motivering till denna lösning är också att inhämtande av tillstånd av domstolen i praktiken inte nämnvärt har förhållat rättshjälpsamarbetet, varför avskaffande av förfarandet inte skulle ha nämnvärd betydelse med tanke på effektiviteten för samarbetet.

På de grunder som anges ovan föreslås det i genomförandelagen en bestämmelse som motsvarar gällande 5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp om att om den i utredningsordern begärda åtgärden i motsvarande förhållanden i Finland förutsätter beslut av någon annan myndighet än den som utfärdar eller fastställer ordern, ska ett sådant beslut inhämtas som grund för ordern (23 § 2 mom.).

Artikel 31 Underrättande av den medlemsstat där den person som är föremål för avlyssningen befinner sig och från vilken inget tekniskt bistånd behövs

Artikeln gäller situationer där den behöriga myndigheten i en medlemsstat ger tillstånd till teleavlyssning och den teleadress som är föremål för avlyssningen används på en annan medlemsstats territorium från vilken inget tekniskt bistånd behövs för att genomföra avlyssningen. I *artikel 31.1* benämns den förstnämnda staten den avlyssnande medlemsstaten och den sist-

nämnda staten den underrättade medlemsstaten. I punkten förutsätts det att den avlyssnande medlemsstaten underrättar den behöriga myndigheten i den underrättade medlemsstaten. Underrättelsen ska lämnas före avlyssningen, om den behöriga myndigheten i den avlyssnande medlemsstaten vid tidpunkten för beslutet om avlyssning vet att den person som är föremål för avlyssningen befinner sig eller kommer att befinna sig på den underrättade medlemsstatens territorium (led a). I annat fall ska underrättelsen lämnas under eller efter avlyssningen, så snart som den fått kännedom om att den person som är föremål för avlyssningen befinner sig eller under avlyssningen har befunnit sig på den underrättade medlemsstatens territorium (led b).

Enligt *artikel 31.2* ska den underrättelse som avses i punkt 1 göras med hjälp av formuläret i bilaga C.

I *artikel 31.3* finns en bestämmelse om den underrättade medlemsstatens möjlighet att förbjuda avlyssningen eller begränsa användningen av det material som erhållits genom avlyssningen, om avlyssningen inte skulle vara tillåten i ett liknande inhemskt ärende. Då får den underrättade medlemsstatens behöriga myndighet utan dröjsmål, dock senast inom 96 timmar efter det att den underrättelse som avses i punkt 1 har mottagits, till de behöriga myndigheterna i den avlyssnande medlemsstaten anmäla att avlyssningen inte får utföras eller ska avslutas (led a). Myndigheten får också förbjuda användningen av det material som erhållits genom avlyssning på dess territorium eller förutsätta att det endast får användas på sådana villkor som den anger (led b). En anmälan ska motiveras.

Enligt *artikel 31.4* ska artikel 5.2 i tillämpliga delar även tillämpas på den anmälan som avses i punkt 2. Bestämmelsen i fråga gäller de språk som medlemsstaten godkänner såsom verkställande stat.

I 2000 års konvention finns en motsvarande bestämmelse om skyldighet att underrätta den medlemsstat på vars territorium den anslutning som används och som är föremål för avlyssning finns. När Finland är en sådan underrättad stat förutsätts det också i 5 § i lagen om sättande i kraft av konventionen att domstolen ställer villkor bl.a. för användningen av överflödiga information, liksom också i fråga om tillstånd för verkställighet av teleavlyssningstillstånd. Villkoren har behandlats ovan. Av rättskyddsskäl är det motiverat att motsvarande bestämmelse införlivas i genomförandelagen för direktivet (18 §).

När Finland är den avlyssnande staten, måste man fastställa vilken myndighet som gör och tar emot den anmälan som avses i artikeln. Artikeln kräver inte att den myndighet som gör anmälan är den myndighet som utfärdar eller godkänner utredningsordern. Sålunda får också den förundersökningsmyndighet som utför undersökningen göra anmälan. Enligt 6 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention är det centralkriminalpolisen som tar emot och lämnar de motsvarande underrättelserna. En bestämmelse med motsvarande innehåll föreslås också i direktivets genomförandelag (19 §). Liksom det konstateras i 6 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention, är det också skäl att i direktivets genomförandelag införa en bestämmelse enligt vilken centralkriminalpolisen utan dröjsmål efter att den har tagit emot en underrättelse från en annan medlemsstat om att en anslutning som är föremål för avlyssning används på finskt territorium ska föra saken till domstol för avgörande.

I likhet med artikel 30 ska frågan om huruvida tillstånd av domstolen ska förutsättas när Finland är den avlyssnande medlemsstaten. I fråga om krav på tillstånd av domstolen är det i artikel 31 till skillnad från artikel 30 fråga om en nationell teleavlyssningssituation på så sätt att avlyssningen i tekniskt hänseende utförs i Finland. Då har man varit tvungen att i normal ordning inhämta tillstånd av domstolen för teleavlyssningen. Sålunda behövs ingen separat be-

stämmelse om krav på tillstånd av domstolen för de situationer som avses i artikel 31 när Finland är den avlyssnande staten.

KAPITEL VI Provisoriska åtgärder

Artikel 32 Provisoriska åtgärder

Artikeln gäller provisoriska åtgärder för brådsnande situationer. Enligt *artikel 32.1* får den utfärdande myndigheten utfärda en utredningsorder för vidtagande av alla åtgärder i syfte att provisoriskt förhindra att material som kan användas som bevis förstörs, omvandlas, flyttas, överlämnas eller bortskaffas. Enligt *artikel 32.2* ska den verkställande myndigheten snarast fatta beslut om den provisoriska åtgärden och meddela om detta. Alltid när det är praktiskt möjligt ska meddelandet lämnas inom 24 timmar efter det att utredningsordern har mottagits.

När en provisorisk åtgärd som avses i artikel 32.1 begärs, ska enligt *artikel 32.3* den utfärdande myndigheten i utredningsordern ange huruvida bevismaterialet ska överföras till den utfärdande staten, eller stanna kvar i den verkställande staten. Den verkställande myndigheten ska erkänna och verkställa en sådan utredningsorder och överföra bevismaterialet i enlighet med de förfaranden som anges i direktivet.

I *artikel 32.4* förutsätts det att när en utredningsorder, i enlighet med punkt 3, åtföljs av en instruktion om att bevismaterialet ska stanna kvar i den verkställande staten ska den utfärdande myndigheten ange vilken dag som den provisoriska åtgärden ska hävas eller den förväntade dagen för överlämnandet av begäran om att bevismaterialet ska överföras till den utfärdande staten.

Enligt *artikel 32.5* får den verkställande staten, efter samråd med den utfärdande staten, i enlighet med sin nationella lagstiftning och praxis fastställa lämpliga villkor mot bakgrund av omständigheterna i ärendet för att begränsa den tid under vilken de provisoriska åtgärderna bibehålls. Om den verkställande myndigheten i enlighet med dessa villkor avser att häva den provisoriska åtgärden, ska den underrätta den utfärdande staten om detta och ge den möjlighet att lämna synpunkter. Dessutom ska den utfärdande myndigheten genast underrätta den verkställande myndigheten om att den provisoriska åtgärden har hävts.

Artikeln har samband med skäl 34 i ingressen där det klarläggs att direktivet endast gäller provisoriska åtgärder i bevisinhämtningssyfte. Sålunda avser artikel 32 inte sådana provisoriska åtgärder som behövs för förverkande av vinning. Det rambeslut om frysning som för närvarande tillämpas mellan medlemsstaterna tillämpas på ömsesidigt erkännande och verkställighet av frysningsbeslut som utfärdats för båda ändamålen. I ingressen betonas behovet av flexibilitet mellan olika rättsakter och konstateras att det är den utfärdande myndighetens uppgift att bedöma om ett material ska användas som bevis och om det således utgör föremål för en utredningsorder.

Som en i artikeln avsedd provisorisk åtgärd kan föreläggande att säkra data enligt 8 kap. 24 § i tvångsmedelslagen komma i fråga. Ett sådant föreläggande kan utfärdas om finns anledning att anta att data som kan ha betydelse för utredningen av det brott som undersöks går förlorade eller förändras. Också andra åtgärder som till sin karaktär motsvarar frysning, såsom t.ex. beslag enligt 7 kap. i tvångsmedelslagen kan komma i fråga såsom sådana provisoriska åtgärder som avses i artikeln.

I enlighet med vad som angetts ovan föreslås det i lagen om genomförande av direktivet en allmän bestämmelse om att förfaranden enligt finsk lag iakttas vid verkställigheten av utredningsordern, om inte något annat föreskrivs i direktivet eller om det inte i genomförandelagen finns särskilda förfarandebestämmelser om åtgärden i fråga. Sålunda ska i regel de relevanta nationella förfarandebestämmelserna också iakttas i fråga om provisoriska åtgärder. I lagen om genomförande av direktivet ska också ingå en bestämmelse som klarlägger förutsättningarna för användning av tvångsmedel (9 §). Bestämmelsen ska också tillämpas i fråga om denna artikel. Liksom det konstateras i motiveringen till artikel 10, ska ett undantag för s.k. listade brott enligt propositionen tillämpas på beslag bortsett från kravet på dubbel straffbarhet och överensstämmelse med den nationella lagstiftningen. När det gäller föreläggande att säkra data innehåller nämnda 8 § i motsvarighet till 15 § 2 mom. i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp en bestämmelse enligt vilken nämnda villkor inte ska tillämpas på det. Sålunda ska artikeln inte anses förutsätta separat materiell lagstiftning. Också den tid som anges i artikel 32.5 under vilken den provisoriska åtgärden bibehålls ska bestämmas enligt nationell lag utan att det behövs uttryckliga bestämmelser om saken i genomförandelagen.

KAPITEL VII Slutbestämmelser

Artikel 33 Anmälningar

I artikeln föreskrivs om underrättelser till kommissionen som ska göras senast när tidsfristen för genomförandet av direktivet går ut. Enligt *artikel 33.1* ska varje medlemsstat för det första underrätta kommissionen om de behöriga myndigheterna i enlighet med artikel 2 c och d när den medlemsstaten är utfärdande eller verkställande stat (led a). För det andra ska kommissionen underrättas om de språk som godtas för en utredningsorder enligt artikel 5.2 (led b). För det tredje ska kommissionen lämnas information om den eller de centralmyndigheter som har utsetts, om medlemsstaterna vill utnyttja den möjlighet som avses i artikel 7.3 att utse en centralmyndighet för att biträda de behöriga myndigheterna eller ta emot eller översända utredningsorder (led c). Uppgifterna är bindande.

Enligt *artikel 33.2* får varje medlemsstat också tillhandahålla kommissionen den förteckning över nödvändiga handlingar som den kräver enligt artikel 22.4 som gäller transitering.

I *artikel 33.3* förutsätts att medlemsstaterna underrättar kommissionen om den information som det hänvisas till i punkterna 1 och 2 ändras.

Enligt *artikel 33.4* ska kommissionen göra den information som den tar emot tillgänglig för samtliga medlemsstater och det europeiska rättsliga nätverket. Nätverket ska göra informationen tillgänglig på den webbplats som avses i artikel 9 i rådets beslut 2008/976/RIF (18).

Med stöd av enskilda artiklar ovan beskrivs genomförandelösningar i fråga om behöriga myndigheter och centralmyndigheter, och Finland ska underrätta kommissionen i enlighet med dem. När det gäller transitering innehåller ovannämnda lag om tillfälligt överförande inga bestämmelser om handlingar som ska fogas till framställningar om transitering. I artikel 11 i 1959 års rättshjälpskonvention, som kompletteras av bestämmelser om tillfälligt överförande i senare rättshjälpförfattningar, förutsätts att nödvändiga handlingar fogas till framställningar om transitering (stycke 2). Bestämmelser om transitering finns i 69 § i EU-utlämningslagen. Enligt den ska justitieministeriet lämnas uppgifter om den transporterade personens identitet och nationalitet, att det finns en framställning om utlämning, brottets beskaffenhet och brottsrubricering samt omständigheterna kring brottet. Enligt vad som tidigare angetts ska en begäran om transitering godtas om nödvändiga handlingar fogats till begäran. Medlemsstaten har

således ingen prövningsrätt när det gäller att bevilja eller inte bevilja en framställning om transitering med återopande av de sakliga skälen för begäran eller personens nationalitet. Det kan vara tillräckligt att det i en framställning om transitering uppges behövliga omständigheter vid ordnandet av transiteringen, som uppgifter om identiteten på den person som ska transiteras och om den utredningsorder för tillfälligt överförande som utgör grunden för transiteringen. En motsvarande bestämmelse om detta föreslås i lagen om genomförande av direktivet (13 §). Finland ska också underrätta kommissionen om vilka uppgifter som krävs i framställningar om transitering.

Innehållet i underrättelserna motsvarar det innehåll i finsk lagstiftning som föreslås i propositionen och lämnandet av underrättelserna påverkar inte innehållet i Finlands internationella förpliktelser eller deras omfattning i jämförelse med själva direktivet.

Artikel 34 Förhållandet till andra rättsliga instrument, avtal och överenskommelser

I artikeln finns bestämmelser om direktivets förhållande till gällande rättsakter som tillämpas i rättshjälpssamarbetet på det straffrättsliga området. Enligt *artikel 34.1* ska direktivet från och med den 22 maj 2017 ersätta motsvarande bestämmelser i följande konventioner som tillämpas mellan de medlemsstater för vilka direktivet är bindande. De konventioner som avses är 1959 års konvention och dess två tilläggsprotokoll samt de bilaterala överenskommelser som har ingåtts i enlighet med artikel 26 i den konventionen (led a). Till de konventioner som avses hör också Schengenkonventionen (led b) och 2000 års konvention och dess protokoll (led c). Artikeln begränsar inte tillämpningen av dessa konventioner mellan medlemsstaterna och tredje stater eller deras tillfälliga tillämpning i enlighet med artikel 35.

Direktivet innehåller inga närmare bestämmelser om vilka av de ovannämnda bestämmelserna som inte längre ska tillämpas mellan de medlemsstater som tillämpar direktivet. Detta gör det svårare att definiera direktivets tillämpningsområde. När det gäller 1959 års konvention torde man kunna anse att varken kapitel II som gäller framställningar om bevisupptagning (artiklarna 3—6) eller artikel 11 i kapitel III som gäller temporärt överförande längre ska tillämpas mellan de medlemsstater som tillämpar direktivet. Liksom konstateras ovan klargörs inte i direktivets förhållande till utlämnande av straffregisteruppgifter och det kan därmed anses oklart om artikel 13 i 1959 års konvention kan tillämpas i fortsättningen. Man torde kunna anse att tillämpliga bestämmelser i konventionen även i fortsättningen är de allmänna bestämmelserna i kapitel I (artiklarna 1 och 2) i fråga om det samarbete som blir kvar inom konventionens tillämpningsområde, bestämmelserna i kapitel III om delgivning av rättegångshandlingar och domstolsbeslut samt vittnens, sakkunnigas och tilltalades inställelse (artiklarna 7—10 och 12) och bestämmelserna i kapitel V om förfarande i fråga om det samarbete som blir kvar inom konventionens tillämpningsområde samt artikel 21 i kapitel VI om framställning om lagföring. Artikel 22 i kapitel VII i 1959 års rättshjälpskonvention innehåller bestämmelser om allmänt utbyte av straffregisteruppgifter och har inte längre någon betydelse i relationerna mellan medlemsstaterna.

När det gäller 1978 års tilläggsprotokoll torde man kunna anse att artiklarna 1 och 2 i protokollet som gäller samarbete i anslutning till skatte-, tull- och valutabrott endast i fråga om sådant samarbete som fortfarande kommer att omfattas av 1959 års tillämpningsområde ska tillämpas mellan de medlemsstater som tillämpar direktivet. Direktivet innehåller inte någon reglering som motsvarar artikel 3 i protokollet och man torde därmed kunna anse att den ska fortsätta tillämpas. Enligt artikeln kan 1959 års rättshjälpskonvention tillämpas på delgivning av handlingar rörande verkställande av dom, indrivning av böter eller erläggande av rättegångskostnader samt på åtgärder som gäller villkorligt anstånd med avkunnande eller verkställighet av dom, villkorlig frigivning, uppskov med inledande av verkställighet av dom eller av-

brott av sådan verkställighet. Artikel 4 i protokollet innehåller bestämmelser om utbyte av straffregisteruppgifter och har inte längre någon betydelse i relationerna mellan medlemsstaterna.

Tillämpningen av bestämmelserna i det andra tilläggsprotokollet till 1959 års rättshjälpskonvention påverkas av att det mellan EU:s medlemsstater överlag har ersatts med 2000 års rättshjälpskonvention. Mellan de medlemsstater som tillämpar direktivet kan vissa artiklar i protokollet eventuellt tillämpas i fråga om sådant samarbete som även i fortsättningen omfattas av 1959 års rättshjälpskonvention eller 2000 års rättshjälpskonvention. Dessa kan t.ex. vara artiklarna 2, 5—7 och 15.

När det gäller 2000 års rättshjälpskonvention torde man kunna konstatera att artikel 9 om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i utredningssyfte, bestämmelserna i artiklarna 10 och 11 om förhör genom videokonferens eller telefonkonferens, bestämmelserna i artikel 12 om kontrollerade leveranser, bestämmelserna i artikel 14 om hemliga utredningar samt bestämmelserna i avdelning III om avlyssning av telemeddelanden inte längre ska tillämpas mellan de medlemsstater som tillämpar direktivet.

I fortsättningen kan även mellan de medlemsstater som tillämpar direktivet fortfarande tillämpas artikel 5 om översändande och delgivning av rättegångshandlingar, artikel 7 om informationsutbyte på eget initiativ, artikel 8 om återställande och artikel 13 om gemensamma utredningsgrupper i 2000 års rättshjälpskonvention. Man torde kunna anse att även artiklarna 3, 4, 6, 15, 16 och 23 ska tillämpas i fråga om sådant samarbete som även i fortsättningen kommer att omfattas av konventionens tillämpningsområde.

När det gäller 2001 års tilläggsprotokoll till 2000 års rättshjälpskonvention torde man kunna anse att det inte längre innehåller några tillämpliga bestämmelser.

I fråga om Schengenkonventionen kan man konstatera att bestämmelserna i artikel 49 a och i artiklarna 52, 53 och 73 i den konventionen redan har upphävts genom artikel 2 i 2000 års rättshjälpskonvention.

Enligt *artikel 34.2* ersätter direktivet rambeslut 2008/978/RIF om en europeisk bevisinhämtningsorder i de medlemsstater som är bundna av direktivet och på motsvarande sätt ersätter direktivet rambeslut 2003/577/RIF om frysning, till den del det är fråga om frysning av bevismaterial. I punkten preciseras det att för de medlemsstater som är bundna av direktivet ska hänvisningar till rambeslut 2008/978/RIF och, med avseende på frysning av bevismaterial, till rambeslut 2003/577/RIF anses som hänvisningar till direktivet. Till den del som det i den nämnda bestämmelsen hänvisas till rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder är bestämmelsen inte längre relevant, eftersom rambeslutet, i enlighet med vad som anges ovan, har upphävts.

Enligt *artikel 34.3* får medlemsstaterna utöver direktivet ingå eller även fortsättningsvis tillämpa bilaterala eller multilaterala avtal eller överenskommelser med andra medlemsstater efter att tiden för genomförandet av direktivet löpt ut endast i den mån dessa gör det möjligt att ytterligare stärka syftena med direktivet och bidra till att förenkla eller ytterligare underlätta förfarandena för bevisinhämtning. Dessutom förutsätts det att de skyddsnivåer som anges i direktiv respekteras.

Enligt *artikel 34.4* ska medlemsstaterna senast vid utgången av tidsfristen för genomförande av direktivet informera kommissionen om vilka befintliga avtal eller överenskommelser enligt punkt 3 som de vill fortsätta att tillämpa. Medlemsstaterna ska också inom tre månader efter

det att de har undertecknat nya avtal eller överenskommelser informera kommissionen om detta.

Finland har nationellt satt i kraft de konventioner som uppräknas i artikel 34.1 och genomfört de rambeslut som avses i artikel 34.2. Liksom det konstateras ovan har rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder upphävts.

I lagen om genomförande av direktivet behöver det inte införas bestämmelser om de rätts-hjälpsförfattningar som ska ersättas. Med anledning av det ovan anförda föreslås det att lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder upphävs. Det är inte heller ändamålsenligt att genomförandebestämmelserna för de konventioner som uppräknas i artikel 34.1 ändras för att konstatera till vilka delar de har blivit ersatta genom direktivet. Liksom det anges ovan är det delvis en tolkningsfråga vilka konventionsbestämmelser som kan tillämpas i fortsättningen. Därför skulle det vara svårt att avgränsa tillämpningen av konventionsbestämmelserna genom att ändra ikraftträdandelagarna för konventionerna på ett tillräckligt entydigt sätt och risken skulle vara att tillämpningsområdet för bestämmelserna mellan EU:s medlemsstater skulle inskränkas också i fråga om sådana konventionsbestämmelser som fortfarande behöver tillämpas.

När den lagstiftning som genomför direktivet träder i kraft förblir de nuvarande rättshjälpskonventionerna i kraft i förhållande till Irland och Danmark i enlighet med protokoll 21 och 22 som fogats till respektive fördrag som gäller dem. Storbritannien har för sin del antagit direktivet. Också sådana konventionsbestämmelser förblir gällande mellan Finland och de övriga medlemsstaterna som inte gäller bevisinhämtning, liksom de allmänna bestämmelserna för sådana situationer.

I propositionen föreslås således inga ändringar i lagarna om det nationella ikraftsättandet av de gällande rättshjälpskonventionerna.

Rambeslutet om frysning avviker dock från de andra samarbetsinstrumenten mellan medlemsstaterna på så sätt att det har genomförts genom en materiell EU-frysningsslag. Eftersom direktivet ersätter rambeslutet om frysning till den del som ett frysningsbeslut meddelas för att säkra bevisning, föreslås det att den lagens bestämmelse med definitioner ska ändras så att med frysningsbeslut endast avses sådana frysningsbeslut som meddelats för att säkra en förverkandepåföljd utom när det gäller relationerna mellan Finland och Danmark eller Finland och Irland. I förhållande till Irland och Danmark tillämpas EU-frysningsslagen i nuvarande omfattning.

Det har ingåtts flera bilaterala eller multilaterala avtal eller överenskommelser mellan Finland och andra medlemsstater som gäller samarbetet mellan både rättsliga myndigheter och brottsbekämpande myndigheter och förundersökningsmyndigheter. Vissa bestämmelser i konventionerna överlappar delvis direktivets tillämpningsområde, vissa åter innehåller en reglering som inte hör till direktivets tillämpningsområde utan kan anses komplettera det.

Inom justitieministeriets förvaltningsområde gäller den överenskommelse som 1974 ingicks av Finland, Island, Norge, Sverige och Danmark om inbördes rättshjälp genom delgivning och bevisupptagning (FördrS 26/1975) samt lagen om skyldigheten att i vissa fall inställa sig vid domstol i annat nordiskt land, som grundar sig på samnordisk lagstiftning. Inom justitieministeriets förvaltningsområde gäller dessutom bilaterala överenskommelser med Polen (FördrS 69/1981) och Ungern (40/1982).

Inom Tullens förvaltningsområde gäller Neapel II-konventionen som nämns i allmänna motiveringen och som gäller samarbete mellan tullmyndigheterna. När utredningen leds eller ut-

förs av en rättslig myndighet tillåter artikel 3 i den konventionen att myndigheten får välja om den tillämpar bestämmelserna om rättslig hjälp i Neapel II-konventionen eller konventionerna om ömsesidig rättslig hjälp. Med beaktande av att direktivet ersätter konventionerna om ömsesidig rättslig hjälp mellan medlemsstaterna till den del det gäller rättshjälpssamarbete för bevisinhämtning, ska artikel 3 i Neapel II-konventionen tolkas så att den också möjliggör tillämpning av direktivet som ett alternativ till bestämmelserna om rättslig hjälp i Neapel II-konventionen.

Inom Tullens förvaltningsområde gäller dessutom tretton bilaterala eller multilaterala överenskommelser om tullsamarbete som även innehåller bestämmelser om rättslig hjälp. Överenskommelserna har ingåtts med Förbundsrepubliken Tyskland (FördrS 58/1976), de nordiska länderna (FördrS 44/1982), Nederländerna (FördrS 31/1985), Frankrike (FördrS 58/1989), Italien (FördrS 8/1990), Storbritannien och Nordirland (FördrS 75/1991), Estland (FördrS 43/1994), Litauen (FördrS 77/1994), Lettland (FördrS 62/1995), Polen (FördrS 95/1998), Ungern (FördrS 1/1999) och Slovakien (FördrS 66/2001).

Inom polisförvaltningen har Finland bilaterala överenskommelser om bekämpning av brott med Estland (FördrS 59/1995), Lettland (FördrS 8/1997), Litauen (FördrS 72/1997), Polen (FördrS 70/2003) och Ungern (FördrS 66/2003).

En utredning av om samtliga ovan nämnda avtal och överenskommelser fortsättningsvis ska tillämpas mellan parterna i enlighet med artikel 34.3 pågår. Att lämna information i enlighet med artikel 34.4 kan anses förutsätta samförstånd mellan avtalsparterna om att konventionsbestämmelserna fortsättningsvis ska tillämpas.

Av denna anledning föreslås det i propositionen att det i 1 § 2 mom. i lagen om genomförande av direktivet tas in en bestämmelse enligt vilken statsrådets allmänna sammanträde när genomförandelagen träder i kraft kan besluta att tillämpningen av ett sådant internationellt avtal eller en sådan internationell överenskommelse som avses i artikel 34.3 fortsätter. Förutsättningen för beslutet är att det gällande avtalet eller den gällande överenskommelsen kan anses förenlig med villkoren i artikel 34.3 och att den andra avtalsparten också anser att avtalet eller överenskommelsen fortsättningsvis behöver tillämpas.

Artikel 35 Övergångsbestämmelser

Enligt *artikel 35.1* ska framställningar om ömsesidig rättslig hjälp som mottagits före tidsfristen för genomförande av direktivet även fortsättningsvis regleras av befintliga instrument för ömsesidig rättslig hjälp i brottmål. Detsamma gäller för beslut om frysning av bevismaterial som mottagits före denna tidsfrist.

Enligt *artikel 35.2* ska artikel 8.1 också tillämpas på utredningsordern efter det att ett beslut om frysning har fattats i enlighet med rambeslutet om frysning. Den nämnda bestämmelsen gäller komplettering av en utredningsorder som framställts tidigare.

I det fallet att alla medlemsstater genomför direktivet inom den utsatta tiden, behövs ingen separat övergångsbestämmelse i genomförandelagen. För den händelse att så inte sker föreslås det en övergångsbestämmelse i genomförandelagen för sådana situationer där genomförandelagstiftningen för direktivet inte har trätt i kraft i en annan medlemsstat inom den utsatta tidsfristen.

Artikel 36 **Införlivande**

Enligt *artikel 36.1* ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 22 maj 2017. I *artikel 36.2* förutsätts att genomförandeförfattningarna eller deras bilagor innehåller en hänvisning till direktivet när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda. I propositionen föreslås det en hänvisningsbestämmelse i genomförandelagen för direktivet.

I *artikel 36.3* förutsätts det att medlemsstaterna senast den 22 maj 2017 överlämnar till kommissionen texten till genomförandebestämmelserna för direktivet.

Artikel 37 **Rapport om tillämpningen**

I artikeln förutsätts det att kommissionen senast inom fem år efter det att direktivet trädde i kraft förelägger Europaparlamentet och rådet en rapport om tillämpningen av direktivet. Rapporten ska grunda sig på såväl kvalitativ som kvantitativ information om tillämpningen av direktivet. Rapporten ska också innehålla utvärdering av direktivets inverkan på det straffrättsliga samarbetet och skyddet för enskilda personer samt verkställigheten av bestämmelserna om avlyssning av telekommunikation med hänsyn till den tekniska utvecklingen. Rapporten ska vid behov åtföljas av förslag till ändring av direktivet.

Artiklarna 38 och 39 **Ikraftträdande och adressater**

Enligt artikel 38 träder direktivet i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning. Direktivet trädde i kraft den 21 maj 2014. Detta datum är irrelevant med tanke på ikraftträdandet av genomförandelagstiftningen. I enlighet med vad som konstateras ovan förutsätts det att lagstiftningen träder i kraft i medlemsstaterna före utgången av den tid som reserverats för genomförandet av direktivet, dvs. senast den 22 maj 2017.

Enligt artikel 39 riktar sig direktivet till medlemsstaterna i enlighet med fördragen.

Artiklarna 38 och 39 i direktivet förutsätter ingen materiell lagstiftning.

Med stöd av vad som anförts ovan är en stor del av bestämmelserna i direktivet tillräckligt detaljerade och exakta för direkt tillämpning. De ska även annars tillsammans med de bestämmelser som föreslås i genomförandelagen anses uppfylla de krav som grundlagsutskottet uppställt för den blandade genomförandemetoden. I propositionen föreslås det sålunda att direktivet genomförs genom en blandad genomförandelag.

2 Lagförslag

2.1 Lag om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. *Genomförande av direktivet.* Enligt 1 mom. ska de bestämmelser i direktivet som hör till området för lagstiftningen iakttas som lag, om inte något annat följer av genomförandelagen. Denna genomförandemetod motiveras ovan i den allmänna motiveringen.

Med undantag för artikel 33 (anmälningar), artikel 37 (rapport om tillämpningen), artikel 38 (ikraftträdande) och 39 (adressater) finns det i Finland bestämmelser på lagnivå om de saker som direktivet avser, varför bestämmelserna ska anses höra till området för lagstiftningen.

Av genomförandemetoden följer att direktivets bestämmelser ska tillämpas direkt i de fall där det i den föreslagna genomförandelagen inte finns någon bestämmelse som preciserar direktivet. Eftersom det i genomförandelagen ska ingå vissa preciseringar till bestämmelserna i direktivet, konstateras det i paragrafen att de bestämmelser i direktivet som hör till området för lagstiftningen ska iakttas som lag, om inte något annat följer av genomförandelagen. Grundlagsutskottet har förutsatt att denna ordalydelse används i lagen om genomförandet av bötesrambeslutet (GrUU 50/2006 rd, RP 142/2006 rd) och lydelsen har också använts i andra genomförandebestämmelser för rambeslut och direktiv som genomförts med hjälp av den blandade genomförandemetoden.

Liksom det konstateras i motiveringen för de enskilda artiklarna, förutsätter en del av bestämmelserna i direktivet, såsom bestämmelsen om skyldighet att fastställa de behöriga myndigheterna, uttryckligen att det införs preciserande bestämmelser i den nationella lagstiftningen. Dessutom har det ansetts vara behövligt att precisera det materiella innehållet i vissa av de förpliktelser som ingår i direktivet på ett sätt som lämpar sig för det finska rättssystemet eller för att det är fråga om sådana gränsöverskridande åtgärder som inte förekommer i rent inhemska ärende och där förpliktelserna i direktivet har ansetts förutsätta preciserande nationell lagstiftning. Det föreslås att också bestämmelser om rättsmedel införs i genomförandelagen. Delvis har det visat sig nödvändigt att införa materiell reglering av den anledningen att man inom det straffrättsliga rättshjälpssamarbetet inte har velat backa i förhållande vad som för närvarande är möjligt. Beroende på fallet ska således antingen tillämpas en enskild artikel eller utöver artikeln dessutom en bestämmelse i genomförandelagen som preciserar innehållet i artikeln.

Enligt 2 mom. kan statsrådets allmänna sammanträde när lagen träder i kraft besluta att ett gällande internationellt avtal eller en gällande internationell överenskommelse som avses i artikel 34.3 i direktivet fortsättningsvis ska tillämpas. Förutsättningen för beslutet är att det gällande avtalet eller den gällande överenskommelsen kan anses förenlig med villkoren i artikel 34.3 i direktivet och att det råder samförstånd med den andra avtalsparten om att avtalet eller överenskommelsen fortsättningsvis ska tillämpas. Gällande avtal och överenskommelser anges i motiveringen till artikel 34 i direktivet. Med stöd av beslutet informeras kommissionen i enlighet med artikel 34.4 om vilka avtal eller överenskommelser som enligt avsikterna fortsättningsvis ska tillämpas. Ett meddelande om fortsatt tillämpning publiceras i författningssamlingens fördragsserie.

2 §. Tillämpningsområde. I enlighet med 1 mom. erkänns och verkställs i enlighet med direktivet och genomförandelagen en europeisk utredningsorder som utfärdats av en behörig myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen och som myndigheten har sänt till Finland och sänds en utredningsorder på det straffrättsliga området som en behörig myndighet i Finland utfärdat till en annan medlemsstat i Europeiska unionen för att erkännas och verkställas. I Finland kan en utredningsorder utfärdas vid förundersökning, åtalsprövning eller för behandlingen av ett brottmål som inletts vid domstol. Enligt vad som anges nedan täcker tillämpningsområdet också bötesförfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010).

En central bestämmelse som definierar direktivets och lagens tillämpningsområde är artikel 1, enligt vilken direktivet täcker utredningsåtgärder i syfte att inhämta bevis. Även om termen utredningsåtgärder används i artikeln, tillämpas direktivet från det att förundersökning inleds tills domen i målet vunnit laga kraft. Omfattningen av direktivets tillämpningsområde i olika skeden av det straffrättsliga förfarandet konstateras också i skäl 25 i ingressen. De rättsmedel som direktivet tillhandahåller för att underlätta straffrättsligt samarbete kan också annars ges en vid tolkning. Enligt det som anges ovan har det t.ex. ansetts möjligt att höra en åtalad person som svarande i en rättegång genom videokonferens. Liksom i fråga om den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp (RP 61/1993 rd) kan man också i fråga om direktivet göra tolkningen att behandlingen av ett brottmål också kan omfatta vissa åtgärder som vidtas efter rättegången i brottmålet.

Ett undantag från det som anges ovan är en situation enligt artikel 3 där en gemensam utredningsgrupp i sin verksamhet behöver bevis från de medlemsstater som deltar i utredningsgruppen. I ett sådant fall tillämpas inte direktivet, utan specialbestämmelser som gäller gemensamma utredningsgrupper. Direktivet tillämpas dock när en utredningsgrupp behöver rättslig hjälp i verksamheten från medlemsstater som inte deltar i utredningsgruppen. Bestämmelsen beskrivs närmare ovan i motiveringen till artikel 3.

I motiveringen till artikel 3 utreds direktivets tillämpningsområde närmare också i övrigt, liksom i motiveringen till artiklarna 4 och 34.

I 2 mom. förtydligas att lagen inte ska tillämpas i förhållande till Irland och Danmark.

3 §. Utredningsorderns innehåll och form. Enligt paragrafen ska utredningsordern utfärdas i enlighet med artikel 5 i direktivet på en blankett enligt formuläret i bilagan till direktivet. För att underlätta tillämpningen av lagen ska det i paragrafen ingå en hänvisning till numret på det häfte av Europeiska unionens officiella tidning där direktivet och blanketten har publicerats. Också i artikel 36 i direktivet förutsätts det att medlemsstaterna inkluderar en hänvisning till direktivet i genomförandeförfattningarna. Det är inte tillåtet att från blanketten för utredningsordern stryka ens sådana delar som i ett enskilt fall inte behövs, utan blanketten ska alltid bevaras intakt oberoende av hur lång den blir.

4 §. Centralmyndighet. Enligt paragrafen är justitieministeriet den centralmyndighet i Finland som avses i artikel 7.3 i direktivet. Ministeriet har till uppgift att bistå de behöriga myndigheterna i kommunikationen för att översända och verkställa utredningsordern. Avsikten är däremot inte att en utredningsorder regelmässigt översänds via justitieministeriet, utan utgångspunkten är direkta kontakter i enlighet med artikel 7.1 och 7.2 i direktivet. Om en myndighet i en annan medlemsstat undantagsvis skulle skicka en utredningsorder till justitieministeriet, ska ministeriet skicka ordern till den myndighet som avses i 5 § och underrätta den utfärdande myndigheten om detta i enlighet med vad som förutsätts i artikel 7.6. I fråga om kommunikationen blir dessutom de övriga bestämmelserna i artikel 7 i direktivet tillämpliga. Dessa bestämmelser analyseras ovan i motiveringen till de enskilda artiklarna.

2 kap. **Erkännande och verkställighet i Finland av en utredningsorder**

5 §. Verkställande myndigheter. I paragrafen anges vilka myndigheter som i Finland är sådana verkställande myndigheter som avses i artikel 2 d.

Enligt 1 mom. är i första hand polis-, gränsbevaknings- och tullmyndigheterna verkställande myndigheter. Dessa myndigheter är sådana förundersökningsmyndigheter som avses i 2 kap. 1 § 1 och 2 mom. i förundersökningslagen. Också militära myndigheter är förundersökningsmyndigheter i enlighet med vad som särskilt föreskrivs om förundersökningsbehörighet för dessa myndigheter. Liksom konstateras i motiveringen till artiklarna, har det inte i det rätts-hjälpsamarbete som hittills bedrivits uppstått något behov av att utse militära myndigheter till behöriga myndigheter i rättshjälpsamarbete.

När det gäller polisen är praxis enligt de administrativa anvisningarna i nuläget att kontakten till polisen i fråga om framställningar om rättslig hjälp går via centralkriminalpolisen. Direktivet förutsätter inte några ändringar i denna praxis, eftersom centralkriminalpolisen är regionalt behörig att verkställa framställningar till Finland om rättslig hjälp inom hela Finland. Ett motsvarande system är i kraft inom Tullen. Behöriga myndigheter kan även annars inom sitt eget förvaltningsområde meddela anvisningar om förfarandet i fråga om kontakter. Detta gäller också utredningsorder som Finland utfärdar. De beskrivs närmare nedan. Enligt nuvarande praxis är det likaså möjligt att t.ex. centralkriminalpolisen sköter verkställigheten av en utredningsorder själv eller överför verkställigheten på någon annan polismyndighet.

Enligt 2 mom. är även Helsingfors tingsrätt samt åklagarna inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt verkställande myndigheter. Hörande av vittnen, sakkunniga och parter i en domstol sköts dock av den tingsrätt inom vars domkrets den som ska höras har sin hemvist eller sin bostads- eller vistelseort. Av särskilda skäl kan också en annan tingsrätt eller åklagare vara den verkställande myndigheten.

I momentet anges tingsrätternas regionala behörighet. Tingsrätternas behörighet är i första hand centraliserad till Helsingfors tingsrätt. Centraliseringen gäller i synnerhet annan bevisupptagning än hörande av vittnen, sakkunniga eller parter samt också tillfälligt överförande av en frihetsberövad person som avses i 12 §. När det gäller hörande av vittnen, sakkunniga och parter i en domstol erkänns och verkställs en utredningsorder i den tingsrätt inom vars domkrets den som ska höras har sin hemvist eller sin bostads- eller vistelseort. Bestämmelsen avser både hörande genom videokonferens samt annat hörande i en domstol. Med avvikelse från ovan nämnda huvudregler kan av särskilda skäl även en annan tingsrätt dock vara behörig. Det kan t.ex. vara motiverat att en annan tingsrätt än Helsingfors tingsrätt förrättar syn och att ett vittne hörs av en annan tingsrätt än den som bestäms enligt hans eller hennes hemvist.

I momentet definieras dessutom åklagarnas regionala behörighet. Enligt momentet är verkställigheten i fråga om åklagarna i första hand centraliserad till åklagarna inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt. Av särskilda skäl kan också en annan åklagare vara den verkställande myndigheten. Ett särskilt skäl kan t.ex. vara att det är fråga om en utredningsorder som gäller hörande av en part, en sakkunnig eller en part som åklagaren på begäran av den utfärdande medlemsstaten utför i stället för förundersökningsmyndigheten. Det är i så fall i regel ändamålsenligt att hörandet utförs på den ort där den som ska höras har sin hemvist eller sin bostads- eller vistelseort.

I 3 mom. förtydligas att beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder fattas av den myndighet till vars behörighet den åtgärd som begärs i utredningsordern skulle höra, om brottet hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden. Tingsrätten eller åklagaren

kan dock besluta om erkännande och verkställighet även när det ska anses vara ändamålsenligt på grund av en begäran från den utfärdande staten eller annars.

Direktivet blir oftast tillämpligt vid förundersökningen av ett brott, då förundersökningsmyndigheten beslutar om erkännande och verkställighet av en begärd utredningsåtgärd. Om det likväl är fråga om ett ärende som hör till domstolens eller åklagarens behörighet, fattas beslutet om erkännande och verkställighet av en utredningsorder dock av tingsrätten eller åklagaren. Även verkställigheten av en utredningsorder, dvs. det konkreta utförandet av en åtgärd, sköts av den myndighet som i en motsvarande nationell situation skulle utföra den begärda åtgärden.

En utredningsorder erkänns och verkställs av tingsrätten först och främst när det är fråga om en sak som i ett liknande inhemskt ärende skulle höra till dennas behörighet. Tingsrätten skulle på så vis sköta erkännande och verkställighet av en utredningsorder i sådana fall där en rättegång i det aktuella brottmålet har inletts vid en domstol i den utfärdande medlemsstaten. Till domstolens behörighet hör enligt 20 § i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp hörande av vittnen eller sakkunniga, företeende av handlingar, förrättande av syn, inhämtande av andra bevis eller hörande av parter. I enlighet med vad som anges nedan fattas beslutet av tingsrätten även när det är fråga om tillfälligt överförande av en frihetsberövad person (12 §).

Tingsrätten kan dessutom i enlighet med 3 mom. fatta beslut om erkännande och verkställighet när det ska anses vara ändamålsenligt på grund av en begäran från den utfärdande staten eller annars. Liksom det konstateras ovan ska den verkställande myndigheten enligt artikel 9.2 följa de formaliteter och förfaranden som den utfärdande myndigheten uttryckligen anger, såvida inte något annat föreskrivs i direktivet. Formaliteter och förfaranden ska följas förutsatt att de inte strider mot de grundläggande principerna i den verkställande statens lagstiftning. I artikel 9.2 kan det begärda förfarandet även gälla vilken myndighet som ska erkänna och verkställa den begärda åtgärden. En sådan begäran kan behövas t.ex. med tanke på möjligheterna att senare utnyttja ett bevis och förutsättningarna för det i den utfärdande staten. I fråga om tingsrätten kan det beroende på fall bli aktuellt med ovan nämnda åtgärder enligt 20 § i lagen om straffrättslig rättshjälp eller en åtgärd som ska anses godtagbar med stöd av artikel 9.2 i direktivet. I en situation där den åtgärd som avses i utredningsordern verkställs av tingsrätten, skulle även det beslut om erkännande och verkställighet som fattas före verkställigheten fattas av tingsrätten.

Situationer där den begärda åtgärden förutsätter tillstånd av domstolen ska hållas åtskilda från tingsrättens behörighet att sköta erkännandet. Tillstånd ska inhämtas om åtgärden i ett motsvarande nationellt fall förutsätter tillstånd av domstolen, t.ex. i en situation som kräver teleavlyssning. Då är den behöriga tingsrätten vilken tingsrätt som helst som skulle bevilja tillstånd i motsvarande nationella fall.

I vissa fall kan den åklagare som avses i 2 mom. besluta om erkännande och verkställighet av en utredningsorder. Liksom konstateras ovan skulle en sådan situation vara att åklagaren skulle besluta om åtgärden i ett motsvarande nationellt fall. Med stöd av en specialbestämelse i genomförandelagen fattar åklagaren dessutom beslut även i en sådan situation med tillfälligt överförande som avses i 13 § där den utfärdande staten föreslår tillfälligt överförande av en frihetsberövad person från den utfärdande staten till Finland. Liksom konstaterades i fråga om tingsrätten kan det i enlighet med det föreslagna 3 mom. även i andra situationer vara ändamålsenligt att åklagaren sköter erkännande och verkställighet av en utredningsorder, t.ex. på grund av en begäran från den utfärdande staten. Det är fråga om en åtgärd som nationellt hör till åklagarens behörighet eller som åklagaren i enlighet med artikel 9.2 kan erkänna och verkställa med iakttagande av de särskilda formaliteter och förfaranden som den utfärdande staten uttryckligen anger. På motsvarande grunder som anges ovan i fråga om tingsrät-

ten är det tillåtet att åklagaren sköter erkännande och verkställighet av en utredningsorder. I situationer där den åtgärd som avses i utredningsordern verkställs av åklagaren, skulle även det beslut om erkännande och verkställighet som fattas före verkställigheten fattas av åklagaren.

6 §. Registrering av beslut om erkännande och verkställighet. Enligt paragrafen ska den behöriga verkställande myndigheten i Finland registrera sina beslut om erkännande och verkställighet.

I motiveringen till artikel 9 utreds karaktären och innehållet i beslut om erkännande och verkställighet.

Paragrafen förutsätter att besluten registreras. I praktiken kan kravet uppfyllas så att den behöriga verkställande myndigheten registrerar beslutet i det informationssystem som används.

7 §. Fastställelse av beslut om erkännande och verkställighet. Enligt paragrafen kan polis-, gränsbevaknings- och tullmyndigheten föra ett beslut genom vilket erkännande och verkställighet av en utredningsorder har vägrats till åklagaren för fastställelse.

I motiveringen till artikel 2 utreds behovet av bestämmelsen.

Sådan fastställelse som avses i bestämmelsen kan behövas t.ex. i oklara situationer som det behöver skapas en enhetlig praxis för vid tillämpningen av direktivet. Förfarandet kan också tillämpas när det i praktiken uppstår ett behov att få beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder av en straffrättslig myndighet i Finland.

Med stöd av bestämmelsen har förundersökningsmyndigheten möjlighet att föra ett beslut om erkännande och verkställighet till åklagaren för fastställelse när det fattats ett beslut om vägran. Den utfärdande medlemsstaten ska i en sådan situation informeras enligt artikel 16.3 först när åklagaren fattat beslut i ärendet. Om beslutet förts till åklagaren för fastställelse, ska åklagaren agera inom tidsfristerna enligt bestämmelserna i direktivet. Åklagaren ska i det fallet även i övrigt följa direktivbestämmelserna om den verkställande myndigheten. Det finns dock inget hinder för att åklagaren fastställer beslutet först när den utfärdande medlemsstaten informerats om förundersökningsmyndighetens negativa beslut.

I förfarandet antingen fastställer åklagaren förundersökningsmyndighetens beslut om vägran av erkännande och verkställighet eller fattar ett beslut genom vilket det bestäms att utredningsordern ska erkännas och verkställas.

8 §. Verkställighet av en utredningsorder. Enligt 1 mom. verkställs en utredningsorder med iakttagande av förfarandet enligt finsk lag, om inte något annat föreskrivs i direktivet eller i genomförandelagen. Bestämmelsen innehåller den allmänna principen i straffrättsligt rättshjälpssamarbete enligt vilken rättshjälp lämnas i enlighet med lagstiftningen i den stat som lämnar hjälpen, och dess innehåll motsvarar 9 § i lagen om straffrättslig rättshjälp. Hänvisningen till ett förfarande enligt nationell lag innebär främst bestämmelserna i förundersökningslagen, tvångsmedelslagen, rättegångsbalken eller lagen om rättegång i brottmål som gäller vidtagande av en sådan åtgärd som verkställigheten av en utredningsorder förutsätter. Detta innebär bl.a. att tillstånd av domstolen bör inhämtas för åtgärden, om ett sådant skulle krävas i ett motsvarande nationellt fall. Dessutom skulle t.ex. kallandet av ett vittne eller en part som ska höras i bevissyfte bestämmas enligt nationella förfarandebestämmelser.

I direktivet och genomförandelagen finns vissa specialbestämmelser om gränsöverskridande åtgärder, som bestämmelser om tillfälligt överförande av en frihetsberövad person samt hörande genom videokonferens. I artikel 9 finns dessutom bestämmelser om den verkställande

statens skyldighet att följa begärda formaliteter och förfaranden samt om den utfärdande myndighetens rätt att bistå vid verkställigheten av utredningsordern. Begäranden om att särskilda förfaranden ska följas ska tillmötesgå, om de inte strider mot de grundläggande principerna i den verkställande statens lagstiftning. Begäran kan t.ex. gälla ett biträdes närvaro i förhörssituationer eller försäkringar eller eder som begärs av ett vittne.

Paragrafens 2 mom. innehåller en bestämmelse som kompletterar förfarandet vid hörande av vittnen, sakkunniga eller parter i tingsrätten. En motsvarande bestämmelse ingår i 20 § 2 mom. i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp. Enligt momentet ska åklagaren vara närvarande vid behandlingen av ärendet, om tingsrätten anser att det är behövligt. Bestämmelsen har särskild betydelse vid hörande av svarande och kan tillämpas på både hörande genom videokonferens och annat hörande.

9 §. Användning av tvångsmedel. I paragrafen föreskrivs om användningen av tvångsmedel vid verkställigheten av en utredningsorder. Med tvångsmedel avses åtgärder om vilka föreskrivs i tvångsmedelslagen.

I 1 mom. förtecknas tvångsmedel som kan användas vid verkställigheten av en utredningsorder. Dessa är beslag samt kopiering av handlingar, genomsökning och föreläggande att säkra data, avspärrning av utredningsplatser och utredningsobjekt, prov för att konstatera intag av alkohol eller andra berusningsmedel, upptagande av signalement, bestämning av DNA-profiler, teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänka och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser.

Begreppet beslag täcker alla åtgärder som avses i 7 kap. i tvångsmedelslagen, dvs. också beslag och kopiering av försändelser (7 kap. 5 §) samt kvarhållande av försändelser (7 kap. 6 §). Kopiering av handlingar (7 kap. 2 § i tvångsmedelslagen) nämns för tydlighetens skull särskilt. Begreppet genomsökning täcker åtgärderna i 8 kap. i tvångsmedelslagen inklusive kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Förteckningen innehåller också alla åtgärder i 9 och 10 kap. i tvångsmedelslagen. Begreppet teknisk observation täcker inhämtande av identifieringsuppgifterna för en teledress eller teleterminalutrustning samt installering eller avinstallering av en anordning, metod eller programvara. Dessa kan inte betraktas som självständiga tvångsmedel, utan som hjälpmedel till de ordinarie tvångsmedlen.

Av tvångsmedlen i tvångsmedelslagen lämnas gripande, anhållande och häktning i 2 och 3 kap. begränsning av kontakter i 4 kap. och reseförbud i 5 kap. i den lagen utanför tillämpningsområdet. Även kvarstad i 6 kap. lämnas utanför tillämpningsområdet, eftersom det inte kan tillämpas på inhämtning av bevis.

Enligt 2 mom. är förutsättningen för användningen av de tvångsmedel som avses i 1 mom. att detta skulle vara tillåtet, om den gärning som ligger till grund för en utredningsorder hade begåtts i Finland under liknande förhållanden. I reglering enligt direktivet är kravet på dubbel straffbarhet samt överensstämmelse med nationell lagstiftning beroende av prövning, men momentets innehåll innebär att dessa förutsättningar inte är beroende av prövning, utan enligt huvudregeln förutsättningar för användningen av tvångsmedel.

Momentets ordalydelse innebär att det är tillräckligt att den gärning som utgör grunden för en utredningsorder är sådan att användningen av tvångsmedel skulle vara tillåtet enligt tvångsmedelslagen om den hade begåtts under liknande förhållanden i Finland. Formuleringen gäller i synnerhet så kallade nationellt begränsade brott. Med stöd av den kan ett skattebedrägeri som

begåtts i en annan medlemsstat och som alltså riktar sig mot den aktuella medlemsstatens offentliga medel, och inte är ett skattebedrägeri enligt finsk lag, anses möjliggöra användningen av tvångsmedel, om gärningen hade gjort detta möjligt om den hade begåtts under liknande förhållanden i Finland. Däremot är förutsättningen inte heller att gärningen ska straffas under samma brottsrubricering i Finland som i den medlemsstat som utfärdat en utredningsorder. Det räcker om den gärning som ligger till grund för en utredningsorder möjliggör användningen av tvångsmedel om den hade begåtts i Finland under liknande förhållanden.

Momentet förutsätter att alla villkor enligt tvångsmedelslagen ska vara uppfyllda för att det ska vara möjligt att använda tvångsmedel. Vissa undantag från denna princip föreskrivs dock i 3, 4 och 5 mom. i paragrafen.

Paragrafens 3 mom. innehåller principen i artikel 11.1 g och h enligt vilken användningen av tvångsmedel dock inte förutsätter att den gärning som ligger till grund för en utredningsorder skulle vara straffbar enligt finsk lag, om användningen av tvångsmedel inte har begränsats till vissa brott eller till en straffbarhetströskel i tvångsmedelslagen. En tilläggsförutsättning är dock att den utfärdande myndigheten i enlighet med artikel 11.1 g har meddelat att gärningen är en sådan som avses i 5 mom. I 5 mom. förtecknas de så kallade listade brotten i bilaga D till direktivet. Förutsättningen är också att det strängaste straffet för ett listat brott som föreskrivs enligt lagen i den stat som utfärdat ordern är ett straff eller en annan frihetsberövande åtgärd i minst tre år eller mer.

Momentet avser att samtliga villkor enligt tvångsmedelslagen måste uppfyllas för att ett tvångsmedel ska kunna användas vid verkställigheten av en utredningsorder i fråga om sådana tvångsmedel vars användning är begränsad till vissa brott eller en straffbarhetströskel i tvångsmedelslagen. Det enda undantaget är kontrollerade leveranser som det finns en specialbestämmelse om i 6 mom.

Momentet innebär dessutom att kravet på dubbel straffbarhet inte följs i fråga om tvångsmedel vars användning inte är begränsad till vissa brott eller till en straffbarhetströskel i tvångsmedelslagen, om den utfärdande staten har meddelat att det är fråga om ett brott som förtecknas i bilaga D till direktivet. Tillämpningen av bestämmelsen förutsätter alltså att den utfärdande medlemsstaten meddelar att det handlar om ett listat brott. Den behöriga verkställande myndigheten i Finland ska inte bedöma om det är fråga om ett listat brott, om den utfärdande staten inte har meddelat detta.

Även om det enligt den utfärdande medlemsstaten är fråga om ett listat brott, ska den behöriga finska verkställande myndigheten ändå bedöma, om de övriga villkoren enligt tvångsmedelslagen uppfylls. Således ska den behöriga verkställande myndigheten i Finland i övrigt kontrollera om användningen av ett tvångsmedel är tillåtet enligt tvångsmedelslagen i en liknande nationell situation.

Om ovan nämnda villkor inte uppfylls ska den finska behöriga verkställande myndigheten vägra erkänna och verkställa en utredningsorder med stöd av artikel 11.1 g eller h eller annan reglering i direktivet. Det bör noteras att om ett tvångsmedel inte kan användas i en liknande situation i Finland ska den finska behöriga verkställande myndigheten i fråga om andra tvångsmedel än de som avses i artikel 28—30 först sträva efter att verkställa en utredningsorder med en annan utredningsåtgärd i enlighet med artikel 10.1 b. Först när detta inte är möjligt ska erkännande och verkställighet vägras med stöd av artikel 10.5. Detta beror på att överensstämmelse med nationell lagstiftning nämns som egentlig vägransgrund endast i fråga om de tvångsmedel som avses i artikel 28—30. I fråga om andra tvångsmedel iakttas ett förfarande enligt artikel 10.

Användningen av tvångsmedel och regleringen av dem i direktivet motiveras också i motiveringen till artiklarna 10, 11 och 28—32.

I 4 mom. förtecknas också de så kallade listade brotten i bilaga D till direktivet.

Paragrafens 5 mom. motsvarar 15 § 2 mom. i gällande lag om straffrättsligt rättshjälp. Enligt den tillämpas 2 och 3 mom. för det första inte på gärningsformen för självtvätt av penningtvättsbrott, dvs. på en situation där en person i en annan medlemsstat misstänks för ett penningtvättsbrott och den misstänkte är delaktig i det brott genom vilket egendom frånhänts någon eller vinning erhållits. Ett motsvarande undantag gäller en situation där en utredningsorder från en annan stat gäller ett föreläggande att säkra data.

Enligt 6 mom. kan tillstånd för kontrollerade leveranser beviljas i den omfattning som förutsätts i 2000 års konvention om rättslig hjälp, dvs. när undersökningen gäller ett brott för vilket utlämning är möjlig enligt EU-utlämningslagen. Bestämmelsen motsvarar innehållet i 2 a § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention om rättslig hjälp.

Paragrafens 7 mom. innehåller en förtydligande bestämmelse enligt vilken tvångsmedelslagen ska tillämpas på förfarandet vid fattande av beslut om användning av tvångsmedel och användning av tvångsmedel. Bestämmelsen motsvarar 23 § 2 mom. i den gällande lagen om straffrättsligt rättshjälp. Ordalydelsen i bestämmelsen är dock exaktare än i nämnda 23 §.

I 8 mom. finns en bestämmelse om en persons immunitet som motsvarar 15 § 3 mom. i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp. Om utredningsordern gäller hörande av en brottsmisstänkt eller en svarande i en i en främmande stat inledd rättegång i ett brottmål vid en förundersökning eller i en domstol, får den som ska höras med anledning av det brott som ligger till grund för utredningsordern enligt bestämmelsen inte anhållas, häktas eller meddelas reseförbud. När en brottsmisstänkt hörs vid en förundersökning får dock användas åtgärder som kan användas som sanktioner för inställelse på samma sätt som sådana metoder kan användas i ett nationellt förfarande. Detta avser bl.a. hämtning till förundersökning enligt 6 kap. 2 § och kvarhållande enligt 6 § i förundersökningslagen. Detta avser också allmän husrannsakan enligt 8 kap. 3 § i tvångsmedelslagen för att få tag på en person som ska hämtas till förundersökning samt platsgenomsökning enligt 4 § i tvångsmedelslagen, till vilka det hänvisas i nämnda bestämmelser i förundersökningslagen. Dessa åtgärder ska betraktas som processuella tvångsmedel som väsentligt ansluter sig till förundersökningen och används som sanktioner för närvaroplikten. Även i domstolsskedet kan processuella hot och processuella tvångsmedel användas vid hörandet av svarande, om det inte är fråga om hörande som grundar sig på samtycke.

10 §. Utlämnande av överskottsinformation och signalement. Paragrafens 1 mom. innehåller en förtydligande bestämmelse enligt vilken förutsättningen för utlämnande av information, om verkställigheten av en utredningsorder förutsätter att sådan överskottsinformation som avses i 10 kap. 55 § i tvångsmedelslagen lämnas ut till en annan medlemsstat, är att informationen kan användas i enlighet med 10 kap. 56 § i tvångsmedelslagen i en liknande situation i Finland. Bestämmelsen tillämpas oberoende av om överskottsinformationen har lagrats i informationssystemet för polisärenden eller inte.

I 2 mom. förtydligas att det på utlämnande av sådan information som avses i 9 kap. 3 § 2 mom. i tvångsmedelslagen tillämpas vad som föreskrivs i det momentet. Bestämmelsen innebär att de signalement som avses i 9 kap. 3 § 2 mom. inte får lämnas ut för utredande av ett annat brott.

Behovet av bestämmelsen motiveras i motiveringen till artikel 10.

11 §. *Rätt att vägra för vittnen, sakkunniga och personer som ska höras vid en förundersökning.* I paragrafen föreslås bli intaget en bestämmelse om rätt att vägra som motsvarar innehållet i 22 § i lagen om straffrättslig rättshjälp.

12 §. *Tillfälligt överförande av frihetsberövade.* Paragrafen innehåller förfarandebestämmelse som kompletterar artiklarna 22 och 23 om tillfälligt överförande av en frihetsberövad från Finland till en annan medlemsstat. Paragrafen är tillämplig både på situationer där Finland i egen skap av den verkställande staten överför en person till den utfärdande staten och på situationer där det i ett brottmål som inletts i Finland uppstår ett behov att tillfälligt överföra en frihetsberövad person till en annan medlemsstat, som i det fallet är den verkställande staten. Syftet med överförandet bör vara att inhämta bevis och att åtgärden kräver personens närvaro i en annan medlemsstat, liksom förutsätts i artikel 22. Således är det inte möjligt att överföra en person som svarande i en rättegång. Även gällande lag om tillfälligt överförande möjliggör endast sådant överförande där en person behöver vara närvarande vid ett brottmål i en främmande stat i någon annan roll än som svarande.

I båda fallen fattas beslutet om överförandet av tingsrätten. Behöriga tingsrätter är de tingsrätter som avses i 5 § 2 mom., dvs. Helsingfors tingsrätt eller av särskilda skäl en annan tingsrätt.

Den person som överförs ska ges tillfälle att bli hörd. Samtidigt ska den berörda personen tillfrågas om han eller hon ger sitt samtycke till överföringen. Samtycket ska ges skriftligen. Bestämmelserna motsvarar på denna punkt den gällande lagen om tillfälligt överförande. Därför skulle det inte vara nödvändigt att det ordnas muntlig förhandling i ärendet. Det bör ändå alltid ordnas på begärande av den person som överförs. Vid behandlingen av ärendet iakttas i tillämpliga delar tvångsmedslagens bestämmelser om häktning. Således får behandlingen vid behov ordnas genom videokonferens enligt vad som föreskrivs i 3 kap. 6 § 4 mom. i tvångsmedslagen.

I 2 mom. finns bestämmelser om en persons rätt att anlita biträde samt om förordnande av försvarare. Bestämmelsen motsvarar 20 § i EU-utlämningslagen. En försvarare ska förordnas på begäran av den person som överförs och till försvararen ska betalas en skälig ersättning som staten ska svara för. I fråga om förordnande av försvarare gäller i övrigt vad som föreskrivs i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål. Således blir bl.a. bestämmelserna i 2 kap. 1 § 3 mom. om förordnande av en försvarare på tjänstens vägnar tillämpliga, om personen inte klarar av att försvara sig själv eller om det är fråga om en person som är under 18 år.

I 3 mom. finns en bestämmelse om avräkning av tiden för frihetsberövande. I analogi med bestämmelsen i 8 § 4 mom. i lagen om tillfälligt överförande ska den tid en person är berövad friheten på grund av det tillfälliga överförandet från Finland avräknas från ett straff som avtjänas i Finland på det sätt som föreskrivs i 6 kap. 13 § i strafflagen.

13 §. *Överförande av frihetsberövade från andra medlemsstater till Finland, transitering samt hållande i förvar.* I 1 mom. finns en bestämmelse om erkännande och verkställighet av en sådan utredningsorder som avses i artikel 23 samt om den myndighet som beviljar tillstånd till transitering genom Finland vid tillfälligt överförande. I sådana situationer fattas beslutet av en åklagare som avses i 5 § 2 mom., dvs. en åklagare inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt eller av särskilda skäl någon annan åklagare. När det gäller tillfälligt överförande av en frihetsberövad är det fråga om en situation där den utfärdande staten föreslår att en person som berövats sin frihet där överförs till Finland. I propositionen har det ansetts ändamålsenligt att den åklagare som är den verkställande myndigheten fattar beslut om saken och att det tas in en uttrycklig bestämmelse om detta i lagen, eftersom någon motsvarande nationell bestämmelse inte kan tillämpas på fallet. Detsamma gäller den myndighet som beslutar om transitering.

Liksom det konstateras i motiveringen för de enskilda artiklarna ska tillstånd till transitering alltid beviljas, om behövliga handlingar uppvisas. Det har sålunda inte ansetts nödvändigt att saken i sådana situationer måste behandlas i domstolen. När det gäller behövliga handlingar räcker det om det till den åklagare som fattar beslut om transiteringen lämnas uppgifter om identiteten på den person som transiteras genom Finland och om utredningsordern. Uppgifterna ska i enlighet med vad som anges nedan vara översatta till finska, svenska eller engelska. Om uppgifterna är bristfälliga ska åklagaren begära tilläggsuppgifter från den myndighet som begär transitering.

Paragrafens 2 mom. innehåller en bestämmelse om hållande i förvar. I momentet föreskrivs dessutom om att det vid hållande i förvar i tillämpliga delar ska iakttas vad som föreskrivs i häktningsslagen.

14 §. Transport av en person och överlämnande av bevis till den medlemsstat som utfärdat utredningsordern. I 1 mom. finns en bestämmelse enligt vilken centralkriminalpolisen ska ansvara för transport av frihetsberövade personer. Det faller sig naturligt att denna uppgift hör till centralkriminalpolisen, som också sörjer för verkställigheten av utlämningsbeslut enligt 44 § i EU-utlämningslagen och 41 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna.

Enligt 2 mom. ska centralkriminalpolisen vid behov ansvara de praktiska arrangemangen kring överlämnandet av det bevismaterial som inhämtats som ett resultat av verkställigheten av en utredningsorder. I de flesta fall sker kommunikationen om överlämnande av bevismaterialet direkt mellan den verkställande myndigheten och den utfärdande myndigheten. T.ex. Tullen har i princip självständiga förutsättningar att sköta överlämnande av bevis till en annan medlemsstat. Om överlämnandet av bevismaterialet dock skulle kräva särskilda arrangemang, kan centralkriminalpolisen vid behov sköta om dessa.

15 §. Hörande genom videokonferens eller per telefon. Enligt 1 mom. kan vittnen, sakkunniga eller målsägande höras genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring i enlighet med artikel 24 i direktivet. I enlighet med vad som anges nedan ska det i 16 § ingå en bestämmelse om hörande av brottsmisstänkta eller svarande genom videokonferens. Det är behövligt att nämna personerna för klarhetens skull, eftersom målsägande inte nämns i artikel 24. Hörande av målsägande genom videokonferens har dock ansetts vara möjligt också vid tillämpningen av de gällande rättshjälpsförfattningarna trots att det inte finns några explicita bestämmelser om det. Också i 11 a § i lagen om straffrättslig rättshjälp finns en uttrycklig bestämmelse om möjlighet att utöver vittnen och sakkunniga höra målsägande genom videokonferens.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om hörande av vittne utan att hans eller hennes identitet avslöjas (anonym bevisning). I momentet ska det för det första föreskrivas om situationer där vittnen beviljats anonymitet i den utfärdande staten. En förutsättning för sådant hörande är att anonymitet också skulle ha kunnat beviljas enligt 5 kap. 11 a § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål. Då blir alltså de materiella förutsättningarna för beviljande av anonymitet aktuella. Det är motiverat att tröskeln för tillåtligheten av anonym bevisning fastställs i lag på samma nivå som i fråga om inhemska ärenden, för att man i praktiken inte ska bli tvungen att göra gränsdragningar i fråga om en begäran att höra ett vittne anonymt kan anses oproblematiskt med tanke på en rättvis rättegång. Däremot är inte de övriga bestämmelserna om anonym bevisning i 5 kap. i lagen om rättegång i brottmål tillämpliga på situationer där anonymitet har beviljats i den utfärdande staten, utan regleringen fastställs till denna del utifrån lagstiftningen i den stat som beviljat anonymiteten.

För det andra ska det i momentet ingå en bestämmelse för sådana situationer där behovet att bevilja anonymitet först framkommer efter det att utredningsordern har överlämnats till Finland och man står i beråd att höra vittnet. Då kan tingsrätten bevilja anonymitet på de villkor som anges i 5 kap. 11 a § i lagen om rättegång i brottmål och efter att ha hört den utfärdande myndigheten. Syftet med hörandet är i synnerhet att utreda tillåtligheten av anonym bevisning enligt lagstiftningen i den utfärdande staten. I fråga om dessa situationer ska också bestämmelserna i 5 kap. 11 b—e § tillämpas. Däremot är inte bestämmelserna i 17 kap. 33 § i rättegångsbalken om förfarandemässiga förutsättningar för hörande av ett vittne anonymt vid huvudförhandlingen tillämpliga när vittnen hörs anonymt, eftersom bestämmelsen i fråga är avsedd att bli tillämpad vid en huvudförhandling i Finland och i situationer där en utredningsorder verkställs är det inte fråga om det. Enligt ovan anförda förfarandebestämmelse i 8 § kan på förfarandet för själva hörandet däremot 17 kap. 53 § i rättegångsbalken tillämpas, där det bl.a. föreskrivs att personen kan höras på ett sådant sätt att han eller hon inte kan ses eller så att svaranden inte är närvarande eller så att vittnets röst har ändrats, om det är nödvändigt för att hemlighålla ett anonymt vittnes identitet. I övrigt är bestämmelserna i artikel 24 tillämpliga på hörande, såsom kravet i artikel 24.3 att den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten ska komma överens om de praktiska arrangemangen och skyldigheten i artikel 24.5 för den verkställande staten att övervaka att de grundläggande principerna i den verkställande statens lagstiftning iakttas.

I 3 mom. finns en bestämmelse för att klarlägga att genom en i artikel 25 avsedd telefonkonferens kan utöver vittnen och sakkunniga också målsägande höras. Liksom det anges ovan i fråga om 1 mom. är avsikten med bestämmelsen att på motsvarande sätt klarlägga att bestämmelserna i artikel 25 också kan tillämpas på målsägande.

På videokonferens och telefonkonferens tillämpas i övrigt förfarandebestämmelserna enligt artikel 24 till vilka det också hänvisas i artikel 25. Motsvarande bestämmelser om förfarandet finns också i 11 a § i lagen om straffrättslig rättshjälp.

16 §. Hörande av brottsmisstänkta eller svarande genom videokonferens. I paragrafen föreskrivs om hörande av brottsmisstänkta eller svarande genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring. Också i fråga om dessa situationer tillämpas artikel 24 direkt och parallellt med den de bestämmelser som kompletterar paragrafen. När det är fråga om hörande som sker under förundersökningsstadiet ska termen misstänkt användas i paragrafen, fastän en misstänkt som hörs också kan ha status som åtalad beroende på medlemsstatens system. I det finska rättssystemet är det då dock fråga om en misstänkt. Genom att använda termen misstänkt uppstår det inte heller förväxling med hörande av åtalade som svaranden vid domstolsstadiet.

Hörande av en svarande i ett brottmål innebär en situation där ett brottmål inletts i en domstol i en annan stat, den utfärdande medlemsstaten, och den åtalade hörs som svarande medan han eller hon är i Finland. Enligt 2 mom. är hörande möjligt om svaranden har samtyckt till ett sådant förfarande. En förutsättning är dessutom att hörandet med beaktande av sakens art och övriga omständigheter inte äventyrar svarandens rättsskydd. Med ärendets natur avses närmast brottets allvarlighet. Förfarandena enligt EU-utlämningslagen får inte kringgå genom utredningsordern, utan möjligheten att använda videokonferens gäller lindrigare brott än de för vilka arresteringsordern är avsedd. När tillåtligheten av användning av videokonferens övervägs bör man framför allt fästa uppmärksamhet vid rättsskyddsaspekter. Genom användning av videokonferens kan man reducera kostnader och tidsspillan som uppstår för en svarande av resor till den utfärdande staten eller av att man i ärendet blir tvungen att ty sig till förfarandet med en arresteringsorder. Det är klart att videoförbindelsen tekniskt sett måste vara av hög kvalitet för att svarande *de facto* ska kunna delta i rättegången på ett sådant sätt att han eller hon och de övriga deltagarna i rättegången kan se varandra. Dessutom bör hörandet utföras på

ett sätt som inte kränker de grundläggande principerna i den finska lagstiftningen i enlighet med vad som också förutsätts i artikel 24. Detta har också riksdagens grundlagsutskott konstaterat i sitt utlåtande GrUU 9/2003 rd i samband med frågan om hörande genom videokonferens av ett vittne eller en sakkunnig som finns i en annan medlemsstat.

I fråga om brottsmisstänkta ska det i paragrafen på motsvarande sätt inte förutsättas samtycke till förfarandet och bestämmelser om förutsättningarna för användning av förfarandet finns endast i artikel 24 i direktivet. I fråga om misstänkta möjliggör artikel 24.2 a vägran av erkännande och verkställighet av en utredningsorder om den misstänkte inte ger sitt samtycke till förfarandet. Den misstänktes samtycke kan sålunda tillskrivas fakultativ betydelse. Enligt artikel 24.2 b kan förfarandet vägras, om det strider mot grundläggande principer i finsk lagstiftning.

I momentet förutsätts det att det alltid är tingsrätten som beslutar om att höra svarande. Den tingsrätt som avses i 5 § 2 mom. blir då aktuell. Beslutet avser det beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder som avses i artikel 9 i direktivet.

I 3 mom. finns bestämmelser om en svarandes och misstänkts rätt att anlita biträde samt om förordnande av försvarare. Bestämmelsen motsvarar den bestämmelse som föreslås ovan i 12 §. Sålunda ska en försvarare förordnas för personen, om han eller hon begär det. Förordnandet av en försvarare har en central betydelse för tillgodoseendet av svarandes rättskydd. Till försvararen ska betalas en skälig ersättning som staten ska svara för. Om förordnande av försvarare på tjänstens vägnar och i övrigt om försvarare gäller också vad som föreskrivs i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål.

I 4 mom. förutsätts det att innebörden av ett samtycke ska klargöras för svaranden och den misstänkte innan samtycke begärs. Då måste man främst utreda ett alternativ till hörande genom videokonferens. Beroende på fallet kan ett alternativ vara att den utfärdande staten utfärdar en europeisk arresteringsorder för det brottmål som utgör grunden för utredningsordern, om förutsättningarna för detta är uppfyllda. I annat fall kan den utfärdande staten kalla personen som svarande till en rättegång i den utfärdande staten eller framställa begäran om åtal till en finsk åklagare, om förutsättningarna för behandling av brottmålet i Finland är uppfyllda. En svarande eller misstänkt måste underrättas också om hans eller hennes rätt att anlita biträde samt om förordnande av försvarare. I momentet förutsätts det också att avgivandet av samtycke ska upptas i en inspelning. Med inspelning avses ljud- och bildupptagning enligt 9 kap. 3 § i förundersökningslagen samt vid hörande som sker i tingsrätten ljudupptagning enligt 22 kap. 6 § i rättegångsbalken. De föreslagna bestämmelserna motsvarar de bestämmelser som skrivits in i 11 b § i lagen om straffrättslig rättshjälp om rättigheter för en svarande eller misstänkt vid hörande genom videokonferens. Motiveringen till rättigheterna finns i RP 213/2013 rd (s. 75).

I 5 mom. ingår en bestämmelse om kallelse av en svarande till en videokonferens. Då iakttas vad som föreskrivs om delgivning av stämning i brottmål. Dessutom ska svaranden på förhand uppmanas underrätta domstolen skriftligen om han eller hon ger sitt samtycke till hörande genom videokonferens. I kallelsen ska också finnas information om svarandes rättigheter. Det är motiverat att på förhand klarlägga hur svaranden förhåller sig till att bli hörd genom videokonferens, för att tingsrätten inte i onödan börjar ordna hörandet genom videokonferens. Dock bör man även under domstolsbehandlingen ännu säkerställa av svaranden att han eller hon ger sitt samtycke till hörande genom videokonferens. Eftersom förfarandet grundar sig på samtycke, är det frivilligt att efterleva kallelsen och den kan inte stärkas genom processuella hot.

När det är fråga om att kalla en misstänkt eller en i 15 § avsedd person att bli hörd genom videokonferens, är det inte nödvändigt att i genomförandelagen införa särskilda förfarandebe-

stämmelser. I enlighet med vad som anges i artikel 24 bestäms kallelsen och skyldigheten att efterleva den enligt den nationella lagstiftningen. Tillämplig på dessa situationer är det föreslagna 9 § 8 mom., enligt vilket den som ska höras med anledning av det brott som ligger till grund för utredningsordern inte får anhållas, häktas eller meddelas reseförbud. Liksom det inom rättshjälpssamarbetet även nu är fallet föreligger det inte något hinder att hämta personen till ett förhör.

17 §. Täckoperationer och bevisprovokation genom köp. I syfte att verkställa en utredningsorder får enligt 1 mom. täckoperationer och bevisprovokation genom köp genomföras på det sätt som avses i artikel 29 i direktivet för att utreda ett brott i enlighet med bestämmelserna i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Samtycke till täckoperationer och bevisprovokation genom köp på finskt territorium ska sålunda alltid vara beroende på myndighetens prövning, trots att en täckoperation eller bevisprovokation genom köp i ett motsvarande inhemskt ärende skulle vara tillåtna. Enligt artikel 29.2 ska beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder som gäller en hemlig utredning fattas separat i varje enskilt fall i enlighet med respektive medlemsstats nationella lagstiftning och förfaranden. Artikel 29.3 innehåller också vägransgrunder enligt vilken den verkställande myndigheten får vägra verkställighet förutom av de skäl för icke-erkännande och icke-verkställighet som avses i artikel 11 också om verkställigheten av den hemliga utredningen inte skulle vara tillåten i ett liknande inhemskt ärende (led a) eller om det inte kunde nås någon överenskommelse om arrangemangen för de hemliga utredningarna i enlighet med artikel 29.4 (led b). Också i den gällande lagstiftningen är rättshjälpssamarbete som gäller täckoperationer beroende på prövning. Det är fråga om en exceptionell och delikat utredningsåtgärd, i fråga om vars tillåtlighet det varit motiverat att lämna den verkställande myndigheten mer prövningsrätt än i fråga om övriga åtgärder.

Bestämmelsen innehåller en avgränsning enligt vilken täckoperationer och bevisprovokation genom köp endast får användas vid utredning av brott. Detta utesluter täckoperationer och bevisprovokation genom köp som utförs under underrättelseskedet, vilka inte även annars omfattas av tillämpningsområdet för direktivet eller tvångsmedelslagen. Tillämplig i fråga om täckoperationer och bevisprovokation genom köp är också ovan nämnda 9 §, som gäller tvångsmedel, och enligt vilken en förutsättning för användning av de i 10 kap. i tvångsmedelslagen avsedda hemliga tvångsmedlen är att åtgärden skulle vara tillåten enligt finsk lag, om den gärning som ligger till grund för utredningsordern hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden. Det är klart att prövningsrätten att samtycka till täckoperationer och bevisprovokation genom köp inte medför rätt att samtycka till täckoperationer eller bevisprovokation genom köp på finskt territorium i större utsträckning än vad som är tillåtet enligt tvångsmedelslagen.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse som motsvarar 3 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention om att de behöriga myndigheterna i den utfärdande staten i samband med ett samtycke till verkställigheten av en utredningsorder för en täckoperation i Finland kan ges rätt att i syfte att utreda ett brott på finskt territorium utföra en täckoperation och bevisprovokation genom köp i enlighet med 10 kap. i tvångsmedelslagen. I praktiken kan en utredningsorder som gäller en täckoperation ofta ha samband med en i den utfärdande staten redan påbörjad hemlig utredning som behöver fortsätta på finskt territorium. Då kunde operationen äventyras av att endast en finsk tjänsteman skulle få utföra täckoperationen eller bevisprovokationen genom köp. Också i 2000 års konvention ansågs det vara viktigt att konventionen vid behov också ger en möjlighet till ett sådant arrangemang där en tjänsteman från en annan medlemsstat utför en täckoperation eller en bevisprovokation genom köp på finskt territorium. För att rättshjälpssamarbetet till denna del ska kunna fortgå i samma omfattning som i nuläget, föreslås det att detta också ska tillåtas i lagen om genomförande av direktivet.

En motsvarande rättighet kan ges i den situation där en täckoperation eller bevisprovokation genom köp grundar sig på en utredningsorder som utfärdats av en behörig myndighet i Fin-

land. Bestämmelsen innebär att en tjänsteman i en annan medlemsstat kan ges rätt att utföra en täckoperation eller bevisprovokation genom köp på finskt territorium också utifrån en utredningsorder som utfärdats av en behörig finsk myndighet.

Liksom det konstateras ovan förutsätter artikel 29 i direktivet att den utfärdande staten och den verkställande staten kommer överens om den hemliga utredningens varaktighet, om de närmare villkoren för utredningen och om andra detaljer. På täckoperationer tillämpas lagstiftningen i den medlemsstat på vars territorium täckoperationen utförs.

I 3 mom. ska också ingå en bestämmelse som motsvarar 3 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention om att en tjänsteman i en annan medlemsstat som utför en täckoperation eller bevisprovokation genom köp kan beviljas rätt att bära vapen, om det är nödvändigt på grund av verksamhetens natur. Rätt att använda vapen föreligger endast i nödvärnssituationer och beslut om rätt att bära vapen fattas av en polisman som hör till befälet.

RP 31/2003 rd (s. 92) innehåller motiveringen till 3 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention som också kan tillämpas på en paragraf som föreslås här.

18 §. Villkor i beslut om teletvångsmedel. I paragrafen ska ingå en bestämmelse om villkor för beslut om teletvångsmedel. Bestämmelsen preciserar artikel 30 och 31 i direktivet. I paragrafen används termen ”teletvångsmedel”, eftersom den innehåller bestämmelser om villkor också för beslut om andra teletvångsmedel än teleavlyssning.

När en domstol beslutar om teleavlyssning som ska utföras i Finland eller som riktar sig mot en anslutning som används på finskt territorium ska den uppställa ett villkor enligt vilken den utfärdande eller underrättande medlemsstaten ska iaktta bestämmelserna i 10 kap. 52, 55 och 56 § i tvångsmedelslagen om de situationer där överskottsinformation får användas.

Förutom för teleavlyssning bör motsvarande villkor också ställas för övriga teletvångsmedel som avses i de nämnda bestämmelserna i tvångsmedelslagen och som utförs på finskt territorium. Sålunda blir de förbud mot avlyssning och observation som avses i 10 kap. 52 § i tvångsmedelslagen tillämpliga förutom på teleavlyssning också på inhämtande av information i stället för teleavlyssning, på teknisk avlyssning och på optisk observation. Förutom för teleavlyssning bör villkor som gäller överskottsinformation ställas för andra beslut som gäller åtgärder enligt 10 kap. 55 § i tvångsmedelslagen, dvs. teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter och teknisk observation.

På motsvarande sätt som i 5 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention konstateras det i paragrafen dessutom att domstolen ska uppställa andra villkor som behövs med tanke på rättsskyddet hos den person som är föremål för åtgärden. Bestämmelsen ålägger inte domstolen att ställa andra villkor än de som uttryckligen anges i paragrafen, men i enlighet med vad som konstateras ovan behövs det en bestämmelse som gäller uppställande av villkor som rättssäkerheten förutsätter för att det inte ska uppstå en situation där domstolen inte får uppställa andra villkor, om personens rättsskydd skulle anses förutsätta sådana.

19 §. Underrättelser om teleavlyssning. I paragrafen finns en bestämmelse som motsvarar 6 § i lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention om att de underrättelser som avses i artikel 31 i direktivet tas emot och framställs av centralkriminalpolisen. När det är fråga om en underrättelse som lämnats till Finland, ska centralkriminalpolisen utan dröjsmål översända den till domstolen för avgörande.

20 §. Ändringssökande. Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt att söka ändring.

Enligt *1 mom.* gäller för sökande av ändring i en utredningsåtgärd som ska verkställas vad som föreskrivs i finsk lag om sökande av ändring i åtgärden i fråga. Termen 'ändringssökande' ska här förstås i vid bemärkelse så att den innefattar både rätt att överklaga ett beslut om den begärda åtgärden och rätt att föra själva åtgärden till domstol, enligt vad som föreskrivs i tvångsmedelslagen t.ex. i fråga om beslag (7 kap.15 §) eller husrannsakan (8 kap. 18 §). Termen inbegriper också en rätt enligt 10 kap. 43 § 5 mom. att anföra klagan över ett beslut hos domstolen. I enlighet med vad som förutsätts i artikel 14.1 ska de rättsmedel tillämpas som är tillgängliga i ett liknande inhemskt ärende.

I *1 mom.* finns också en bestämmelse om möjligheten att söka ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder. Den som enligt *1 mom.* har rätt att söka ändring får söka ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder samtidigt som det söks ändring i den åtgärd som ska utföras. Möjligheten att söka ändring finns således inte ännu i det skedet när det fattas beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder. Liksom konstateras i motiveringen till artikel 14 har en självständig rätt för en person som är föremål för en åtgärd att söka ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder inte ansetts motiverad.

Regleringen innebär att rättsmedel är tillgängliga, om det finns bestämmelser om sådana för motsvarande nationella åtgärder. Om det inte har föreskrivits om sådana, finns det ingen rätt att söka ändring.

Paragrafens *2 mom.* innehåller bestämmelser om hur ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder som fattats i Finland ska delges en person som har rätt att söka ändring i det. Enligt momentet underrättas om detta samtidigt som den person som är föremål för en åtgärd underrättas om rätten att söka ändring i en åtgärd som verkställs i Finland. Enligt momentet underrättas samtidigt även om rätten att söka ändring i nämnda beslut om erkännande och verkställighet. Liksom det konstateras i motiveringen till artikel 14 kan delgivning i praktiken ske genom information om att en åtgärd som ska vidtas i Finland bygger på en utredningsorder som utfärdats av en myndighet i en annan medlemsstat och som omfattas av ett beslut om erkännande och verkställighet i Finland och genom förtydligande av att ändring i nämnda beslut kan sökas samtidigt som ändring söks i den åtgärd som ska vidtas i Finland. Nämnda information ska lämnas endast om den åtgärd som ska vidtas i Finland inbegriper ett rättsmedel som den som är föremål för åtgärden informeras om. Om den åtgärd som ska vidtas i Finland däremot inte inbegriper något sådant rättsmedel eller någon sådan underrättelseskyldighet, ska inte heller den underrättelse som avses i *2 mom.* lämnas. För hemliga tvångsmedel gäller den rätt att söka ändring som avses i *1 mom.*, men eftersom det inte föreskrivs om en underrättelseskyldighet i 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen, behöver underrättelse enligt *2 mom.* inte lämnas i fråga om hemliga tvångsmedel.

Paragrafens *3 mom.* innehåller en förtydligande bestämmelse enligt vilken det i övrigt än vad som föreskrivs i *1 mom.* inte får sökas ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder i Finland. Bestämmelsen innebär för det första att en person som omfattas av rätt att söka ändring enligt *1 mom.* inte ska ha självständig rätt att söka ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder, utan endast den rätt som anges i *1 mom.* och som har fogats till sökande av ändring i den åtgärd som ska vidtas. Bestämmelsen innebär också att den stat som har utfärdat en utredningsorder inte har rätt att söka ändring i ett negativt beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder.

Paragrafens *4 mom.* innehåller en förtydligande bestämmelse enligt vilken ändring i en utredningsorder som utfärdats i Finland inte får sökas genom besvär.

I 5 mom. föreskrivs om rätt att söka ändring i tingsrättens beslut enligt 12 § om tillfälligt överförande av en frihetsberövad person. Fullföljdsförfarande är normal besvärsmätt i hovrätten. På grund av ärendets natur ska besvaren behandlas skyndsamt. Det är fråga om ett ärende som i bestämmelserna i 25 a kap. i rättegångsbalken inte har ställts utanför systemet med fortsatt handläggning, vilket skulle innebära att tillstånd behövs för fortsatt handläggning i hovrätten.

Enligt 6 mom. utgör ändringssökande inte ett hinder för verkställigheten av en utredningsorder om inte fullföljdsdomstolen bestämmer något annat. En liknande bestämmelse ingår också i de flesta andra lagar om genomförande av författningar som gäller rättsligt samarbete.

21 §. Språk och översättningar. Enligt paragrafen ska en utredningsorder som ska översändas till Finland och en sådan transiteringsbegäran som avses i 13 § avfattas på finska, svenska eller engelska, eller åtföljas av en översättning till något av dessa språk. Den verkställande myndigheten kan också godta en utredningsorder som avfattats på något annat språk, om det inte finns något annat hinder för godtagandet. Bestämmelsen stämmer överens med de motsvarande bestämmelserna i genomförandelagarna för de övriga författningar som gäller rättslig hjälp i straffrättsliga ärenden och ömsesidigt erkännande.

3 kap. Utfärdande av en utredningsorder i Finland

22 §. Myndigheter som är behöriga att utfärda en order. I paragrafen föreslås bestämmelser om de myndigheter som i Finland är de utfärdande myndigheter som avses i direktivets artikel 2 c i och 2 c ii.

Enligt 1 mom. får en utredningsorder utfärdas i Finland av en anhållningsberättigad tjänsteman som har befogenheter som undersökningsledare vid polisen, Gränsbevakningsväsendet eller Tullen. I praktiken utfärdas utredningsordern i allmänhet av den tjänsteman som är undersökningsledare i det straffrättsliga ärendet som utgör grunden för utredningsordern. Bestämmelsen tillåter dock flexibilitet på så sätt att en utredningsorder vid behov också kan utfärdas av en annan tjänsteman som har befogenheter som undersökningsledare. En sådan situation kan komma i fråga i en brådskande situation eller även annars, om den egentliga undersökningsledaren i ett straffrättsligt ärende t.ex. på grund av tjänsteresa eller semester är frånvarande från arbetsplatsen. Det faktum att bestämmelsen inte begränsas till undersökningsledaren i ett aktuellt straffrättsligt ärende ger en möjlighet att utfärda en utredningsorder också när det är fråga om ett ärende som behandlas i ett bötesförfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot.

I enlighet med vad som förutsätts i direktivets artikel 2 c ii förutsätts det i de situationer som avses i momentet att åklagaren godkänner utredningsordern. Motiveringen till godkännandeförfarandet har anförts närmare ovan i samband med motiveringen till artikel 2. I regel blir även i fråga om åklagarna den åklagare aktuell som utsetts till det brottmål som utgör grunden för utredningsordern. Utfärdande och godkännande av en utredningsorder bör ordnas på ett så enkelt sätt som möjligt och på ett sätt som bäst lämpar sig för ett konkret fall. Som en del av förundersökningssamarbetet ska undersökningsledaren och åklagaren samråda och komma överens om det bevismaterial som behövs i utredningen och om inhämtande av det. Om möjligt kan åklagaren under dessa samråd samtidigt godkänna en utredningsorder, varefter tillstånd för ordern inhämtas av domstolen, om det är fråga om en åtgärd som kräver tillstånd av domstolen. Det är klart att i sådana situationer går det att ändra en utredningsorder som åklagaren godkänt på förhand utan åklagarens medverkan endast till den del som det fogas uppgifter om domstolsbeslutet till ordern.

Liksom det konstateras i motiveringen för de enskilda artiklarna kan den rättshjälpsåtgärd som behövs till sin natur vara så brådslande, att det inte är möjligt att nå den åklagare som utsetts för ett visst straffrättsligt ärende. Bestämmelsen tillåter flexibilitet så att också andra åklagare än den som utsetts till brottmålet i fråga vid behov får godkänna utredningsordern. På samma sätt som när det gäller undersökningsledaren kan det utöver brådslande situationer förekomma behov härtill om ärendets åklagare av någon annan orsak är förhindrad att godkänna utredningsordern. Vid behov bör det sörjas för att det alltid går att få åklagarens godkännande för en utredningsorder. Förundersöknings- och åklagarmyndigheterna bör i praktiken komma överens om metoder som bäst säkerställer ett smidigt och effektivt förfarande. Det är viktigt att man försäkrar sig om att godkännandeförfarandet inte förhalar rättshjälpsamarbetet jämfört med det nuvarande.

Enligt 2 mom. kan en utredningsorder också utfärdas av en åklagare, tingsrätt, hovrätt och högsta domstolen. En åklagare kan utfärda en utredningsorder närmast när föremålet för undersökningen är ett i 2 kap. 4 § avsett brott där åklagaren är förundersökningsledaren. Då är det fråga om en förundersökning där den misstänkte är en polisman. Åklagaren kan utfärda en utredningsorder också inom ramen för de befogenheter som han eller hon har enligt 5 kap. i förundersökningslagen, om åklagaren exceptionellt skulle vara av den åsikten att en utredningsorder bör utfärdas trots att undersökningsledaren skulle ha ansett att en sådan inte är behövlig. Bestämmelsen ger också en möjlighet att utfärda en utredningsorder i ett bötesförfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot.

Enligt artikel 2 kan en utredningsorder utfärdas av allmänna åklagaren. Bestämmelsen torde kunna tolkas så att man med åklagare utöver de åklagare som avses i 4 § i lagen om åklagarväsendet också avser specialåklagarna enligt 5 § i den lagen, dvs. justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman.

De domstolar som avses i momentet kan utfärda en utredningsorder närmast när ett brottmål har anhängiggjorts i domstolen i fråga. Dessa situationer är förmodligen dock sällsynta, eftersom de utredningsåtgärder som avses i direktivet oftast begärs i förundersökningsstadiet av ett brott. I samband med ett brottmål som behandlas i en domstol är det också möjligt att domstolen begär åklagaren utfärda en utredningsorder.

23 §. Utfärdande av en utredningsorder. I 1 mom. föreskrivs det om de förfaranden som omfattas av direktivets tillämpningsområde i Finland. I enlighet med vad som anförts i motiveringen för de enskilda artiklarna är direktivet tillämpligt på straffrättsliga förfaranden. En utredningsorder kan utfärdas i ett straffrättsligt ärende som inlets och vars behandling ingår i en i 22 § nämnd myndighets behörighet. Förutom i samband med förundersökning och åtalsprövning av ett brott och rättegång i brottmål kan en utredningsorder utfärdas i ett bötesförfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot.

I 2 mom. finns en bestämmelse som motsvarar bestämmelsen i 5 § 1 mom. i lagen om straffrättslig rättshjälp om att om den i utredningsordern begärda åtgärden i motsvarande förhållanden i Finland förutsätter beslut av någon annan myndighet än den som utfärdar eller fastställer ordern, ska ett sådant beslut inhämtas som grund för ordern. Bestämmelsen avser oftast en situation där den begärda åtgärden i Finland förutsätter tillstånd av domstolen. Då ska tillstånd också inhämtas i situationer där åtgärden begärs utförd i en annan medlemsstat. Som ett exempel på en situation där den åtgärd som begärs kräver beslut av någon annan instans än domstolen är den situation som nämns i regeringspropositionen för sättande i kraft av det andra tilläggsprotokollet till 1959 års konvention (RP 213/2013), där beslut av centralkriminalpolisen eller chefen för skyddspolisen enligt 10 kap. 35 § i tvångsmedelslagen behöver inhämtas som grund för begäran.

Enligt 3 mom. fattas beslut om utfärdande av en utredningsorder för tillfälligt överförande till den verkställande staten av en i Finland frihetsberövad person av den tingsrätt som avses i 5 § 2 mom. i genomförandelagen. På förfarandet ska i övrigt tillämpas vad som i direktivet och i genomförandelagen föreskrivs om handläggning av saken i tingsrätten samt om tillfälligt överförande. De aktuella bestämmelserna i direktivet och i genomförandelagen har anförts ovan.

24 §. Språk och översättningar. I 1 mom. föreslås en bestämmelse om språk och översättningar som motsvarar bestämmelserna i lagarna om genomförande av övriga författningar om straffrättsligt samarbete. En utredningsorder ska avfattas på den verkställande statens officiella språk eller på något av dem. Om medlemsstaten i fråga har underrättat att den också godkänner en översättning till något annat språk, får utredningsordern också översättas till detta andra språk som medlemsstaten godkänner.

Enligt 2 mom. ska den myndighet som utfärdar utredningsordern sörja för översättning av ordern. Med avvikelse från denna huvudregel är det möjligt att komma överens om att någon annan sörjer för översättningen, såsom t.ex. den åklagare som godkänner ordern. Det är också möjligt att i enskilda fall med myndigheterna i den verkställande staten komma överens om något annat arrangemang i fråga om översättning av utredningsordern. På samma sätt som när det gäller en utredningsorder som översänds till Finland, har det inte längre ansetts vara behövt att ge justitieministeriet någon roll när det gäller att upprätta översättningar av en utredningsorder som översänds från Finland.

4 kap. **Särskilda bestämmelser**

25 §. Hemlighållande, tystnadsplikt samt begränsningar i användningen av uppgifter. I 1 mom. föreskrivs att det på en utredningsorder som en behörig myndighet i en annan medlemsstat utfärdar till Finland och på verkställigheten av ordern i Finland tillämpas vad som föreskrivs om hemlighållande, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland.

I 2 mom. föreskrivs att det på bevis, handlingar och uppgifter som överlämnats till Finland med stöd av en utredningsorder som utfärdats av en behörig finsk myndighet tillämpas vad som föreskrivs om hemlighållande, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland.

Enligt 3 mom. ska det utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. även iakttas de villkor och förfaranden som myndigheten i en annan medlemsstat har ställt för sekretess, tystnadsplikt och begränsningar i användningen av uppgifterna.

Behovet av paragrafen utreds i motiveringen till artikel 19. Principerna för innehållet i bestämmelsen motsvarar innehållet i 27 § i den gällande lagen om straffrättslig rättshjälp.

26 §. Ikraftträdande. Avsikten är att lagen ska träda i kraft den 22 maj 2017 som är det datum då medlemsstaterna senast ska ha genomfört direktivet nationellt. På begäran om rättslig hjälp som har översänts före ikraftträdandet av lagen tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

I 3 mom. finns en bestämmelse för situationer där den ena medlemsstaten inte när den föreslagna lagen om genomförande av direktivet träder i kraft har genomfört direktivet. Då ska de bestämmelser tillämpas som gällde vid den föreslagna lagens ikraftträdande till dess att med-

lemsstaten i fråga har genomfört direktivet. De bestämmelser som gällde vid den föreslagna lagens ikraftträdande tillämpas både på en situation där Finland framställer en begäran om rättslig hjälp till medlemsstaten i fråga och på en situation där Finland lämnar rättslig hjälp till medlemsstaten i fråga.

2.2 Lagen om upphävande av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden och om tillämpning av rambeslutet

1 §. Paragrafen innehåller en bestämmelse om upphävande av lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder. I enlighet med vad som anförts ovan har rambeslutet upphävts genom förordning (EU) 2016/95 som trädde i kraft den 22 februari 2016. Sålunda är inte lagen om genomförandet av rambeslutet tillämplig heller i de situationer som avses i övergångsbestämmelserna för ovan nämnda direktiv.

2 §. Paragrafen innehåller en ikraftträdandebestämmelse. Lagen kan träda i kraft samtidigt som de övriga lagar som ingår i propositionen. Tidpunkten för ikraftträdandet har dock ingen betydelse såtillvida att lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder i praktiken inte längre tillämpas, eftersom rambeslutet har upphävts.

2.3 Lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

1 §. Lagens tillämpningsområde. Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt moment om förhållandet mellan lagen om straffrättslig rättshjälp och direktivet. Där konstateras det att i förhållande till andra medlemsstater i EU tillämpas lagen om straffrättslig rättshjälp endast i fråga om sådan rättslig hjälp som inte omfattas av lagen om genomförande av direktivet. En hänvisning till lagen om genomförande av direktivet innebär också en hänvisning till de bestämmelser i direktivet som blir direkt tillämpliga som lag. Bestämmelsen möjliggör tillämpningen av lagen om straffrättslig rättshjälp i sådana situationer som uppräknas i 1 § 2 mom. där syftet för den rättsliga hjälpen är något annat än bevisinhämtning i ett straffrättsligt ärende. Bestämmelsen möjliggör tillämpning av lagen om straffrättslig rättshjälp som sistahands regelverk också i sådana fall där det i samband med bevisinhämtningen undantagsvis skulle uppstå en situation där lagen om straffrättslig rättshjälp skulle medge lämnande av eller framställningar om rättslig hjälp i större utsträckning än direktivet.

I momentet ingår också en klarläggande bestämmelse om att i förhållande till Irland och Danmark tillämpas lagen om straffrättslig rättshjälp utan de inskränkningar som beror på direktivet. Liksom det konstateras ovan deltar Irland och Danmark inte i samarbetet enligt direktivet.

2.4 Lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial

2 §. Definition. I enlighet med vad som anges ovan ersätter direktivet rambeslutet om frysning till den del det är fråga om ömsesidigt erkännande av frysningsbeslut som gäller bevismaterial. Därför föreslås det att 1 mom. i paragrafen med definitioner ska ändras så att det med frysningsbeslut avses ett i paragrafen avsett beslut av en rättslig myndighet som riktar sig mot egendom som kan omfattas av förverkande eller har förverkats. I förhållande till Irland och Danmark avses dock med frysningsbeslut också ett beslut som riktar sig mot egendom som kan användas som bevis, vilket också konstateras i 1 mom.

För klarhetens skull ska det i 2 mom. dessutom införas ett tillägg enligt vilket de i momentet uppräknade tvångsmedlen kvarstad, tillfällig kvarstad och beslag ska rikta sig mot den egendom som avses i 1 mom. när Finland är den stat som översänder ett frysningsbeslut. Med undantag för frysningsbeslut som översänds till Irland och Danmark ska sålunda de beslut som avses i 2 mom. rikta sig mot egendom som kan omfattas av förverkande eller har förverkats.

5 §. Behöriga åklagare. Det föreslås att paragrafen ändras så att åklagarna inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt, och av särskilda skäl andra åklagare, är behöriga att fullgöra åklagaruppgifter i samband med verkställandet av frysningsbeslut. För närvarande innehas denna behörighet av häradsåklagarna inom Helsingfors, Uleåborgs, Birkalands och Norra Savolax tingsrätter. Genom ändringen motsvarar åklagarnas behörighet i frysningsärenden den behörighetsbestämmelse som föreslås i lagen om genomförande av direktivet och också de nuvarande behörighetsbestämmelserna i EU-utlämningslagen och i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna.

16 §. Överklagande av verkställighet av frysningsbeslut. Med anledning av de ändringar som föreslås i 5 § föreslås det också att bestämmelsen om domstolarnas behörighet ändras så att den behöriga tingsrätten enligt 3 mom. är Helsingfors tingsrätt i de situationer som avses i 1 och 2 mom. Liksom det konstateras i den allmänna motiveringen, är en viktig grund att koncentrera beslutsfattandet till Helsingfors tingsrätt i utlämningsärenden den att man velat säkerställa den specialsakkunskap som behövs vid behandlingen av utlämningsärenden. Helsingfors tingsrätt har utöver av utlämningsärenden också erfarenhet av tillämpning av andra författningar som gäller det rättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna i EU. Det är sålunda motiverat att också behörigheten att pröva överklaganden som gäller beslut av åklagaren om verkställigheten av frysningsbeslut koncentreras till Helsingfors tingsrätt. Behörigheten täcker också anförande av besvär över verkställighetsåtgärder som vidtagits av den utmätningsman som avses i 16 § 2 mom. Det har inte ansetts vara nödvändigt att andra domstolar än Helsingfors tingsrätt är behöriga i situationer där beslut om frysning i första instans fattas av någon annan häradsåklagare än en häradsåklagare som är verksam inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt.

2.5 Tvångsmedelslagen

7 kap. Beslag samt kopiering av handlingar

21 §. Beslut om beslag när en främmande stat har begärt rättslig hjälp. Det föreslås att 5 mom. ändras så att när det är fråga om verkställighet av ett frysningsbeslut eller en utredningsorder ska i stället för 1—4 mom. tillämpas vad som föreskrivs i EU-frysningslagen och i lagen om verkställigheten av direktivet. I den gällande bestämmelsen finns en bestämmelse som utesluter 21 § 1, 2 och 4 mom. i verkställighetssituationer som avses i EU-frysningslagen. Bestämmelsen utesluter dock inte tillämpningen av 3 mom. som gäller det att domstolen på begäran av en annan stat för ett beslagtaget föremål får ställa ett villkor avseende returneringen, när föremålet inte längre behövs som bevis i ärendet.

Liksom det konstateras ovan, har det inte ansetts vara nödvändigt att i situationer där en utredningsorder verkställs, med avsteg från det nationella förfarandet förutsätta att ett beslut om beslag ska föras till tingsrätten för fastställelse. Vid returnering av beslagtagna föremål är det inte heller nödvändigt att ett villkor om detta ställs i domstolen. Det föreligger inte heller behov av detta i de situationer som avses i EU-frysningslagen.

Det föreslås att 6 mom. ska strykas eftersom det i momentet föreskrivs om situationer som avses i lagen om genomförandet av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder. Det fö-

reslås att den lagen ska upphävas, eftersom rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder har upphävts genom förordning (EU) 2016/95 i enlighet med vad som nämnts tidigare.

2.6 Lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål

2 §. Förhållande till andra lagar och internationella förpliktelser. Det föreslås ett nytt moment till paragrafen, enligt vilket det föreskrivs särskilt om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer mellan Finland och övriga medlemsstater i EU. Liksom det konstateras ovan finns bestämmelser om tillfälligt överförande i artikel 22 och 23 i direktivet samt i 12—14 § i lagen om genomförande av direktivet. I förhållande till Irland och Danmark tillämpas i fråga om tillfälligt överförande dock fortfarande lagen om tillfälligt överförande.

3 Underrättelser som ska lämnas med stöd av direktivet

Finland ska i enlighet med vad som förutsätts i artikel 33 i direktivet underrätta kommissionen om de myndigheter som är behöriga enligt artikel 2 c och d att utfärda och verkställa en utredningsorder. Finland ska också lämna en underrättelse om vilken myndighet som godkänner utredningsorder i det finska systemet. Det ska enligt artikel 5.2 också anges vilka språk som får användas när Finland är verkställande stat. Justitieministeriet ska dessutom i enlighet med artikel 7.3 uppges som den myndighet som biträder de behöriga myndigheterna vid kommunikation. Vidare ska information lämnas om vilka uppgifter Finland med stöd av artikel 22.4 förutsätter i transiteringssituationer. Finland ska också uppges centralkriminalpolisen som den underrättande och underrättade myndighet som avses i artikel 31. I nämnda underrättelser är det fråga om att behöriga myndigheter utsetts enligt den lagstiftning som föreslås i propositionen och även annars om underrättelse om innehållet i den föreslagna lagstiftningen.

Liksom det konstateras i motiveringen till artikel 34 pågår en utredning av om gällande internationella avtal eller överenskommelser ska fortsätta tillämpas. Av denna anledning föreslås det i propositionen att det i 1 § 2 mom. i lagen om genomförande av direktivet föreskrivs att statsrådets allmänna sammanträde när genomförandelagen träder i kraft kan besluta att ett sådant internationellt avtal eller en sådan internationell överenskommelse som avses i artikel 34.3 fortsättningsvis ska tillämpas.

4 Ikraftträdande

Lagarna avses träda i kraft vid utgången av den tid som reserverats för genomförandet av direktivet den 22 maj 2017 eller så snart som möjligt efter det. Tillämpningen av direktivet och lagstiftningen om dess genomförande kan dock inledas först när den relevanta andra medlemsstaten har genomfört direktivet.

5 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Det föreslås att direktivet genomförs genom en genomförandelag av samma typ som den s.k. blandade ikraftträdandelag som används för att sätta i kraft fördrag. På motsvarande sätt har också vissa andra EU:s rambeslut och direktiv genomförts. Denna genomförandemetod motiveras ovan i den allmänna motiveringen. Enligt genomförandebestämmelsen i blankettform ska de bestämmelser i direktivet som hör till området för lagstiftningen iakttas som lag i Finland. Lagförslaget innehåller dessutom materiella bestämmelser som behövs med avseende på fullgörandet och tillämpningen av förpliktelserna i direktivet.

I enlighet med vad som anges i den allmänna motiveringen har grundlagsutskottet inte sett något konstitutionellt hinder för den föreslagna genomförandemetoden i fråga om genomförande av rambeslut. Genomföranderegleringen måste dock uppfylla de allmänna kraven på att bestämmelserna ska vara exakta och noga avgränsade och på god lagskrivning (GrUU 50/2006 rd och GrUU 23/2007 rd). Rambeslut påminner som harmoniseringsnormer för lagstiftningen om direktiv (GrUU 10/1998 rd). Båda rättsakterna är förpliktande för medlemsstaterna när det gäller de resultat som ska uppnås, men överlåter valet av form och metoder för genomförandet åt de nationella myndigheterna. Eftersom rättsaktstyperna är likadana finns det inget hinder för att den blandade genomförandemetoden används för genomförandet av direktiv. Den har också använts t.ex. när direktivet 2011/99/EU om den europeiska skyddsordern som nämns i den allmänna motiveringen genomfördes. Även det direktiv som nu ska genomföras kan anses uppfylla villkoren för en blandad genomförandemetod.

Betydelsefulla ur konstitutionell synvinkel när det gäller innehållet i direktivet och den föreslagna genomförandelagen är bestämmelserna om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer som bl.a. gäller överförande av en finsk medborgare. Enligt 9 § 3 mom. i grundlagen får finska medborgare inte hindras att resa in i landet, landsförvisas eller mot sin vilja utlämnas eller föras till ett annat land. Bestämmelsen gör det dock möjligt att det genom lag kan föreskrivas att finska medborgare får utlämnas eller föras till ett land där deras mänskliga rättigheter och rättssäkerhet kan garanteras, när åtgärden vidtas med anledning av brott eller när syftet med den är rättegång eller verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad om eller vård av barn. De överföringar som avses i direktivet är sådana situationer. Med beaktande av villkoren för tillfälligt överförande och även möjligheten att vägra överförande, om den som begärts överförd inte samtycker till överförandet, ska det anses tillåtet att föreskriva om överförande genom vanlig lag. Förhållandet mellan bestämmelserna om tillfälligt överförande och 9 § i grundlagen behandlas också i motiveringen till artikel 22. Även transitering av en finsk medborgare till en annan medlemsstat kan anses vara sådant överförande till ett annat land som det enligt 9 § 3 mom. i grundlagen är tillåtet att föreskriva om genom vanlig lag.

Bestämmelserna i artikel 29 i direktivet och i 17 § i genomförandelagen om rättigheten för myndigheten i en annan medlemsstat att utföra täckoperationer och bevisprovokation genom köp på finskt territorium är betydelsefulla med tanke på suveränitetsbestämmelserna i 1 § i grundlagen. Grundlagsutskottet har inte tidigare ansett att bestämmelser med liknande innehåll varit problematiska med tanke på suveränitetsbestämmelserna när det har varit fråga om samarbete mellan medlemsstaterna (GrUU 21/2003 rd och GrUU 56/2006 rd). I de föreslagna bestämmelserna utvidgas inte den nuvarande regleringen av täckoperationer och bevisprovokation genom köp och inte heller i andra situationer som avses i direktivet.

Grundlagsutskottet har tidigare tagit ställning även till regleringen av video- och telefonkonferenser i rättshjälpsituationer och konstaterat att den är förenlig med suveränitetsbestämmelserna i grundlagen och även med de grundläggande rättigheterna, eftersom hörande förutsätts på ett sätt som inte kränker de grundläggande principerna i den finska lagstiftningen (GrUU 9/2003 rd).

I reglering enligt artiklarna 10 och 11 samt enligt den föreslagna 9 § i fråga om tvångsmedel vars användning inte i tvångsmedelslagen har begränsats till vissa brott eller en straffbarhets-tröskel ska en utredningsorder verkställas om gärningen är ett sådant s.k. listat brott som avses i 9 § 4 mom. Regleringen är av betydelse ur grundlagssynvinkel, eftersom det materiella innehållet i den lag som reglerar utövning av offentlig makt i Finland i det föreslagna arrangementet bestäms med stöd av lagstiftningen i en annan medlemsstat. Regleringen innebär ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet, men enligt vad som konstateras i motiveringen till artiklarna 10 och 11 kan avvikelserna inte anses betydelsefulla och den kan som helhet betraktas endast i mycket begränsad utsträckning anses påverka Finlands suveränitet. Listan innehåller inte kriminaliseringar som ska anses strida mot de grundläggande principerna eller det allmänna rättsmedvetandet i Finlands rättssystem. Det är anmärkningsvärt att kravet på överensstämmelse med nationell lagstiftning enligt den föreslagna 9 § i övrigt kan ställas på användningen av tvångsmedel. Liksom det konstateras i motiveringen till artikel 14 anses det inte i propositionen motiverat att tolka artikel 14.2 så att den skulle begränsa bedömningen av förutsättningen för överensstämmelse med den nationella lagstiftningen i fråga om användningen av tvångsmedel. I skäl 10 i ingressen till direktivet klargörs däremot att begreppet tillgänglighet bör avse fall där den angivna utredningsåtgärden finns i den verkställande statens lagstiftning men endast är lagligt tillgänglig i vissa situationer, till exempel då utredningsåtgärden enbart kan genomföras i samband med brott av en viss svårighetsgrad, mot personer mot vilka det redan finns en viss nivå av misstanke eller med den berörda personens samtycke. Det ska dessutom understrykas att artikel 11 i direktivet möjliggör att vägra erkännande och verkställighet av en utredningsorder, om det finns vägande skäl att anse att utförandet av utredningsåtgärden strider mot de förpliktelser som enligt artikel 6 i fördraget om Europeiska unionen eller stadgan om de grundläggande rättigheterna hör till genomförandestaten. Grundlagsutskottet har inte haft någonting att anmärka mot en liknande reglering (GrUU 18/2003 rd).

Enligt det föreslagna 20 § 3 mom. i genomförandelagen får ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder inte sökas i annat fall än enligt vad som föreskrivs i 1 mom. Enligt 1 mom. kan ändring i en åtgärd som ska verkställas i Finland sökas med iakttagande av vad som föreskrivs i finsk lag om sökande av ändring i åtgärden i fråga. Den som har rätt att söka ändring kan samtidigt söka ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder. Regleringen innebär för det första att en person som omfattas av rätt att söka ändring enligt 1 mom. inte ska ha självständig rätt att söka ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder, utan endast den rätt som anges i 1 mom. och som har fogats till sökande av ändring i den åtgärd som ska vidtas. Bestämmelsen innebär också att den stat som har utfärdat en utredningsorder inte har rätt att söka ändring i ett negativt beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder. Enligt den föreslagna 20 § i genomförandelagen får ändring inte sökas i en utredningsorder som utfärdats i Finland. Förslaget är av betydelse med tanke på 21 § i grundlagen enligt vilken var och en har rätt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Rätten att söka ändring är en central del av rätts-skyddet som tryggas i 21 § i grundlagen. Rätten att söka ändring är likväl inte en absolut rätt (GrUU 33/2014 rd). Bestämmelser om besvärshörsbud ska dock utfärdas genom lag. I enlighet med vad som anges i motiveringen till artikel 14 har det ansetts i propositionen att en självständig rätt att söka ändring i ett beslut om erkännande och verkställighet inte är nödvändig, eftersom det är först beslutet om den egentliga utredningsåtgärden som kan anses ha inverkan på individens rättigheter och skyldigheter. I ett beslut om erkännande och verkställighet samt i ett beslut om utfärdande av en utredningsorder är det däremot fråga om mellanstatligt samarbete. Centralt med avseende på individens rättskydd är att ändring i en åtgärd som ska verkställas i Finland enligt 20 § 1 mom. i lagen om genomförande av direktivet kan sökas på samma sätt som i en motsvarande nationell åtgärd.

Centrala med avseende på rättsskyddet är också de föreslagna bestämmelserna om rätt att anlita biträde och om förordnande av en försvarare vid tillfälligt överförande samt vid förhör av misstänkta och svarande genom videokonferens.

Enligt 1 § 2 mom. i den föreslagna genomförandelagen kan statsrådets allmänna sammanträde när lagen träder i kraft besluta att ett gällande internationellt avtal eller en gällande internationell överenskommelse som avses i artikel 34.3 i direktivet fortsättningsvis ska tillämpas. Berättigandet i direktivets bestämmelse för en fortsatt tillämpning av ett avtal eller en överenskommelse ska på det sätt som avses i grundlagen granskas utifrån 8 kap. i grundlagen som gäller internationella förpliktelser.

Den föreslagna bestämmelsen utgör ett undantag i regleringen i 93 och 94 § i grundlagen: enligt den hör behörigheten att ingå avtal i första hand till republikens president eller statsrådet, och riksdagen deltar i att godkänna förpliktelser. Men i sin praxis har grundlagsutskottet inte ställt sig absolut avvisande till en sådan överföring av befogenheterna att ingå avtal. I utskottets nuvarande praxis bedöms överföring av befogenheterna att ingå avtal enligt samma kriterier som när överföringen sker genom att det föreskrivs om den i lag eller när överföringen görs i själva avtalet (GrUU 48/2005 rd och GrUU 15/2008 rd). Utskottet har ställt följande krav för att upprätt behörigheten att ingå avtal: bemyndigandet får inte vara obegränsat i relation till den bemyndigade och innebörden i bemyndigandet. Dessutom ska bemyndigandet ange vilka myndigheter eller andra parter som avtal får ingås med. Av 94 § 1 mom. i grundlagen följer det också att en myndighet inte genom en vanlig lag kan tilldelas befogenhet att ingå avtal i frågor som bara får beslutas med riksdagens samtycke (GrUU 14/2014 rd och GrUU 14/2010 rd). Grundlagsutskottet har dock i sitt utlåtande 66/2014 rd ansett att förslaget till delegering av behörigheten att ingå avtal uppfyller de villkor som utskottet uppställt i sin utlåtandep Praxis och är därmed inget problem med tanke på bestämmelserna om befogenheten att ingå avtal i grundlagen i en situation där det enligt motiven till propositionen inte är totalt uteslutet att en överenskommelse baserad på behörigheten åtminstone i viss utsträckning innehåller bestämmelser som tangerar området för lagstiftningen.

Med stöd av det föreslagna 1 § 2 mom. i lagen om genomförande av direktivet har statsrådets allmänna sammanträde inte rätt att besluta om ändringar i gällande avtal eller om att ingå nya avtal. Statsrådets allmänna sammanträde får endast besluta att ett internationellt avtal eller en internationell överenskommelse som avses i artikel 34.4 i direktivet och som redan tidigare antagits och satts i kraft i enlighet med 8 kap. i grundlagen fortsättningsvis ska tillämpas när lagen om genomförande av direktivet börjar tillämpas. Beslutanderätten för statsrådets allmänna sammanträde inskränks av villkoren i artikel 34.3. I enlighet med detta är ett beslut som statsrådets allmänna sammanträde fattar om att ett avtal eller en överenskommelse fortsättningsvis ska tillämpas för det första begränsat till enbart sådana avtal och överenskommelser som redan är i kraft när lagen om genomförande av direktivet träder i kraft. För det andra förutsätts att tillämpningen är möjlig endast till de delar som det med hjälp av avtalen och överenskommelserna är möjligt att ytterliga stärka syftena med direktivet och bidra till att för enkla eller ytterligare underlätta förfarandena för bevisinhämning. Vidare förutsätts att skyddsnivåerna i direktivet följs i avtal och överenskommelser. De avtal och överenskommelser som avses i artikel 34.4 i direktivet och som är aktuella för Finlands del räknas upp i motiveringen till artikel 34.

Genom 1 § 1 mom. i lagen om genomförande av direktivet föreskrivs att de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i direktivet ska iakttas som lag. Som lag ska också iakttas artikel 34.3 i direktivet som föreskriver om direktivets förhållande till de bilaterala eller multilaterala avtalen eller överenskommelserna mellan medlemsstaterna. Ett beslut enligt 1 § 2 mom. i genomförandelagen kan ingås om ett avtal eller en överenskommelse stämmer överens med villkoren i artikel 34.3 och om avtalsparterna anser det befogat att fortsätta tillämpningen.

Genom att anta 1 § 2 mom. i genomförandelagen godkänner riksdagen samtidigt att nu gällande avtal eller överenskommelser utöver direktivet kan tillämpas på det sätt som artikel 34 i direktivet tillåter.

I propositionen föreslås att ett beslut om att tillämpningen av ett avtal eller en överenskommelse ska fortsätta ska fattas av statsrådet, eftersom det är fråga om ett sådant ärende som avses i 93 § 2 mom. i grundlagen och som också täcker frågor som formellt sett inte omfattas av unionens behörighet men som både till sitt innehåll och sina konsekvenser kan jämföras med unionsfrågor. Beslut om nationella åtgärder som hänför sig till ett sådant ärende fattas av statsrådets allmänna sammanträde (GrUU 49/2001 rd). Statsrådet anser att förslaget till delegering av behörigheten att ingå avtal har begränsats så att det uppfyller de villkor som grundlagsutskottet ställer i sin utlåtandep Praxis och inte kan anses problematiskt utifrån grundlagens bestämmelser om behörigheten att ingå avtal. Med stöd av vad som anförts ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Det är dock önskvärt att grundlagsutskottets utlåtande begärs om propositionen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

1.

Lag

om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

I enlighet med riksdagens besluts föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Genomförande av direktivet

De bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området, nedan *direktivet*, ska iakttas som lag, om inte något annat följer av denna lag.

Statsrådets allmänna sammanträde kan när denna lag träder i kraft besluta att ett gällande internationellt avtal eller en gällande internationell överenskommelse som avses i artikel 34.3 i direktivet fortsättningsvis ska tillämpas.

2 §

Tillämpningsområde

I enlighet med direktivet och denna lag

1) erkänns och verkställs en europeisk utredningsorder, nedan *utredningsorder*, som utfärdats av en behörig myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen och som myndigheten har sänt till Finland,

2) sänds en sådan utredningsorder på det straffrättsliga området som utfärdats av en behörig myndighet i Finland till en annan medlemsstat i Europeiska unionen för att erkännas och verkställas.

Lagen tillämpas inte i förhållande till republiken Irland och Konungariket Danmark.

3 §

Utredningsorderns innehåll och form

Utredningsordern ska utfärdas i enlighet med artikel 5 i direktivet på en blankett enligt formuläret i bilagan till direktivet (EUT L 130, 1.5.2014).

4 §

Centralmyndighet

Justitieministeriet är den centralmyndighet som avses i artikel 7.3 i direktivet. Justitieministeriet ska bistå de behöriga myndigheterna i kommunikationen för att översända utredningsordern.

2 kap.

Erkännande och verkställighet i Finland av en utredningsorder

5 §

Verkställande myndigheter

Verkställande myndigheter enligt artikel 2 d i direktivet är i Finland polis-, gränsbevaknings- och tullmyndigheterna.

Verkställande myndigheter är också Helsingfors tingsrätt samt åklagarna inom Helsingfors tingsrätts domkrets. Hörande av vittnen, sakkunniga och parter i en domstol sköts dock av den tingsrätt inom vars domkrets den som ska höras har sin hemvist eller sin bostads- eller vistelseort. Av särskilda skäl kan också en annan tingsrätt eller åklagare vara verkställande myndighet.

Beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder fattas av den myndighet vars behörighet skulle omfatta den åtgärd som begärs i utredningsordern, om brottet hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden. Tingsrätten eller åklagaren beslutar dock också om erkännande och verkställighet, om detta ska anses vara ändamålsenligt på grund av en begäran från den utfärdande myndigheten eller annars.

6 §

Registrering av beslut om erkännande och verkställighet

Den verkställande myndigheten ska registrera ett beslut om erkännande och verkställighet.

7 §

Fastställelse av beslut om erkännande och verkställighet

Polis-, gränsbevaknings- och tullmyndigheten kan föra ett beslut genom vilket erkännande och verkställighet av en utredningsorder har vägrats till åklagaren för fastställelse.

8 §

Verkställighet av en utredningsorder

En utredningsorder verkställs med iakttagande av förfarandet enligt finsk lag, om det inte föreskrivs något annat i direktivet eller i denna lag.

När den tingsrätt som avses i 5 § 2 mom. sköter hörandet av vittnen, sakkunniga eller parter, ska åklagaren vara närvarande vid behandlingen av ärendet, om tingsrätten anser att det behövs.

9 §

Användning av tvångsmedel

I syfte att verkställa en utredningsorder får utföras beslag samt kopiering av handlingar, genomsökning och föreläggande att säkra data, avspärning av utredningsplatser och utredningsobjekt, prov för att konstatera intag av alkohol eller andra berusningsmedel, upptagande av signalement, bestämning av DNA-profiler, teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänka och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser.

Om verkställigheten av en utredningsorder kräver att ett tvångsmedel enligt 1 mom. används, är en förutsättning för användningen av tvångsmedlet att användningen av det skulle vara tillåten enligt finsk lag, om den gärning som ligger till grund för utredningsordern hade begåtts i Finland under motsvarande förhållanden.

Om användningen av tvångsmedel inte i tvångsmedelslagen (806/2011) har begränsats till vissa brott eller till en straffbarhetsströskel förutsätter användningen av tvångsmedel dock inte att den gärning som ligger till grund för utredningsordern skulle vara straffbar enligt finsk lag, om den utfärdande myndigheten i enlighet med artikel 11.1 g i direktivet har uppgett att det är fråga om en gärning enligt 4 mom. för vilken det strängaste straffet enligt lagen i den utfärdande staten är ett straff eller en annan frihetsberövande åtgärd i tre år eller mer.

De gärningar som avses i 3 mom. är

- 1) deltagande i en kriminell organisation,
- 2) terrorism,
- 3) människohandel,
- 4) sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi,
- 5) olaglig handel med narkotika och psykotropa ämnen,
- 6) olaglig handel med vapen, ammunition och sprängmedel,
- 7) korruption,
- 8) bedrägeri, inbegripet bedrägeri som riktar sig mot Europeiska unionens finansiella intressen enligt konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen (FördrS 85/2002),
- 9) tvätt av vinning av brott,
- 10) penningförfalskning, inklusive euroförfalskning,
- 11) it-brottslighet,
- 12) miljöbrott, inklusive olaga handel med hotade djurarter och utrotningshotade växtarter och växtsorter,
- 13) hjälp till olovlig inresa och vistelse,
- 14) mord, grov misshandel och orsakande av svår kroppsskada,

- 15) olaglig handel med mänskliga organ och vävnader,
- 16) människorov, olaga frihetsberövande och tagande av gisslan,
- 17) rasism och främlingsfientlighet,
- 18) organiserad stöld eller väpnat rån,
- 19) olaglig handel med kulturföremål, inklusive antikviteter och konstverk.
- 20) svindleri,
- 21) beskyddarverksamhet och utpressning,
- 22) förfalskning och piratkopiering,
- 23) förfalskning av administrativa dokument och handel med förfalskningar,
- 24) förfalskning av betalningsmedel,
- 25) olaglig handel med hormonsubstanser och andra tillväxsubstanser,
- 26) olaglig handel med nukleära och radioaktiva ämnen,
- 27) handel med stulna fordon,
- 28) våldtäkt,
- 29) mordbrand,
- 30) brott som omfattas av internationella brottmålsdomstolens behörighet,
- 31) kapning av flygplan eller fartyg,
- 32) sabotage.

Vad som föreskrivs i 2 och 3 mom. gäller dock inte verkställigheten av en utredningsorder när det gäller penningtvättsbrott i en situation där den som misstänks för det brott som avses i utredningsordern är delaktig i det brott genom vilket egendom fränhänts någon eller vinning erhållits, och inte heller ett sådant föreläggande att säkra data som avses i 8 kap. 24 § i tvångsmedelslagen.

Tillstånd till kontrollerade leveranser kan beviljas, om förutsättningarna enligt 2 § 1 mom. och 3 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) uppfylls i fråga om den gärning som ligger till grund för utredningsordern.

På förfarandet vid fattandet av beslut om användning av tvångsmedel och förfarandet vid användningen av tvångsmedel ska tvångsmedelslagen tillämpas.

Avser utredningsordern att en person som är misstänkt för ett brott eller som är svarande i ett brottmål som är anhängigt i en annan medlemsstat ska höras vid förundersökning eller domstol, får den som ska höras inte anhållas, häktas eller meddelas reseförbud med anledning av den gärning som ligger till grund för utredningsordern.

10 §

Utlämnande av överskottsinformation och signalement

Om det för verkställigheten av en utredningsorder krävs att sådan överskottsinformation som avses i 10 kap. 55 § i tvångsmedelslagen lämnas ut till en annan medlemsstat i Europeiska unionen, är en förutsättning för utlämnandet att informationen i enlighet med 56 § i det kapitlet skulle få användas i en motsvarande situation i Finland.

På utlämnande av sådan information som avses i 9 kap. 3 § 2 mom. i tvångsmedelslagen tillämpas vad som föreskrivs i det momentet.

11 §

Rätt att vägra vittna och yttra sig

Den som på grund av en utredningsorder som utfärdats av en annan medlemsstat hörs vid en finsk domstol i egenskap av vittne eller sakkunnig eller infinner sig för att höras vid förundersökning har rätt att vägra att vittna eller yttra sig, om han eller hon har rätt eller skyldighet

därtill enligt finsk lag eller enligt lagen i den utfärdande medlemsstaten. Den utfärdande medlemsstatens lag beaktas, om rätten eller skyldigheten att vägra vittna har konstaterats i utredningsordern eller om den utfärdande myndigheten bekräftar detta på begäran av den behöriga finska myndigheten.

12 §

Tillfälligt överförande av frihetsberövade från Finland till andra medlemsstater

Beslut om tillfälligt överförande av en frihetsberövad person från Finland till en annan medlemsstat i fall som avses i artiklarna 22 och 23 i direktivet fattas av den tingsrätt som avses i 5 § 2 mom. Vid behandlingen av ärendet iakttas i tillämpliga delar vad som föreskrivs om behandling av häktningsärenden i tvångsmedelslagen. Den berörda personen ska ges tillfälle att bli hörd. Samtidigt ska personen tillfrågas om han eller hon ger sitt samtycke till överförandet. Samtycke ska ges skriftligen. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt.

Den som ska överföras har rätt att anlita biträde. En försvarare ska förordnas för honom eller henne, om han eller hon begär det. Till försvararen ska betalas en skälig ersättning som bestäms av tingsrätten och som staten ska svara för. Om förordnande av försvarare på tjänstens vägnar liksom i övrigt om försvarare gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997).

Den tid som en person varit berövad friheten med anledning av tillfälligt överförande räknas i Finland personen till godo på det sätt som föreskrivs i 6 kap. 13 § i strafflagen (39/1889).

13 §

Överförande av frihetsberövade från andra medlemsstater till Finland, transitering samt hållande i förvar.

Beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder enligt artikel 23 i direktivet på grundval av vilken en frihetsberövad person tillfälligt får överföras från den utfärdande medlemsstaten i Europeiska unionen till Finland samt beslut om transitering av en frihetsberövad person genom finskt territorium fattas av en åklagare som avses i 5 § 2 mom. Uppgifter om identiteten på och utredningsordern för den person som ska transiteras genom Finland ska översändas till den åklagare som beslutar om transiteringen.

En person som har överförts till eller som transiteras genom Finland ska hållas i förvar, om inte den medlemsstat från vilken personen har överförts begär att han eller hon ska frigges. I fråga om hållandet i förvar ska i tillämpliga delar iaktas vad som föreskrivs i häktningslagen (768/2005).

14 §

Transport av en person och överlämnande av bevis till den medlemsstat som utfärdat utredningsordern

I situationer som avses i 12 och 13 § svarar centralkriminalpolisen för transporten av personen.

Centralkriminalpolisen svarar vid behov för arrangemang i anslutning till översändande av bevis som inhämtats som resultat av verkställigheten av en utredningsorder.

15 §

Hörande genom videokonferens eller per telefon

I enlighet med artikel 24 i direktivet får vittnen, sakkunniga och målsägande höras genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring.

Om det i utredningsordern begärs att ett vittne ska höras utan att hans eller hennes identitet och kontaktuppgifter avslöjas, är en förutsättning för sådant hörande att vittnet har beviljats anonymitet i den stat som utfärdat utredningsordern och att anonymitet också skulle ha kunnat beviljas enligt 5 kap. 11 a § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål. Beslut om hörande fattas av tingsrätten. Anonymitet kan också beviljas av tingsrätten med iakttagande av vad som föreskrivs i 5 kap. 11 a—11 e § i lagen om rättegång i brottmål, sedan tingsrätten hört den utfärdande myndigheten.

I enlighet med artikel 25 i direktivet får vittnen, sakkunniga och målsägande höras genom telefonkonferens.

16 §

Hörande av brottsmisstänkta eller svarande genom videokonferens

I enlighet med artikel 24 i direktivet får också den misstänkte i en förundersökning av ett brott eller en svarande i ett brottmål höras genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring.

En förutsättning för hörande av en svarande i ett brottmål är att svaranden samtycker till det och att hörandet med beaktande av ärendets natur och andra omständigheter inte äventyrar svarandens rättsskydd. Beslut om hörande fattas av den tingsrätt som avses i 5 § 2 mom.

En svarande eller misstänkt som ska höras genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring har rätt att anlita biträde. En försvarare ska förordnas för honom eller henne, om han eller hon begär det. Till försvararen ska betalas en skälig ersättning som bestäms av tingsrätten och som staten ska svara för. Om förordnande av försvarare på tjänstens vägnar liksom i övrigt om försvarare gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål.

Innan ett samtycke till en videokonferens begärs ska innebörden av samtycket klargöras för svaranden och den misstänkte liksom också hans eller hennes rätt att anlita biträde samt att han eller hon kan förordnas en försvarare. Samtycket ska upptas i inspelningen.

Svaranden kallas till tingsrätten för att höras med iakttagande av vad som föreskrivs om delgivning av stämning i brottmål. I kallelsen till svaranden ska han eller hon informeras om sina rättigheter samt uppmanas att till tingsrätten inom utsatt tid skriftligen anmäla om han eller hon samtycker till att bli hörd genom en videoförbindelse.

17 §

Täckoperationer och bevisprovokation genom köp

I syfte att verkställa en utredningsorder får täckoperationer och bevisprovokation genom köp genomföras på det sätt som avses i artikel 29 i direktivet för att utreda ett brott i enlighet med bestämmelserna i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

När beslut fattas om erkännande och verkställighet av en utredningsorder avseende en täckoperation kan den behöriga myndigheten i den utfärdande staten beviljas rätt att för utredning av ett brott utföra täckoperationer och bevisprovokation genom köp på finskt territorium i enlighet med bestämmelserna i 10 kap. i tvångsmedelslagen. En motsvarande rättighet kan ges en tjänsteman från en annan medlemsstat i Europeiska unionen utifrån en utredningsorder som en finsk behörig myndighet har utfärdat.

En sådan tjänsteman från en annan medlemsstat i Europeiska unionen som är verksam i Finland i enlighet med 2 mom. kan ges rätt att bära vapen, om det är nödvändigt på grund av verksamhetens karaktär. Vapnet får endast användas i sådana nödvärnssituationer som avses i 4 kap. 4 § i strafflagen. Beslut om rätt att bära vapen fattas av en polisman som hör till befälet.

18 §

Villkor i beslut om teletvångsmedel

När en domstol fattar beslut om teleavlyssning i enlighet med 10 kap. 5 § i tvångsmedelslagen med anledning av en utredningsorder enligt artikel 30.2 eller en underrättelse enligt artikel 31.1 i direktivet, ska den uppställa ett villkor enligt vilket myndigheten i den medlemsstat som utfärdat ordern eller lämnat underrättelsen ska iaktta bestämmelserna i 10 kap. 52 och 55 § i tvångsmedelslagen samt bestämmelserna i 56 § i det kapitlet om i vilka fall överskottsinformation får användas. Motsvarande villkor ska uppställas när det fattas beslut om användningen av andra i de paragraferna avsedda tvångsmedel på finskt territorium. Domstolen ska också uppställa andra villkor som behövs med tanke på rättsskyddet för den person som är föremål för åtgärden.

19 §

Underrättelser om teleavlyssning

Underrättelser enligt artikel 31 i direktivet tas emot och framställs av centralkriminalpolisen. Efter att ha tagit emot en underrättelse ska centralkriminalpolisen utan dröjsmål översända ärendet till domstolen för avgörande.

20 §

Ändringssökande

Ändring i en åtgärd som ska verkställas i Finland får sökas med iakttagande av vad som i finsk lag föreskrivs om sökande av ändring i åtgärden i fråga. Den som har rätt att söka ändring kan samtidigt söka ändring i beslutet om erkännande och verkställighet av utredningsordern.

Den som enligt 1 mom. har rätt att söka ändring underrättas om ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder i Finland och om rätten att söka ändring i det beslutet samtidigt som han eller hon underrättas om rätten att söka ändring i den åtgärd som ska verkställas i Finland.

I övrigt än vad som föreskrivs i 1 mom. får ändring inte sökas i ett beslut om erkännande och verkställighet av en utredningsorder i Finland.

Ändring i en utredningsorder som utfärdats i Finland får inte sökas genom besvär.

Den person som ska överföras får överklaga det i 12 § avsedda beslutet genom besvär med iakttagande av vad som föreskrivs om sökande av ändring i beslut av tingsrätten. Ärendet ska behandlas skyndsamt.

Ändringssökande hindrar inte att åtgärden eller beslutet verkställs, om inte den domstol som handlägger saken bestämmer något annat.

21 §

Språk och översättningar

En utredningsorder och en i 13 § avsedd begäran om transitering som översänds till Finland ska vara avfattad på finska, svenska eller engelska, eller åtföljas av en översättning till något av dessa språk. Den verkställande myndigheten kan också godta en översänd utredningsorder som avfattas på något annat språk, om det inte finns något annat hinder för godtagandet.

Den verkställande myndigheten ska vid behov se till att utredningsordern översätts till finska eller svenska.

3 kap.

Utfärdande av en utredningsorder i Finland

22 §

Myndigheter som är behöriga att utfärda en utredningsorder

I enlighet med artikel 2 c ii i direktivet kan en utredningsorder i Finland utfärdas av en anställningsberättigad tjänsteman som har befogenheter som undersökningsledare vid polisen, Tullen eller Gränsbevakningsväsendet. Utredningsordern ska då fastställas av en åklagare.

I enlighet med artikel 2 c i i direktivet kan en utredningsorder också utfärdas av en åklagare, en tingsrätt, en hovrätt eller högsta domstolen.

23 §

Utfärdande av en utredningsorder

En utredningsorder kan utfärdas i ett straffrättsligt ärende vars behandling ingår i en i 22 § nämnd myndighets behörighet.

Om det för den i utredningsordern begärda åtgärden under motsvarande förhållanden i Finland förutsätter ett beslut av någon annan myndighet än den som utfärdar eller fastställer ordern, ska ett sådant beslut inhämtas som grund för ordern.

Beslut om utfärdande av en utredningsorder för tillfälligt överförande till den verkställande staten av en i Finland frihetsberövad person fattas av den tingsrätt som avses i 5 § 2 mom. På förfarandet tillämpas i övrigt vad som i direktivet och i denna lag föreskrivs om handläggning av saken i tingsrätten samt om tillfälligt överförande.

24 §

Språk och översättningar

En utredningsorder ska avfattas på något av den verkställande statens officiella språk eller på något annat språk som den staten godkänner, eller översättas till något av dessa språk.

Den myndighet som utfärdar utredningsordern ska sörja för översättning av ordern till ett språk som avses i 1 mom., om inte något annat avtalas.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

25 §

Hemlighållande, tystnadsplikt samt begränsningar i användningen av uppgifter

På en utredningsorder som en behörig myndighet i en annan medlemsstat översänt till Finland och på verkställigheten av ordern i Finland tillämpas vad som föreskrivs om hemlighållande, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland.

På bevis, handlingar och uppgifter som överlämnats till Finland med stöd av en utredningsorder som utfärdats av en behörig finsk myndighet tillämpas vad som föreskrivs om hemlighållande, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland.

Utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. ska även de villkor och förfaranden iaktas som myndigheten i en annan medlemsstat har ställt för hemlighållande, tystnadsplikt eller begränsningar i användningen av uppgifterna.

26 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

På begäranden om rättslig hjälp som har översänts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

I förhållande till en sådan medlemsstat som inte när denna lag träder i kraft har genomfört direktivet tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag till dess att medlemsstaten i fråga har genomfört direktivet.

2.

Lag

om upphävande av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden och om tillämpning av rambeslutet

I enlighet med riksdagens besluts föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden och om tillämpning av rambeslutet (729/2010).

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till 1 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) ett nytt 3
mom. som följer:

1 §

Lagens tillämpningsområde

I förhållande till andra medlemsstater i Europeiska unionen tillämpas denna lag endast på sådan rättshjälp som inte omfattas av lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (/). Denna lag tillämpas dock i förhållande till republiken Irland och Konungariket Danmark.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På begäranden om rättshjälp som har översänts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

I förhållande till en sådan medlemsstat i Europeiska unionen som inte när denna lag träder i kraft har genomfört Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag till dess att medlemsstaten i fråga har genomfört direktivet.

4.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial (540/2005) 2 och 5 § samt 16 § 3 mom., sådana de lyder, 2 § delvis ändrad i lag 830/2011 samt 5 § och 16 § 3 mom. i lag 287/2013, som följer:

2 §

Definition

Med *frysningsbeslut* avses ett beslut som utfärdats i ett brottmål av en behörig rättslig myndighet i en medlemsstat i Europeiska unionen i syfte att tillfälligt förhindra förstöring, omvandling, flyttning, överföring eller överlåtelse av sådan egendom som kan omfattas av förverkande eller har förverkats. I förhållande till republiken Irland och Konungariket Danmark avses med frysningsbeslut dessutom ett beslut som riktar sig mot egendom som kan utgöra bevismaterial.

När Finland är den stat som översänder ett frysningsbeslut avses med frysningsbeslut en domstols beslut om kvarstad enligt 6 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011), en åklagares beslut om tillfällig kvarstad enligt 6 kap. i den lagen och en domstols eller åklagares beslut om beslag enligt 7 kap. i samma lag i sådana ärenden som avses i 1 mom.

5 §

Behöriga åklagare

Åklagarna inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt är behöriga att fullgöra åklagaruppgifter i samband med verkställandet av frysningsbeslut. Av särskilda skäl kan också någon annan åklagare vara behörig åklagare.

16 §

Överklagande av verkställighet av frysningsbeslut

Behörig tingsrätt i de fall som avses i 1 och 2 mom. är Helsingfors tingsrätt.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På begäranden om frysning som har översänts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

I förhållande till en sådan medlemsstat i Europeiska unionen som inte när denna lag träder i kraft har genomfört Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag till dess att medlemsstaten i fråga har genomfört direktivet.

5.

Lag

om ändring av 7 kap. 21 § i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i tvångsmedelslagen (806/2011) 7 kap. 21 § 6 mom. och
ändras 7 kap. 21 § 5 mom. som följer:

7 kap.

Beslag samt kopiering av handlingar

21 §

Beslut om beslag när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

I fråga om begäranden om frysning som inkommit från en medlemsstat i Europeiska unionen och som avses i lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial och i fråga om beslut om beslag som avses i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (/) iakttas de lagarna i stället för 1—4 mom.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
föres till 2 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål (150/2004) ett nytt 3 mom. som följer:

2 §

Förhållande till andra lagar och internationella förpliktelser

Bestämmelser om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer mellan Finland och andra medlemsstater i Europeiska unionen finns i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (/). Denna lag tillämpas dock i förhållande till republiken Irland och Konungariket Danmark.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På begäranden om rättslig hjälp som har översänts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

I förhållande till en sådan medlemsstat i Europeiska unionen som inte när denna lag träder i kraft har genomfört Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag till dess att medlemsstaten i fråga har genomfört direktivet.

Helsingfors den 6 april 2017

Statsminister

Juha Sipilä

Justitie- och arbetsminister Jari Lindström

3.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till 1 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) ett nytt 3
mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Lagens tillämpningsområde

(ny)

I förhållande till andra medlemsstater i Europeiska unionen tillämpas denna lag endast på sådan rättshjälp som inte omfattas av lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (/). Denna lag tillämpas dock i förhållande till republiken Irland och Konungariket Danmark.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På begäranden om rättshjälp som har översänts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

I förhållande till en sådan medlemsstat i Europeiska unionen som inte när denna lag träder i kraft har genomfört Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag till dess att medlemsstaten i fråga har genomfört direktivet.

4.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial (540/2005) 2 och 5 § samt 16 § 3 mom., sådana de lyder, 2 § delvis ändrad i lag 830/2011 samt 5 § och 16 § 3 mom. i lag 287/2013, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Definition

Med frysningsbeslut avses ett beslut som utfärdats i ett brottmål av en behörig rättslig myndighet i en medlemsstat i Europeiska unionen i syfte att tillfälligt förhindra förstöring, omvandling, flyttning, överföring eller överlåtelse av sådan egendom som kan omfattas av förverkande, har förverkats *eller kan utgöra bevismaterial*.

När Finland är den stat som översänder ett frysningsbeslut avses med frysningsbeslut en domstols beslut om kvarstad enligt 6 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011), en åklagares beslut om tillfällig kvarstad enligt 6 kap. i tvångsmedelslagen och en domstols eller åklagares beslut om beslag enligt 7 kap. i tvångsmedelslagen. (22.7.2011/830)

Med *frysningsbeslut* avses ett beslut som utfärdats i ett brottmål av en behörig rättslig myndighet i en medlemsstat i Europeiska unionen i syfte att tillfälligt förhindra förstöring, omvandling, flyttning, överföring eller överlåtelse av sådan egendom som kan omfattas av förverkande eller har förverkats. *I förhållande till republiken Irland och Konungariket Danmark avses med frysningsbeslut dessutom ett beslut som riktar sig mot egendom som kan utgöra bevismaterial.*

När Finland är den stat som översänder ett frysningsbeslut avses med frysningsbeslut en domstols beslut om kvarstad enligt 6 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011), en åklagares beslut om tillfällig kvarstad enligt 6 kap. i *den lagen* och en domstols eller åklagares beslut om beslag enligt 7 kap. i samma lag *i sådana ärenden som avses i 1 mom.*

5 §

Behöriga åklagare

Behöriga att fullgöra åklagaruppgifter i samband med verkställandet av frysningsbeslut är

1) häradsåklagaren inom Helsingfors tingsrätt, om egendom eller bevismaterial som avses i frysningsbeslutet finns inom Helsingfors hovrätts domkrets,

2) häradsåklagaren inom Uleåborg tings-

Åklagarna inom domkretsen för Helsingfors tingsrätt är behöriga att fullgöra åklagaruppgifter i samband med verkställandet av frysningsbeslut. Av särskilda skäl kan också någon annan åklagare vara behörig åklagare.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

rätt, om egendom eller bevismaterial som avses i frysningsbeslutet finns inom Rovaniemi hovrätts domkrets,

3) häradsåklagaren inom Birkalands tingsrätt, om egendom eller bevismaterial som avses i frysningsbeslutet finns inom Åbo eller Vasa hovrätts domkrets,

4) häradsåklagaren inom Norra Savolax tingsrätt, om egendom eller bevismaterial som avses i frysningsbeslutet finns inom Östra Finlands hovrätts domkrets.

Om egendomen eller bevismaterialet finns inom flera av de i 1 mom. 1—4 punkten avsedda domkretsarna eller om dess plats inte kan anges med säkerhet eller om det finns andra särskilda skäl, är en i 1 mom. avsedd häradsåklagare behörig oberoende av inom vilken hovrätts domkrets den egendom eller det bevismaterial som avses i frysningsbeslutet finns.

Av särskilda skäl kan också någon annan åklagare än den som avses i 1 eller 2 mom. vara behörig åklagare.

16 §

Överklagande av verkställighet av frysningsbeslut

Behörig tingsrätt i de fall som avses i 1 och 2 mom. är

- 1) Helsingfors tingsrätt, om egendom eller bevismaterial som avses i frysningsbeslutet finns inom Helsingfors hovrätts domkrets,
- 2) Uleåborgs tingsrätt, om egendom eller bevismaterial som avses i frysningsbeslutet finns inom Rovaniemi hovrätts domkrets,
- 3) Birkalands tingsrätt, om egendom eller bevismaterial som avses i frysningsbeslutet finns inom Åbo eller Vasa hovrätts domkrets,
- 4) Norra Savolax tingsrätt, om egendom eller bevismaterial som avses i frysningsbeslutet finns inom Östra Finlands hovrätts domkrets.

Behörig tingsrätt i de fall som avses i 1 och 2 mom. är *Helsingfors tingsrätt*.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På begäranden om frysning som har överlämnats före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

I förhållande till en sådan medlemsstat i Europeiska unionen som inte när denna lag träder i kraft har genomfört Europaparla-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

mentets och rådets direktiv 2014/41/EU om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag till dess att medlemsstaten i fråga har genomfört direktivet.

5.

Lag

om ändring av 7 kap. 21 § i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i tvångsmedelslagen (806/2011) 7 kap. 21 § 6 mom. och
ändras 7 kap. 21 § 5 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

Beslag samt kopiering av handlingar

21 §

Beslut om beslag när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

I fråga om begäran om frysning som inkommit från en medlemsstat i Europeiska unionen och som avses i lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial iakttas bestämmelserna i den lagen i stället för 1, 2 och 4 mom. I ett sådant fall får en begäran enligt 3 mom. framställas hos domstolen av en förundersökningsmyndighet eller av en åklagare.

I fråga om en bevisinhämtningsorder som inkommit från en medlemsstat i Europeiska unionen framställs begäran enligt 2 och 3 mom. till den domstol som avses i 10 § 2 mom. i lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden och om tillämpning av rambeslutet (729/2010).

I fråga om begäranden om frysning som inkommit från en medlemsstat i Europeiska unionen och som avses i lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial *och i fråga om beslut om beslag som avses i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (/) iakttas de lagarna i stället för 1–4 mom.*

(upphävs)

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till 2 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål (150/2004) ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Förhållande till andra lagar och internationella förpliktelser

(ny)

Bestämmelser om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer mellan Finland och andra medlemsstater i Europeiska unionen finns i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (/). Denna lag tillämpas dock i förhållande till republiken Irland och Konungariket Danmark.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På begäranden om rättslig hjälp som har översänts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

I förhållande till en sådan medlemsstat i Europeiska unionen som inte när denna lag träder i kraft har genomfört Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag till dess att medlemsstaten i fråga har genomfört direktivet.